

Edustajakannedirektiivin täytäntöönpano

Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2022:8

Edustajakannedirektiivin täytäntöönpano

Työryhmän mietintö

Oikeusministeriö, Helsinki 2022

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Oikeusministeriö

This publication is copyrighted. You may download, display and print it for
Your own personal use. Commercial use is prohibited.

ISBN pdf: 978-952-259-960-5

ISSN pdf: 2490-1172

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2022

Edustajakannedirektiivin täytäntöönpano Työryhmän mietintö

Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2022:8		Teema	Mietintöjä ja lausuntoja
Julkaisija	Oikeusministeriö		
Tekijä/t	Maarit Leppänen, Piritta Koivukoski-Kouhia		
Yhteisötekijä	Edustajakannedirektiivin täytäntöönpano -työryhmä		
Kieli	suomi	Sivumäärä	192
Tiivistelmä	<p>Oikeusministeriö asetti työryhmän valmistelemaan edustajakannedirektiivin täytäntöönpanemiseksi tarpeelliset säännökset. Direktiivin tavoitteena on parantaa unionin kuluttajan-suojalainsäädännön täytäntöönpanoa varmistamalla, että kaikissa jäsenvaltioissa on menettely, joka mahdollistaa, että niin sanottu oikeutettu yksikkö voi nostaa edustajakanteen kuluttajien yhteisten etujen suojaamiseksi unionin lainsäädäntöä rikkonutta elinkeinonharjoittajaa vastaan. Edustajakanteella tulee voida vaatia sekä elinkeinonharjoittajan toimintatavan kieltämistä että hyvitystä kuluttajille.</p> <p>Työryhmä ehdottaa, että kieltotoimenpiteitä koskevista edustajakanteista säädettäisiin uudessa erillislaissa. Kanteen voisi oikeutettuna yksikkönä panna vireille toimivaltainen viranomainen tai oikeutetuksi yksiköksi nimetty kuluttajien yhteisiä etuja edistävä yhdistys. Kieltotoimenpiteen määräisi markkinaoikeus.</p> <p>Hyvitystoimenpiteitä koskeva sääntely sisällytettäisiin ryhmäkannelakiin. Kuluttajaryhmän puolesta kanteen voisi nostaa kuluttaja-asiamiehen lisäksi oikeutetuksi yksiköksi nimetty yhdistys. Perinteisen kuluttajakaupan lisäksi ryhmäkanteen voisi nostaa esimerkiksi rahoituspalveluja tai sähköistä viestintää koskevissa asioissa. Lakiin sisällytettäisiin myös rahoittamista koskeva säännös.</p> <p>Rekisteröidyn yhdistyksen nimeämisestä oikeutetuksi yksiköksi säädettäisiin erillislaissa, johon sisällytettäisiin kriteerit, jotka oikeutetuksi yksiköksi nimettävän yhdistyksen tulee täyttää.</p>		
Asiasanat	kuluttajansuoja, kuluttajaoikeus, oikeudenkäynti, ryhmäkanteet, tuomioistuimet		
ISBN PDF	978-952-259-960-5	ISSN PDF	2490-1172
Asianumero	VN/9183/2021	Hankenumero	OM029:00/2021
Julkaisun osoite	https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-960-5		

Genomförande av direktivet om grupptalan Arbetsgruppsbetänkande

Justitieministeriets publikationer, Betänkanden och utlåtanden 2022:8		Tema	Betänkanden och utlåtanden
Utgivare	Justitieministeriet		
Författare	Maarit Leppänen, Piritta Koivukoski-Kouhia		
Utarbetad av	Arbetsgruppen för genomförande av direktivet om grupptalan		
Språk	finska	Sidantal	192
Referat	<p>Justitieministeriet tillsatte en arbetsgrupp för att bereda de bestämmelser som behövs för att genomföra direktivet om grupptalan. Syftet med direktivet är att förbättra tillämpningen av unionens konsumentskyddslagstiftning genom att säkerställa att det i alla medlemsstater finns ett förfarande som gör det möjligt för en s.k. godkänd enhet att väcka grupptalan för att skydda konsumenters kollektiva intressen mot näringsidkare som brutit mot unionslagstiftningen. Genom en grupptalan ska det vara möjligt att kräva att både näringsidkarens handlande förbjuds och att konsumenten får gottgörelse.</p> <p>Arbetsgruppen föreslår att bestämmelser om grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande ska utfärdas i en särskild lag. Talan får enligt förslaget väckas av en behörig myndighet i egenskap av godkänd enhet eller av en förening som har utsetts till godkänd enhet och som främjar konsumenternas kollektiva intressen. Beslut om åtgärder för förbudsföreläggande ska meddelas av marknadsdomstolen.</p> <p>Bestämmelserna om åtgärder för gottgörelse ska tas in i lagen om grupptalan. Talan för en konsumentgrupps räkning kan förutom av konsumentombudsmannen även väckas av en förening som har utsetts till godkänd enhet. Grupptalan kan förutom i ärenden som gäller traditionella konsumentköp väckas t.ex. i ärenden som gäller finansiella tjänster eller elektronisk kommunikation. I lagen ska också tas in en bestämmelse om finansieringen.</p> <p>Det föreslås att bestämmelser om utseende av registrerade föreningar till godkända enheter ska utfärdas i en särskild lag som innehåller de kriterier som en förening som utses till godkänd enhet ska uppfylla.</p>		
Nyckelord	konsumentskydd, konsumenträtt, rättegång, grupptalan, domstolar		
ISBN PDF	978-952-259-960-5	ISSN PDF	2490-1172
Ärendenr.	VN/9183/2021	Projektnr.	OM029:00/2021
URN-adress	https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-960-5		

Sisältö

OIKEUSMINISTERIÖLLE.....	8
ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	11
PERUSTELUT	13
1 Asian tausta ja valmistelu.....	13
1.1 Tausta	13
1.2 Valmistelu.....	13
1.2.1 Edustajakannedirektiivin valmistelu	13
1.2.2 Hallituksen esityksen valmistelu	15
2 Edustajakannedirektiivin tavoitteet ja pääasiallinen sisältö.....	17
2.1 Tavoitteet	17
2.2 Pääasiallinen sisältö.....	17
2.2.1 Yleistä.....	17
2.2.2 Soveltamisala	18
2.2.3 Määritelmät.....	27
2.2.4 Toimivaltainen tuomioistuin	29
2.2.5 Kantaja	29
2.2.6 Kanne	32
2.2.7 Rahoitus	37
2.2.8 Sovinnot.....	38
2.2.9 Oikeudenkäyntikulut	39
2.2.10 Tiedottaminen.....	39
2.2.11 Sähköisistä tietokannoista	40
2.2.12 Menettelystä kieltokanteiden käsittelyssä.....	41
2.2.13 Vanhentumisajat.....	42
2.2.14 Oikeutetun yksikön tukemisesta	42
2.2.15 Loppusäännöksistä.....	43
3 Nykytila ja sen arviointi.....	44
3.1 Nykytila.....	44

3.1.1	Valvonta ja kieltomenettelyt.....	44
3.1.2	Rajat ylittävä kieltomenettely	50
3.1.3	Hyvitysmenettelyt	51
3.2	Nykytilan arviointi	54
3.2.1	Direktiivistä johtuvat muutostarpeet.....	54
3.2.2	Direktiivin säännökset, jotka eivät edellytä muutoksia lainsäädäntöön	56
4	Ehdotukset ja niiden vaikutukset.....	63
4.1	Keskeiset ehdotukset.....	63
4.1.1	Yleistä.....	63
4.1.2	Laki kieltotoimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta	64
4.1.3	Laki järjestön nimeämisestä oikeutetuksi yksiköksi sekä muista oikeutettuihin yksiköihin liittyvistä velvoitteista	69
4.1.4	Laki ryhmäkannelain muuttamisesta	70
4.2	Pääasialliset vaikutukset.....	74
4.2.1	Valtiontaloudelliset vaikutukset ja vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	74
4.2.2	Vaikutukset kuluttajiin, elinkeinonharjoittajiin ja kuluttajien yhteisiä etuja edistäviin järjestöihin	76
5	Muut toteuttamisvaihtoehdot	81
5.1	Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	81
5.2	Muiden jäsenvaltioiden suunnittelemat tai toteuttamat keinot.....	86
6	Säännöskohtaiset perustelut.....	88
6.1	Laki kieltotoimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta.....	88
6.2	Laki järjestön nimeämisestä oikeutetuksi yksiköksi sekä muista oikeutettuihin yksiköihin liittyvistä velvoitteista	101
6.3	Ryhmäkannelaki.....	106
6.4	Laki oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa	112
6.5	Laki Kilpailu- ja kuluttajavirastosta	113
6.6	Laki matkapalveluyhdistelmien tarjoajista	113
6.7	Laki Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuksesta	114
6.8	Lääkelaki	114
6.9	Laki Energiavirastosta	115
6.10	Laki Finanssivalvonnasta	115

6.11	Laki Liikenne- ja viestintävirastosta.....	116
6.12	Laki Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta	116
6.13	Tietosuojalaki	116
6.14	Laki Turvallisuus- ja kemikaalivirastosta	116
7	Voimaantulo	117
8	Toimeenpano ja seuranta	118
9	Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys.....	119
	LAKIEHDOTUKSET	120
	LAGFÖRSLAG.....	144
	RINNAKKAISTEKSTIT	168
	LAUSUMA.....	184
	ERIÄVÄT MIELIPITEET	187

OIKEUSMINISTERIÖLLE

Oikeusministeriö asetti 23.4.2021 toimikaudeksi 1.5.2021–31.1.2022 työryhmän valmistelemaan edustajakannedirektiivin täytäntöönpanemiseksi tarpeelliset säännökset (VN/9183/2021). Tavoitteena oli panna täytäntöön edustajakannedirektiivi voimassa olevan lainsäädännön pohjalta mahdollisimman tarkoituksenmukaisella tavalla. Työryhmän tuli laatia ehdotuksensa hallituksen esityksen muotoon.

Työryhmän puheenjohtajaksi nimettiin lainsäädäntöneuvos, sittemmin Helsingin hovioikeuden ma hovioikeudenneuvos Maarit Leppänen. Työryhmän jäseniä olivat lainsäädäntöneuvos Sofia Aspelund oikeusministeriöstä, neuvotteleva virkamies Sari Alho työ- ja elinkeinoministeriöstä, kärjätuomari Mirko Pennanen Helsingin kärjäoikeudesta, ylituomari Jussi Karttunen markkinaoikeudesta, kuluttaja-asiaainneuvos Anja Peltonen Kilpailu- ja kuluttajavirastosta, asianajaja Olli Pohjakallio Suomen Asianajajaliitosta, asiantuntija Sanna-Maria Bertell 18.8.2021 asti ja asiantuntija Juho Mäki-Loiluoma 20.9.2021 alkaen Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry:stä, asiantuntija Karoliina Katila Suomen Yrittäjät ry:stä ja vaikuttamistyön päällikkö Tiina Vyyryläinen Kuluttajaliitto-Konsumentförbundet ry:stä. Työryhmän sihteerinä toimi erityisasiantuntija Piritta Koivukoski-Kouhia oikeusministeriöstä. Työryhmä kuuli valmistelun yhteydessä Energiavirastoa, Finanssivalvontaa, Liikenne- ja viestintävirasto Traficomia, Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimeaa, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira, tietosuojavaltuutettua sekä Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukesia. Oikeusministeriö asetti 21.6.2021 myös seurantaryhmän, jonka tehtävänä oli seurata työryhmän työn edistymistä.

Edustajakannedirektiivin tavoitteena on edistää sisämarkkinoiden toimivuutta ja parantaa unionin kuluttajansuojalainsäädännön täytäntöönpanoa jäsenvaltioissa. Tarkoituksena on varmistaa, että kaikissa jäsenvaltioissa on ainakin yksi tehokas menettely, joka mahdollistaa, että niin sanottu oikeutettu yksikkö voi nostaa edustajakanteen kuluttajien yhteisten etujen suojaamiseksi unionin lainsäädäntöä rikkonutta elinkeinonharjoittajaa vastaan. Direktiivin mukaisessa edustajakannemenettelyssä tulee voida vaatia sekä elinkeinonharjoittajan toimintatavan kieltämistä että hyvitystä kuluttajille

elinkeinonharjoittajan toiminnasta aiheutuneesta vahingosta. Edustajakannemenettelyssä edellytetään, että niin sanotut oikeutetut yksiköt saavat edustajina panna vireille kanteita kuluttajien puolesta. Oikeutettuja yksiköjä voivat olla järjestöt ja viranomaiset.

Työryhmä ehdottaa, että direktiivin mukaisista kieltotoimenpiteitä koskevasta edustajakanteista säädettäisiin erikseen uudessa laissa kieltotoimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta. Lailla kumottaisiin nykyinen laki rajat ylittävästä kieltomenettelystä. Hyvitystoimenpiteitä koskeva sääntely sisällytettäisiin ryhmäkannelakiin tekemällä siihen direktiivin edellyttämät tarkistukset kanneoikeudesta, rajat ylittävistä ryhmäkanteista, kanteen rahoituksesta sekä kantajan ja vastaajan tiedottamis- ja ilmoittamisvelvollisuuksista.

Direktiivin keskeisenä tavoitteena on varmistaa, että kuluttajien yhteisiä etuja edistävät järjestöt voisivat toimia oikeutettuina yksikköinä. Järjestöjen nimeämismenettelystä oikeutetuksi yksiköksi ja nimeämisen edellytyksistä säädettäisiin erillisessä laissa. Direktiivi on täysharmonisoiva sen osalta, millaiset vaatimukset asetetaan oikeutetuiksi yksiköiksi rajat ylittäviä edustajakanteita varten nimettäville järjestöille. Työryhmä ehdottaa, että samat vaatimukset asetetaan sekä kotimaisia että rajat ylittäviä edustajakanteita varten nimettäville järjestöille.

Työryhmän ehdotuksen mukaan oikeutettuina yksikköinä toimisivat tehtävään nimettävät viranomaiset. Toimivaltaisista viranomaisista säädettäisiin erikseen kieltotoimenpiteitä koskevassa laissa ja ryhmäkannelaissa. Kieltotoimenpiteitä koskevan lain mukaan kuluttaja-asiamies, Kilpailu- ja kuluttajavirasto, Energiavirasto, Finanssivalvonta, Liikenne- ja viestintävirasto, Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto, tietosuojavaltuutettu ja Turvallisuus- ja kemikaalivirasto voisivat oikeutettuna yksikkönä panna vireille edustajakanteen. Ryhmäkannelain mukaan viranomaisista vain kuluttaja-asiamies voisi toimia oikeutettuna yksikkönä.

Esitykseen liittyy Kilpailu- ja kuluttajaviraston ja Kuluttajaliitto-Konsumentförbundet ry:n eriävä mielipide, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry:n ja Suomen Yrittäjät ry:n eriävä mielipide sekä Kuluttajaliitto-Konsumentförbundet ry:n lausuma.

Saatuaan työnsä valmiiksi työryhmä luovuttaa kunnioittavasti ehdotuksensa oikeusministeriölle.

Helsingissä 10 päivänä helmikuuta 2022

Maarit Leppänen

Sari Alho

Sofia Aspelund

Jussi Karttunen

Karoliina Katila

Juho Mäki-Lohiluoma

Anja Peltonen

Mirko Pennanen

Olli Pohjakallio

Tiina Vyyryläinen

Piritta Koivukoski-Kouhia

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki kieltotoimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta. Lisäksi esityksessä ehdotetaan muutettavaksi ryhmäkannelakia ja säädettäväksi erillinen laki järjestöjen nimeämisestä oikeutetuiksi yksiköiksi. Ehdotetuilla laeilla pantaisiin täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi kuluttajien yhteisten etujen suojaamiseksi nostettavista edustajakanteista.

Kieltotoimenpiteitä koskevassa laissa säädettäisiin oikeutetuille yksiköille oikeus panna vireille edustajakanne, jolla vaadittaisiin kieltotoimenpiteen määräämistä sellaista elinkeinonharjoittajaa vastaan, joka on menetellyt vastoin sellaista edustajakannedirektiivin soveltamisalaan kuuluvaa unionin lainsäädäntöä, jolla suojataan kuluttajien yhteisiä etuja. Kieltotoimenpiteellä elinkeinonharjoittajaa kiellettäisiin jatkamasta tai uudistamasta menettelyään. Kanteen voisi oikeutettuna yksikkönä panna vireille toimivaltainen viranomainen tai oikeutetuksi yksiköksi nimetty kuluttajien yhteisiä etuja edistävä rekisteröity yhdistys. Kieltotoimenpiteen määräisi markkinaoikeus.

Myös ryhmäkannelakia muutettaisiin siten, että kanteen menetyksiä kärsineen kuluttajaryhmän puolesta voisi jatkossa nostaa kuluttaja-asiamiehen lisäksi oikeutetuksi yksiköksi nimetty kuluttajien yhteisiä etuja edistävä rekisteröity yhdistys. Ryhmäkannelain soveltamisalaa laajennettaisiin direktiivin soveltamisalan mukaisesti nykyisestä siten, että perinteisten kuluttajansuojasäädösten rikkomistilanteiden lisäksi ryhmäkanteen voisi nostaa esimerkiksi tietosuojaa, rahoituspalveluja taikka liikennettä tai sähköistä viestintää koskevissa asioissa.

Rekisteröidyn yhdistyksen nimeämisestä oikeutetuksi yksiköksi edustajakanteita ja ryhmäkanteita varten säädettäisiin erillislaissa. Lakiin sisällytettäisiin ne kriteerit, jotka oikeutetuksi yksiköksi nimettävän yhdistyksen tulee täyttää. Yhdistyksen toiminnan tulisi esimerkiksi olla vakiintunutta, tosiasiallista ja julkista ja sillä tulisi olla sääntömääräisen tarkoituksensa mukaisesti oikeutettu intressi suojata kuluttajien etuja edustajakannedirektiivin soveltamisalalla. Yhdistys ei saisi tavoitella voittoa. Yhdistyksen tulisi myös olla riippumaton, eikä yhdistykseen saisi vaikuttaa esimerkiksi elinkeinonharjoittajat tai ulkopuoliset rahoittajat, joilla olisi edustajakanteiden nostamiseen liittyvä taloudellinen intressi. Asetetut vaatimukset yhdistyksen toiminnalle vastaisivat direktiivissä asetettuja kriteereitä ja niiden tarkoituksena olisi osaltaan varmistaa, ettei edustajakanteita tai ryhmäkanteita nostettaisi muutoin kuin kuluttajien yhteisten etujen turvaamiseksi ja kuluttajien oikeuksien toteutumiseksi. Näin estettäisiin perusteettomia tai vahingoittamistarkoituksessa nostettavia edustaja- ja ryhmäkanteita.

Jotta yhdistyksillä olisi käytännössä mahdollisuus nostaa ryhmäkanteita, sallittaisiin ulkopuolinen rahoitus kanteiden nostamisesta syntyvien oikeudenkäyntikulujen kattamiseksi. Tällaiselle rahoitukselle asetettaisiin tiukat ehdot perusteettomien oikeudenkäyntien estämiseksi ja kuluttajien oikeuksien turvaamiseksi.

Oikeutettujen yksikköjen nimeämisestä vastaisi oikeusministeriö.

Esityksessä ehdotetaan myös tehtäväksi teknislouonteisia tarkistuksia muun muassa oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annettuun lakiin ja toimivaltaisiksi viranomaisiksi ehdotettujen viranomaisten toimintaa koskeviin lakeihin.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 25.6.2023.

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2020/1828 kuluttajien yhteisten etujen suojaamiseksi nostettavista edustajakanteista ja direktiivin 2009/22/EY kumoamisesta (jäljempänä edustajakannedirektiivi tai direktiivi) on annettu 25.11.2020, ja se on tullut voimaan 24.12.2020. Jäsenvaltioiden on direktiivin 24 artiklan 1 kohdan mukaan annettava direktiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset viimeistään 25.12.2022.

Hallituksen esitys sisältää ehdotukset tarpeellisiksi lainsäädäntömuutoksiksi direktiivin täytäntöönpanemiseksi Suomessa.

1.2 Valmistelu

1.2.1 Edustajakannedirektiivin valmistelu

Euroopan komissio antoi 11.4.2018 ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi edustajakanteista kuluttajien yhteisten etujen suojaamiseksi ja kuluttajien etujen suojaamista tarkoittavista kieltokanteista annetun direktiivin 2009/22/EY kumoamisesta. Ehdotus, joka on annettu asiakirjassa KOM(2018) 184 final (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX%3A52018PC0184>), perustui Euroopan unionin toiminnasta tehtyyn sopimukseen ja erityisesti sen sisämarkkinoiden toimintaa koskevaan 114 artiklaan. Samanaikaisesti ehdotuksen kanssa annettiin ehdo-

tus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi, joka koski neljään EU:n kuluttajansuojadirektiiviin sisältyvien säännösten muuttamista EU:n kuluttajansuojasäännösten täytäntöönpanon valvonnan parantamiseksi ja nykyaikaistamiseksi (KOM(2018) 185 final file:///C:/Users/03085844/Downloads/COM(2018)185_0.pdf).

Direktiiviehdotukset olivat osa komission ”Kuluttajat vahvempaan asemaan” -hanketta, jota koskeva tiedonanto KOM(2018) 183 final (<https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2018/FI/COM-2018-183-F1-FI-MAIN-PART-1.PDF>) annettiin direktiiviehdotusten antamisen yhteydessä. Hankkeen tavoitteena oli edistää eurooppalaisten kuluttajien mahdollisuutta hyötyä täysimääräisesti unionin lainsäädännön heille turvaamista oikeuksista. Komissio julkaisi samalla myös arvioinnin edellä mainittujen direktiiviehdotusten vaikutuksista (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018SC0096>). Vaikutustenarvioinnissa todettiin muun muassa, että riskit kuluttajien kollektiiviseen etuun kohdistuvista haitoista kasvavat globalisaation ja digitalisaation vuoksi. Lisäksi arvioinnissa tuotiin esiin, että kuluttajien kollektiiviset oikeussuojakeinot erityisesti hyvitysvaatimusten osalta ovat osittain tehotomia. Tämän taas katsottiin johtavan siihen, että kuluttajille aiheutuu menetyksiä, ja että elinkeinonharjoittajien välinen reilu kilpailu ja markkinoiden toimivuus häiriintyvät.

Edustajakannedirektiiviä koskevan ehdotuksen taustalla olivat muun muassa komission 11.6.2013 antama suositus (2013/396/EU) unionin lainsäädäntöön perustuvien oikeuksien loukkauksiin perustuvia kieltokanteita ja vahingonkorvausvaatimuksia koskeviin jäsenvaltioiden kollektiivisiin oikeussuojakeinoihin sovellettavista yhteisistä periaatteista (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H0396&from=EN> KOM), sanotun suosituksen toimeenpanosta tehty arviointi (COM(2018) 40, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2018:0040:FIN:FI:PDF>) sekä alun perin jo vuonna 1998 annettu ja vuonna 2009 uudelleenlaadittu direktiivi 2009/22/EY kuluttajien etujen suojaamista tarkoittavista kieltokanteista (jäljempänä kieltokannedirektiivi) ja sanotun direktiivin toimivuudesta tehty arviointi. Kieltokannedirektiivin toimivuuden arviointi on toteutettu osana EU:n kuluttaja- ja markkinalainsäädäntöä koskevaa REFIT-toimivuustarkastusta (SWD(2017) 209, 23.5.2017).

Koska kollektiivisiä oikeussuojakeinoja koskeva suositus ja muu kuluttajansuoja-alan unionilainsäädäntö eivät riittävässä määrin olleet johtaneet kuluttajien oikeusaseman parantumiseen kaikissa jäsenvaltioissa, komissio katsoi välttämättömäksi, että unionissa jäsenvaltioita sitovasti säädettäisiin edustajakannejärjestelmän käyttöönottamisesta kuluttajien yhteisten etujen suojaamiseksi.

Suomessa direktiiviehdotusta käsiteltiin tavanomaisessa järjestyksessä. Oikeusministeriö järjesti ”Kuluttajat vahvempaan asemaan” –hankkeen direktiiviehdotuksista kuulemistilaisuuden 9.5.2018. Kuulemistilaisuuteen oli kutsuttu keskeiset viranomaiset ja elinkeinoelämän ja kuluttajien etujärjestöt. Ehdotusta koskeva U-kirjelmäluonnos käsiteltiin kirjallisessa menettelyssä EU-jaostossa 8 (sisämarkkinat).

Valtioneuvoston kirjelmä U 31/2018 vp annettiin eduskunnalle 7.6.2018. Kirjelmä sekä eduskunnassa kuultujen asiantuntijoiden ja asianomaisten valiokuntien lausunnot ovat luettavissa eduskunnan verkkosivuilla osoitteessa https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/U_31+2018.aspx. Valtioneuvoston kannan mukaisesti direktiivin tavoitteita pidettiin sinänsä kannatettavina. Ehdotukseen arvioitiin kuitenkin liittyvän monia kysymyksiä ja epäselvyyksiä direktiivin soveltamisalasta alkaen. Kirjelmässä todetun mukaisesti neuvotteluissa tuli pyrkiä varmistamaan, ettei direktiivi heikennä voimassa olevien julkiseen täytäntöönpanoon perustuvien järjestelmien toimivuutta ja kustannustehokkuutta. Direktiivin säännökset tuli kannan mukaan neuvotella mahdollisimman joustaviksi siten, että edustajakannejärjestelmä olisi toteutettavissa eri keinoin. Harmonisoidut menettelysäännökset tulisi voida yhteensovittaa kansallisten menettelysäännösten kanssa. Neuvotteluissa piti myös kiinnittää huomiota siihen, etteivät direktiivin mahdolliset vahingonkorvausta koskevat aineelliset säännökset olisi ristiriidassa kansallisen vahingonkorvauslainsäädännön kanssa.

Direktiiviehdotuksesta neuvoteltiin Brysselissä työryhmätasolla neuvoston kuluttajansuoja- ja kuluttajavalistustyöryhmässä 24–25.4.2018 alkaen. Neuvoston yleisnäkemykset edustajakannedirektiivistä hyväksyttiin kilpailukykyneuvostossa 28.11.2019. Euroopan parlamentti ja neuvosto saavuttivat poliittisen yhteisymmärryksen direktiiviehdotuksesta kesäkuussa 2020, ja direktiivi annettiin 25.11.2020 parlamentin hyväksytyä neuvoston ensimmäisen lukemisen kannan muuttumattomana toisessa lukemisessaan 24.11.2020. Hyväksytty direktiivi on Suomen neuvottelutavoitteiden mukainen.

1.2.2 Hallituksen esityksen valmistelu

Oikeusministeriö asetti 23.4.2021 työryhmän, jolle annettiin tehtäväksi valmistella edustajakannedirektiivin täytäntöönpanemiseksi tarpeelliset säännökset. Työryhmässä olivat jäseninä oikeusministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön, markkinaoikeuden, Helsingin käräjäoikeuden, Kilpailu- ja kuluttajaviraston, Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n, Kuluttajaliitto-Konsumentförbundet ry:n, Suomen Asianajaliiton ja Suomen Yrittäjät ry:n edustajat. Työryhmälle asetettiin tavoitteeksi panna täytäntöön edustajakannedirektiivi voimassa olevan lainsäädännön pohjalta mahdollisimman tarkoituksen-

mukaisella tavalla. Asettamispäätöksen mukaan työryhmän ehdotus oli laadittava hallituksen esityksen muotoon. Työryhmä kuuli valmistelun yhteydessä kuluttaja-asiamiestä, Kilpailu- ja kuluttajavirastoa, Energiavirastoa, Finanssivalvontaa, Liikenne- ja viestintävirasto Traficomia (jäljempänä Traficom), Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimeaa (jäljempänä Fimea), Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira (jäljempänä Valvira), tietosuojavaltuutettua sekä Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukesia (jäljempänä Tukes).

Oikeusministeriö asetti 21.6.2021 myös seurantaryhmän, jonka tehtävänä oli seurata työryhmän työn edistymistä. Seurantaryhmässä olivat edustettuina oikeusministeriö, valtiovarainministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, Energiavirasto, Finanssivalvonta, Traficom, Fimea, Ruokavirasto, Tuomioistuinvirasto, Valvira, Akava ry, Energiateollisuus ry, Finanssiala ry, Keskuskaupakamari, Linja-autoliitto, Marketing Finland, Medialiitto, Osakesäästäjien keskusliitto, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry, STTK ry, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry, Suomen Asiakkuusmarkkinointiliitto ry, Suomen Kaupan Liitto ry, Suomen Matkatoimistoalan Liitto SMAL ry, Tela, Vammaisfoorumi ry ja VR – Yhtymä Oy.

Jäsenvaltioiden täytäntöönpanotyön tukemiseksi perustettiin komission asiantuntijaryhmä, joka koostui unionin jäsenvaltioiden ja Euroopan talousalueeseen kuuluvien valtioiden täytäntöönpanosta vastaavista viranomaisista. Asiantuntijaryhmä kokoontui tammikuuhun 2022 mennessä kolme kertaa ja kuuli asiantuntijoita.

2 Edustajakannedirektiivin tavoitteet ja pääasiallinen sisältö

2.1 Tavoitteet

Edustajakannedirektiivin tavoitteena on edistää sisämarkkinoiden toimivuutta ja parantaa unionin kuluttajansuojalainsäädännön täytäntöönpanoa jäsenvaltioissa. Tämä tehdään varmistamalla, että kaikissa unionin jäsenvaltioissa olisi ainakin yksi tehokas ja vaikuttava oikeudenkäynti- tai vastaava hallinnollinen menettely, joka mahdollistaa, että niin sanottu oikeutettu yksikkö voisi nostaa edustajakanteen kuluttajien yhteisten etujen suojaamiseksi unionin lainsäädäntöä rikkonutta elinkeinonharjoittajaa vastaan. Menettelyssä tulee voida vaatia sekä elinkeinonharjoittajan toimintatavan kieltämistä että hyvitystä kuluttajille elinkeinonharjoittajan menettelystä aiheutuneesta menetyksestä tai vahingosta.

Edustajakanteita koskevat menettelyt vaihtelevat unionin eri jäsenvaltioissa sekä kieltojen että hyvitysvaatimusten osalta, ja ne tarjoavat eritasoista suojaa kuluttajille. Edustajakannedirektiivillä pyritään varmistamaan, että elinkeinonharjoittajat kaikissa jäsenvaltioissa noudattavat kuluttajien oikeuksia suojaavaa unionin lainsäädäntöä ja näin kilpailisivat markkinoilla samoin edellytyksin.

Tavoitteena on myös parantaa kuluttajien oikeussuojaa ja aineellisen oikeuden toteutumista mahdollistamalla sellaisten vaatimusten esittäminen tuomioistuimissa tai muussa viranomaisessa, joita ei muutoin saatettaisi tutkittavaksi oikeudenkäyntikulu-riskin tai riittämättömien tietojen ja taitojen vuoksi.

2.2 Pääasiallinen sisältö

2.2.1 Yleistä

Edustajakannedirektiivi ei ole täysharmonisoiva eikä myöskään minimiharmonisoiva, vaan osittaisharmonisoiva. Direktiivillä säädetään vain tietyistä direktiivin mukaisessa edustajakannenmenettelyssä noudatettavista periaatteista. Direktiivi on siksi suhteellisen väljä ja antaa jäsenvaltioille harkinnanvaraa täytäntöönpanossa.

Direktiivissä ei esimerkiksi säädetä niistä edustajakanteeseen liittyvistä edellytyksistä, joiden täytyessä asia voidaan ottaa tuomioistuimessa tai hallintoviranomaisessa käsiteltäväksi edustajakanteena. Esimerkiksi hyvitysvaatimusten samanlaisuudesta tai kuluttajaryhmän koosta ei direktiivissä säädetä. Nämä edellytykset on jätetty kansallisen lain varaan.

Direktiivissä vahvistetaan säännöt sen varmistamiseksi, että kaikissa jäsenvaltioissa on käytettävissä edustajakannejärjestelmä, jolla suojataan kuluttajien yhteisiä etuja, ja joka pitää sisällään asianmukaiset takeet perusteettomien oikeudenkäyntien välttämiseksi (1 artikla 1 kohta).

Direktiivillä ei estetä jäsenvaltioita säätämästä tai pitämästä voimassa menettelyllisiä keinoja kuluttajien yhteisten etujen suojaamiseksi kansallisella tasolla. Direktiivillä asetetaan kuitenkin jäsenvaltioille velvoite sisällyttää oikeusjärjestelmäänsä yksi direktiivin vaatimusten mukainen kielto- ja hyvitystoimenpiteitä koskeva edustajakanne-menettely. Edustajakannetyypisiä menettelyjä voi olla useita yhdessä jäsenvaltiossa.

Direktiivissä todetaan erikseen, ettei direktiivin täytäntöönpano saa olla perusteena kuluttajansuojan heikentämiselle liitteessä I lueteltujen säädösten soveltamisalaan kuuluvilla aloilla (1 artiklan 2 kohta). Jos jäsenvaltioilla on voimassa edustajakanne-tyyppinen menettely, joka on kuluttajille edullisempi kuin direktiivissä edellytetty menettely, menettelyä ei tulisi direktiivin implementoinnin vuoksi muuttaa kuluttajien etua heikommin suojaavaksi. Vastaavasti direktiivi ei vaikuta mahdollisuuteen soveltaa direktiivin soveltamisalaan kuuluvien lainsäädäntöinstrumenttien sisältämiä omia oikeussuojakeinoja.

Direktiivin 1 artiklan 3 kohdan mukaan oikeutetuilla yksiköillä tulee olla vapaus valita mikä tahansa menettelyllinen keino, joka on niiden käytettävissä unionin oikeuden tai kansallisen lainsäädännön mukaisesti kuluttajien yhteisten etujen suojaamiseksi. Säännöksellä varmistetaan, että jäsenvaltioissa, joissa on useita edustajakanne-tyypisiä menettelyitä, direktiivissä tarkoitettuja oikeutettuja yksiköitä ei saisi sulkea muiden menettelyjen ulkopuolelle, vaan oikeutetun yksikön harkinnassa tulisi olla, mitä sen käytettävissä olevaa menettelyä yksikkö kulloinkin haluaa käyttää.

2.2.2 Soveltamisala

Direktiivin aineellinen soveltamisala on laaja. Edustajakanne tulee voida nostaa asiassa, jossa elinkeinonharjoittaja on toiminut direktiivin liitteessä I lueteltujen EU-lain-

säädäntöinstrumenttien vastaisesti siten, että toiminta vahingoittaa tai voisi vahingoittaa kuluttajien yhteisiä etuja. Direktiivin I liitteessä on lueteltu seuraavat asetukset ja direktiivit:

1. Neuvoston direktiivi 85/374/EY, annettu 25 päivänä heinäkuuta 1985, tuotevastuuta koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentämisestä
2. Neuvoston direktiivi 93/13/EY, annettu 5 päivänä huhtikuuta 1993, kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista
3. Neuvoston asetus (EY) N:o 2027/97, annettu 9 päivänä lokakuuta 1997, lentoliikenteen harjoittajien korvausvastuusta onnettomuustapauksissa
4. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 98/6/EY, annettu 16 päivänä helmikuuta 1998, kuluttajansuojasta kuluttajille tarjottavien tuotteiden hintojen ilmoittamisessa
5. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 1999/44/EY, annettu 25 päivänä toukokuuta 1999, kulutustavaroiden kauppaa ja niihin liittyviä takuita koskevista tietyistä seikoista
6. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2000/31/EY, annettu 8 päivänä kesäkuuta 2000, tietoyhteiskunnan palveluja, erityisesti sähköistä kaupankäyntiä, sisämarkkinoilla koskevista tietyistä oikeudellisista näkökohdista ("Direktiivi sähköisestä kaupankäynnistä"): 5–7 artikla sekä 10 ja 11 artikla
7. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2001/83/EY, annettu 6 päivänä marraskuuta 2001, ihmisille tarkoitettuja lääkkeitä koskevista yhteisön säännöistä: 86–90 artikla sekä 98 ja 100 artikla
8. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2001/95/EY, annettu 3 päivänä joulukuuta 2001, yleisestä tuoteturvallisuudesta: 3 ja 5 artikla
9. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2002/22/EY, annettu 7 päivänä maaliskuuta 2002, yleispalvelusta ja käyttäjien oikeuksista sähköisten viestintäverkkojen ja -palvelujen alalla (yleispalveludirektiivi): 10 artikla ja IV luku
10. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2002/58/EY, annettu 12 päivänä heinäkuuta 2002, henkilötietojen käsittelystä ja yksityisyyden suojasta sähköisen viestinnän alalla (sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivi): 4–8 ja 13 artikla

11. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2002/65/EY, annettu 23 päivänä syyskuuta 2002, kuluttajille tarkoitettujen rahoituspalvelujen etämyynnistä ja neuvoston direktiivin 90/619/ETY sekä direktiivien 97/7/EY ja 98/27/EY muuttamisesta
12. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 178/2002, annettu 28 päivänä tammikuuta 2002, elintarvikelainsäädäntöä koskevista yleisistä periaatteista ja vaatimuksista, Euroopan elintarviketurvallisuusviranomaisen perustamisesta sekä elintarvikkeiden turvallisuuteen liittyvistä menettelyistä
13. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 261/2004, annettu 11 päivänä helmikuuta 2004, matkustajille heidän lennolle pääsynsä epäämisen sekä lentojen peruuttamisen tai pitkäaikaisen viivästymisen johdosta annettavaa korvausta ja apua koskevista yhteisistä säännöistä sekä asetuksen (ETY) N:o 295/91 kumoamisesta
14. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2005/29/EY, annettu 11 päivänä toukokuuta 2005, sopimattomista elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisistä kaupallisista menettelyistä sisämarkkinoilla ja neuvoston direktiivin 84/450/ETY, Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivien 97/7/EY, 98/27/EY ja 2002/65/EY sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 2006/2004 muuttamisesta (sopimattomia kaupallisia menettelyjä koskeva direktiivi)
15. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2006/114/EY, annettu 12 päivänä joulukuuta 2006, harhaanjohtavasta ja vertailevasta mainonnasta
16. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2006/123/EY, annettu 12 päivänä joulukuuta 2006, palveluista sisämarkkinoilla: 20 ja 22 artikla
17. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1107/2006, annettu 5 päivänä heinäkuuta 2006, vammaisten ja liikuntarajoitteisten henkilöiden oikeuksista lentoliikenteessä
18. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1371/2007, annettu 23 päivänä lokakuuta 2007, rautatieliikenteen matkustajien oikeuksista ja velvollisuuksista
19. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2008/48/EY, annettu 23 päivänä huhtikuuta 2008, kulutusluottosopimuksista ja neuvoston direktiivin 87/102/ETY kumoamisesta

20. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2008/122/EY, annettu 14 päivänä tammikuuta 2009, kuluttajien suojaamisesta aikaosuuksia, pitkäkestoisia lomatuotteita, jälleenmyyntiä ja vaihtoa koskeviin sopimuksiin liittyvien tiettyjen seikkojen osalta
21. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1008/2008, annettu 24 päivänä syyskuuta 2008, lentoliikenteen harjoittamisen yhteisistä säännöistä yhteisössä: 23 artikla
22. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1272/2008, annettu 16 päivänä joulukuuta 2008, aineiden ja seosten luokituksesta, merkinnöistä ja pakkaamisesta sekä direktiivien 67/548/EY ja 1999/45/EY muuttamisesta ja kumoamisesta ja asetuksen (EY) N:o 1907/2006 muuttamisesta: 1–35 artikla
23. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2009/65/EY, annettu 13 päivänä heinäkuuta 2009, siirtokelpoisiin arvopapereihin kohdistuvaa yhteistä sijoitustoimintaa harjoittavia yrityksiä (yhteissijoitusyritykset) koskevien lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta
24. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2009/72/EY, annettu 13 päivänä heinäkuuta 2009, sähkön sisämarkkinoita koskevista yhteisistä säännöistä ja direktiivin 2003/54/EY kumoamisesta: 3 artikla ja liite I
25. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2009/73/EY, annettu 13 päivänä heinäkuuta 2009, maakaasun sisämarkkinoita koskevista yhteisistä säännöistä ja direktiivin 2003/55/EY kumoamisesta: 3 artikla ja liite I
26. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2009/110/EY, annettu 16 päivänä syyskuuta 2009, sähköisen rahan liikkeeseenlaskijalaitosten liiketoiminnan aloittamisesta, harjoittamisesta ja toiminnan vakauden valvonnasta, direktiivien 2005/60/EY ja 2006/48/EY muuttamisesta sekä direktiivin 2000/46/EY kumoamisesta
27. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2009/125/EY, annettu 21 päivänä lokakuuta 2009, energiaan liittyvien tuotteiden ekologiselle suunnittelulle asetettavien vaatimusten puitteista: 14 artikla ja liite I
28. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2009/138/EY, annettu 25 päivänä marraskuuta 2009, vakuutus- ja jälleenvakuutustoiminnan aloittamisesta ja harjoittamisesta (Solvenssi II): 183–186 artikla

29. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 392/2009, annettu 23 päivänä huhtikuuta 2009, merten matkustajaliikenteen harjoittajan vastuusta onnettomuustapauksessa
30. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 924/2009, annettu 16 päivänä syyskuuta 2009, rajatylittävistä maksuista yhteisössä ja asetuksen (EY) N:o 2560/2001 kumoamisesta
31. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1222/2009, annettu 25 päivänä marraskuuta 2009, renkaiden merkitsemisestä polttoainetaloudellisuuden ja muiden keskeisten ominaisuuksien osalta: 4–6 artikla
32. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1223/2009, annettu 30 päivänä marraskuuta 2009, kosmeettisista valmisteista: 3–8 artikla ja 19–21 artikla
33. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2010/13/EU, annettu 10 päivänä maaliskuuta 2010, audiovisuaalisten mediapalvelujen tarjoamista koskevien jäsenvaltioiden tiettyjen lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta (audiovisuaalisia mediapalveluja koskeva direktiivi): 9–11 artikla, 19–26 artikla ja 28 b artikla
34. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 66/2010, annettu 25 päivänä marraskuuta 2009, EU-ympäristömerkistä: 9–10 artikla
35. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 1177/2010, annettu 24 päivänä marraskuuta 2010, matkustajien oikeuksista meri- ja sisävesiliikenteessä sekä asetuksen (EY) N:o 2006/2004 muuttamisesta
36. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/61/EU, annettu 8 päivänä kesäkuuta 2011, vaihtoehtoisten sijoitusrahastojen hoitajista ja direktiivin 2003/41/EY ja 2009/65/EY sekä asetuksen (EY) N:o 1060/2009 ja (EU) N:o 1095/2010 muuttamisesta
37. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/83/EU, annettu 25 päivänä lokakuuta 2011, kuluttajan oikeuksista, neuvoston direktiivin 93/13/ETY ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 1999/44/EY muuttamisesta sekä neuvoston direktiivin 85/577/ETY ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 97/7/EY kumoamisesta

38. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EU) N:o 181/2011, annettu 16 päivänä helmikuuta 2011, matkustajien oikeuksista linja-autoliikenteessä sekä asetuksen (EY) N:o 2006/2004 muuttamisesta
39. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EU) N:o 1169/2011, annettu 25 päivänä lokakuuta 2011, elintarviketietojen antamisesta kuluttajille, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusten (EY) N:o 1924/2006 ja (EY) N:o 1925/2006 muuttamisesta sekä komission direktiivin 87/250/ETY, neuvoston direktiivin 90/496/ETY, komission direktiivin 1999/10/EY, Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2000/13/EY, komission direktiivien 2002/67/EY ja 2008/5/EY sekä komission asetuksen (EY) N:o 608/2004 kumoamisesta
40. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2012/27/EU, annettu 25 päivänä lokakuuta 2012, energiatehokkuudesta, direktiivien 2009/125/EY ja 2010/30/EU muuttamisesta sekä direktiivien 2004/8/EY ja 2006/32/EY kumoamisesta): 9–11 a artikla
41. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EU) N:o 260/2012, annettu 14 päivänä maaliskuuta 2012, euromääräisiä tilisiirtoja ja suoraveloituksia koskevista teknisistä ja liiketoimintaa koskevista vaatimuksista sekä asetuksen (EY) N:o 924/2009 muuttamisesta
42. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EU) N:o 531/2012, annettu 13 päivänä kesäkuuta 2012, verkkovierailuista yleisissä matkaviestinverkoissa unionin alueella
43. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2013/11/EU, annettu 21 päivänä toukokuuta 2013, kuluttajariitojen vaihtoehtoisesta riidanratkaisusta sekä asetuksen (EY) N:o 2006/2004 ja direktiivin 2009/22/EY muuttamisesta (vaihtoehtoista kuluttajariitojen ratkaisua koskeva direktiivi): 13 artikla
44. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EU) N:o 524/2013, annettu 21 päivänä toukokuuta 2013, kuluttajariitojen verkkovälitteisestä riidanratkaisusta sekä asetuksen (EY) N:o 2006/2004 ja direktiivin 2009/22/EY muuttamisesta (verkkovälitteistä kuluttajariitojen ratkaisua koskeva asetukset): 14 artikla
45. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/17/EU, annettu 4 päivänä helmikuuta 2014, kuluttajille tarkoitetuista kiinteää asunto-omaisuutta koskevista luottosopimuksista ja direktiivien 2008/48/EY ja 2013/36/EU sekä asetuksen (EU) N:o 1093/2010 muuttamisesta

46. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/31/EU, annettu 26 päivänä helmikuuta 2014, muiden kuin automaattisten vaakojen asettamista saataville markkinoilla koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön yhdenmukaistamisesta
47. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/35/EU, annettu 26 päivänä helmikuuta 2014, tietyllä jännitealueella toimivien sähkölaitteiden asettamista saataville markkinoilla koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön yhdenmukaistamisesta
48. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/65/EU, annettu 15 päivänä toukokuuta 2014, rahoitusvälineiden markkinoista sekä direktiivin 2002/92/EY ja direktiivin 2011/61/EU muuttamisesta: 23–29 artikla
49. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/92/EU, annettu 23 päivänä heinäkuuta 2014, maksutileihin liittyvien maksujen vertailukelpoisuudesta, maksutilien siirtämisestä ja mahdollisuudesta käyttää perusmaksutilejä
50. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 1286/2014, annettu 26 päivänä marraskuuta 2014, vähittäismarkkinoille tarkoitettuja paketoituja ja vakuutusmuotoisia sijoitustuotteita (PRIIP-tuotteita) koskevista avaintietoasiakirjoista
51. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2015/760, annettu 29 päivänä huhtikuuta 2015, eurooppalaisista pitkäaikaissijoitusrahastoista
52. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2015/2120, annettu 25 päivänä marraskuuta 2015, avointa internetyhteyttä koskevista toimenpiteistä ja säännellyn EU:n sisäisen viestinnän vähittäishinnoittelusta sekä direktiivin 2002/22/EY ja asetuksen (EU) N:o 531/2012 muuttamisesta
53. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2015/2302, annettu 25 päivänä marraskuuta 2015, matkapaketeista ja yhdistetyistä matkajärjestelyistä sekä asetuksen (EY) N:o 2006/2004 ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2011/83/EU muuttamisesta ja neuvoston direktiivin 90/314/ETY kumoamisesta
54. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2015/2366, annettu 25 päivänä marraskuuta 2015, maksupalveluista sisämarkkinoilla, direktiivien 2002/65/EY, 2009/110/EY ja 2013/36/EU ja asetuksen (EU) N:o 1093/2010 muuttamisesta sekä direktiivin 2007/64/EY kumoamisesta
55. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2016/97, annettu 20 päivänä tammikuuta 2016, vakuutusten tarjoamisesta: 17–24 artikla ja 28–30 artikla

56. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679, annettu 27 päivänä huhtikuuta 2016, luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta (yleinen tietosuojasetus)

57. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2017/745, annettu 5 päivänä huhtikuuta 2017, lääkinnällisistä laitteista, direktiivin 2001/83/EY, asetuksen (EY) N:o 178/2002 ja asetuksen (EY) N:o 1223/2009 muuttamisesta sekä neuvoston direktiivien 90/385/ETY ja 93/42/ETY kumoamisesta: II luku

58. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2017/746, annettu 5 päivänä huhtikuuta 2017, in vitro -diagnostiikkaan tarkoitetuista lääkinnällisistä laitteista sekä direktiivin 98/79/EY ja komission päätöksen 2010/227/EU kumoamisesta: II luku

59. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2017/1128, annettu 14 päivänä kesäkuuta 2017, verkkosisältöpalvelujen rajat ylittävistä siirrettävyydestä sisämarkkinoilla

60. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2017/1129, annettu 14 päivänä kesäkuuta 2017, arvopapereiden yleisölle tarjoamisen tai kaupankäynnin kohteeksi säännellyllä markkinalla ottamisen yhteydessä julkaistavasta esitteestä ja direktiivin 2003/71/EY kumoamisesta

61. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2017/1131, annettu 14 päivänä kesäkuuta 2017, rahamarkkinarahastoista

62. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2017/1369, annettu 4 päivänä heinäkuuta 2017, energiamerkintää koskevien puiteiden vahvistamisesta ja direktiivin 2010/30/EU kumoamisesta: 3–6 artikla

63. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2018/302, annettu 28 päivänä helmikuuta 2018, perusteettomien maarajoitusten ja muiden asiakkaan kansallisuuteen tai asuin- tai sijoittautumispaikkaan perustuvien syrjinnän muotojen torjumisesta sisämarkkinoilla ja asetusten (EY) N:o 2006/2004 ja (EU) 2017/2394 sekä direktiivin 2009/22/EY muuttamisesta: 3–5 artikla

64. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2018/1972, annettu 11 päivänä joulukuuta 2018, eurooppalaisesta sähköisen viestinnän säännöstöstä: 88 artikla ja 98–116 artikla sekä liitteet VI ja VIII

65. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2019/770, annettu 20 päivänä toukokuuta 2019, tietyistä digitaalisen sisällön ja digitaalisten palvelujen toimittamista koskeviin sopimuksiin liittyvistä seikoista

66. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2019/771, annettu 20 päivänä toukokuuta 2019, tietyistä tavarakauppaa koskeviin sopimuksiin liittyvistä seikoista, asetuksen (EU) 2017/2394 ja direktiivin 2009/22/EY muuttamisesta sekä direktiivin 1999/44/EY kumoamisesta

Kuten luettelosta ilmenee, direktiivi kattaa perinteisen kuluttajakaupan lisäksi lukuisia muita aloja, kuten tietosuoja-, rahoituspalvelu-, matkustus- ja matkailu-, energia-, televiestintä- ja ympäristöalan. Kaikki luettelon 66 säädöstä eivät sääntele yksin elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisiä suhteita. Edustajakannedirektiiviä sovelletaan kuitenkin vain näitä suhteita koskeviin edustajakanteisiin. Soveltamisalan täsmentämiseksi silloin, kun liitteessä I luetellut säädökset sisältävät säännöksiä, jotka eivät koske kuluttajien yhteisiä etuja, viitataan liitteen luettelossa aina sen ollessa mahdollista vain niihin nimenomaisiin artikloihin, jotka sisältävät kuluttajien etuja suojaavaa sääntelyä. Näin on pyritty yksinkertaistamaan direktiivin soveltamista käytännössä.

Vaikka direktiivin soveltamisala on rajoitettu liitteessä I lueteltuihin säädöksiin, direktiivi ei estä sitä, että niitä säännöksiä, joilla direktiivi on saatettu osaksi kansallista lainsäädäntöä, sovelletaan jäsenvaltioissa myös muihin aloihin kuin niihin, jotka kuuluvat sen soveltamisalaan. Jäsenvaltiot voivat pitää voimassa tai hyväksyä kansallista lainsäädäntöä, joka vastaa direktiivin säännöksiä, myös sellaisten riita-asioiden osalta, jotka eivät kuulu liitteen I soveltamisalaan (ks. johdanto-osan 18 perustelukappale).

Direktiivi tulee sovellettavaksi vain silloin, kun elinkeinonharjoittaja rikkoo sellaisia unionin oikeuden säännöksiä, joilla suojataan kuluttajien yhteisiä etuja. Direktiivin sovellettavaksi tulemisen osalta merkitystä ei ole sillä, suojataanko kysymyksessä olevassa unionin lainsäädännössä kuluttajia kuluttajina vai matkailijoina, käyttäjinä, asiakkaina, piensijoittajina, yksityisasiakkaina tai muina vastaavina luonnollisina henkilöinä.

Direktiivin 2 artiklan 1 kohdassa todetaan, ettei direktiivillä rajoiteta liitteessä I tarkoitettua unionin lainsäädännön säännösten soveltamista. Useat liitteen I säädökset sisältävät säännöksiä valvontaviranomaisten oikeudesta kieltää kulloinkin kysymyksessä olevan instrumentin vastainen toiminta. Edustajakannedirektiivi ei rajoita, muuta tai laajenna liitteessä lueteltujen säädösten soveltamista tai korvaa mitään kyseisten säädösten mahdollisesti sisältämiä täytäntöönpanomekanismeja (ks. johdanto-osan 15 perustelukappale). Esimerkiksi yleisessä tietosuojasetuksessa säädetyt tai siihen

perustuvia täytäntöönpanomekanismeja voidaan soveltuvin osin edelleen käyttää kuluttajien yhteisten etujen suojaamiseen.

Direktiiviä sovelletaan sekä kotimaisiin että rajat ylittäviin oikeudenloukkauksiin. Rajat ylittävällä oikeudenloukkauksella tarkoitetaan tilannetta, jossa yhdestä jäsenvaltiosta peräisin oleva menettely loukkaa kuluttajien yhteisiä etuja toisessa jäsenvaltiossa. Direktiivi tulee sovellettavaksi myös silloin, kun oikeudenloukkaukset ovat lakanneet ennen edustajakanteen nostamista tai silloin, kun kyseiset oikeudenloukkaukset lakkasivat ennen edustajakanteen vireilläolon päättymistä.

Direktiivin 2 artiklan 2 kohdan mukaan direktiivillä ei vaikuteta unionin oikeudessa tai kansallisessa lainsäädännössä oleviin sääntöihin, joissa kuluttajien käytettäväksi on asetettu sopimukseen perustuvia tai sopimukseen perustumattomia oikeussuojakeinoja oikeudenloukkausten varalta. Säännöksellä korostetaan sitä, että direktiivi tuo lisää, eikä näin ollen saisi rajoittaa jäsenvaltioissa olemassa olevia keinoja oikeussuojan saamiseksi.

2.2.3 Määritelmät

Direktiivissä käytetyt käsitteet on määritelty 3 artiklassa. *Kuluttajalla* tarkoitetaan luonnollista henkilöä, joka toimii sellaisessa tarkoituksessa, joka ei liity hänen elinkeino- tai ammattitoimintaansa, ja *elinkeinonharjoittajalla* luonnollista henkilöä tai yksityisessä tai julkisessa omistuksessa olevaa oikeushenkilöä, joka toimii tarkoituksessa, joka kuuluu kyseisen henkilön elinkeino- tai ammattitoimintaan, mukaan luettuna kyseisen henkilön nimissä tai puolesta toimiva muu henkilö. (1 ja 2 kohta)

Kuluttajien yhteisillä eduilla tarkoitetaan kuluttajien yleistä etua, ja erityisesti hyvitystoimenpiteiden yhteydessä tietyn kuluttajaryhmän etuja. Määritelmä on merkityksellinen. Oikeutettujen yksiköiden määräämät tai hakemat kieltotoimenpiteet eivät suojaa kuluttajia yksilötasolla, vaan suojan kohteeksi määriteltyä kuluttajaryhmää, esimerkiksi viestintäpalveluita käyttävät kuluttajat. Jos ryhmäkanteella vaaditaan esimerkiksi kuluttajaluotoista direktiivin vastaisesti perittyjen maksujen hyvittämistä, yleinen kuluttajakollektiivi ei ole oikeutettu hyvitykseen, vaan vain ne yksilöidyt kuluttajat, jotka ovat maksaneet kyseisiä maksuja. Määritelmä mahdollistaa näin sekä kieltokanteen nostamisen yleisen kuluttajakollektiivin hyväksi että hyvityskanteen tietyn sopimuksen tehneiden yksittäisten kuluttajien puolesta edellyttäen, että sanotut kuluttajat muodostavat ryhmän. (3 kohta)

Oikeutettu yksikkö on edustajakannemenettelyssä kantaja. *Oikeutetulla yksiköllä* tarkoitetaan mitä tahansa kuluttajien etuja edustavaa järjestöä tai julkista elintä, jonka jäsenvaltio on nimennyt direktiivin mukaisesti oikeutetuksi nostamaan edustajakanteita. Direktiivissä ei edellytetä, että direktiivin mukainen edustajakannejärjestelmä olisi kaikkien hyödynnettävissä. Jäsenvaltioilla on kantajakelpoisen tahon nimeämisen ja nimeämismenettelyn osalta huomattavasti harkinnanvaraa. (4 kohta)

Edustajakanteella tarkoitetaan kannetta, jonka avulla suojataan kuluttajien yhteisiä etuja ja jonka on nostanut kuluttajien puolesta kantajana toimiva oikeutettu yksikkö kieltotoimenpiteen, hyvitystoimenpiteen tai molempien hakemiseksi. (5 kohta)

Kanteella tarkoitetaan vaatimuksen esittämistä kuluttajien puolesta tuomioistuimessa tai hallintoviranomaisessa. *Kotimaisella edustajakanteella* tarkoitetaan edustajakannetta, jonka oikeutettu yksikkö on nostanut siinä jäsenvaltiossa, jossa oikeutettu yksikkö oli nimetty. *Rajat ylittävällä edustajakanteella* taas tarkoitetaan edustajakannetta, jonka oikeutettu yksikkö on nostanut muussa jäsenvaltiossa kuin siinä, jossa oikeutettu yksikkö oli nimetty. Määritelmien osalta ratkaisevaa on se, missä valtiossa oikeutettu yksikkö on nimetty ja missä valtiossa kannetta käsittelevä tuomioistuin tai hallintoviranomainen sijaitsee. Jos nimeämisvaltio on sama kuin tuomioistuin- tai viranomaisvaltio, kanne on kotimainen. Jos nämä valtiot eivät ole samat, kanne on rajat ylittävä. Määritelmän kannalta merkitystä ei ole sillä, missä valtiossa kuluttajien yhteisiä etuja on loukattu, onko loukkaus johtunut rajat ylittävästä toiminnasta tai missä valtiossa kuluttajilla on asuinpaikka. (6 ja 7 kohta)

Menettelyllä tarkoitetaan elinkeinonharjoittajan tekoa tai laiminlyöntiä (8 kohta) ja *lainvoimaisella päätöksellä* jäsenvaltion tuomioistuimen tai hallintoviranomaisen päätöstä, johon ei voida tai ei enää voida hakea muutosta varsinaisin muutoksenhakekeinoin (9 kohta).

Hyvitystoimenpiteellä tarkoitetaan toimenpidettä, joka velvoittaa elinkeinonharjoittajan tarjoamaan kuluttajille, joita kanne koskee, hyvitystä esimerkiksi maksamalla vahingonkorvausta, korjaamalla tai vaihtamalla tavara, alentamalla hintaa, purkamalla sopimuksen tai palauttamalla maksetun kauppahinnan tarpeen mukaan ja unionin oikeuden tai kansallisen lainsäädännön mukaisesti (10 kohta). Kieltotoimenpiteitä ei määritellä 3 artiklassa.

2.2.4 Toimivaltainen tuomioistuin

Direktiivin mukaan jäsenvaltiot saavat itse päättää, käsitelläänkö edustajakanteita tuomioistuimessa oikeudenkäyntimenettelyssä vai hallinnollisessa viranomaisessa hallintomenettelyssä, vaiko molemmissa (johdanto-osan 19 perustelukappale). Tarkoituksena on varmistaa, ettei jäsenvaltioiden tarvitse muuttaa oikeusjärjestelmäänsä tältä osin etenkään tilanteessa, jossa edustajakannetyypisistä menettelyistä on jo ennestään sääntelyä.

Direktiivissä ei säädetä tuomioistuimen tai viranomaisen kansallisen tai kansainvälisen toimivallan määräytymisestä. Direktiivissä ei myöskään säädetä sovellettavasta laista. Direktiivin 2 artiklan 3 kohdassa todetaan, ettei direktiivillä rajoiteta niiden unionin sääntöjen soveltamista, jotka koskevat kansainvälistä yksityisoikeutta, erityisesti tuomioistuimen toimivaltaa ja siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa annettujen tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa sekä sopimusvelvoitteisiin ja sopimukseen perustumattomiin velvoitteisiin sovellettavaa lakia koskevia sääntöjä. Tuomioistuimen toimivallasta siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa säädetään ns. Bryssel Ia -asetuksessa (N:o 1215/2012) ja sovellettavasta laista säädetään Rooma I ja Rooma II -asetuksissa ((EY) N:o 864/2007 ja (EY) N:o 593/2008), ja näitä säädöksiä sovelletaan niiden tullessa sovellettaviksi myös edustajakanteisiin. Johdanto-osan 22 perustelukappaleessa todetaan, ettei Bryssel Ia -asetusta sovelleta hallintoviranomaisiin eikä hallintoviranomaisten tekemien päätösten tunnustamiseen tai täytäntöönpanoon. Hallintoviranomaisten kansainvälinen toimivalta ja hallintopäätösten tunnustaminen ja täytäntöönpano määräytyvät viime kädessä kansallisen lainsäädännön mukaan.

2.2.5 Kantaja

Direktiivin mukaan kanteen nostaa kuluttajakollektiivin edustajana toimiva oikeutettu yksikkö. Oikeutetuista yksiköistä säädetään direktiivin 4 ja 5 artikloissa. Osaa artiklojen säännöksistä sovelletaan kaikkiin oikeutettuihin yksikköihin, osaa vain kotimaisia edustajakanteita varten nimettyihin oikeutettuihin yksikköihin ja osaa vain rajat ylittäviä edustajakanteita varten nimettyihin oikeutettuihin yksikköihin.

Direktiivin 4 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että oikeutetut yksiköt, jotka jäsenvaltiot ovat nimenneet edustajakanteiden nostamista varten, voivat niitä nostaa. Jäsenvaltioiden on myös artiklan 2 kohdan mukaan varmistettava, että yksiköt, erityisesti kuluttajajärjestöt, mukaan lukien useammassa kuin yhdessä jäsenvaltiossa olevia jäseniä edustavat kuluttajajärjestöt, voivat tulla nimetyiksi oikeutetuiksi yksiköiksi kotimaisten edustajakanteiden tai rajat ylittävien edustajakanteiden taikka molempien nostamista varten. Mainitsemalla erikseen sellaiset järjestöt, joilla

on jäseniä useissa jäsenvaltioissa, pyritään varmistamaan, että esimerkiksi kattojärjestöt kuten BEUC (*The European Consumer Organisation*) voisivat nostaa kanteita oikeutettuina yksikköinä useassa jäsenvaltiossa.

Johdanto-osan 24 perustelukappaleessa korostetaan kuluttajajärjestöjen aktiivista roolia sen varmistamisessa, että asiaankuuluvia unionin oikeuden säännöksiä noudatetaan. Perustelukappaleessa kuitenkin todetaan, että myös julkisilla elimillä voisi kansallisista oikeusperinteistä riippuen olla aktiivinen rooli sen varmistamisessa, että asiaankuuluvia unionin oikeuden säännöksiä noudatetaan. Artiklan 2 kohdan sääntelyn tarkoituksena on kuitenkin varmistaa, että nimenomaan kuluttajajärjestöt voivat pyytää tulla nimetyiksi oikeutetuiksi yksiköiksi. Kohtaa sovelletaan niin kotimaisia kuin rajat ylittäviä edustajakanteita varten nimettäviin oikeutettuihin yksikköihin.

Direktiivin mukaan jäsenvaltiot päättäisivät itse niistä kriteereistä, jotka kotimaisia edustajakanteita varten nimetyn oikeutetun yksikön olisi täytettävä, mutta kriteereiden tulisi olla johdonmukaisia direktiivin kriteereiden kanssa (4 artiklan 4 kohta ja johdanto-osan 26 perustelukappale). Jäsenvaltiot voisivat myös soveltaa rajat ylittäviä edustajakanteita varten nimettäviin oikeutettuihin yksikköihin sovellettavia kriteereitä kotimaisia edustajakanteita varten nimettäviin oikeutettuihin yksikköihin.

Kotimaisia edustajakanteita varten nimettävät oikeutetut yksiköt voidaan nimetä etukäteen, mutta myös kannekohtainen *ad hoc* -nimeäminen sallitaan (4 artiklan 6 kohta). Esimerkiksi Alankomaissa tuomioistuin hyväksyy ryhmäkanteen nostavan kantajan aina juttukohtaisesti, ja direktiivi sallii tällaisen menettelyn noudattamisen kansallisten edustajakanteiden osalta. Kysymyksessä on kuitenkin kompromissi. Kielteinen suhtautuminen *ad hoc* -nimeämiseen näkyy johdanto-osan 28 perustelukappaleessa, jossa jäsenvaltioita ei rohkaista tällaisen nimeämismenettelyn käyttöönottamiseen.

Oikeutetun yksikön nimeäminen rajat ylittäviä edustajakanteita varten edellyttäisi, että sanottu yksikkö täyttäisi direktiivissä asetetut vaatimukset (4 artiklan 3 kohta). Vaatimukset eivät mahdollista kansallista harkintaa direktiivin täytäntöönpanossa. Tarkoituksena on varmistaa, että rajat ylittäviä edustajakanteita varten oikeutettuihin yksikköihin sovelletaan samoja nimeämistä koskevia vaatimuksia kaikkialla unionissa. Oikeutettujen yksikköjen olisi oltava oikeushenkilöitä, jotka on perustettu nimeämisjäsenvaltion kansallisen lainsäädännön mukaisesti, ja joilla olisi tietyn tason pysyvyyttä ja julkista toimintaa. Niiden tulee olla luonteeltaan voittoa tavoittelemattomia ja niillä pitää olla sääntömääräisen tarkoituksensa perusteella oikeutettu intressi suojata kuluttajien etuja unionin oikeudessa säädetyllä tavalla. Oikeutetut yksiköt eivät saisi olla maksukyvyttömyysmenettelyn kohteina eivätkä maksukyvyttömiksi todettuja. Niiden olisi oltava riippumattomia eivätkä niihin saisi vaikuttaa henkilöt, jotka eivät ole kuluttajia ja joilla on edustajakanteiden nostamiseen liittyviä taloudellisia intressejä. Tämä koskee

erityisesti elinkeinonharjoittajia tai riskirahastoja. Oikeutetuilla yksiköillä tulee olla käytössään menettelyjä, joilla estetään ulkopuolinen vaikuttaminen ja asianomaisten yksiköiden, niiden rahoittajien ja kuluttajien etujen väliset eturistiriidat. Oikeutettujen yksiköiden on asetettava julkisesti saataville asianmukaisella tavalla, erityisesti verkkosivustoillaan, selkeällä ja ymmärrettävällä kielellä tiedot, jotka osoittavat, että ne täyttävät oikeutetuksi yksiköksi nimeämistä koskevat vaatimukset, sekä yleiset tiedot rahoituksensa lähteistä, organisaatio-, hallinto- ja jäsenyysrakenteestaan, sääntömääräisestä tarkoituksestaan ja toiminnastaan.

Tiukoilla kriteereillä pyritään varmistamaan, ettei edustajakanteita nostettaisi kuin kuluttajien yhteisten etujen turvaamiseksi. Tarkoituksena on myös mahdollistaa rajat ylittäviä edustajakanteita varten nimettyjen oikeutettujen yksiköiden aseman vastavuoroinen tunnustaminen. Voimassa olevalla kieltokannedirektiivillä on mahdollistettu, että yhdessä jäsenvaltiossa oikeutetuksi yksiköksi nimetty taho voi saattaa vireille kielto-menettelyn toisen jäsenvaltion viranomaisessa tai tuomioistuimessa estääkseen sellaisen oikeudenloukkauksen jatkumisen, joka on peräisin toisesta jäsenvaltiosta, mutta jonka vaikutukset ilmenevät yksikön nimeämisvaltiossa. Saman tyyppinen rakenne on sisällytetty edustajakannedirektiiviin. Nimeävä valtio tarkistaa, että oikeutettu yksikkö täyttää direktiivin vaatimukset, ja oikeudenkäyntivaltion tuomioistuin tai viranomainen hyväksyy nimeämisen ja oikeutetun yksikön kanneoikeuden tutkimatta 4 artiklan 3 kohdan vaatimuksia toistamiseen (6 artiklan 3 kohta).

Kanneoikeuden vastavuoroinen tunnustaminen edellyttää, että yksikkö on nimetty etukäteen eli ennen kanteen nostamista (6 artiklan 1 kohta). Kanneoikeuden vastavuoroinen tunnustaminen ei rajoita asiaa käsittelevän tuomioistuimen tai hallintoviranomaisen oikeutta tutkia, onko oikeutetulla yksiköllä sääntömääräisen tarkoituksensa perusteella oikeus ryhtyä toimiin tietyssä tapauksessa (6 artiklan 3 kohta). Säännös vastaa voimassa olevan kieltokannedirektiivin 4 artiklan 1 kohtaa.

Jos oikeutetuksi yksiköksi nimetään viranomainen, 3 kohdan kriteereiden täyttymistä ei ole tarpeen arvioida (4 artiklan 7 kohta). Jäsenvaltiot voivat myös säätää, että julkiset elimet, jotka on jo aiemmin nimetty kieltokannedirektiivin 3 artiklassa tarkoitetuiksi oikeutetuiksi yksiköiksi, pysyvät oikeutetuiksi yksiköiksi nimettyinä edustajakannedirektiivin soveltamista varten.

Direktiivin 5 artiklassa säädetään oikeutettuja yksiköjä koskevista tiedoista ja niiden seurannasta. Säännös on osa vastavuoroisen kanneoikeuden tunnustamisen järjestelmää. Jäsenvaltioiden on toimitettava komissiolle tiedot rajat ylittävien edustajakanteiden nostamista varten nimeämistään yksiköistä. Jäsenvaltioiden on myös varmistettava, että tiedot etukäteen kotimaisia edustajakanteita varten nimetyistä oikeutetuista yksiköistä ovat julkisesti saatavilla. Komissio laatii luettelon jäsenvaltioiden ilmoittamista oikeutetuista yksiköistä ja asettaa sen julkisesti saataville. Jäsenvaltioiden

on myös varmistettava, että tiedot oikeutetuista yksiköistä, jotka ne ovat etukäteen nimenneet kotimaisten edustajakanteiden nostamista varten, asetetaan julkisesti saataville. Tietoja *ad hoc* –nimetyistä oikeutetuista yksiköistä ei tarvitse asettaa saataville.

Jäsenvaltioiden on arvioitava vähintään joka viides vuosi sitä, täyttävätkö oikeutetut yksiköt edelleen 4 artiklan 3 kohdassa luetellut vaatimukset. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että oikeutettu yksikkö menettää asemansa, jos se ei enää täytä yhtä tai useampaa vaatimusta. Jos mikä tahansa jäsenvaltio tai komissio asettaa kyseenalaiseksi, täyttääkö oikeutettu yksikkö 4 artiklan 3 kohdassa luetellut vaatimukset, jäsenvaltion, joka on nimennyt kyseisen oikeutetun yksikön, on tutkittava asia. Tarvittaessa jäsenvaltioiden on peruutettava kyseisen oikeutetun yksikön nimeäminen, jos se ei enää täytä vaatimuksia. Myös yksittäisen edustajakanteen vastaajalla tulee olla mahdollisuus riitauttaa oikeutetun yksikön nimeäminen sillä perusteella, ettei oikeutettu yksikkö täytä 4 artiklan 3 kohdan vaatimuksia.

Jäsenvaltioiden on nimettävä kansallisia yhteyspisteitä edellä tarkoitettuja tilanteita varten. Tiedot yhteyspisteistä on ilmoitettava komissiolle. Komissio laatii luettelon kyseisistä yhteyspisteistä ja asettaa sen jäsenvaltioiden saataville.

2.2.6 Kanne

Yhteiset periaatteet

Kielto- ja hyvityskanteet on direktiivissä erotettu toisistaan. Tarkoituksena on tehdä julkisen toimeenpanon eli käytännössä viranomaisvalvonnan ja yksityisen toimeenpanon eli useiden yksittäisten kuluttajien menetysten korvaamisen väliset erot näkyviksi.

Edustajakannetta koskevat yleiset periaatteet on sijoitettu direktiivin 7 artiklaan. Näitä periaatteita sovelletaan sekä kielto- että hyvitystoimenpiteitä koskeviin edustajakanteisiin. Kieltotoimenpiteitä koskevista edustajakanteista säädetään direktiivin 8 artiklassa ja hyvitystoimenpiteitä koskevista kanteista 9 artiklassa.

Direktiivin 7 artiklan mukaan oikeutetun yksikön tulee voida vaatia tuomioistuimissa tai hallintoviranomaisissa edustajakanteella elinkeinonharjoittajan lainvastaisen toiminnan kieltämistä tai elinkeinonharjoittajan velvoittamista hyvittämään kuluttajille niiden kärsimän vahingon tai muun menetyksen. Jotta edustajakannemenettely olisi mahdollisemman tehokas, jäsenvaltiot voisivat implementoidessaan direktiivin päättää, että kielto- ja hyvitystoimenpiteitä voitaisiin ajaa yhdellä edustajakanteella yhdessä ja samassa menettelyssä. Jäsenvaltiot voivat kuitenkin myös päättää, että kieltotoimenpiteitä ja hyvitystoimenpiteitä koskevat vaatimukset on käsiteltävä eri menettelyissä. Jos

sekä kiello- että hyvitystoimenpiteitä koskeva kante voidaan nostaa samassa tuomioistuimessa tai hallintoviranomaisessa, jäsenvaltiot voivat säätää, että kyseisiä toimenpiteitä koskevat päätökset sisällytetään samaan päätökseen. Säännöksen tarkoituksena on varmistaa, että kiello- ja hyvitystoimenpiteitä voidaan vaatia samalla kanteella, jos tämä olisi jäsenvaltion kansallisen lain mukaan mahdollista. Vaatimusten yhteiskäsittely edellyttäisi, että jäsenvaltion lainsäädännön mukaan sama tuomioistuin tai viranomainen olisi toimivaltainen päättämään sekä kielloista että hyvityksistä. Direktiivi ei kuitenkaan edellytä tällaisen järjestelmän käyttöönottoa, koska enemmistöissä jäsenvaltioita kieltotoimenpiteitä ja hyvitystoimenpiteitä koskevia vaatimuksia ei käsitellä samassa menettelyssä eikä välttämättä saman tuomioistuimen tai viranomaisen toimesta. Siksi direktiivi myös mahdollistaa, että oikeutetut yksiköt ensin vaativat kieltotoimenpiteitä määrättäväksi ja vasta myöhemmin nostavat hyvitystoimenpiteitä koskevan kanteen. On kuitenkin huomioitava, ettei kieltotoimenpidettä koskevaa päätöstä saa asettaa hyvitysvaativasta koskevan kanteen nostamisen edellytykseksi (ks. 9 artiklan 8 kohta).

Artiklan 2 kohdan mukaan oikeutetun yksikön on nostaessaan edustajakanteen annettava tuomioistuimelle tai hallintoviranomaiselle riittävät tiedot kuluttajista, joita edustajakanne koskee. Säännöksen tarkoituksena on muun muassa varmistaa, että tuomioistuimella tai hallintoviranomaisella on kohtuulliset edellytykset arvioida, ovatko ne toimivaltaisia asiassa ja mitä lakia vaatimukseen olisi sovellettava. Jos kante koskisi esimerkiksi sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta, kanteeseen tulisi sisällyttää tiedot siitä, missä kuluttajiin vaikuttava vahinko sattui tai saattaa sattua (ks. johdanto-osin 34 perustelukappale). Tietojen ei aina tarvitsisi olla yhtä täsmällisiä. Tarkkuustaso vaihtelisi sen mukaan, vaatiiko oikeutettu yksikkö kiello- tai hyvitystoimenpidettä ja sovelletaanko asiassa opt in vai opt out -järjestelmää.

Artiklan 6 kohdassa säädetään oikeutetun yksikön asemasta oikeudenkäynnissä tai vaihtoehtoisesti hallinnollisessa menettelyssä. Oikeutettu yksikkö on menettelyssä asianosainen, ja sillä on kantajan oikeudet ja velvollisuudet prosessissa. Johdanto-osan 36 perustelukappaleen mukaan jäsenvaltiot voisivat myöntää edustajakannetta koskevia tiettyjä oikeuksia yksittäisille kuluttajille, joita edustajakanne koskee, mutta kyseiset yksittäiset kuluttajat eivät voisi olla kantajan asemassa. Kuluttajat eivät saisi puuttua oikeutettujen yksiköiden tekemiin menettelyä koskeviin päätöksiin, pyytää erikseen todisteita esitettäväksi tai hakea erikseen muutosta edustajakannetta käsittelevän tuomioistuimen tai hallintoviranomaisen menettelyä koskeviin päätöksiin. Yksittäisillä kuluttajilla ei myöskään saisi olla edustajakannetta koskevia menettelyllisiä velvollisuuksia eikä heidän olisi jouduttava vastaamaan oikeudenkäyntikuluista, paitsi poikkeuksellisissa olosuhteissa (ks. 12 artiklan 2 ja 3 kohta). Direktiivin oikeudenkäyntikuluvastuuta koskevaa 12 artiklaa sovelletaan vain hyvitystoimenpiteitä koskeviin

kanteisiin. Direktiivissä ei säädetä lainkaan oikeudenkäyntikuluvastuusta kieltotoimenpiteitä koskevissa edustajakannemenettelyissä. Oikeudenkäyntikuluvastuusta säättäminen on tältä osin jätetty kansallisen harkinnan varaan.

Kantajan tehtävänä on vaatia määrättäväksi tai tuomittavaksi asianmukaisia toimenpiteitä, myös hyvitystoimenpiteitä, niiden kuluttajien etujen mukaisesti, joita oikeudenloukkaus koskee, ja kyseisten kuluttajien puolesta (7 artiklan 6 kohta). Kuluttajien tulisi hyötyä hyväksytystä edustajakanteesta. Hyvitystoimenpiteitä koskevissa edustajakanteissa nämä hyödyt olisivat hyvityksiä, esimerkiksi vahingonkorvauksia, tavaran korjaaminen tai vaihtaminen, hinnanalennuksia, sopimuksen purkaminen taikka maksetun kauppahinnan palauttaminen. Kieltotoimenpiteitä koskevissa edustajakanteissa hyöty kuluttajille, joita edustajakanne koskee, olisi oikeudenloukkauksen muodostavan menettelyn lakkaaminen tai kieltäminen (ks. johdanto-osan 37 perustelukappale).

Artiklan 7 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että tuomioistuimet tai hallintoviranomaiset voivat hylätä ilmeisen perusteettomat kanteet mahdollisimman varhaisessa käsittelyvaiheessa kansallisen lainsäädännön mukaisesti.

Kieltotoimenpiteitä koskevat kanteet

Kieltotoimenpiteistä säädetään 8 artiklassa. Artiklan 1 kohdan mukaan määrättävissä olevat kieltotoimenpiteet olisivat ainakin väliaikainen toimenpide, jolla lopetetaan menettely tai tarvittaessa kielletään menettely, jos kyseisen menettelyn on katsottu muodostavan direktiivin 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun oikeudenloukkauksen, ja lopullinen toimenpide, jolla lopetetaan menettely tai tarvittaessa kielletään menettely, jos kyseisen menettelyn on katsottu muodostavan 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun oikeudenloukkauksen. Jäsenvaltiot voisivat myös 3 kohdan mukaan säätää mahdollisuudesta vahvistaa tietty toiminta, joka on jo päättynyt, kuluttajien suojattuja etuja loukkaavaksi. Tällä säännöksellä pyritään mahdollistamaan vahvistuskannetyypin kieltovaatimuksen esittämisen. Monet jäsenvaltiot pitivät säännöstä tarpeettomana, koska menettely voidaan lähtökohtaisesti kieltää sen toistamisen kieltämisen muodossa, vaikka elinkeinonharjoittaja olisikin vapaaehtoisesti lakannut käyttämästä menettelyä. Siksi vahvistamiskannetta koskevan säännöksen sisällyttäminen lainsäädäntöön on direktiivissä jätetty jäsenvaltioiden kansallisen harkinnan varaan. Kansallisen harkinnan varaan on myös jätetty säännös, joka velvoittaisi elinkeinonharjoittajan julkaisemaan kieltotoimenpidettä koskevan päätöksen kokonaan tai osittain tuomioistuimen tai hallintoviranomaisen asianmukaiseksi katsomassa muodossa tai julkaisemaan oikeasuulmoituksen.

Kieltotoimenpiteiden tavoitteena on kuluttajien yhteisten etujen suojaaminen riippumatta siitä, onko yksittäisille kuluttajille aiheutunut tosiasiallista vahinkoa (8 artiklan 3

kohdan a alakohta). Kieltotoimenpiteitä koskevaa päätöstä tehtäessä merkitystä ei olisi sillä, onko kyseinen menettely tahallinen tai tuottamuksellinen. Vaikka kieltotoimenpidettä koskevaa vaatimusta esitettäessä lähtökohtaisesti toimitaan kasvottoman kuluttajakollektiivin hyväksi, oikeutetun yksikön olisi kuitenkin annettava riittävät tiedot kuluttajaryhmästä, jota edustajakanne koskee. Direktiivi ei anna tämän tarkempaa ohjeistusta siitä, mitä riittävillä tiedoilla tarkoitetaan. Lähtökohtaisesti kuluttajaryhmästä annetut tiedot voisivat olla yleisluonteisia. Edustetun kuluttajaryhmän määrittely voi kuitenkin vaikuttaa esimerkiksi yksittäisten hyvitysvaatimusten vanhentumisaikojen keskeytymiseen tai lykkääntymiseen (16 artikla), jolloin elinkeinonharjoittajan oikeus- turvan voidaan katsoa edellyttävän tarkempaa kuluttajaryhmän rajaamista. Viime kädessä annettavien tietojen riittävyys jäisi väistämättä asiaa käsittelevän tuomioistui- men tai hallintoviranomaisen ratkaistavaksi. Kieltotoimenpiteiden luonteen vuoksi opt in –järjestelmän soveltaminen ei olisi sallittua. Kansallisessa lainsäädännössä ei näin ollen voida edellyttää, että yksittäisten kuluttajien olisi ilmoitauduttava osallistumisestaan kanteeseen, jotta he voisivat hyötyä siitä.

Kieltokanteiden osalta direktiivi sallii, että jäsenvaltiot säätävät niin sanotusta ennalta tapahtuvasta neuvottelusta (8 artiklan 4 kohta). Vastaava säännös on nykyisessä kiel- tokannedirektiivissä (5 artikla). Vaikka edustajakannedirektiivin 8 artikla koskee vain kieltokanteita, voidaan kansallisesti säätää, että neuvotteluelvoitetta sovelletaan myös hyvitystä koskeviin edustajakanteisiin (johdanto-osan 41 perustelukappale *in fine*). Neuvotteluelvoitetta koskevasta kansallisesta lainsäädännöstä olisi ilmoitettava komissiolle.

Hyvitystoimenpiteitä koskevat kanteet

Hyvitysvaatimuksista säädetään direktiivin 9 artiklassa. Hyvitystä voisi olla esimerkiksi korvaus, hinnanalennus, tuotteen korvaaminen uudella tai sen korjaaminen (1 kohta). Direktiivi ei pidä sisällään omia aineellisoikeudellisia säännöksiä esimerkiksi sopimuk- seen perustuvasta ja sopimukseen perustumattomasta hyvityksestä. Hyvitystoimenpi- teitä koskeva edustajakanne voidaan nostaa ainoastaan siinä tapauksessa, että unio- nin oikeudessa tai kansallisessa lainsäädännössä on säädetty tällaisista aineelliso- keudellisista oikeuksista. Direktiivin perusteella ei saisi säätää rankaisevien vahingon- korvausten määräämisestä (ks. johdanto-osan 48 perustelukappale *in fine*).

Hyvitystä koskevaan ryhmäkanteeseen osallistumista varten direktiivi tunnistaa kaksi eri järjestelmää (2 kohta). Toinen perustuu siihen, että ryhmään mukaan ilmoitaudu- taan nimenomaisesti (opt in –menettely) ja toinen siihen, että henkilö, jota kanne kos- kee, automaattisesti tulee ryhmän jäseneksi, jollei hän ilmoita, ettei halua tulla eduste- tuksi edustajakanteessa (opt out –menettely). Edustajakannedirektiivi jättää menette- lyä koskevan valinnan jäsenvaltioiden kansallisen harkinnan varaan. Opt out –menet- telyssä ei aina ole täysin ilmeistä, ketkä kuluttajat kuuluvat edustettujen kuluttajien

ryhmään. Tämän vuoksi artiklan 5 kohdassa edellytetään, että hyvitystoimenpidettä koskevassa ratkaisussa on vähintäänkin kuvailtava niiden kuluttajien ryhmä, jolla on oikeus hyötyä hyvityksistä, jos edustajakanne menestyy.

Artiklan 2 kohdassa säädetään myös edustettujen ryhmään ilmoittautumisen määräajasta. Jäsenvaltiot voivat päättää, missä vaiheessa käsittelyä yksittäiset kuluttajat voivat käyttää oikeuttaan liittyä edustajakanteeseen tai jättäytyä siitä pois. Tämä säännös on siksi tärkeä, että esimerkiksi Ranskassa sallitaan niin sanottu myöhäinen ilmoittautuminen. Kuluttaja voi käytännössä ilmoittaa osallistuvansa kanteeseen jopa sen jälkeen, kun asia on ratkaistu tuomioistuimessa. Säännös on muotoiltu siten, että tämäkin menettely hyväksytään direktiivin mukaiseksi.

Ristiriitaisten tuomioiden välttämiseksi opt in -menettely olisi kuitenkin ainoa vaihtoehto hyvitystoimenpiteitä koskevissa edustajakanteissa silloin, kun kuluttajien asuinpaikka ei ole sen tuomioistuimen tai hallintoviranomaisen jäsenvaltiossa, jossa edustajakanne on nostettu (9 artiklan 3 kohta). Näin pyritään varmistamaan, ettei sama kuluttaja olisi edustettuna eri jäsenvaltioissa samaan aikaan vireillä olevissa, samaa asiaa koskevissa edustajakanteissa.

Direktiiviin on sisällytetty *lis pendens* -säännös varmistamaan, ettei yksi ja sama kuluttaja ole osallisena useassa samaa asiaa koskevassa oikeudenkäyntimenettelyssä. Direktiivin 9 artiklan 4 kohdassa edellytetään, että jäsenvaltiot varmistavat, että kuluttajat, jotka ovat opt in tai opt out -menettelyssä ilmaisseet haluavansa tulla edustetuiksi edustajakanteessa, eivät voi olla edustettuina muissa edustajakanteissa, jotka koskevat samaa asiaa ja joissa vastaajana on sama elinkeinonharjoittaja, ja etteivät he voi omissa nimissään nostaa kanteita, jotka koskevat samaa asiaa ja joissa vastaajana on sama elinkeinonharjoittaja. Jäsenvaltioiden on myös vahvistettava säännöt sen varmistamiseksi, että kuluttajat eivät saa korvausta useammin kuin kerran samasta asiasta samalta elinkeinonharjoittajalta.

Direktiivi edellyttää, että hyvitystä koskevalla edustajakanteella voidaan vaatia suoritusta yksittäisille kuluttajille. Vahvistuskannemenettely, jossa yksittäisten kuluttajien olisi itse vaadittava hyvitystä vahingostaan aiemmin annetun vahvistustuomion tai kieltotoimenpidettä koskevan tuomion perusteella, ei näin ollen olisi riittävä (9 artiklan 6 ja 8 kohta). Saksassa on vahvistuskannejärjestelmä, ja Saksa vastusti voimallisesti tämän säännöksen sisällyttämistä direktiiviin.

Artiklan 7 kohdan mukaan jäsenvaltioiden tulisi pitää voimassa tai säätää määräajasta, jonka puitteissa hyvitykseen oikeutetun kuluttajan olisi vaadittava hyvitystoimenpidettä itselleen. Saatavan vanhentumiseen sovellettava lainsäädäntö täyttäisi direktiivin vaatimukset. Jäsenvaltioille annetaan mahdollisuus säätää menettelystä,

jonka mukaan elinkeinonharjoittajalta perimättä jääneet hyvitysvarat voidaan määrätä suoritettavaksi esimerkiksi kuluttajien yhteisiä etuja edistävälle järjestölle.

2.2.7 Rahoitus

Edustajakanteeseen ja vastaaviin kannemuotoihin liitetään paljon uhkakuvia. Kanne-
muodon katsotaan mahdollistavan perusteettomien kanteiden nostamisen esimerkiksi
kiristämisen- tai vahingoittamistarkoituksessa.

Vaarana pidetään myös sitä, että kanteita nostetaan hyötymistarkoituksessa siten,
että suurimman hyödyn saaja on joku muu taho kuin menetyksen kärsineet kuluttajat.
Tätä pidetään mahdollisena riskinä tilanteessa, jossa riidan ulkopuolinen ns. kolmas
osapuoli vastaa kanteen nostamisesta ja asian ajamisesta syntyvistä kustannuksista
sitä vastaan, että kanteen menestyessä saa osan hyödystä. Järjestelyä, jossa riidan
ulkopuolinen taho vastaa oikeudenkäynnin kustannuksista, kutsutaan nimellä ”third
party funding”, ja tällaisen järjestelyn rahoittajaa on kutsuttu vaihdellen ”riitasijoitta-
jaksi” ja ”riitarahoittajaksi”.

Kannemuodon väärinkäytösten ehkäisemiseksi, vastaajan oikeusturvan takaamiseksi,
kuluttajien edun toteutumisen turvaamiseksi ja erityisesti rahoittamiseen liittyvien uh-
kakuvien torjumiseksi direktiivissä on rahoitusta koskevia säännöksiä.

Direktiivin 4 artiklan 3 kohdan c alakohdan mukaan rajat ylittäviä edustajakanteita var-
ten nimetty oikeutettu yksikkö ei saa tavoitella voittoa. Kohdan e alakohdan mukaan
oikeutettuun yksikköön eivät saa vaikuttaa henkilöt, jotka eivät ole kuluttajia, ja joilla
on taloudellinen intressi edustajakanteen nostamiseen, ”myös kolmansilta osapuolilta
saatavan rahoituksen tapauksessa”, ja oikeutetulla yksiköllä on oltava menettelyjä,
joilla estetään alakohdassa tarkoitettu vaikuttaminen, sekä oikeutetun yksikön, rahoit-
tajien ja kuluttajien väliset eturistiriidat. Rahoittamista koskeva vaatimus koskee vain
niitä oikeutettuja yksiköitä, joita nimetään rajat ylittäviä edustajakanteita varten. Tämä
tarkoittaa sitä, että kotimaisia edustajakanteita varten nimettäville oikeutetuille yksi-
köille asetetut vaatimukset voivat rahoituksen osalta olla joko lievemmat tai ankaram-
mat, kunhan ne ovat johdonmukaisia direktiivin tavoitteiden kanssa (4 artiklan 4
kohta).

Direktiivin 4 artiklan 3 kohdan e alakohta on yleinen, ja sitä sovelletaan oikeutettuun
yksikköön riippumatta siitä, mitä yksikkö konkreettisesti tekee, koska se on nimeämi-
sen edellytys. Yksittäisten kanteiden rahoittaminen ei kuitenkaan yleensä ajankoh-
taistu kieltokanteiden kohdalla, vaan se liittyy hyvitystä koskevien kanteiden nostami-

seen. Hyvitystä koskevan edustajakanteen rahoittamisesta säädetäänkin erikseen direktiivin 10 artiklassa. Artikla koskee vain kolmannelta osapuolelta saatavaa rahoitusta, ja sen 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on riitarahoittamisen ollessa kansallisen lain mukaan sallittua, varmistettava, että eturistiriidat estetään ja ettei rahoitusmuoto, silloin kun rahoittajalla on taloudellinen intressi edustajakanteen nostamiseen tai sen lopputulokseen, suuntaa edustajakannetta pois kuluttajien yhteisten etujen suojaamisesta. Tämä varmistettaisiin artiklan 2 kohdan mukaan muun muassa niin, ettei rahoittaja saa vaikuttaa epäasianmukaisesti edustajakanteen nostaneen oikeutetun yksikön prosessitoimiin kuluttajien yhteisten etujen kannalta haitallisella tavalla.

Direktiivin 10 artiklan 3 kohdan mukaan kannetta käsittelevillä tuomioistuimilla tai hallintoviranomaisilla tulee olla oikeus arvioida sitä, onko rahoitusta koskevia vaatimuksia noudatettu kulloinkin kysymyksessä olevassa yksittäisessä oikeusjutussa. Artiklan 4 kohdan mukaan tuomioistuimella tai hallintoviranomaiselle tulee olla oikeus esimerkiksi kanneoikeuden epäämisen uhalla edellyttää, että kantaja muuttaa rahoitusjärjestelyä, jos se ei ole 10 artiklan vaatimusten mukainen.

Direktiivin 4 artiklassa on ensisijaisesti kysymys oikeutetun yksikön toiminnan rahoittamisesta ja 10 artiklassa yksittäisen kanteen nostamisen rahoittamisesta. Vaikka rajat ylittäviä edustajakanteita nostavia yksiköjä voidaan rahoittaa ulkopuolisin varoin (4 artiklan 3 kohdan e alakohta), 10 artiklan mukaan hyvitystoimenpidettä koskevan edustajakanteen nostamisen rahoittaminen ulkopuolisin varoin voi olla kansallisessa laissa kielletty. Sääntely antaa rahoittamisen osalta jäsenvaltioille liikkumavaraa direktiivin implementoinnissa.

2.2.8 Sovinnot

Direktiivin 11 artiklassa säädetään hyvitystä koskevista sovintoratkaisuista. Artiklaa ei sovelleta kieltomenettelyjä koskeviin edustajakanteisiin. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että oikeutetun yksikkö ja elinkeinonharjoittaja voivat hyvitystä koskevan edustajakanteen puitteissa ehdottaa tuomioistuimelle tai hallintoviranomaiselle sovintoratkaisua. Vastaavasti tuomioistuimen tai hallintoviranomaisen tulee voida kehottaa oikeutettua yksikköä ja elinkeinonharjoittajaa pyrkimään hyvitystä koskevaan sovintoon.

Jos asianosaiset sopivat asiasta, tuomioistuimen täytyy voida arvioida, onko sen kieltäydäntävä hyväksymästä sellaista sopimusta, joka on kansallisen lainsäädännön pakottavien säännösten vastainen tai joka sisältää ehtoja, joita ei voida panna täytäntöön. Säännöksen täytäntöönpanoa silmällä pitäen voidaan kiinnittää huomiota siihen, ettei direktiivi edellytä pakottavan lainsäädännön vastaisen sopimuksen hyväksymättä jättämistä, vaan vain sanotun seikan arvioimista hyväksymispäätöstä tehtäessä.

Direktiivin 11 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat vahvistaa sääntöjä, joiden perusteella tuomioistuin tai hallintoviranomainen voi kieltäytyä hyväksymästä sovintoratkaisua myös silloin, kun se katsoo, että sovintoratkaisu ei ole oikeudenmukainen. Säännöksen sisällyttäminen kansalliseen lakiin on jätetty jäsenvaltioiden harkinnan varaan.

Pääsäännön mukaan hyväksytyt sovintosopimukset sitovat oikeutettua yksikköä, elinkeinonharjoittajaa ja niitä yksittäisiä kuluttajia, joita sovintosopimus koskee. Tästä poiketen jäsenvaltiot voivat harkintansa mukaan antaa kuluttajille oikeuden hyväksyä tai hylätä sovintosopimus omassa asiassaan.

2.2.9 Oikeudenkäyntikulut

Direktiivin 12 artiklassa säädetään oikeudenkäyntikulujen korvaamisvelvollisuudesta. Artiklaa ei sovelleta kieltomenettelyjä koskeviin edustajakanteisiin. Artiklan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että hyvitystä koskevissa asioissa hävinnyt asianosainen veloitetaan korvaamaan voittaneen asianosaisen oikeudenkäyntikulut noudattaen tuomioistuinmenettelyihin yleisesti sovellettavassa kansallisessa lainsäädännössä säädettyjä edellytyksiä ja poikkeuksia. Johdanto-osan 38 perustelukappaleen mukaisesti jutun hävinnyttä asianosaista ei saisi määrätä korvaamaan sellaisia vasta puolen oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet tarpeettomasti. Kuluvastuussa ovat oikeutettu yksikkö ja elinkeinonharjoittaja prosessin asianosaisina. Kuluttajat, joita hyvitystoimenpiteitä koskeva edustajakanne koskee, eivät saa joutua maksamaan oikeudenkäyntikuluja (12 artiklan 2 kohta). Yksittäinen kuluttaja voidaan kuitenkin poikkeuksellisissa olosuhteissa määrätä korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jotka aiheutuivat kyseisen yksittäisen kuluttajan tahallisesta tai tuottamuksellisesta toiminnasta.

2.2.10 Tiedottaminen

Edustajakanteista tiedottamisesta säädetään 13 artiklassa. Artiklassa säädetään sekä käynnistyvästä tai vireillä olevasta oikeudenkäynnistä tai hallinnollisesta menettelystä tiedottamisesta että annetusta tuomiosta, muusta päätöksestä tai sovintosopimuksesta tiedottamisesta. Artikla koskee sekä kielto- että hyvitystoimenpiteitä.

Artiklan 1 kohdan mukaan oikeutettujen yksikköjen on tiedotettava erityisesti verkkosivullaan sellaisista edustajakanteista, joita ne ovat päättäneet nostaa, nostamiensa edustajakanteiden käsittelyvaiheista sekä edustajakanteiden lopputuloksesta. Kohtaa sovelletaan sekä kieltoa että hyvitystä koskeviin edustajakanteisiin. Tämä tarkoittaa

käytännössä sitä, että esimerkiksi kieltokanteen nostaneen valvontaviranomaisen on direktiivin mukaan tiedotettava verkkosivuillaan nostamastaan kanteesta ja myös siitä, miten jutussa kävi. Näin on toimittava myös silloin, kun kysymys on hyvityksen vaatimisesta yksittäisistä kuluttajista koskevan ryhmän eduksi. Jos kanne koskee hyvitystä, tiedot kanteesta on annettava riittävän aikaisin ja sillä tavalla, että kuluttajilla on mahdollisuus joko liittyä kanteeseen (opt in) tai ilmoittaa, etteivät halua tulla edustetuiksi (opt out).

Artiklan 3 kohdan mukaan kannetta käsittelevän tuomioistuimen tai hallintoviranomaisen on veloitettava elinkeinonharjoittaja tiedottamaan omalla kustannuksellaan kuluttajille, joita kanne koskee, lainvoimaisista päätöksistä, joissa on määrätty kielloista tai hyvityksistä, tai hyväksytyistä sovintosopimuksista. Tieto tulee antaa soveltuvin keinoin ja määräaikaisten puitteissa. Kohdan mukaan hävinnyt asianosainen veloitetaan tiedottamaan kuluttajille ratkaisusta. Jos sovintosopimus syntyy, elinkeinonharjoittaja on tiedottamisvelvollinen siitä. Elinkeinonharjoittajalle ei saa asettaa tiedottamisvelvoitetta, jos kuluttajille ilmoitetaan päätöksestä tai sovintosopimuksesta muulla tavoin. Näin pyritään estämään kallis ja turha kaksinkertainen tiedottaminen. Kohta on lähtökohtaisesti täysharmonisoiva. Jäsenvaltiot voivat kuitenkin harkintansa mukaan säätää, että elinkeinonharjoittajalle asetetaan edellä selostettu tiedottamisvelvoite vain oikeutetun yksikön vaatimuksesta.

Artiklan 4 kohdan mukaan kantajan eli oikeutetun yksikön olisi vastaavasti informoitava niitä kuluttajia, joita hyvitystä koskeva edustajakanne koskee, sellaisista ratkaisuista, joissa kanne on jätetty tutkimatta tai se on hylätty.

Artiklan 5 kohdan mukaan 1 ja 2 kohdan velvoitteista huolehtimisesta aiheutuneita kuluja tulee voida periä jutun hävinneeltä asianosaiselta oikeudenkäyntikuluina.

2.2.11 Sähköisistä tietokannoista

Direktiivin 14 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat, jos haluavat, perustaa sähköisiä tietokantoja, joihin kerätään tietoja sekä kotimaisia että rajat ylittäviä edustajakanteita varten etukäteen nimetyistä oikeutetuista yksiköistä. Tietokantoihin voi kerätä myös yleisiä tietoja vireillä olevista ja päätetyistä edustajakanteista. Tietokantojen tulisi olla julkisia. Jäsenvaltioiden olisi ilmoitettava komissiolle perustamistaan tietokannoista.

Komission on perustettava sähköinen tietokanta, jossa on tiedot rajat ylittävien edustajakanteiden nostamista varten nimetyistä oikeutetuista yksiköistä, nimeämisten peruutuksista sekä tiedot yhteyspisteistä, joihin toinen jäsenvaltio tai komissio voi olla

yhteydessä silloin, kun epäilee, ettei oikeutettu yksikkö täytä sille asettuja vaatimuksia. Tietokannassa olisi myös oikeutettujen yksikköjen välistä yhteistyötä edistäviä tietoja.

Artiklassa säädetään keiden käytettävissä komission ylläpitämä tietokanta olisi. Nämä tahot olisivat kansalliset yhteyspisteet, tuomioistuimet ja hallintoviranomaiset, oikeutetut yksiköt ja komissio itse. Tiedot rajat ylittäviä edustajakanteita varten nimetyistä oikeutetuista yksiköistä on oltava julkisesti saatavilla.

2.2.12 Menettelystä kieltokanteiden käsittelyssä

Direktiivin 17 artiklassa todetaan, että kieltokanteet on käsiteltävä tarkoituksenmukaisessa menettelyssä, ja että väliaikaiset kieltovaatimukset tulee tarvittaessa voida käsitellä summaarisessa menettelyssä. Säännöksellä pyritään varmistamaan, että erityisesti kiello voidaan määrätä nopeassa menettelyssä.

Todisteiden esittämisestä säädetään 18 artiklassa, jonka mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että tuomioistuin tai hallintoviranomainen voi kansallisen prosessioikeuden mukaisesti määrätä oikeutetun yksikön, vastaajan tai kolmannen osapuolen esittämään asiankuuluvia todisteita.

Direktiivin 15 artiklassa säädetään kuluttajien yhteisten etujen loukkaamista koskevan lainvoimaisen tuomion tai päätöksen käyttämisestä todisteena muussa oikeudenkäynnissä tai menettelyssä, jossa vaaditaan hyvitystä saman menettelyn perustella samalta elinkeinonharjoittajalla. Säännöksellä pyritään varmistamaan, että tiettyä elinkeinonharjoittajan menettelyä koskevaan ratkaisuun, oli ratkaisussa todettu kuluttajien yhteisten etujen tulleen loukatuksi tai ei, tulee voida todisteena vedota samaa asiaa koskevassa myöhemmässä oikeudenkäynnissä. Vaikka ratkaisuun tulee voida vedota, se ei kuitenkaan sido tuomioistuinta tai hallintoviranomaista, kun tuomioistuin tai viranomainen myöhemmin käsittelee samaa elinkeinonharjoittajaa vastaan nostettua toista kannetta, jossa vaaditaan hyvitystä saman rikkomisen perusteella. Säännöksellä ei siten puututa tuomioistuimen tai viranomaisen vapaaseen todistusharkintaan.

Direktiivin 19 artiklassa jäsenvaltiot veloitetaan säätämään asianosaiselle määrättävistä seuraamuksista silloin, kun tämä ei noudata tuomioistuimen tai hallintoviranomaisen asettamaa kieltoa tai jättää tiedottamatta edustajakanteen lopputuloksesta. Lainsäädäntöön on myös sisällytettävä seuraamuksia niitä tilanteita varten, jossa asianosainen tai kolmas osapuoli kieltäytyy noudattamasta editiota koskevaa päätöstä. Tällainen seuraamus voisi olla esimerkiksi uhkasakko.

2.2.13 Vanhentumisajat

Saatavan vanhentumisesta säädetään direktiivin 16 artiklassa. Jos kuluttajan oikeuden nostaa hyvityisasiassa kanne sovelletaan velan vanhentumista koskevia säännöksiä, jäsenvaltioiden on varmistettava, että kieltoa tai hyvitystä koskevan edustajakanteen nostaminen lykkää tai keskeyttää velan vanhentumisen niiden kuluttajien osalta, joita kanne koskee.

Yleinen periaate on, että saatavan vanhentumisaika keskeytyy, kun saatavaa koskeva kanne nostetaan. Kieltoanteilla ei kuitenkaan yleensä ole vanhentumisen lykkäävää tai keskeyttävää vaikutusta hyvityssaataviin, vaikka ne perustuvat kiellettävään oikeudenloukkaukseen. Tämä johtuu siitä, että prosessin kohde ei ole kieltomenettelyssä ja suorituskanteessa sama. Parantaakseen lainvastaisen menettelyn johdosta menetyksiä kärsineiden kuluttajien asemaa, direktiivi edellyttää, että jäsenvaltiot varmistavat, että vireillä oleva kieltoa koskeva edustajakanne lykkää tai keskeyttää sovellettavat vanhentumisajat niiden kuluttajien osalta, joita kanne koskee. Näin varmistetaan, etteivät kyseiset kuluttajat tulisi estetyiksi nostamasta myöhemmin oikeudenloukkaukseen perustuvaa hyvitystoimenpiteitä koskevaa kannetta siksi, että vanhentumisajat olisivat umpeutuneet kieltotoimenpiteitä koskevan edustajakanteen käsittelyn aikana. Samasta syystä oikeutetun yksikön on nostaessaan kieltotoimenpidettä koskevan edustajakanteen riittävän selvästi määriteltävä niiden kuluttajien ryhmä, joiden etuja oikeudenloukkaus koskee ja joilla voisi olla kyseiseen oikeudenloukkaukseen perustuva vaatimus, joka voisi vanhentua edustajakanteen käsittelyn aikana.

2.2.14 Oikeutetun yksikön tukemisesta

Jäsenvaltioiden on 20 artiklan mukaisesti pyrittävä sääntelyllä siihen, ettei oikeudenkäyntikuluriski estä oikeutettuja yksiköjä nostamasta direktiivissä tarkoitettuja edustajakanteita. Jäsenvaltiot voivat esimerkiksi rahoittaa oikeutettujen yksikköjen toimintaa, säättää alennetuista oikeudenkäyntimaksuista edustajakanteiden osalta tai säättää oikeutetuille yksiköille myönnettävästä oikeusavusta. Joissain jäsenvaltioissa ryhmäkanteeseen osallistuvalla ryhmän jäseneltä voidaan nykyisin periä osallistumismaksu. Osallistumismaksun periminen sallitaan direktiivin 20 artiklan 3 kohdassa.

Artiklassa asetetaan komissiolle ja jäsenvaltioille velvollisuus edistää oikeutettujen yksikköjen välistä yhteistyötä erityisesti tiedon jakamisessa.

2.2.15 Loppusäännöksistä

Kuten edellä on todettu, kumotaan direktiivillä nykyinen kieltokannedirektiivi. Viittauksia kumottuun direktiiviin pidetään viittauksina uuden edustajakannedirektiivin vastaaviin säännöksiin.

Jäsenvaltioiden on annettava direktiivin täytäntöönpaneva sääntely viimeistään 25.12.2022 ja sääntelyä on sovellettava 25.6.2023 lukien. Säädökset vastaavuustaulukkoineen on toimitettava komissiolle.

Koska edustajakannedirektiivi on prosessisäädös, tulevat sen täytäntöönpanemiseksi annetut lait ja muu sääntely sovellettavaksi edustajakanteisiin, jotka nostetaan 25.6.2023 tai sen jälkeen. Sitä ennen nostettuihin edustajakanteisiin sovelletaan kansallista sääntelyä, jolla on toimeenpantu kieltokannedirektiivi. Poikkeuksen muodostaa saatavan vanhentumista koskeva 16 artikla, johon perustuvaa sääntelyä sovelletaan vain sellaisiin hyvitystä koskeviin vaatimuksiin, joiden perusteena on oikeudenloukkaus, joka on tapahtunut 25.6.2023 tai sen jälkeen. Säännös estää saatavan vanhentumisen lykkäämistä ja keskeytymistä koskevan säännöksen tulemistä sovellettavaksi takautuvasti.

Jäsenvaltiot veloitetaan toimittamaan komissiolle tietoja nostettujen edustajakanteiden määrästä ja lajityypistä, oikeudenloukkausten luonteesta ja menettelyn osapuolista sekä edustajakanteiden lopputuloksesta ensimmäisen kerran 26.6.2027 ja vuosittain sen jälkeen. Komissio laatii toimitettujen tietojen perusteella kertomuksen. Veloitteen täytäntöönpanemiseksi on säädettävä tietojen keräämisestä ja toimittamisesta vastaavista tahoista.

3 Nykytila ja sen arviointi

3.1 Nykytila

3.1.1 Valvonta ja kieltomenettelyt

Unionin asetukset ovat jäsenvaltioissa suoraan sovellettavaa lainsäädäntöä, mutta sitä täydentää monesti kansallinen sääntely. Direktiivit on taas erikseen saatettava osaksi kansallista lainsäädäntöä. Edustajakannedirektiivin aineelliseen soveltamisalaan kuuluvaa sääntelyä on paljon. Voidaankin perustellusti sanoa, että edustajakannedirektiivin soveltamisala, siltä osin kuin se koskee kuluttajien yhteisiä etuja, muodostaa laajan sääntelykokonaisuuden, jota on vaikea hahmottaa. Sääntelyn noudattamista valvovat myös monet eri viranomaiset.

Direktiivin soveltamisalaan kuuluvan sääntelyn noudattamista valvotaan eri toimin, esimerkiksi ohjauksella ja neuvonnalla, mutta myös kieltopäätöksin ja määräämällä sanktioita rikkomuksista. Myös yhdistykset voivat lain sen salliessa toimia valvovan viranomaisen tavoin. Esimerkiksi kieltomenettelylain 4 §:n 3 momentin mukaan kuluttajien etujen valvomiseksi toimivalla suomalaisella rekisteröidyllä yhdistyksellä on oikeus panna vireille kieltokanne kuluttaja-asiamiehen valontavaltaan kuuluvassa asiassa tilanteessa, jossa kuluttaja-asiamies on kieltäytynyt panemasta asiaa vireille. Vastaavanlainen säännös on sisällytetty oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain (100/2013) 5 luvun 3 §:ään. Säännöksen mukaan kuluttaja-asiamiehen kieltäytyessä saattamasta markkinaoikeuden käsiteltäväksi kuluttajansuojalain, Kilpailu- ja kuluttajavirastosta annetun lain, saatavien perinnästä annetun lain 13 §:n 1 momentin tai tietoyhteiskuntakaaren 330 §:n 2 momentin mukaista asiaa, joka koskee markkinointitoimen, sopimusehdon tai perintämenettelyn kieltämistä, luvun 1 §:ssä tarkoitetun hakemuksen voi tehdä palkansaajien ja kuluttajien etujen valvomiseksi toimiva rekisteröity yhdistys. Käytännössä yhdistykset eivät ole käyttäneet mainittuja toissijaisia valvontakeinoja.

Erilaiset kieltomenettelyt mahdollistavat, että viranomainen tai toimivaltainen tuomioistuimien viranomaisen pyynnöstä kieltää lainvastaisen menettelyn. Kielto asetetaan usein sakon uhalla. Sakot tuomitaan maksettavaksi, jos asetettuja kieltoja tai muita velvoitteita ei noudateta.

Tässä jaksossa selostetaan valvontaviranomaisten vastuualueita edustajakannedirektiivin soveltamisalalla kieltomenettelyjen kannalta.

Kuluttaja-asiamies

Kilpailu- ja kuluttajavirastossa toimiva kuluttaja-asiamies valvoo kuluttajansuojalain (38/1978) ja usean muun kuluttajan suojaksi säädetyn lain säännösten noudattamista. Kuluttaja-asiamiehen valvontatoiminnan perustan muodostaa se laaja yleistoimivalta, joka kuluttaja-asiamiehellä on kuluttajansuojalain noudattamisen valvojana. Kuluttaja-asiamies valvoo elinkeinonharjoittajien markkinointia, menettelyjä asiakassuhteessa ja sopimusehtoja. Kuluttaja-asiamiehen toimivaltaa rajaavat kuluttajansuojalakiin sisältyvät kuluttajan, elinkeinonharjoittajan ja kulutushyödykkeen määritelmät.

Markkinoinnista ja menettelystä asiakassuhteessa säädetään kuluttajansuojalain 2 luvussa. Luvun 16 §:n mukaan elinkeinonharjoittajaa voidaan, jos se on kuluttajansuojan kannalta tarpeellista, kieltää jatkamasta 2 luvun säännösten tai niiden nojalla annettujen säännösten vastaista menettelyä taikka uudistamasta sellaista tai siihen rinnastettavaa menettelyä. Kieltoa on tehostettava uhkasakolla, jollei se erityisestä syystä ole tarpeetonta. Luvun 17 §:n mukaan 16 §:ssä tarkoitetun kiellon määrää markkinaoikeus. Markkinaoikeus voi antaa kiellon myös väliaikaisena, jolloin kielto on voimassa, kunnes asia on lopullisesti ratkaistu. Kuluttaja-asiamies voi kuitenkin määrätä 16 §:ssä tarkoitetun kiellon tai antaa kiellon väliaikaisena sen mukaan kuin Kilpailu- ja kuluttajavirastosta annetun lain (661/2012) 10 §:ssä säädetään. Luvun 19 §:ssä säädetään määräyksestä markkinointitoimen oikaisemiseksi. Säännöksen mukaan markkinaoikeus voi määrätessään 16 §:ssä tarkoitetun kiellon velvoittaa kiellon saaneen taikka markkinoinnin tilanteen tai suorittaneen elinkeinonharjoittajan määräajassa toimittamaan markkinointitoimen oikaisun, jos sitä markkinointitoimesta kuluttajille aiheutuvien ilmeisten haittojen vuoksi on pidettävä tarpeellisena. Määräystä voidaan tehostaa uhkasakolla. Luvun 20 §:ssä säädetään valvonnasta ja asian käsittelystä. Markkinointia ja menettelyjä asiakassuhteessa kuluttajansuojan kannalta valvoo kuluttaja-asiamies. Kulutushyödykkeen hinnan ilmoittamista markkinoinnissa valvovat kuluttaja-asiamies ja aluehallintovirastot. Sopimusehtojen osalta vastaavat säännökset sisältyvät kuluttajansuojalain 3 lukuun. Kuluttajansuojalain 6, 7, 7 a ja 10 luku sisältävät viittaussäännökset lain 2 ja 3 lukuun. Asioiden käsittelystä markkinaoikeudessa säädetään muutoin oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetussa laissa.

Oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 1 luvun 6 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan markkinaoikeus käsittelee markkinaoikeudellisina asioina asiat, jotka säädetään sen toimivaltaan kuuluviksi kuluttajansuojalaissa. Markkinaoikeudellisten asioiden käsittelystä säädetään lain 5 luvussa. Luvussa säädetään muun muassa

siitä, milloin kuluttaja-asiamies on oikeutettu saattamaan kuluttajansuojalaissa tarkoitettujen asiain vireille markkinaoikeudessa. Luvussa säädetään myös muista oikeudenkäyntiin liittyvistä seikoista ja uhkasakon tuomitsemisesta maksettavaksi. Siltä osin kuin luvussa ei muuta säädetä, oikeudenkäyntiin sovelletaan mitä oikeudenkäymiskaarissa säädetään riita-asian käsittelystä.

Edustajakannedirektiivin liitteessä I ja luvussa 2.2.2 luetelluista ja numeroiduista asetuksista ja direktiiveistä kuluttaja-asiamiehen valvontavaltaan kuuluvat osittain tai kokonaan säädökset nro 1-6, 9-11, 13-16, 18-21, 23-25, 29, 33, 35, 37-38, 41-45, 52-54, 61 sekä 63-66.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto

Kilpailu- ja kuluttajavirastolle (jäljempänä KKV) on kuluttajansuojan alalla säädetty kuluttaja-asiamiehestä erillinen valvontavalta eräissä asioissa. Valvontavalta on yleensä jaettu kuluttaja-asiamiehen tai aluehallintovirastojen kanssa. KKV:n edustajakannedirektiivin kannalta merkityksellisistä toimivaltuuksista säädetään kuluttajansuojalain 7 ja 7 a luvussa sekä matkapalveluyhdistelmien tarjoajista annetussa laissa (921/2017). Edustajakannedirektiivin liitteessä I luetelluista säädöksistä KKV:n valvontavaltaan kuuluvat osittain kulutusluottodirektiivi 2008/48/EY (nro 19), direktiivi kuluttajille tarkoitetuista kiinteää asunto-omaisuutta koskevista luottosopimuksista 2014/17/EU (nro 45) ja direktiivi matkapaketeista ja yhdistetyistä matkajärjestelyistä (EU) 2015/2302 (nro 53).

Finanssivalvonta

Finanssivalvonnan tehtävänä on Finanssivalvonnasta annetun lain (878/2008) 3 §:n mukaan valvoa finanssimarkkinoilla toimivien toimintaa niin kuin kyseisessä laissa ja muussa laissa säädetään. Lain 4 §:n mukaan Finanssivalvonnan valvottavia ovat muun muassa luottolaitokset, maksulaitokset, vahinko- ja henkivakuutusyhtiöt sekä muut vakuutuslalla toimivat, sijoituspalveluyritykset sekä rahastoyhtiöt. Lain 5 §:n tarkoittamia muita finanssimarkkinoilla toimivia ovat muun muassa Finanssivalvonnan rekisteröimät tahot, kuten maksulaitoslain (297/2010) 7 §:ssä tarkoitetut maksupalvelun tarjoajat. Finanssivalvonnan toimivalta valvoa markkinointia ja sopimusehtojen käyttöä sekä kuluttajan kannalta hyvän tavan vastaista tai muutoin sopimatonta menettelyä asiakassuhteessa koskevia säännöksiä perustuu Finanssivalvonnasta annetun lain 45 §:ään.

Finanssivalvonnasta annetun lain 33 ja 33 a §:ssä säädetään Finanssivalvonnan toimivallasta määrätä toimeenpanokieltoja ja antaa oikaisukehotuksia sekä asettaa uh-

kasakkoja. Lain 4 luvussa säädetään sanktioista. Finanssivalvonta tekee itse päätökset edellä mainituista toimenpiteistä. Finanssivalvonnan tulee kuitenkin ennen ryhtymistä 33 tai 33 a §:n taikka 4 luvun mukaisiin toimenpiteisiin pyytää asiassa kuluttaja-asiamieheltä lausunto, jos se havaitsee, että 45 §:ssä tarkoitettu finanssimarkkinoilla toimiva toimii kuluttajansuojalain vastaisesti. Finanssivalvonnan tulee pyytää kuluttaja-asiamiehen lausunto myös ennen seuraamusmaksun määräämistä kuluttajansuojaviranomaisten eräistä toimivaltuuksista annetun lain nojalla. Finanssivalvonnan päätökseen haetaan Finanssivalvonnasta annetun lain 73 §:n 1 momentin mukaan muutosta valittamalla Helsingin hallinto-oikeuteen. Muutoksenhaussa noudatetaan, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään.

Finanssivalvonnan valvontavaltaan kuuluvat edustajakannedirektiivin liitteessä I luetelluista ja luvussa 2.2.2 mainituista asetuksista ja direktiiveistä osittain tai kokonaan säädökset nro 2, 11, 14, 19, 23, 26, 28, 30, 36, 41, 45, 48-51, 54, 55, 60 ja 61.

Liikenne- ja viestintävirasto Traficom

Traficom hoitaa liikenteen ja sähköisen viestinnän viranomaistehtäviä. Traficom toimivaltuuksista edustajakannedirektiivin soveltamisalaan kuuluvan sääntelyn valvonnassa säädetään liikenteen palveluista annetussa laissa (320/2017) ja sähköisen viestinnän palveluista annetussa laissa (917/2014). Traficom valvoo kuluttaja-asiamiehen ohella matkustajien oikeuksia sekä sähköisiä ja audiovisuaalisia palveluita koskevien säännösten noudattamista. Traficom yksinomaisessa valvonnassa on vammaisten ja liikuntarajoitteisten matkustajien oikeuksia koskevien säännösten noudattaminen. Traficom voi itse sakon uhalla velvoittaa sen, joka rikkoo kyseisiä lakeja tai niiden nojalla annettuja säännöksiä, korjaamaan virheensä tai laiminlyöntinsä. Traficom päätöksiin haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Edustajakannedirektiivin liitteessä I luetelluista ja luvussa 2.2.2 mainituista asetuksista ja direktiiveistä Traficom valvontavaltaan kuuluvat osittain tai kokonaan säädökset nro 3, 6, 9, 10, 13, 17-19, 31, 33, 35, 38, 42, 45, 52 ja 64.

Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea

Fimea valvoo lääkkeiden valmistusta, maahantuontia, jakelua, markkinointia ja kulu-tukseen luovuttamista. Fimean toimivaltuuksista edustajakannedirektiivin soveltamisalaan kuuluvan sääntelyn valvonnassa säädetään lääkelain (395/1987) 92 a – 93 b §:ssä sekä eräistä EU-direktiiveissä säädetyistä lääkinnällisistä laitteista annetun lain (629/2010) 7 ja 8 luvuissa. Fimea voi sakon uhalla itse kieltää säännösten vastaisen toiminnan. Fimea voi myös määrätä kiellon saaneen toimittamaan markkinoinnin oikaisun, jos sitä lääketurvallisuuden vaarantumisen vuoksi on pidettävä tarpeellisena.

Fimean päätöksiin haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Edustajakannedirektiivin liitteessä I luetelluista asetuksista ja direktiiveistä Fimean valvontavaltaan kuuluvat kokonaan tai osittain kuluttaja-asiamiehen ohella direktiivi ihmisille tarkoitettuja lääkkeitä koskevista yhteisön säännöistä 2001/83/EY (nro 7), direktiivi sopimattomista elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisistä kaupallisista menettelyistä sisämarkkinoilla 2005/29/EY (nro 14), audiovisuaalisia mediapalveluja koskeva direktiivi 2010/13/EU (nro 33), asetus lääkinällisistä laitteista (EU) 2017/745 (nro 57) ja asetus in vitro -diagnostiikkaan tarkoitetuista lääkinällisistä laitteista (EU) 2017/746 (nro 58).

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira

Valvira edistää ohjauksen ja valvonnan keinoin oikeusturvan toteutumista ja palvelujen laatua sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä elinympäristön ja väestön terveysriskien hallintaa. Valvira valvoo alkoholijuomien markkinointia alkoholilain (1102/2017) ja elintarvikelain (297/2021) nojalla ja tupakkatuotteiden markkinointia tupakkalain (549/2016) nojalla. Valviran toimivaltuuksista edustajakannedirektiivin soveltamisalaan kuuluvan sääntelyn valvonnassa säädetään alkoholilain 68 ja 70 §:ssä, elintarvikelain 66 ja 68 §:ssä sekä tupakkalain 99 ja 105 §:ssä. Valvira voi sakon uhalla kieltää jatkamasta tai toistamasta säännösten vastaista menettelyä. Alkoholilain ja tupakkalain mukaisen kieltopäätöksen voi hakemuksella saattaa markkinaoikeuden käsiteltäväksi. Elintarvikelain nojalla tehtyyn päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Edustajakannedirektiivin liitteessä I luetelluista säädöksistä Valviran valvontavaltaan kuuluvat osittain kuluttaja-asiamiehen ohella direktiivi sopimattomista elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisistä kaupallisista menettelyistä sisämarkkinoilla 2005/29/EY (nro 14) ja audiovisuaalisia mediapalveluja koskeva direktiivi 2010/13/EU (nro 33).

Tietosuojavaltuutettu

Tietosuojavaltuutetun toimivallasta säädetään tietosuojalaissa (1050/2018). Laki täydentää suoraan sovellettavaa unionin yleistä tietosuoja-asetusta, joka kuuluu edustajakannedirektiivin soveltamisalaan. Tietosuojavaltuutetun tehtävänä on valvoa yleisen tietosuoja-asetuksen noudattamista siten kuin asetuksessa säädetään. Tietosuojavaltuutettu valvoo myös verkkosisältöpalvelujen rajat ylittävästä siirrettävyydestä sisämarkkinoilla annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/1128 8 artiklan soveltamista tietosuojan kannalta (ks. yleinen tietosuoja-asetus 94 artikla). Tietosuojalain 22 §:n mukaan tietosuojavaltuutettu voi asettaa tietosuoja-asetuksen 58 artiklan 2 kohdan c–g ja j alakohdassa tarkoitetun määräyksen tehosteeksi uhkasakon. Uhkasakon asettamisesta ja tuomitsemisesta maksettavaksi säädetään uhkasakkolaissa (1113 /1990). Tietosuojavaltuutetun päätökseen haetaan tietosuojalain 25 §:n mukaan muutosta hallintotuomioistuimelta. Edustajakannedirektiivin liitteessä I

luetteluista asetuksista ja direktiiveistä tietosuojavaltuutetun valvontavaltaan kuuluvat kokonaan tai osittain direktiivi sähköisestä kaupankäynnistä 2000/31/EY (nro 6), sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivi 2002/58/EY (nro 10), yleinen tietosuoja-asetus (EU) 2016/679 (nro 56) ja asetus verkkosisältöpalvelujen rajat ylittävistä siirrettävyydestä sisämarkkinoilla (EU) 2017/1128 (nro 59).

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukes

Tukes valvoo toimialallaan tuotteiden turvallisuutta ja muuta vaatimustenmukaisuutta. Tukesilla on toimivalta puuttua markkinoilla oleviin vaatimustenvastaisiin tuotteisiin. Tukesin toimivaltuuksista edustajakannedirektiivin soveltamisalaan kuuluvan sääntelyn valvonnassa säädetään kuluttajaturvallisuuslaissa (920/2011), kemikaalilaissa (599/2013), laissa kosmeettisista valmisteista (492/2013), laissa tuotteiden ekologiselle suunnittelulle ja energiamerkinnälle asetettavista vaatimuksista (1005/2008), mitauslaitelaissa (7070/2011) ja sähköturvallisuuslaissa (1135/2016). Tukes voi sakon uhalla kieltää jatkamasta tai toistamasta säännösten vastaista menettelyä tai määrätä muutoin täyttämään laissa säädetyt velvollisuudet. Tukesin päätöksiin haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Edustajakannedirektiivin liitteessä I luetelluista ja luvussa 2.2.2 mainituista asetuksista ja direktiiveistä Tukesin valvontavaltaan kuuluvat osittain tai kokonaan säädökset nro 8, 22, 27, 32, 46, 47 ja 62.

Energiavirasto

Energiaviraston tehtäviin kuuluu muun muassa sähkönsiirtoverkon ja maakaasumarkkinoiden hinnoittelun valvonta sekä energiatehokkuuslain (1429/2014) säännösten noudattamisen valvonta. Energiaviraston toimivaltuuksista edustajakannedirektiivin soveltamisalaan kuuluvan sääntelyn valvonnassa säädetään sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnasta annetun lain (590/2013) 9 §:ssä sekä energiatehokkuuslain 30 §:ssä. Energiavirasto voi velvoittaa säännöksiä rikkoneen korjaamaan menettelynsä. Lisäksi Energiavirasto voi sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnasta annetun lain 9 §:n mukaan määrätä palauttamaan asiakkaalle virheellisesti peritty maksu, jos palautukseen ei sovelleta kyseisen lain 14 §:ssä säädettyä palautusmenettelyä. Energiaviraston päätöksiin haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Edustajakannedirektiivin liitteessä I luetelluista säädöksistä Energiaviraston valvontavaltaan kuuluvat osittain tai kokonaan sähkömarkkinadirektiivi 2009/72/EY (nro 24), maakaasumarkkinadirektiivi 2009/73/EY (nro 25) ja energiatehokkuusdirektiivi 2012/27/EU (nro 40).

Muut valvontaviranomaiset

Muita viranomaisia, joilla on valvontavaltaansa kuuluvassa asiassa oikeus joko määrätä kieltoja sakon uhalla tai pyytää tuomioistuimelta kiellon määräämistä, ovat aluehallintovirastot ja Ruokavirasto. Aluehallintovirastojen toimivaltuuksista edustajakannedirektiivin soveltamisalaan kuuluvan sääntelyn valvonnassa säädetään kuluttajansuojalain 2, 7 ja 7 a luvussa, matkapalveluyhdistelmien tarjoajista annetussa laissa sekä mittauslaitelaissa, ja valvontavalta on yleensä jaettu kuluttaja-asiamiehen, KKV:n tai Tukesin kanssa. Edustajakannedirektiivin liitteessä I luetelluista säädöksistä aluehallintovirastojen valvontavaltaan kuuluvat osittain direktiivi kuluttajansuojasta kuluttajille tarjottavien tuotteiden hintojen ilmoittamisesta 98/6/EY (nro 4), kulutusluottodirektiivi 2008/48/EY (nro 9), direktiivi kuluttajille tarkoitetuista kiinteää asunto-omaisuutta koskevista luottosopimuksista 2014/17/EU (nro 45), vaakadirektiivi 2014/31/EU (nro 46) ja direktiivi matkapaketeista ja yhdistetyistä matkajärjestelyistä (EU) 2015/2302 (nro 53).

Ruokavirasto valvoo elintarvikkeiden turvallisuutta ja laatua sekä elintarvikkeita koskevien tietojen antamista kuluttajille. Ruokaviraston toimivaltuuksista edustajakannedirektiivin soveltamisalaan kuuluvan sääntelyn valvonnassa säädetään elintarvikelain 24 §:ssä ja 9 luvussa. Ruokaviraston kieltopäätökseen haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Edustajakannedirektiivin liitteessä I luetelluista säädöksistä Ruokaviraston valvontavaltaan kuuluvat asetukset elintarvikelainsäädäntöä koskevista yleisistä periaatteista ja vaatimuksista (EY) N:o 178/200 (nro 12)) ja elintarviketietojen antamisesta kuluttajille (EU) N:o 1169/2011 (nro 39).

Lisäksi Ympäristömerkintä Suomi Oy:n valvoo edustajakannedirektiivin liitteessä I luetelluista säädöksistä asetusta EU-ympäristömerkistä (EY) N:o 66/2010 (nro 34) siten kuin EU-ympäristömerkistä annetussa laissa (832/2014) säädetään.

3.1.2 Rajat ylittävä kieltomenettely

Edustajakannedirektiivi korvaa tullessaan sovellettavaksi nykyisen kieltokannedirektiivin. Kieltokannedirektiivi on Suomessa pantu täytäntöön rajat ylittävästä kieltomenettelystä annetulla lailla (kieltomenettelylaki). Lain 2 §:n 1 momentin mukaan Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion (jäljempänä ETA-valtio) viranomaisella ja järjestöllä on oikeus vaatia Suomessa sellaisen toiminnan kieltämistä, joka on vastoin kieltokannedirektiivin liitteessä mainittujen kuluttajansuojadirektiivien säännöksiä, jos Suomesta peräisin oleva toiminta loukkaa kyseisen valtion kuluttajien yleisiä etuja. Kaikki kieltokannedirektiivin soveltamisalaan kuuluvat säädökset on sisällytetty edustajakannedirektiivin liitteeseen I.

Markkinaoikeus käsittelee kieltomenettelylain 2 §:n 2 momentin mukaan ulkomaisen viranomaisen tai järjestön vaatimuksen. Kuluttaja-asiamies voi 2 §:n 3 momentin mukaan asiaa markkinaoikeudessa käsiteltäessä toimia ulkomaisen viranomaisen tai järjestön oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana. Kuten vastaavissa kansallisissa asioissa, markkinaoikeus voi lain 3 §:n mukaan määrätä uhkasakolla tehostetun kiellon tai markkinointitoimen oikaisun.

Lääkkeiden markkinointia koskevissa tapauksissa toimivaltainen viranomainen on Valvira, ja valmismatkaliikkeen harjoittamista ilman edellytetyjä vakuuksia ulkomaisen viranomaisen tai järjestön esittämiä kieltovaatimuksia käsittelee KKV (2 §:n 2 momentti).

Laissa säädetään lisäksi suomalaisten viranomaisten ja kuluttajajärjestöjen oikeudesta panna asia vireille toisessa ETA-valtiossa sieltä peräisin olevan lainvastaisen toiminnan lopettamiseksi. Rajat ylittävästä kieltomenettelystä annetun lain 4 §:n 1 momentissa luetellaan viranomaiset, joilla on laissa tarkoitettu oikeus panna vireille kieltokanne toisessa ETA-valtiossa. Nämä viranomaiset ovat kuluttaja-asiamies, Fimea, KKV, Valvira, Traficom ja Finanssivalvonta. Pykälän 2 momentin mukaan oikeus vireillepanoon on myös kuluttajien etujen valvomiseksi toimivalla suomalaisella rekisteröidyllä yhdistyksellä silloin, kun kuluttaja-asiamies valvontavaltaansa kuuluvassa asiassa kieltäytyy panemasta asiaa vireille. Lain 5 §:n mukaan oikeusministeriö ilmoittaa komissiolle tiedot niistä viranomaisista ja kuluttajien etujen valvomiseksi toimivista suomalaisista yhdistyksistä, joilla on oikeus panna vireille kieltomenettely toisessa ETA-valtiossa. Edellä mainitut valvontaviranomaiset on ilmoitettu komissiolle. Yhdistyksiä ei ole ilmoitettu, ja tiettävästi mikään yhdistys ei myöskään ole ilmoittanut oikeusministeriölle haluavansa tulla ilmoitetuksi kieltomenettelylaissa tarkoitetuksi oikeutetuksi yksiköksi.

3.1.3 Hyvitysmenettelyt

Ryhmäkannelaki

Suomessa ainoa varsinainen edustajakannedirektiivin tapainen menettely, jota voidaan soveltaa myös hyvitystoimenpiteitä koskevissa asioissa, on ryhmäkanne. Eräänlaisena hyvitysmenettelynä voidaan kuitenkin pitää myös edellä jaksossa 3.1.1 mainittua Energiaviraston mahdollisuutta määrätä palauttamaan asiakkaalle virheellisesti peritty sähkö- tai maakaasuverkon siirto- tai jakelumaksu.

Ryhmäkannelaki tuli voimaan 1.10.2007. Ryhmäkannelaissa säädetään lain soveltamisalasta, ryhmäkanteen edellytyksistä, toimivaltaisesta tuomioistuimesta, kante-oikeudesta, tuomion oikeusvoimasta, oikeudenkäyntikuluvastuusta ja muutoksenhausta. Muilta osin ryhmäkannemenettelyssä sovelletaan oikeudenkäymiskaaren riita-asian käsittelyyn sovellettavia säännöksiä ja oikeusperiaatteita.

Ryhmäkanteella tarkoitetaan kanteita, jota ajetaan ilman nimenomaista valtuutusta kanteessa määritellyn ryhmän puolesta siten, että asiassa annettu tuomio tulee ryhmän jäseniä sitovaksi. Lakia sovelletaan kuluttaja-asiamiehen toimivallan mukaisessa laajuudessa kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välisten riita-asioiden käsittelyyn ryhmäkanteena yleisissä tuomioistuimissa. Lakia ei kuitenkaan sovelleta arvopaperin liikkeeseenlaskijan tai julkisen ostotarjouksen tekijän menettelyä koskeviin kuluttajariitoihin.

Laki koskee viranomaisaloitteista ryhmäkannetta. Koska lakia sovelletaan kuluttajasuhteita koskevissa riita-asioissa, kanteen voi nostaa vain kuluttaja-asiamies. Muilla tahoilla, esimerkiksi järjestöillä tai yksittäisellä ryhmän jäsenellä muun ryhmän edustajana, ei ole Suomessa oikeutta nostaa ryhmäkannetta.

Asian käsittely ryhmäkanteena edellyttää, että usealla henkilöllä on samaa vastaajaa vastaan vaatimus, joka perustuu samoihin tai samankaltaisiin seikkoihin. Lisäksi asian käsittelyn ryhmäkanteena tulee olla tarkoituksenmukaista ottaen huomioon asiassa esitettävien vaatimusten sisältö sekä asiassa esitettävä todistelu. Ryhmän tulee myös olla riittävän täsmällisesti määritelty.

Ryhmän jäsenen määritelmän täyttävä henkilö ei ole automaattisesti ryhmän jäsen. Ryhmäkanteeseen osallistuminen ryhmän jäsenenä edellyttää ilmoittautumista (opt in -menettely) ja asiassa annettu tuomio sitoo asianosaisten lisäksi vain näitä henkilöitä. Tuomioistuimien ei tee erillistä päätöstä asian käsittelystä ryhmäkanteena.

Laissa ei ole erityisiä säännöksiä asian valmistelusta ja pääkäsittelystä, vaan tältä osin menettelyyn sovelletaan oikeudenkäymiskaaren 5 ja 6 luvun säännöksiä. Laissa on kuitenkin säännöksiä tiettyjä erityistilanteita varten esimerkiksi kanteen laajentamisesta tai rajaamisesta. Kanteen laajentamisen ja rajaamisen puitteissa on mahdollista tarkistaa ryhmän määritelmää oikeudenkäynnin aikana. Kantajan vaatimusten muuttamiseen sovelletaan oikeudenkäymiskaaren 14 luvun 2 §:n säännöksiä. Kanteita ei näin ollen oikeudenkäynnin aikana saa muuttaa siten, että se muutoksen johdosta muuttuisi toiseksi.

Laissa säädetään ryhmän jäsenen mahdollisuudesta perua ilmoittautumisensa ryhmään. Ennen asian siirtämistä pääkäsitteeseen ryhmään ilmoittautunut jäsen voi irrottautua ryhmästä ilmoittamalla siitä kirjallisesti tuomioistuimelle. Tällöin kanne jätetään irrottautuneen jäsenen osalta sillensä. Pääkäsitteelyn alettua irrottautuminen edellyttää vastaajan suostumusta. Säännös on oikeudenkäymiskaaren 14 luvun 5 §:n mukainen ja se turvaa vastaajan oikeuksia. Sen jälkeen, kun asia on jätetty päätettäväksi, ryhmästä ei voi enää irrottautua.

Ryhmäkannesiassa annettu tuomio sitoo asianosaisten lisäksi myös ryhmän jäseniä. Kantaja on vastaavasti myös oikeutettu sopimaan asian ryhmän jäsenten puolesta. Jotta kantajan tekemä sovintosopimus sitoisi ryhmän jäseniä, tuomioistuimen on vahvistettava se siten kuin oikeudenkäymiskaaren 20 luvussa säädetään.

Tuomion sisällöstä ei säädetä erikseen ryhmäkannelaissa, vaan tuomioon sovelletaan oikeudenkäymiskaaren 24 luvun säännöksiä. Tuomiossa on mainittava ne ryhmän jäsenet, joita tuomio koskee ja mitä tuomitaan kenenkin hyväksi tai häntä vastaan. Ryhmän jäsen ei vastaa oikeudenkäyntikuluista.

Tuomioon voi ryhmän puolesta hakea muutosta ainoastaan kantaja. Jos kantaja hakee muutosta ratkaisuun, ryhmän jäsenellä ei ole itsenäistä muutoksenhakuoikeutta asiassa. Jos kantaja ei hae muutosta ryhmäkanteen johdosta annettuun ratkaisuun, ryhmän jäsenellä on oikeus hakea ratkaisuun muutosta omalta osaltaan. Sama mahdollisuus ryhmän jäsenellä on myös tilanteessa, jossa kantaja hakee muutosta ratkaisuun vain osittain eikä valita ratkaisusta siltä osin kuin se koskee kyseisen ryhmän jäsenen vaatimusta.

Tuomion täytäntöönpanoon sovelletaan ulosottokaaren (705/2007) säännöksiä. Jos riidan hävinnyt elinkeinonharjoittaja ei maksa tuomittuja suorituksia vapaaehtoisesti, ryhmän jäsenet voivat hakea omaa saatavaansa ulosoton kautta. Ulosottohakemuksen voi tehdä sähköisessä asiointipalvelussa tai hakemuksen voi lähettää sähköpostilla tai postilla taikka toimittaa suoraan Ulosottolaitokselle. Ulosottohakemukseen tulee liittää jäljennös tuomiosta. Ulosottomenettelyssä voi käyttää asiamiestä.

Ryhmävalitus

Kuluttajariitalautakunnasta annetussa laissa (8/2007) säädetään ryhmäkannetta vastaavasta ryhmävalitusmenettelystä. Lain 4 §:n mukaan kuluttajariitalautakunta voi käsitellä asian ryhmävalituksena, jos useilla kuluttajilla on tai voidaan olettaa olevan oikeus esittää samaa elinkeinonharjoittajaa kohtaan sellaisia vaatimuksia, jotka voidaan ratkaista yhdellä päätöksellä. Asian käsittelemisestä ryhmävalituksena päättää viime kädessä kuluttajariitalautakunta.

Ryhmävalituksen voi tehdä kuluttaja-asiamies. Kuluttaja-asiamies voi toimia omasta aloitteestaan tarvitsematta yhdenkään kuluttajan valtuutusta tai edes pyyntöä. Kuluttajaryhmän tulee olla riittävän selkeästi määritelty, mutta jäseniä ei tarvitse yksilöidä valituksessa. Osallistuakseen ryhmävalitukseen kuluttajien ei siis tarvitse erikseen ilmoittautua ryhmään eikä myöskään irrottautua siitä.

Kuluttajariitalautakunnan ratkaisut ovat luonteeltaan suosituksia, eivätkä näin ollen saa oikeusvoimaa eivätkä ole täytäntöönpanokelpoisia. Lautakuntamenettely on maksuton eikä menettelyyn liittyvää kuluvaluuta ole. Näistä syistä lautakunnan menettelytapoja ei ole ollut tarpeen säännellä tiukasti. Asian käsittelemiselle ryhmävalituksena ei myöskään ole tarkasti säänneltyjä muodollisia edellytyksiä. Olennaista on vain se, että kuluttajaryhmää koskeva asia on ratkaistavissa yhdellä päätöksellä. Yksittäisen kuluttajan harkintaan jää se, vetoaako hän omalta osaltaan annettuun ratkaisusuositukseen.

Vaikka ryhmävalitusmenettelyssä annettu päätös ei ole täytäntöönpanokelpoinen, lisää ryhmäkannelaki osaltaan valitusmenettelyn painoarvoa. Tilanteessa, jossa vastapuoli ei vapaaehtoisesti noudattaisi ryhmävalituksen johdosta annettua suositusta, kuluttaja-asiamiehellä on mahdollisuus viedä asia ryhmäkanteena tuomioistuimeen täytäntöönpanokelpoisen ratkaisun saamiseksi.

3.2 Nykytilan arviointi

3.2.1 Direktiivistä johtuvat muutostarpeet

Kuten edellä direktiivin sisältöä koskevassa 2.2.1 jaksossa todetaan, edustajakannedirektiivi ei ole täysharmonisoiva eikä myöskään minimiharmonisoiva, vaan osittaisharmonisoiva. Direktiivillä säädetään tietyistä direktiivin mukaisessa edustajakannemenettelyssä noudatettavista periaatteista, ja se antaa jäsenvaltioille harkinnanvara täytäntöönpanossa. Direktiivillä asetetaan jäsenvaltioille velvoite sisällyttää oikeusjärjestelmäänsä yksi direktiivin vaatimusten mukainen kielto- ja hyvitystoimenpiteitä koskeva edustajakannemenettely. Nykytilaa kuluttajansuojan toteutumisen kannalta ei kuitenkaan saa heikentää. Jos kuluttajien yhteisiä etuja suojaavat menettelyt ovat kuluttajien kannalta paremmat kuin edustajakannedirektiivin mukainen menettely, näitä menettelyjä ei saa muuttaa kuluttajien vahingoksi.

Suomessa ei ole voimassa kieltotoimenpiteitä ja hyvitystoimenpiteitä koskevia menettelyjä, jotka täyttäisivät kaikki direktiivin vaatimukset. Kansallista lainsäädäntöä on

joko muutettava tai nykyisten menettelyiden rinnalle on säädettävä uusi direktiivin vaatimukset täyttävä menettely. Rajat ylittävästä kieltomenettelystä annettu laki, jolla edustajakannedirektiivillä kumottu kieltokannedirektiivi on saatettu osaksi kansallista lainsäädäntöä, on kuitenkin kieltokannedirektiivin tavoin kumottava ja korvattava uudella lainsäädännöllä.

Kuten edellä jaksosta 3.1.1 ilmenee, edustajakannedirektiivin soveltamisalaan liittyviä kieltotoimenpiteitä koskevia menettelyitä on lukuisia. Niitä määräävät monet viranomaiset itsenäisesti, ja hakemuksesta kielloja asettavat sekä markkinaoikeus että muutoksenhakuasteena hallintotuomioistuimet. Tämän kieltomenettelyiden kirjavuuden vuoksi ei ole tarkoituksenmukaista muuttaa niitä edustajakannedirektiivin mukaisiksi. Esityksessä ehdotetaan tämän vuoksi, että voimassa olevan lainsäädännön rinnalle säädetään erillinen laki, joka sisältäisi säännökset kieltotoimenpiteitä koskevasta direktiivin mukaisesta edustajakannemenettelystä.

Suomen ryhmäkannelaki on rakenteeltaan ja sisällöltään pääosin edustajakannedirektiivin mukainen siltä osin kuin direktiivi koskee hyvitystoimenpiteitä. Koska direktiivin täytäntöönpano ei edellytä tehtäväksi suuria muutoksia, tarkoituksenmukaisin ratkaisu on muuttaa nykyinen laki vastaamaan edustajakannedirektiivin asettamia vaatimuksia. Ryhmäkannelain soveltamisalaa koskevaa säännöstä olisi esimerkiksi muutettava siten, että laki kattaisi direktiivin soveltamisalan kuitenkin niin, ettei soveltamisala kaivautuisi nykyisestä. Kanneoikeutta olisi myös tarkistettava. Muutos kanneoikeuteen olisi keskeinen, koska voimassa olevan lain mukaan vain viranomaisaloitteinen ryhmäkanne on mahdollinen.

Edustajakannedirektiivin mukaan jäsenvaltioiden nimeämät oikeutetut yksiköt toimivat edustajakanteen kantajina. Nämä olisivat ensisijaisesti kuluttajien etuja edistäviä järjestöjä, mutta myös viranomaiset voisivat tulla nimetyiksi oikeutetuiksi yksiköiksi sekä kotimaisia että rajat ylittäviä edustajakanteita varten. Järjestön nimeämisestä oikeutetuksi yksiköksi sekä nimeämisen edellytyksistä olisi säädettävä. Rajat ylittävien edustajakanteiden osalta järjestön nimeämiselle asetetut kriteerit ovat täysharmonisoituja ja ne on otettava sellaisenaan kansalliseen lakiin. Kotimaisia edustajakanteita varten nimeämiskriteereistä olisi mahdollista päättää kansallisesti.

Edustajakannedirektiivin soveltamisalaan kuuluvia säädöksiä valvovat useat eri viranomaiset. Koska voimassa olevaa lainsäädäntöä ei ole mahdollista muuttaa kuluttajien vahingoksi, kuluttaja-asiamies jatkaisi ryhmäkannelaissa tarkoitettuna kantajana. Muiden valvontaviranomaisten tehtäviä ei ole erityisesti määritelty koskemaan kuluttajien ja elinkeinonharjoittajien välisiä sopimussuhteita tai kuluttajia koskevaa lainsäädäntöä, ja kanneoikeuden tarkoituksenmukaisuutta olisi siksi arvioitava erikseen viranomaisen muiden tehtävien kannalta ottaen erityisesti huomioon viranomaisen mahdollisuudet toimia riita-asiassa kuluttajaryhmän edustajana.

Ryhmäkannelaissa olisi myös säädettävä toisessa ETA-valtiossa rajat ylittäviä edustajakanteita varten oikeutetuksi yksiköksi nimetyn tahon – sekä järjestön että viranomaisen – kanneoikeudesta Suomessa.

Hyvitystoimenpiteiden osalta olisi säädettävä myös kanteiden rahoittamisesta. Tällainen rahoitus on joko sallittava tai kiellettävä. Jos rahoitus sallitaan hyvitystoimenpiteitä koskevia edustajakanteita varten, järjestelmän on täytettävä direktiivissä rahoitukselle asetetut vaatimukset.

Kuluttajariitalautakunnan ryhmävalituksen johdosta antamat ratkaisut ovat luonteeltaan suosituksia. Ne eivät saa oikeusvoimaa eivätkä myöskään ole täytäntöönpanokelpoisia. Edustajakannedirektiivissä ei säädetä tämän tyyppisistä menettelyistä, eikä direktiivin täytäntöönpano siten edellytä ryhmävalitusmenettelyä koskevan lainsäädännön muuttamista.

3.2.2 Direktiivin säännökset, jotka eivät edellytä muutoksia lainsäädäntöön

Osa edustajakannedirektiivin säännöksistä on periaatetasoisia, eikä siksi ole välttämättä tarkoituksenmukaista arvioida jokaisen säännöksen vastaavuutta voimassa olevan lainsäädännön kanssa. Tässä jaksossa selostetaan kuitenkin menettelyittäin niitä keskeisiä säännöksiä, jotka eivät edellytä erityisiä lainsäädäntötoimenpiteitä.

Kieltomenettelyt

Kuten edellä todetaan, edustajakannedirektiivin soveltamisalaan kuuluvia kieltotoimenpiteitä koskevia menettelyitä on lukuisia eri laeissa, minkä vuoksi ei ole tarkoituksenmukaista muuttaa näitä menettelyitä edustajakannedirektiivin mukaisiksi. Esityksessä ehdotetaan tämän takia, että voimassa olevan lainsäädännön rinnalle säädetään erillinen laki, joka sisältäisi säännökset kieltotoimenpiteitä koskevasta direktiivin mukaisesta edustajakannemenettelyistä. Jos kieltotoimenpiteitä koskevasta edustajakannemenettelystä säädetään kokonaan uusi laki, tarvetta ei ole arvioida sitä, vastaako olemassa oleva lainsäädäntö direktiivin asettamia velvoitteita vai ei. Nykyisen kieltomenettelylain säännökset olisi kuitenkin tarpeellisilta osin sisällytettävä uuteen lakiin, minkä vuoksi on esityksen kannalta eduksi arvioida täytäntöönpanotarpeita ja ratkaisuja kieltomenettelylain perusteella. Esityksessä ehdotetaan, että kieltotoimenpiteitä koskevat edustajakanteet käsitellään nykyisten rajat ylittävien kieltojen tapaan markkinaoikeudessa markkinaoikeudellisten asioiden käsittelemisestä säädetyssä järjestyksessä siten kuin oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetussa laissa sää-

detään. Tästä seuraa, ettei direktiivin menettelyä koskevia säännöksiä ole tarpeen sisällyttää ehdotettuun erityislakiin silloin, kun ne vastaavat markkinaoikeudessa markkinaoikeudellisten asioiden käsittelyssä noudatettua lainsäädäntöä.

Edustajakannedirektiivin 3 artiklan 1 ja 2 kohtaan sisältyvät kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan määritelmät sekä saman artiklan 8 ja 9 kohtaan menettelyn ja lainvoimaisen päätöksen määritelmät. Kuluttajalla tarkoitetaan luonnollista henkilöä, joka toimii sellaisessa tarkoituksessa, joka ei liity hänen elinkeino- tai ammattitoimintaansa. Kuluttajakäsite on direktiivissä erityisen laaja, ja direktiivin soveltamisalaan kuuluvissa säädöksissä kuluttajiin voidaan viitata muun muassa kuluttajina, matkailijoina, käyttäjinä, asiakkaina, piensijoittajina, yksityisasiakkaina ja rekisteröityinä. Direktiivin mukainen kuluttajan määritelmä ei siten selkeyttäisi lain soveltamisalaa, vaan voisi eneminkin aiheuttaa sekaannusta. Kun määritelmän sisällyttämistä ei voida pitää välttämättömänä, sitä ei ehdoteta otettavaksi lakiin. Elinkeinonharjoittaja on Suomessa käsitteenä vakiintunut, eikä määritelmää ole senkään vuoksi tarpeen ottaa lakiin. Direktiivissä menettelyllä tarkoitetaan elinkeinonharjoittajan tekoa tai laiminlyöntiä. Suomen kuluttajansuojalainsäädännön kannalta on selvää, että menettelyllä tarkoitetaan sekä tekoa että laiminlyöntiä. Myös lainvoimainen päätös on käsitteenä yksiselitteinen. Vakiintuneet käsitteet vastaavat edustajakannedirektiivien määritelmiä eikä niitä ole tarpeen sisällyttää lakiin.

Direktiivin 6 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että silloin kun unionin oikeuden rikkominen vaikuttaa kuluttajiin eri jäsenvaltioissa, useat oikeutetut yksiköt eri jäsenvaltioista voivat nostaa edustajakanteen jäsenvaltion tuomioistuimessa tai hallintoviranomaisessa. Oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 6 luvun 4 §:ssä säädetään markkinaoikeudellisten asioiden käsittelemisestä samassa oikeudenkäynnissä. Mainitun pykälän mukaan samojen tai eri asianosaisten väliset markkinaoikeudelliset asiat voidaan käsitellä samassa oikeudenkäynnissä, jos se edistää asioiden selvittämistä. Kieltotoimenpiteitä koskevat edustajakanteet ehdotetaan käsiteltäviksi markkinaoikeudessa markkinaoikeudellisina asioina, eikä 6 artiklan 2 kohta siten edellytä erillistä täytäntöönpanoa.

Kieltotoimenpiteitä koskevassa laissa ei ole tarpeen säätää kuluttajien määräytyistä kieltotoimenpiteistä hyötymisestä direktiivin 7 artiklan 6 kohdassa tarkoitettulla tavalla. Kieltotoimenpiteellä veloitetaan elinkeinonharjoittaja toimimaan kuluttajien oikeuksia suojaavan lainsäädännön mukaisesti. Tällaisen veloitteen toimeenpanosta hyötывät lähtökohtaisesti kaikki kuluttajat kuin myös lainsäädäntöä noudattavat elinkeinonharjoittajat. Kuluttajien hyötymisestä ei ole tarpeen erikseen säätää.

Kuten edellä todetaan, käsiteltäisiin edustajakannedirektiivissä tarkoitettut kieltotoimenpiteitä koskevat asiat markkinaoikeudessa markkinaoikeudellisina asioina. Mark-

kinaoikeudelliset asiat käsitellään riita-asioista säädettyssä menettelyssä, jollei oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetusta laista muuta johdu. Edustajakannedirektiivin 7 artiklan 7 kohta, jonka mukaan on varmistettava, että tuomioistuin voi hylätä ilmeisen perusteettomat kanteet mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, ei edellytä erityisiä täytäntöönpanotoimenpiteitä, koska oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 6 §:n 2 momentin mukaan tuomioistuimen on hylättävä kanne tuomiolla siltä osin kuin se on selvästi perusteeton. Säännöstä sovelletaan myös oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 5 luvun 17 §:n nojalla markkinaoikeudellista asiaa käsiteltäessä.

Edustajakannedirektiivin 8 artiklan 3 kohdan mukaan kieltotoimenpidettä koskevan edustajakanteen nostaminen ei saa edellyttää valtuutusta niiltä kuluttajilta, joita kanne koskee tahi näyttöä siitä, että kuluttajat ovat kärsineet kiellettävästä menettelystä vahinkoa tai että elinkeinonharjoittaja on toiminut huolimattomasti tai tahallisesti. Säännös vastaa kieltomenettelyihin yleisesti sovellettavia oikeusperiaatteita eikä edellytä erillistä täytäntöönpanoa.

Direktiivin 17 artiklassa todetaan, että kieltokanteet on käsiteltävä tarkoituksenmukaisessa menettelyssä, ja että väliaikaiset kieltovaatimukset tulee tarvittaessa voida käsitellä summaarisessa menettelyssä. Säännöksellä pyritään varmistamaan, että erityisesti väliaikainen turvaamistoimityyppinen kieltä voidaan määrätä nopeassa menettelyssä. Lähtökohta on, että tuomioistuinmenettelyt ovat tarkoituksenmukaisia ja että väliaikaiset määräykset annetaan tavallista nopeammassa menettelyssä. Oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 5 luvun 9 §:n 1 momentin mukaan vaatimus väliaikaisen kiellon määrittämisestä voidaan käsitellä kirjallisessa menettelyssä. Suomen lainsäädäntö vastaa näin ollen direktiivin säännöstä.

Todisteiden esittämisestä säädetään 18 artiklassa. Artikla on täysharmonisoiva. Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 9 ja 40 §:n säännöksiä editiosta sovelletaan myös markkinaoikeudessa. Direktiivin täytäntöönpano ei edellytä artiklan osalta erityisiä täytäntöönpanotoimia.

Direktiivin 19 artiklan 1 kohdan mukaan lainsäädäntöön on myös sisällytettävä seuraamuksia niitä tilanteita varten, jossa asianosainen tai kolmas osapuoli kieltäytyy noudattamasta todisteiden esittämistä koskevaa päätöstä. Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 40 §:n 3 momentin mukaan tuomioistuin voi velvoittaa asianomaisen henkilön tuomaan esineen tai asiakirjan tuomioistuimeen sakon uhalla. Tuomioistuin voi myös määrätä, että ulosottomies noutaa asiakirjan tai esineen. Säännöstä sovelletaan myös markkinaoikeudellisen asian käsittelyssä. Seuraamuksia voidaan pitää riittävinä direktiivin täytäntöönpanon kannalta, eikä artiklan 1 kohta edellytä erillisiä täytäntöönpanotoimia tältä osin.

Direktiivin 20 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on pyrittävä sääntelyllä siihen, ettei oikeudenkäyntikuluriski estä oikeutettuja yksiköjä nostamasta direktiivissä tarkoitettuja edustajakanteita. Jäsenvaltiot voivat esimerkiksi rahoittaa oikeutettujen yksikköjen toimintaa, määrätä alennetuista oikeudenkäyntimaksuista tai myöntää oikeutetuille yksiköille oikeusapua. Jäsenvaltiot voivat näin ollen edistää kanteiden nostamista eri keinoin. Valvontaviranomaisten toimintaa rahoitetaan yleensäkin verovaroin. Suomen valtio tukee myös monien yleishyödyllisten järjestöjen toimintaa. Tällainen järjestö on esimerkiksi kuluttajien etuja valvova Kuluttajaliitto-Konsumentförbundet ry. Oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 5 luvun 16 §:n mukaan markkinaoikeudellisessa asiassa asianosaiset vastaavat itse oikeudenkäyntikuluistaan. Säännöksen voidaan katsoa helpottavan kieltotoimenpiteitä koskevien kanteiden nostamista edustajakannedirektiivin 20 artiklassa tarkoitetulla tavalla. Lisätoimenpiteistä säätäminen ei ole tarpeen artiklan täytäntöönpanemiseksi.

Hyvitysmenettelyt

Ryhmäkannelaki on ehyt kokonaisuus. Sen muuttaminen vastaamaan direktiivin sanamuotoa ja rakennetta ei ole tarpeen, vaan ryhmäkannelakiin on tehtävä vain direktiivin edellyttämät välttämättömät muutokset. Tämä vastaa direktiivin yleistä tavoitetta varmistaa, että yksi hyvitystoimenpiteitä koskeva menettely vastaa direktiivin periaateratkaisuja.

Ryhmäkanteet käsiteltäisiin nykyiseen tapaan ensimmäisessä oikeusasteessa Helsingin käräjäoikeudessa. Direktiivin täytäntöönpano ei edellytä säännöksen muuttamista.

Ryhmäkannelakiin ei ole tarpeen sisällyttää direktiivin 3 artiklan mukaisia määritelmiä. Ne eivät sopisi lain rakenteeseen, ne eivät kaikki ole tarpeen ja määritelmien sisältö ilmenee tarpeellisilta osin kyseistä seikkaa koskevasta pykälästä.

Direktiivin 6 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että silloin kun unionin oikeuden rikkominen vaikuttaa kuluttajiin eri jäsenvaltioissa, useat oikeutetut yksiköt eri jäsenvaltioista voivat nostaa edustajakanteen jäsenvaltion tuomioistuimessa. Ryhmäkannemenettelyssä sovelletaan ryhmäkannelain 1 §:n 3 momentin mukaan oikeudenkäymiskaaren riita-asian käsittelyyn sovellettavia säännöksiä. Oikeudenkäymiskaaren 18 luvun 2 §:n mukaan usean kantajan yhtä tai useampaa vastajaa vastaan samanaikaisesti nostamat kanteet on käsiteltävä samassa oikeudenkäynnissä, jos ne johtuvat olennaisesti samasta perusteesta. Artiklan 2 kohta ei näin ollen edellytä erityisiä täytäntöönpanotoimenpiteitä.

Ryhmäkannelaissa ei ole tarpeen säätää kuluttajien kanteesta hyötymisestä direktiivin 7 artiklan 6 kohdassa tarkoitetulla tavalla. Asian käsittely ryhmäkanteena edellyttää

ryhmäkannelain 2 §:n mukaan, että usealla henkilöllä on samaa vastaajaa vastaan vaatimus, joka perustuu samoihin tai samankaltaisiin seikkoihin. Tuomion sisällöstä ei säädetä erikseen ryhmäkannelaissa, vaan tuomioon sovelletaan oikeudenkäymiskaaren 24 luvun säännöksiä. Tästä seuraa, että tuomiossa on mainittava ne ryhmän jäsenet, joita tuomio koskee ja mitä tuomitaan kenenkin hyväksi tai häntä vastaan. Jos ryhmäkanne menestyy, ryhmän jäsenet hyötyvät kanteesta. Artiklan 6 kohta ei edellytä erityisiä täytäntöönpanotoimenpiteitä.

Direktiivin 7 artiklan 7 kohdan mukaan tuomioistuimen tulee voida hylätä ilmeisen perusteettomat kanteet mahdollisimman varhaisessa vaiheessa kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 6 §:n mukaan tuomioistuimen on jätettävä kanne tutkimatta, jos haastehakemus on niin puutteellinen, epäselvä tai sekava, ettei se kelpaa oikeudenkäynnin perustaksi ja ilmeisen perusteeton kanne on hylättävä tuomiolla. Laki vastaa artiklan 7 kohtaa, eikä kohtaa näin ollen ole tarpeen panna erikseen täytäntöön.

Direktiivin 9 artikla sallii hyvityskanteeseen osallistumisessa sekä opt in- että opt out –menettelyn. Opt in –menettely on kuitenkin ainoa vaihtoehto silloin, kun kuluttajien asuinpaikka ei ole sama kuin tuomioistuimen, jossa edustajakanne on nostettu (9 artikla 2 ja 3 kohta). Ryhmäkannelain 8 §:ssä säädetään opt in –menettelystä. Koska ryhmäkannelakiin on tarkoitus tehdä vain direktiivin edellyttämät tarpeelliset muutokset, opt out –menettelystä ei ole tarpeen säätää. Näin ollen ei myöskään ole tarpeen sisällyttää lakiin erityistä sääntelyä niitä tilanteita varten, joissa kuluttajien asuinpaikka on muussa valtiossa kuin Suomessa.

Direktiiviin 9 artiklaan on sisällytetty lis pendens -säännös varmistamaan, ettei yksi ja sama kuluttaja ole osallisena useassa samaa asiaa koskevassa oikeudenkäyntimenettelyssä. Jäsenvaltioiden on myös vahvistettava säännöt sen varmistamiseksi, että kuluttajat eivät saa korvausta useammin kuin kerran samasta asiasta samalta elinkeinonharjoittajalta (9 artikla 4 kohta). Lisäksi direktiivi edellyttää, että hyvitystä koskevalla edustajakanteella voidaan vaatia suoritusta yksittäisille kuluttajille, ja ettei hyvityskanteen nostaminen edellytä aikaisempaa vahvistustuomiota (9 artikla 6 ja 8 kohta). Lis pendens –periaatteen soveltamisesta ryhmäkanteessa säädetään ryhmäkannelain 11 §:ssä. Perusteettoman edun saanut on voimassa olevan oikeuden mukaan velvollinen palauttamaan sen. Periaatetta ei ole kodifioitu lailla, mutta jo Olaus Petrin tuomarinohjeissa todetaan, että väärin saatu ei ole saatua. Periaate on vakiintunut osa Suomen oikeusjärjestelmää, eikä säännöksen täytäntöönpano siten edellytä ryhmäkannelain muuttamista.

Direktiivin 9 artiklan 7 kohdan mukaan jäsenvaltioiden tulisi pitää voimassa tai säätää määrääjasta, jonka puitteissa hyvitykseen oikeutetun kuluttajan olisi vaadittava hyvi-

tystoimenpidettä itselleen. Saatavan vanhentumisesta säädetään velan vanhentumisesta annetussa laissa (728/2003). Velan vanhentumisesta ulosottoperusteen täytäntöönpanokelpoisuutta koskevan määräajan umpeen kulumisen johdosta säädetään ulosottokaaren 2 luvun 27 §:ssä. Lainsäädäntö täyttää direktiivin vaatimukset, eikä kohta edellytä täytäntöönpanoa.

Direktiivin 11 artiklassa säädetään sovinnosta hyvitystoimenpiteitä koskevassa asiassa. Ryhmäkannelaissa ei säädetä erikseen sovinnosta, vaan sovinnon tekemiseen ja sen vahvistamiseen sovelletaan oikeudenkäymiskaaren 20 luvun säännöksiä. Jotta kantajan ryhmäkannemenettelyssä tekemä sopimus olisi ryhmän jäseniä sitova, tuomioistuimen olisi vahvistettava se siten kuin oikeudenkäymiskaaren 20 luvussa säädetään. Oikeudenkäymiskaaren 20 luvun 3 §:n mukaan sovintoa ei saa vahvistaa, jos se on lain vastainen tai selvästi kohtuuton taikka jos se loukkaa sivullisen oikeutta. Artiklan täytäntöönpano ei edellytä muutoksien tekemistä ryhmäkannelakiin.

Direktiivin 12 artiklassa säädetään oikeudenkäyntikulujen korvaamisvelvollisuudesta. Artiklan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että hyvitystä koskevissa asioissa hävinnyt asianosainen veloitetaan korvaamaan voittaneen asianosaisen oikeudenkäyntikulut noudattaen tuomioistuinmenettelyihin yleisesti sovellettavassa kansallisessa lainsäädännössä säädettyjä edellytyksiä ja poikkeuksia. Kuluttajat, joita hyvitystoimenpiteitä koskeva edustajakanne koskee, eivät saa joutua maksamaan oikeudenkäyntikuluja, mutta yksittäinen kuluttaja voidaan poikkeuksellisissa olosuhteissa määrätä korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jotka aiheutuivat kyseisen yksittäisen kuluttajan tahallisesta tai tuottamuksellisesta toiminnasta. Ryhmäkannelain 17 §:n säännös on direktiivin mukainen eikä artiklan täytäntöönpano edellytä lainsäädännön muuttamista.

Direktiivin 13 artiklan 5 kohdan mukaan edustajakanteiden tiedottamisvelvoitteista huolehtimisesta aiheutuneita kuluja tulee voida periä jutun hävinneeltä asianosaiselta oikeudenkäyntikuluna. Ryhmäkannelain 17 §:n mukaan ryhmäkannemenettelyssä oikeudenkäyntikuluista on voimassa, mitä oikeudenkäymiskaaren 21 luvussa säädetään. Oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 1 §:n mukaan asianosainen, joka häviää asian, on velvollinen korvaamaan kaikki vastapuolensa tarpeellisista toimenpiteistä johtuvat kohtuulliset oikeudenkäyntikulut, jollei muualla laissa toisin säädetä. Tiedottaminen oikeudenkäynnin aikana on välttämätöntä ja tiedottamisvelvollisuudesta aiheutuneet kulut ovat oikeudenkäynnin kannalta tarpeellisia kuluja. Oikeudenkäymiskaaren säännös on näin ollen direktiivin mukainen, eikä artiklan täytäntöönpano tältä osin edellytä lainsäädäntötoimenpiteitä.

Direktiivin 15 artiklassa säädetään kuluttajien yhteisten etujen loukkaamista koskevan lainvoimaisen tuomion tai päätöksen käyttämisestä todisteena muussa oikeudenkäynnissä, jossa vaaditaan hyvitystä saman menettelyn perusteella samalta elinkeinonharjoittajalta. Ryhmäkannelain 1 §:n 3 momentin mukaan ryhmäkanne käsitellään riita-

asian käsittelystä säädetyssä menettelyssä, jollei ryhmäkannelaista muuta johdu. Ryhmäkannelaissa ei ole todistelua koskevaa säännöstä. Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 1 §:n mukaan asianosaisella on oikeus esittää haluamansa näyttö asian tutkivalle tuomioistuimelle sekä lausua jokaisesta tuomioistuimessa esitetystä todisteesta, jollei laissa toisin säädetä. Tuomioistuimen on esitettyjä todisteita ja muita asian käsittelyssä esiin tulleita seikkoja harkittuaan päätettävä, mitä asiassa on näytetty tai jäänyt näyttämättä. Tuomioistuimen on perusteellisesti ja tasapuolisesti arvioitava todisteiden ja muiden seikkojen näyttöarvo vapaalla todistusharkinnalla, jollei laissa toisin säädetä. Suomessa asianosaiset voivat näin ollen voimassa olevan lainsäädännön mukaan vedota kaikkeen haluamansa todisteluun, eikä säännöksellä puututa tuomioistuimen vapaaseen todistusharkintaan. Direktiivin 15 artikla ei edellytä lainsäädäntömuutoksia.

Todisteiden esittämisestä säädetään 18 artiklassa. Artikla on täysharmonisoiva. Suomessa on velvollisuus todistaa oikeudenkäynnissä. Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 9 ja 40 §:n säännöksiä editiosta sovelletaan myös ryhmäkanteella vireille tullessa oikeudenkäynnissä. Direktiivin täytäntöönpano ei edellytä artiklan osalta erityisiä täytäntöönpanotoimia.

Direktiivin 19 artiklan 1 kohdan mukaan lainsäädäntöön on sisällytettävä seuraamuksia niitä tilanteita varten, joissa asianosainen tai kolmas osapuoli kieltäytyy noudattamasta todisteiden esittämistä koskevaa päätöstä. Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 40 §:n 3 momentin mukaan tuomioistuin voi velvoittaa asianomaisen henkilön tuomaan esineen tai asiakirjan tuomioistuimeen sakon uhalla. Tuomioistuin voi myös määrätä, että ulosottomies noutaa asiakirjan tai esineen. Seuraamuksia voidaan pitää riittävinä direktiivin soveltamisen täytäntöönpanon kannalta, eikä artikla edellytä erillisiä täytäntöönpanotoimia.

Jäsenvaltioiden on 20 artiklan mukaisesti pyrittävä sääntelyllä siihen, ettei oikeudenkäyntikuluriski estä oikeutettuja yksiköjä nostamasta direktiivissä tarkoitettuja edustajakanteita. Siltä osin kuin oikeutetun yksikön tehtävää hoitaa viranomainen, valtio vastaa kuluriskistä. Muun oikeutetun yksikön suora tukeminen oikeudenkäyntikulujen osalta olisi vaikeammin toteutettavissa. Järjestöt voivat kuitenkin saada perustoimintaansa valtion tukea sekä hankekohtaista rahoitusta. Lisäksi esityksessä ehdotetaan, että yksittäisten kanteiden rahoittaminen ulkopuolisin varoin sekä artiklan 3 kohdan mukaisen kohtuullisen ilmoittautumismaksun periminen olisi sallittua. Näillä keinoilla edistetään järjestöjen toimintamahdollisuuksia. Direktiivi ei edellytä yksittäisen kanteen nostamisen suoraa tukemista valtion varoin, eikä tällaista voida pitää tarkoituksenmukaisena ottaen huomioon, että kysymys on viime kädessä yksityisoikeudellisesta asiasta. Lakia ei ole tältä osin tarpeen muuttaa.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

4.1.1 Yleistä

Edustajakannedirektiivi ehdotetaan pantavaksi täytäntöön säätämällä uusi laki kielto-toimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta. Lailla kumottaisiin voimassa oleva laki rajat ylittävästä kieltomenettelystä. Esityksessä ehdotetaan myös ryhmäkannelain muuttamista vastaamaan direktiivin asettamia vaatimuksia. Lisäksi ehdotetaan säädettäväksi uusi laki järjestön nimeämisestä oikeutetuksi yksiköksi sekä muista näihin oikeutettuihin yksiköihin liittyvistä velvoitteista.

Jäsenvaltiot saavat direktiivin mukaan itse päättää, käsitelläänkö edustajakanteita tuomioistuimessa oikeudenkäyntimenettelyssä vai hallinnollisessa viranomaisessa hallintomenettelyssä, vaiko molemmissa.

Kieltokanteen nostaminen on keino, jolla viranomainen voi toimeenpanna valvontatehtäväänsä tilanteessa, jossa valvottava ei vapaaehtoisesti noudata lainsäädäntöä ja valvontaviranomaisen kehotusta. Suomessa tällaisia kieltoja asettavat valvontaviranomaiset tai markkinaoikeus viranomaisen, tai sen ollessa sallittua, rekisteröidyn yhdistyksen hakemuksesta. Kieltojen asettamista koskevia valituksia käsitellään myös hallinto-oikeuksissa.

Hyvitystoimenpiteissä on kysymys yksittäisen kuluttajan kärsimän vahingon, menetyksen tai muun oikeudenloukkauksen korvaamisesta. Hyvitystoimenpiteitä koskevat erimielisyydet ovat yksittäisten oikeussubjektien välisiä riita-asioita silloinkin, kun useilla kuluttajilla on samaan menettelyyn perustuvia samaa elinkeinonharjoittajaa koskevia vaatimuksia. Tällaiset vaatimukset käsitellään lähtökohtaisesti riita-asiana yleisessä tuomioistuimessa. Ryhmäkannelain mukaan nostetut ryhmäkanteet käsitellään Helsingin käräjäoikeudessa. Lakia ei ehdoteta tältä osin muutettavaksi.

Kieltotoimenpiteitä koskevat edustajakanteet ehdotetaan käsiteltäväksi markkinoiden toimivuutta turvaavan luonteensa vuoksi markkinaoikeudessa markkinaoikeudellisina asioina. Ryhmäkannelakia sovellettaisiin hyvitystoimenpiteitä koskevien vaatimusten käsittelyyn, ja toimivaltainen tuomioistuin olisi Helsingin käräjäoikeus, jonka tuomiopii-

rinä ryhmäkannaneasioissa on koko maa. Ryhmäkannelain nimeä ei ehdoteta muutettavaksi edustajakannelaiksi, ja hyvitystä koskevaa edustajakannetta kutsuttaisiin vakiintuneesti ryhmäkanteeksi. Kieltotoimenpiteitä koskevat edustajakanteet olisivat näin ollen edustajakanteita ja hyvitystoimenpiteitä koskevat edustajakanteet ryhmäkanteita.

Järjestöjen nimeämisestä oikeutetuksi yksiköksi sekä muista näihin oikeutettuihin yksiköihin liittyvistä velvoitteista säädettäisiin erillisessä laissa. Lakiin sisällytettäisiin säännökset oikeutetun yksikön nimeämismenettelystä ja kriteereistä, jotka järjestön tulisi täyttää, jotta se voisi tulla nimetyksi oikeutetuksi yksiköksi. Laissa olisi myös erinäisiä hallinnollisia velvoitteita koskevia säännöksiä.

Direktiivi velvoittaa lähtökohtaisesti unionin jäsenvaltioita ja sitä sovelletaan jäsenvaltioissa. Säädos on kuluttajansuojaa koskevana kuitenkin tavanomaisesta kansainvälisen siviiliprosessioikeuden alan yhteistyöstä poiketen merkityksellinen myös Euroopan talousalueen kannalta, ja siksi sitä sovelletaan myös kaikissa ETA-valtioissa, joita ovat EU:n jäsenvaltioiden lisäksi Islanti, Liechtenstein ja Norja. Ehdotetuissa laeissa käytettäisiin siksi tosiasiallista tilannetta ilmentävää käsitettä ”ETA-valtio” eikä direktiivin ”jäsenvaltiota.”

4.1.2 Laki kieltotoimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta

Laissa säädettäisiin kieltotoimenpiteitä koskevasta direktiivin mukaisesta edustajakannemenettelystä. Lakiin sisällytettäisiin säännökset muun muassa toimivaltaisesta tuomioistuimesta, kanneoikeudesta, edustajakanteen edellytyksistä ja kanteista tiedottamisesta sekä edustajakanteen vaikutuksesta saatavan vanhentumiseen.

Markkinoiden toimivuutta turvaavan luonteensa takia kieltotoimenpiteitä koskevat kanteet ehdotetaan käsiteltävän markkinaoikeudessa markkinaoikeudellisina asioina. Siltä osin kuin oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetusta laista ei muuta johdu, menettelyssä noudatettaisiin sanotun lain mukaisesti oikeudenkäymiskaaren säännöksiä riita-asioiden käsittelemisestä yleisessä tuomioistuimessa.

Lakia sovellettaisiin edustajakannedirektiivissä tarkoitettuihin kieltotoimenpiteitä koskeviin kotimaisiin ja rajat ylittäviin edustajakanteisiin. Lain aineellinen soveltamisala määräytyisi niin sanotun dynaamisen viittauksen kautta suoraan edustajakannedirektiivin soveltamisalan mukaan. Soveltamisalapykälä ei näin ollen sisältäisi luetteloa edustajakannedirektiivin liitteessä I luetelluista asetuksista ja direktiiveistä. Lain soveltamisala ei olisi pääteltävissä suoraan laista, vaan lain sovellettavaksi tulemista arvioi-

taessa olisi tutkittava myös edustajakannedirektiivin liitettä I. Ratkaisu on tavanomaisesta poikkeava, ja siihen voidaan kohdistaa tiettyä arvostelua lain tarkkarajaisuuden kannalta. Ehdotus on kuitenkin harkittu.

Edustajakannedirektiivin liitteessä I on 66 eri säädöstä, jotka rajaavat direktiivin ai-neellista soveltamisalaa. Luettelon säädösten sisällyttäminen sellaisenaan lain sovel-tamisalaa koskevaan pykälään olisi lainsäädäntöteknisesti kömpelö ratkaisu. Lisäksi direktiivin soveltamisala on käytännössä jatkuvan muutoksen kohteena. Edustajakannedirektiivin johdanto-osan 17 perustelukappaleen mukaan aina kun hyväksytään sel-lainen uusi unionin säädös, jolla on merkitystä kuluttajien yhteisten etujen suojaami-sen kannalta, lainsäätäjän olisi harkittava, tulisiko uusi säädös sisällyttää edustajakannedirektiivin liitteeseen I. Esimerkiksi komission 15.12.2020 antaman ehdotuksen Eu-roopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi digitaalisten palvelujen sisämarkkinoista (digipalvelusäädös) ja direktiivin 2000/31/EY muuttamisesta (COM/2020/825 final) 72 artiklan mukaan sanottu digipalvelusäädös lisättäisiin edustajakannedirektiivin liitteeseen I. Jos lain soveltamisalaa määräävät unionin säädökset lueteltaisiin laissa, lakia olisi jatkuvasti muutettava, jotta se olisi ajantasainen. Voidaan pitää todennäköisenä, ettei näin aina tehtäisi. Tästä seuraisi, ettei lain soveltamisala kuitenkaan olisi tavoitel-lulla tavalla ajantasaisesti tarkkarajainen, eikä lainsäädäntöteknisesti kömpelö rat-kaisu siten tuottaisi tavoiteltua tulosta. Hyödyntämällä ehdotettua dynaamisen viittauk-sen tekniikkaa lain soveltamisala päivittyisi automaattisesti, kun direktiivin liitteeseen I lisätään uusia säädöksiä. Koska viittaustekniikka edellyttäisi lainkäyttäjältä direktiivin liitteen I luettelon tarkistamista, tulisi tämä myös tietoiseksi mahdollisista soveltamis-alaan tehdyistä muutoksista.

Uusi laki ei rajoittaisi muun lainsäädännön mukaisten kieltojen ja vastaavien toimenpi-teiden määräämistä. Lailla ei siten olisi vaikutusta kuluttajansuojalaissa tai sektorikoh-taisessa lainsäädännössä oleviin menettelyihin, vaan tulisi vaihtoehtona sovelletta-vaksi muun kuluttajien yhteisiä etuja suojaavan lainsäädännön rinnalle. Esimerkiksi kuluttaja-asiamies voisi edelleen hakea kieltoja markkinaoikeudelta kuluttajansuoja-lain perusteella ja Valvira voisi suoraan kieltää alkoholilain vastaisen markkinoinnin.

Lain mukaan kanteen voisi nostaa oikeutettu yksikkö. Oikeutettuna yksikkönä voisi toimia oikeutetuksi yksiköksi nimetty järjestö tai viranomainen. Oikeutettuina yksik-köinä toimivista viranomaista säädettäisiin laissa. Ehdotuksen mukaan oikeutettuina yksikköinä toimisivat käytännössä pääosin ne viranomaiset, joiden tehtäviin kuuluu valvoa edustajakannedirektiivin liitteessä I mainittujen säädösten noudattamista. La-kiehdotuksen mukaan vireillepano-oikeus kotimaisissa ja rajat ylittävissä edustajakannedirektiivissä olisi näin ollen kuluttaja-asiamiehellä, KKV:lla, Energiavirastolla, Finanssival-vonnalla, Traficomilla, Fimeallalla, Valviralla, tietosuojavaltuutetulla ja Tukesilla tilan-teissa, joissa elinkeinonharjoittajan menettely on loukannut kuluttajien yhteisiä etuja

Suomessa. Viranomaisen tehtävänä ei olisi valvoa lainsäädännön noudattamista suhteessa muiden valtioiden kuluttajiin. Tämä ei olisikaan mahdollista, koska jäsenvaltioiden kuluttajia suojaa kulloinkin kysymyksessä olevan valtion lainsäädäntö, ja tämän lainsäädännön noudattamista valvovat sanotun valtion viranomaiset, eivät muiden valtioiden viranomaiset.

Lakiehdotusta valmisteltaessa monet oikeutetuiksi yksiköiksi nimettäväksi ehdotetuista viranomaisista suhtautuivat varauksellisesti ehdotukseen. Edustajakannedirektiivin perustuvaa järjestelmää pidettiin hankalana ja heikommin toimivana kuin viranomaisten jo nykyisin käytettävissä olevia kieltomenettelyitä. Vaikka uusi lainsäädäntö miellettiin välttämättömäksi osana direktiivin täytäntöönpanoa, sen sovellettavaksi tulemista omalla sektorilla pidettiin epätodennäköisenä.

Lainsäädännön perustana on nykytila, jota ei direktiivin mukaan saa muuttaa kuluttajien oikeuksien toteutumisen kannalta huonompaan suuntaan. Ehdotuksessa oikeutetuiksi yksiköiksi nimettäväksi esitetyillä viranomaisilla on nykyäänkin valvontavaltaansa kuuluvissa asioissa oikeus määrätä tai pyytää määrättäväksi kieltotoimenpiteitä EU- ja kansallisen lainsäädännön noudattamiseksi. Enemmistöllä viranomaisista on myös voimassa olevan kieltomenettelylain mukaan oikeus panna vireille kieltomenettely toisessa ETA-valtiossa. Koska kollektiivisten oikeussuojakeinojen järjestelmää ei saa heikentää nykyisestä, nämä viranomaiset on joka tapauksessa nimettävä oikeutetuiksi yksiköiksi kieltotoimenpiteitä koskevia rajat ylittäviä edustajakanteita varten. Jos näin ei tehtäisi, mahdollisuus toimia tilanteessa, jossa kuluttajien yhteisiä etuja koskeva oikeudenloukkaus on rajat ylittävä, olisi vastaisuudessa nykyistä heikompi. Nykyisen kieltomenettelylain mukaan kyseinen vireillepano-oikeus on kuluttaja-asiamiehellä, KKV:lla, Finanssivalvonnalla, Traficomilla, Fimealla ja Valviralla.

Edustajakannedirektiivin soveltamisala on laajempi kuin kieltokannedirektiivin. Edustajakannedirektiivin soveltamisalaan kuuluvan lainsäädännön noudattamista valvovat kieltomenettelylaissa mainittujen viranomaisten lisäksi aluehallintovirastot, Energiavirasto, Ruokavirasto, tietosuojavaltuutettu sekä Tukes. Ehdotuksen mukaan oikeutetuiksi yksiköiksi sekä kotimaisiin että rajat ylittäviin edustajakanteisiin nimettäisiin kieltomenettelylaissa olevien viranomaisten lisäksi Energiavirasto, tietosuojavaltuutettu sekä Tukes. Tällä varmistettaisiin, että lainsäädännössä noudatettaisiin tiettyä johdonmukaisuutta ja vältettäisiin vaikeasti perusteltavien katvealueiden syntymistä. Kielto-kannedirektiivin implementointi jäisi vajaaksi, jollei kyseisiä viranomaisia lisätä oikeutetuiksi yksiköiksi. Vaikka uusilla oikeutetuiksi yksiköiksi nimettävillä viranomaisilla on jo ennestään toimivat valvontajärjestelmät kiello- ja sanktiomenettelyineen, mahdollistaisi kieltotoimenpiteitä koskevassa edustajakannelaissa tarkoitetun kieltokanteen nostaminen vahinkoa kärsineiden kuluttajien saatavien vanhentumisen keskeytymisen kielloprosessin ajaksi. Tätä oikeusvaikutusta ei muilla kieltomenettelyillä ole. Lisäksi

kaikkien nimettäviksi esitettyjen viranomaisten toimivaltaan kuuluu kieltojen määrääminen tai hakeminen, joten uusi menettely ei edellyttäisi viranomaisilta lisäresursseja tai uutta osaamista.

Aluehallintovirastoja ei ehdoteta nimettäviksi oikeutetuiksi yksiköiksi. Tämä johtuu siitä, että aluehallintovirastojen valvontavalta edustajakannedirektiivin soveltamisalalla ei ole itsenäistä vaan yhteistä jonkin keskusviranomaisen kanssa. Ruokaviraston valvontavalta puolestaan on direktiivin soveltamisalalla verraten suppea, eikä virastoa siitä syystä ole tarkoituksenmukaista nimetä oikeutetuksi yksiköksi.

Laissa säädettäisiin myös toisessa ETA-valtiossa rajat ylittäviä edustajakanteita varten nimetyn oikeutetun yksikön oikeudesta panna vireille rajat ylittävä edustajakanne Suomessa. Tältä osin ehdotus vastaisi voimassa olevaa lakia rajat ylittävistä kieltomenettelyistä.

Lakiehdotuksen mukaan kuluttajajärjestöt, myös useammassa kuin yhdessä jäsenvaltiossa olevia jäseniä edustavat kuluttajajärjestöt, voisivat tulla nimetyiksi oikeutetuiksi yksiköiksi kotimaisten edustajakanteiden tai rajat ylittävien edustajakanteiden taikka molempien nostamista varten. Järjestölle asetetuista vaatimuksista ja nimeämismenettelystä säädettäisiin erillisessä laissa, jonka sisältöä selostetaan jäljempänä.

Oikeutetuksi yksiköksi nimetyn järjestön kanneoikeus olisi rajattu sen sääntömääräiseen tarkoitukseen kuuluviin asioihin sekä kotimaisissa että rajat ylittävissä edustajakanteissa. Tällä tarkoitetaan sitä, että järjestö voisi nostaa edustajakanteen vain asioissa, jotka kuuluvat sen säännöissä määritellyn edunvalvonnan piiriin. Rajaus ei tarkoittaisi sitä, että järjestön säännöissä pitäisi yhtenä tarkoituksena olla edustajakanteiden nostaminen, vaan että kanteen pitäisi liittyä asiaan, jota varten järjestö toimii.

Kieltotoimenpidettä haettaessa kiellon kohteena on elinkeinonharjoittajan tietty lainvastainen menettely, jolla voi olla nimenomainen kohderyhmä. Nimenomainen kohderyhmä voisi olla esimerkiksi elinkeinonharjoittajan kanssa tietyn sopimuksen tehneet kuluttajat. Kohderyhmä voi kuitenkin myös olla yleinen. Edustajakanteen voisi panna vireille yleisen kuluttajakollektiivin hyväksi siten, että kiellettäväksi haetaan menettely, joka ei ole voimassa olevan lainsäädännön mukainen.

Lakiin ehdotetaan otettavaksi säännös neuvotteluelvollisuudesta. Neuvotteluelvollisuutta koskeva säännös on nykyisinkin Kilpailu- ja kuluttajavirastosta annetun lain 9 §:ssä. Säännöksen mukaan kuluttaja-asiamiehen on havaitessaan elinkeinonharjoittajan ryhtyneen lainvastaiseen toimenpiteeseen pyrittävä saamaan elinkeinonharjoittaja vapaaehtoisesti luopumaan siitä. Edustajakannelaissa neuvotteluelvoite säädet-

täisiin koskemaan vain viranomaisia niiden toimiessa oikeutettuina yksikköinä. Neuvotteluvollisuus on osa viranomaisten neuvovaa ja ohjeistavaa toimintaa, jollaista veloitetta ei ole tarkoituksenmukaista asettaa oikeutettuna yksikkönä toimivalle järjestölle. Myöskään oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 5 luvun 3 §:n mukaisen toissijaisen kanneoikeuden käyttäminen ei edellytä järjestöiltä elinkeinonharjoittajan kanssa käytäviä neuvotteluja, ja tällaisen veloitteen säätämistä edustajakanteen vireillepano-oikeuden käyttämisen edellytykseksi ei voida siksikään pitää perusteltuna. Sen sijaan tällainen ehto saattaisi vaikeuttaa järjestöjen edustajakannejärjestelmän käyttämistä tavalla, joka on ristiriidassa direktiivin yleisten tavoitteiden kanssa. Jos elinkeinonharjoittaja esimerkiksi välttelisi järjestön yhteydenottoa, voisi tämä hidastaa edustajakanteen vireillepanoa. Järjestöllä olisi myös viranomaisia vähemmän keinoja neuvottelupyynnön perillemenon varmistamiseksi, minkä vuoksi kysymys neuvotteluvolvoitteen täyttymisestä voisi oikeudenkäynnin edellytyksiä koskevassa seikkana tarkoituksettomalla tavalla tulla tutkittavaksi kieltotoimenpidettä koskevassa oikeudenkäynnissä.

Lakiin ehdotetaan otettavaksi oma säännös edustajakanteen vireillepanosta ja sisällöstä. Markkinaoikeus voisi hakemuksesta määrätä uhkasakolla tehostetun kiellon ja tarvittaessa velvoittaa kiellon saaneen elinkeinonharjoittajan julkaisemaan oikaisuilmoituksen. Kiireellisissä tapauksissa kieltotoimenpidettä voitaisiin määrätä väliaikaisena. Lisäksi markkinaoikeus voisi oikeutetun yksikön vaatimuksesta velvoittaa kiellon saaneen elinkeinonharjoittajan tiedottamaan kuluttajia kieltotoimenpidettä koskevasta lainvoimaisesta ratkaisusta. Suomen oikeudenkäyntiä koskevassa lainsäädännössä ei ole ennestään veloitetta hävinneelle asianosaiselle informoida vastapuolta tuomion lopputuloksesta, eikä tällainen velvoite lähtökohtaisesti lakiin hyvin sovi. Tarkoituksenmukaista ei ole myöskään se, että sekä oikeutettu yksikkö että elinkeinonharjoittaja tiedottaisivat kuluttajille ratkaisun sisällöstä. Tästä syystä ehdotetaan, että vastaajalle määrättävä tiedottamisvelvoite olisi riippuvainen oikeutetun yksikön vaatimuksesta. Lakiin sisällytettäisiin myös tarvittavat säännökset oikeutettujen yksiköiden yleisestä tiedottamisvelvollisuudesta.

Laissa säädettäisiin velan vanhentumisen keskeytymisestä. Suomessa viranomaisen tai järjestön nostama kieltotoimenpidettä koskeva kanne ei keskeytä kiellettävään menettelyyn perustuvan hyvityssaatavan vanhentumista. Lakiin ehdotetaankin säännöstä, jonka mukaan oikeutetun yksikön vireille paneman edustajakanteen vireilletulo keskeyttää kieltotoimenpiteen kohteena olevaan menettelyyn perustuvan saatavan vanhentumisen niiden kuluttajien osalta, joita edustajakanne koskee. Vanhentuminen keskeytyisi edustajakanteen käsittelyn ajaksi ja vanhentuminen jatkuisi käsittelyn päätyttyä.

4.1.3 Laki järjestön nimeämisestä oikeutetuksi yksiköksi sekä muista oikeutettuihin yksiköihin liittyvistä velvoitteista

Laissa säädettäisiin järjestön nimeämisestä oikeutetuksi yksiköksi sekä muista näihin oikeutettuihin yksiköihin liittyvistä velvoitteista. Laissa ei siten säädettäisi viranomais-ten nimeämisestä oikeutetuiksi yksiköiksi, vaan viranomaiset nimettäisiin kieltotoimen-piteitä koskevasta edustajakanteesta annetussa laissa ja ryhmäkannelaissa.

Ehdotetussa laissa säädettäisiin niistä kriteereistä, jotka järjestön olisi täytettävä, jotta se voitaisiin nimetä oikeutetuksi yksiköksi kotimaisia ja rajat ylittäviä edustajakanteita ja ryhmäkanteita varten.

Kriteerit vastaisivat edustajakannedirektiivin 4 artiklan 3 kohdassa lueteltuja kritee-reitä. Kriteerit olisivat samat riippumatta siitä, nimettäisiinkö järjestö oikeutetuksi yksi-köksi kotimaisia vai rajat ylittäviä kiello- tai hyvitystoimenpiteitä varten. Laissa ei näin ollen hyödynnettäisi mahdollisuutta säätää erilaisista kriteereistä kotimaisia ja rajat ylittäviä edustajakanteita varten.

Järjestöille asetettaisiin lukuisia ehtoja. Oikeutetuksi yksiköksi nimettävän järjestön olisi muun muassa oltava yhdistyslaissa tarkoitettu rekisteröity yhdistys. Yhdistyksellä on tullut olla tosiasiallista julkista toimintaa vähintään 12 kuukautta ennen nimeämistä koskevan hakemuksen tekemistä ja sillä olisi oltava sääntömääräisen tarkoituksensa mukaisesti oikeutettu intressi suojata kuluttajien etuja. Yhdistyksen olisi lisäksi oltava voittoa tavoittelematon, eikä se saisi olla konkurssissa. Yhdistyksen olisi myös oltava riippumaton eikä siihen saisi vaikuttaa henkilöt, jotka eivät ole kuluttajia ja joilla on edustajakanteiden nostamiseen liittyviä taloudellisia intressejä. Tämä koskee erityi- sesti elinkeinonharjoittajia tai riskirahastoja. Yhdistyksellä tulisi edelleen olla käytös- sään menettelyjä, joilla estetään ulkopuolinen vaikuttaminen sekä itsensä, rahoitta- jansa ja kuluttajien etujen väliset eturistiriidat.

Kriteerien tarkoituksena on varmistaa, että oikeutetuiksi yksiköiksi nimetään vain sel- laisia järjestöjä, jotka pystyvät vastaamaan tehtävän asettamiin vaatimuksiin. Järjes- töllä olisi oltava riittävästi asiantuntemusta omalta alaltaan ja kokemusta edunvalvon- nasta sanotulla alalla. Järjestöllä itsellään tulisi olla sellaista osaamista, jonka perus- teella se pystyisi arvioimaan edustaja- tai ryhmäkanteen menestymisen mahdollisuuk- sia. Tämä on keskeistä esimerkiksi ryhmäkanteeseen ilmoittautuvan kuluttajan oi- keusturvan kannalta. Vastaavasti osaamisella estettäisiin perusteettomia kanteita, mikä olisi elinkeinonharjoittajan oikeusturvan kannalta keskeistä. Kriteerit eivät kuiten-

kaan tarkoittaisi, että oikeutetuilta yksiköiltä edellytettäisiin sellaista juridista osaamista, että ne voisivat ajaa omaa edustajakannettaan tuomioistuimessa ilman oikeudenkäyntiavustajaa tai -asiamiestä.

Ehdotetussa laissa säädettäisiin myös nimeämismenettelystä ja edustajakanteisiin liittyvistä hallinnollisista tehtävistä. Oikeusministeriö nimeäisi hakemuksesta järjestön oikeutetuksi yksiköksi. Nimeämispäätöksessä olisi todettava, mitä kannetyyppejä varten järjestö on nimetty ja siinä olisi myös mainittava järjestön sääntömääräinen tarkoitus. Lisäksi oikeusministeriö hoitaisi edustajakannedirektiivin jäsenvaltion hoidettavaksi säätämät hallinnolliset tehtävät. Oikeusministeriö toimisi esimerkiksi 5 artiklan 5 kohdassa tarkoitettuna yhteyspisteenä, jolle komissio tai jäsenvaltiot voisivat toimittaa pyynnöt tutkia, täyttääkö Suomessa oikeutetuksi yksiköksi nimetty järjestö oikeutetulle yksikölle säädetyt kriteerit.

4.1.4 Laki ryhmäkannelain muuttamisesta

Yleistä

Ryhmäkannelakia muutettaisiin edustajakannedirektiivin täytäntöönpanon edellyttämällä tavalla. Tehtävät muutokset koskisivat lain soveltamisalaa, kanneoikeutta, kanteista tiedottamista ja kanteiden rahoittamista. Muilta osin lakia ei muutettaisi.

Soveltamisala

Ryhmäkannelain aineellisoikeudellista soveltamisalaa laajennettaisiin siten, että soveltamisala kattaisi direktiivin soveltamisalan kuitenkin niin, ettei soveltamisala muutoksen myötä kaventuisi nykyisestä. Jotta soveltamisala ei kaventuisi, määräytyisi se sekä kuluttaja-asiamiehen toimivallan että dynaamisen viittauksen kautta edustajakannedirektiivin soveltamisalan mukaan. Näin varmistettaisiin, että esimerkiksi saatavien perinnästä annetun lain (513/1999) vastaiseen toimintaan perustuvien vaatimusten käsittely ryhmäkanteena olisi edelleen mahdollista, vaikka perintälain kuluttaja suojaavat säännökset eivät perustu edustajakannedirektiivin liitteessä I olevaan säädökseen.

Ryhmäkannelain 1 §:n 1 momentin soveltamisalarajauksesta, jonka mukaan ryhmäkannelakia ei sovelleta arvopaperimarkkina- (495/1989) tarkoitetun arvopaperin liikkeeseenlaskijan tai julkisen ostotarjouksen tekijän menettelyä koskevassa riita-asiassa, luovuttaisiin.

Kanneoikeus

Myös kanneoikeutta tarkistettaisiin direktiivin edellyttämällä tavalla. Ryhmäkannelain 4 §:n mukaan kuluttaja-asiamies panee kantajana vireille ryhmäkanteen. Edustajakannedirektiivin mukaan oikeutettu yksikkö toimii edustajakanteen kantajana. Oikeuteksi yksiköksi voidaan nimetä kuluttajien yhteisiä etuja edistävä järjestö tai viranomai-

Järjestöjen kanneoikeus on soveltamisalalaajennuksen ohella uudistuksen keskeisimpiä muutoksia. Viranomaisaloitteisen ryhmäkanteen lisäksi myös järjestöryhmäkante sallittaisiin. Ryhmäkanteen voisi nostaa sekä järjestö, joka on Suomessa nimetty oikeutetuksi yksiköksi kotimaisia ryhmäkanteita varten, että toisessa ETA-valtiossa rajat ylittäviä edustajakanteita varten nimetty oikeutettu yksikkö, joka voi olla joko järjestö tai viranomai-

Vastaavasti kuin kieltotoimenpiteiden osalta oikeutetuksi yksiköksi nimetyn järjestön kanneoikeus olisi rajattu sen sääntömääräiseen tarkoitukseen liittyviin asioihin. Toisin sanoin järjestö voisi nostaa edustajakanteen vain riita-asioissa, jotka kuuluvat sen säännöissä määritellyn edunvalvonnan piiriin. Sääntömääräisyysvaatimus ei siten tarkoittaisi sitä, että järjestön tarkoituksena tulisi olla ryhmäkanteiden ajaminen, vaan että kanteen pitäisi liittyä järjestön toiminnallaan edistämään asiaan.

Esityksen mukaan kuluttaja-asiamies nimettäisiin laissa kanneoikeuden omaavaksi oikeutetuksi yksiköksi valvontavaltaansa kuuluvissa asioissa. Kuluttaja-asiamiehen kanneoikeus säilyisi näin ollen lähes ennallaan. Edustajakannedirektiivin soveltamisalaan kuuluu kuitenkin huomattava määrä säädöksiä, joiden noudattamista valvovat muut viranomaiset. Esityksessä ei kuitenkaan ehdoteta näiden viranomaisten nimeämistä oikeutetuiksi yksiköiksi. Toisin kuin kuluttaja-asiamiehellä, muilla direktiivin soveltamisalaan kuuluvien säädösten noudattamista valvovilla viranomaisilla on myös muita etutahoja, joiden intressiä ne valvovat, ja lisäksi laajalti muita hallinnollisia tehtäviä. Niiden tehtävänä ei ole nimenomaisesti kuluttajien tai kuluttaja-asemassa olevien henkilöiden oikeuksien turvaaminen taikka kuluttajien oikeuksiinsa pääsyn edistäminen esimerkiksi avustamalla kuluttajia oikeudenkäynnissä. Kantajana toimiminen riita-asiaissa kuluttajaryhmän edustajana ei tästä syystä sovi hyvin edes niiden viranomaisten tehtävänkuvaan, jotka tässä esityksessä ehdotetaan nimettäväksi oikeutetuiksi yksiköiksi kieltotoimenpiteitä koskevia edustajakanteita varten. Tämän vuoksi ryhmäkannelain kanneoikeutta ei ehdoteta laajennettavaksi muihin viranomaisiin. Vaatimukset, jotka perustuvat sellaisen säädöksen vastaiseen menettelyyn, joka ei kuulu kuluttaja-asiamiehen valvontavaltaan, voisi näin ollen saattaa ryhmäkanteena tuomioistuimen ratkaistavaksi vain oikeutetuksi yksiköksi nimetty järjestö.

Tiedottaminen

Samoin kuin kieltotoimenpiteitä koskevassa laissa ryhmäkannelaissa säädettäisiin oikeutettujen yksiköiden, sekä järjestöjen että viranomaisten, yleisestä velvollisuudesta tiedottaa verkkosivuillaan suunnitelluista ja nostetuista ryhmäkanteista, ryhmäkanteiden käsittelyvaiheista sekä käsittelyn päättymisestä ja lopputuloksesta.

Laissa säädettäisiin myös tuomiosta tai muusta ratkaisusta ilmoittamisesta ryhmän jäsenille. Lähtökohtaisesti oikeutettu yksikkö eli kantaja olisi velvollinen ilmoittamaan tuomiosta ja muista tuomioistuimen ratkaisuksista ryhmän jäsenille. Tuomioistuin voisi kuitenkin kantajan vaatimuksesta velvoittaa vastaajan antamaan nämä tiedot ryhmän jäsenille. Ajateltavissa olisi, että tällainen velvollisuus voisi ajankohtaistua, jos ryhmä olisi erityisen iso ja tiedottaminen kallista. Tällaisen velvollisuuden asettaminen vastaajalle edellyttäisi luonnollisesti sitä, että kanne on menestynyt.

Kanteiden rahoitus

Ryhmäkannetyyppisen edustajakanteen rahoittamisesta säädetään edustajakannedirektiivin 10 artiklassa. Artikla koskee kolmannelta osapuolelta saatavaa rahoitusta, ja sen 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on riitarahoittamisen ollessa kansallisen lain mukaan sallittua varmistettava, että eturistiriidat estetään ja ettei rahoitusmuoto, silloin kun rahoittajalla on taloudellinen intressi edustajakanteen nostamiseen tai sen lopputulokseen, suuntaa edustajakannetta pois kuluttajien yhteisten etujen suojaamisesta. Tämä turvattaisiin artiklan 2 kohdan mukaan muun muassa niin, ettei rahoittaja saa vaikuttaa epäasianmukaisesti edustajakanteen nostaneen oikeutetun yksikön prosessitoimiin kuluttajien yhteisten etujen kannalta haitallisella tavalla.

Ryhmäkannelaissa ei säädetä kanteiden rahoittamisesta, mikä onkin luonnollista, kun kanneoikeus on vain viranomaisella, kuluttaja-asiamiehellä. Oikeudenkäymiskäärussa, jonka säännöksiä sovelletaan ryhmäkannelakia täydentävästi, ei myöskään säädetä kanteiden rahoittamisesta. Tätäkin voidaan pitää luonnollisena, koska riitarahoittamisen markkinat ovat Suomessa pienet, eikä rahoitusmallia tiettävästi yleisissä tuomioistuimissa käytävissä prosesseissa esiinny, vaikka riitarahoittaminen on maailmalla ja myös Euroopassa vakiintunut vaihtoehto arvoltaan suurien riita-asioiden kustannusten kattamiseksi.

Kun riitarahoittamista ei ole kielletty, se on katsottava sallituksi. Riitarahoittamisen kieltäminen vain kuluttajariitoja koskevissa ryhmäkanteissa olisi vaikeasti perusteltavissa. Kieltäminen johtaisi esimerkiksi siihen, että suuret yritykset voisivat rahoittaa oikeudenkäyntejään ulkopuolisin varoin, mutta samojen yritysten menettelystä menetyksiä kärsineet kuluttajat eivät voisi hankkia ulkopuolista rahoitusta ryhmäkannemenettelyn aloittamiseksi. Esityksessä ehdotetaan tämän vuoksi, että oikeutettu yksikkö

saisi rahoittaa nostamansa ryhmäkanteen ulkopuolisin varoin direktiivissä asetetuin rajoituksin.

Kolmannen osapuolen rahoituksen salliminen edistäisi kollektiivisten oikeussuojakeinojen käyttämistä, mikä on edustajakannedirektiivin keskeisin tavoite. Kolmannen osapuolen järjestämä rahoitus mahdollistaa kanteen nostamisen tilanteissa, joissa kuluttajien vaatimukset ovat perusteltuja, mutta heillä itsellään tai heitä edustavalla oikeutetulla yksiköllä ei ole varoja oikeudenkäynnin kustannusten rahoittamiseen. Sisällyttämällä lakiin direktiivin edellyttämät turvataesäännökset varmistettaisiin, ettei kanteita nostettaisi perusteettomasti eikä niin, että kanteesta hyötyisi kuluttajien sijaan lähinnä rahoittaja. Rahoittaja ei siten saisi olla kanteen vastaajan kilpailija tai vastaajasta riippuvainen eikä vaikuttaa epäasiallisesti oikeutetun yksikön tekemisiin prosessiratkaisuihin. Lisäksi ryhmäkannelaissa säädettäisiin keinoista puuttua lainvastaiseen rahoitukseen.

Euroopan parlamentin tutkimusyksikön julkaisussa ([https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/662612/EPRS_STU\(2021\)662612_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/662612/EPRS_STU(2021)662612_EN.pdf)) riitarahoittamisen ilmiötä on käsitelty perusteellisesti eri näkökulmista. Kolmannen osapuolen järjestämä rahoitus katsotaan mahdollistavan kanteen nostamisen tilanteissa, joissa yrityksellä, järjestöllä tai yksityishenkilöllä on perusteltuja vaatimuksia, mutta ei varoja oikeudenkäynnin rahoittamiseen. Riitarahoituksen sallimisella voidaan edistää myös kollektiivisten oikeussuojakeinojen käyttämistä kuluttajansuojan alalla ja näin parantaa oikeuden saatavuutta tilanteissa, joissa vastaajan taloudellinen asema on parempi kuin yksittäisten kuluttajien tai kuluttajakollektiivina edustavan tahon.

Toisaalta riitarahoituksen käyttämisen on katsottu voivan olla myös riski sekä kantajalle että vastaajalle. Vaikka riitarahoitus voisi lisätä kantajan oikeussuojan saatavuutta, kolmannen osapuolen rahoitus voi myös lisätä perusteettomia kanteita vastaajan oikeusturvaa loukkaavalla tavalla. Esimerkiksi ryhmäkanteiden osalta uhkana on pidetty sitä, että suuriin korvausvaatimuksiin liittyvä taloudellinen kannustin luo perustan väärinkäytöksille ja lisää sekä epävarmoja että perusteettomia korvauskanteita. Vaarana on myös se, että kanteita nostetaan rahoittajan aloitteesta hyötymistarkoituksessa siten, että suurimman hyödyn saaja on rahoittaja itse eivätkä vahinkoa kärsineet kuluttajat.

Yhtenä ongelmana ryhmäkanteen riitarahoittamisessa on pidetty myös eturistiriitoja varsinkin kantajan ja rahoittajan välillä. Esimerkiksi sovinnon tekeminen kesken prosessin saattaa olla rahoittajan etu, vaikka se ei olisi kantajan ja kuluttajakollektiivin etu. Jos juttu sovitaan, rahoittaja saa sijoituksensa tuoton nopeammin ja varmemmin, mutta kantaja tai ryhmäkanteessa ryhmän jäsenet voivat saada pienemmän korvauksen kuin mitä olisivat saaneet, jos asia olisi käsitelty loppuun tuomioistuimessa. Rahoittajan intressissä on myös pitää rahoituksen riskit mahdollisimman pienenä, koska

tämä vastaa sopimuksesta riippuen ainakin osin menetyksistä tappiutilanteessa. Olennaista onkin varmistaa, ettei rahoittaja voi vaikuttaa kantajan päätöksiin kantajan intressin vastaisesti oikeudenkäynnin aikana. Tämä on erityisen tärkeää ryhmäkannetilanteessa, jossa kantaja edustajaa ryhmää, joka ei ole itse aktiivinen osapuoli oikeudenkäynnissä.

Eturistiriitoja voi syntyä myös kantajan ja kantajan asiamiehen välille, sillä riitarahoitustilanteissa asianajaja saa palkkionsa yleensä rahoittajalta eikä päämieheltään. Tällöin saattaa syntyä epäselvyyttä siitä, kuka varsinainen päämies oikein on. Lisäksi kantajan kannalta keskeinen riski on, että rahoittajien tuotto-osuudet ja kantajalta rahoituksesta mahdollisesti perittävät maksut kasvavat. Vastaajalle puolestaan riskinä ovat tilanteet, joissa vastaaja voittaa jutun, mutta hävinnyt kantaja ei maksakaan vastaajan kuluja. Vastaaja ei voi vaatia oikeudenkäyntikuluja suoraan oikeudenkäynnin ulkopuoliselta rahoittajalta, joka ei ole oikeudenkäynnin osapuoli, ellei siitä erikseen säädetä, ja kantaja voi olla maksukyvytön.

Yhteenvedona voidaan todeta, että riitarahoittaminen edistää oikeussuojan saatavuutta, mutta se sisältää myös riskejä. Jos riskit minimoidaan sääntelyllä, rahoittamisen hyödyt ovat kuitenkin haittoja suuremmat.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Valtionaloudelliset vaikutukset ja vaikutukset viranomaisten toimintaan

Esityksellä arvioidaan olevan vain vähäisiä vaikutuksia julkistalouteen.

Uudessa laissa kieltotoimenpiteitä koskevista edustajakanteista säädettäisiin lähtökohtaisesti sellaisten kieltojen ja oikaisuvelvoitteiden määräämisestä, joita voidaan nykyäänkin asettaa voimassa olevan lainsäädännön nojalla.

Lakiehdotuksen mukaan vireillepano-oikeus kotimaisissa edustajakanteissa olisi kuluttaja-asiamiehellä, KKV:lla, Energiavirastolla, Finanssivalvonnalla, Traficomilla, Fimealla, Valviralla, tietosuojavaltuutetulla ja Tukesilla tilanteissa, joissa elinkeinonharjoittajan menettely on loukannut kuluttajien yhteisiä etuja Suomessa. Sanottujen viranomaisten valvontavastuita ei lailla laajennettaisi nykyisestä, mutta kieltotoimenpiteitä koskeva edustajakanne tulisi vaihtoehtona sovellettavaksi muun kuluttajien yhteis-

siä etuja suojaavan lainsäädännön sisältämien valvontakeinojen rinnalle. Ottaen huomioon, että edellä mainituilla valvontaviranomaisilla on jo nykyisin käytössään tehokkaita menettelyitä, uuden menettelyvaihtoehdon käyttämisestä ei aiheutuisi viranomaiselle lisäkustannuksia, koska edustajakannemenettelyä käytettäisiin tällöin toisen menettelyn sijaan.

Rajat ylittävien edustajakanteiden osalta uusiksi oikeutetuiksi yksiköiksi nimettäisiin nykyisessä kieltomenettelylaissa olevien viranomaisten lisäksi Energiavirasto, tietosuojavaltuutettu sekä Tukes. Tehtävä olisi näille viranomaisille uusi. Nykyisin toimivaltaiset viranomaiset eivät kuitenkaan ole saattaneet rajat ylittävän kieltomenettelylain nojalla vireille ainoatakaan kieltomenettelyä muissa ETA-valtioissa. Tämän tosiasian valossa ja ottaen lisäksi huomioon, että eri jäsenvaltioiden kuluttajansuojaviranomaisilla on jo nykyisin käytössään toimivia matalan kynnyksen rajat ylittäviä yhteistyöverkostoja, voidaan pitää epätodennäköisenä, että kieltomenettelyjä koskevia rajat ylittäviä edustajakanteita saatettaisiin vireille nykyistä useammin. Lähtökohtaisesti uudistuksesta ei voida katsoa seuraavan lisäkustannuksia kuin niissä poikkeukselliseksi jäävissä yksittäisissä tapauksissa, joissa viranomainen panisi vireille tällaisen kanteen.

Vaikka ryhmäkannelain aineellista soveltamisalaa laajennettaisiin nykyisestä, esityksessä ei ehdoteta kanneoikeutta säädettäväksi uusille viranomaisille. Viranomaisaloitteen ryhmäkanteen voisi näin ollen jatkossakin nostaa vain kuluttaja-asiamies. Kuluttaja-asiamies ei ole tähän mennessä nostanut ryhmäkannetta. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että lainsäädäntö olisi jäänyt tyhjäksi kirjaimeksi. Kuluttaja-asiamies käynnisti ryhmäkannemenettelyn vuonna 2019 kolmea niin sanottua pikavippiyritystä vastaan. Ryhmäkanteet eivät kuitenkaan johtaneet tuomioistuinkäsittelyyn, koska yritykset suostuivat lopulta korvaamaan kuluttajien kohtuuttomien sopimusehtojen perusteella maksamat ylisuuret korot ja kulut. Kuluttaja-asiamies on myös useissa muissa tapauksissa päässyt neuvotteluteitse sovinnolliseen ratkaisuun asioissa, joissa elinkeinonharjoittajan on katsottu toimineen kuluttaja-asiamiehen valvontavaltaan kuuluvan lainsäädännön vastaisesti. Ryhmäkanteen voidaan siten todeta olleen merkityksellinen, jopa keskeinen väline kuluttajien oikeussuojan toteutumisen kannalta kysymyksissä olevissa tapauksissa.

On selvää, että neuvotteluista, ryhmäkannemenettelyjen käynnistämisestä ja niihin liittyvistä hallinnollisista toimista on aiheutunut ja aiheutuu vastaisuudessaakin kuluja kuluttaja-asiamiehelle ja KKV:lle. Nämä kulut on kuitenkin katettu viraston toimintamenoista ja on tässä vaiheessa vaikeaa arvioida, aiheutuuko uudistuksista, esimerkiksi mahdollisista rajat ylittävistä hyvitystoimenpiteistä koskevista ryhmäkanteista, lisäkustannuksia. Samalla on kuitenkin painotettava sitä, että ryhmäkanteen käytön mahdollistaminen edellyttää, että kuluttaja-asiamiehellä on riittävät voimavarat sekä rahoituksen että henkilötöyvuosien osalta. Ryhmäkanteen on osoittautunut tehokkaaksi oikeussuojakeinoksi, vaikka kanneoikeus on ollut vain viranomaisella.

Kieltotoimenpiteitä koskevat edustajakanteet käsiteltäisiin markkinaoikeudessa ja ryhmäkanteet ensimmäisessä oikeusasteessa Helsingin kärjäoikeudessa. Uudistus laajentaisi osin tuomioistuinten toimivaltaa erityisesti rajat ylittävien edustaja- ja ryhmäkanteiden osalta. Myös järjestöjen kanneoikeus voisi tuoda uusia edustaja- ja ryhmäkanteita tuomioistuinten käsiteltäväksi. Vaikka tietosuojalainsäädännön noudattaminen ei kuulu kuluttaja-asiamiehen valvontavaltaan, voisivat tietosuojalainsäädännön rikkomiseen perustuvat vahingonkorvausvaatimukset tulla järjestöryhmäkanteina Helsingin kärjäoikeuden käsiteltäväksi. Järjestöryhmäkanteiden mahdollistumisen kautta ryhmäkannelainsäädännön aineellisen soveltamisalan laajentaminen voisi toteutua käytännössä. Jos ryhmäkanteita tulisi vireille Helsingin kärjäoikeudessa, sen käsitteleminen vaatisi voimavaroja. Toisaalta potentiaalisten kanteiden pienestä lukumäärästä johtuen uudistuksella ei ainakaan lähtökohtaisesti olisi merkittäviä vaikutuksia näiden tuomioistuinten toiminnasta aiheutuneisiin kustannuksiin tai kyseisten tuomioistuinten henkilöstötarpeeseen.

Esityksessä ehdotetaan oikeusministeriölle etenkin järjestöjen nimeämiseen oikeuteiksi yksiköiksi liittyviä tehtäviä. Myös muut direktiivin edellyttämät hallintotehtävät, yhteydenpito komissioon ja tiedonvaihto esitetään annettavaksi oikeusministeriölle siltä osin kuin tehtävät eivät kuuluisi oikeutettujen yksikköjen itsensä hoidettaviksi. Oikeusministeriölle on säädetty vastaavan tapaisia tehtäviä kieltomenettelylain 5 §:ssä. Nykyisten tehtävien hoitaminen ei ole vaikuttanut oikeusministeriön resurssi- tai henkilöstövuositarpeeseen. Ei ole todennäköistä, että esityksen mukaisten tehtävien hoitamisesta syntyisi tarvetta lisätä ministeriön resursseja tai henkilöstöä.

4.2.2 Vaikutukset kuluttajiin, elinkeinonharjoittajiin ja kuluttajien yhteisiä etuja edistäviin järjestöihin

Vaikutukset kuluttajiin

Esityksen tavoitteena on kehittää nykyistä kollektiivisia intressejä koskevaa oikeudenkäyntijärjestelmää niin kieltotoimenpiteiden kuin hyvitystoimenpiteidenkin osalta siten, että kuluttajien perustellut oikeudet voisivat toteutua nykyistä useammin ja tehokkaammin.

Kieltotoimenpiteiden osalta uudistuksen vaikutukset kuluttajia suojaavan lainsäädännön toimeenpanoon eivät välttämättä olisi merkittäviä, sillä Suomessa on jo ennestään toimivat valvontajärjestelmät vastuuviranomaisineen. Jossain tilanteissa kieltotoimenpiteitä koskevan edustajakanteen vaikutus kiellettävään menettelyyn perustuvan saatavan vanhentumiseen voisi kuitenkin olla merkittävä. Vahinkoa kärsinyt kuluttaja

voisi oikeuttaan menettämättä jäädä odottamaan kielloasiassa annettavaa ratkaisua, ja vasta sen jälkeen päättää, vaatiiko hyvitystä elinkeinonharjoittajalta tai nostaako suorituskanteen tuomioistuimessa.

Uudistukset painottuvat kuitenkin ryhmäkannelakiin tehtäväksi ehdotettuihin muutoksiin ja erityisesti kanneoikeuden laajentamiseen koskemaan myös oikeutetuiksi yksiköiksi nimettyjä järjestöjä.

Lainsäädännön uudistaminen siten, että myös kuluttajien yhteisiä etuja edistävät järjestöt voisivat toimia ryhmäkanteen kantajana, voidaan katsoa nykyistä tehokkaammin edistävän oikeussuojan toteutumista sellaisissa kuluttajariidoissa, joissa samanlainen oikeudenloukkaus on kohdistunut suureen ryhmään samassa asemassa olevia henkilöitä. Kanneoikeuden ja ryhmäkannelain soveltamisalan laajentaminen voisi johtaa siihen, että korvausvastuu sellaisten oikeudenloukkausten osalta, joita ei tällä hetkellä saateta tuomioistuimen tutkittavaksi, toteutuisi nykyistä useammin. Samoin kuin nykyisellä ryhmäkannelainsäädännöllä, näillä muutoksilla olisi myös oikeudenloukkauksia ennaltaehkäiseviä vaikutuksia. Oikeutetuksi yksiköiksi nimetyillä järjestöillä olisi nykyistä parempi neuvotteluasema, ja samalla kun tämä parantaisi kuluttajien asemaa ja oikeusturvaa, se edistäisi myös kansalaisyhteiskunnan toimivuutta. Jos esimerkiksi kuluttajien luottamus kuluttajansuojalain säännösten toteutumiseen käytännössä uudistusten myötä lisääntyisi, parantaisi tämä kuluttajien luottamusta oikeusjärjestelmän toimivuuteen. Jos kuluttajat enenevässä määrin voisivat luottaa siihen, että heidän lainsäädännössä turvatut oikeutensa toteutuvat myös käytännössä, edistäisi tämä markkinoiden toimivuutta.

Myös riitarahoitusta koskeva sääntely lisäisi mahdollisuuksia ryhmäkanteiden nostamiseen. Järjestöjen kannalta kysymys olisi tärkeästä muutoksesta. Vaikka riitarahoitus olisi nykyäänkin hyväksyttyä, uusi sääntely voi lisätä ulkopuolisen rahoituksen saatavuutta jo sitä kautta, että se tulisi näkyväksi ja todettaisiin sallituksi keinoksi katkaa ryhmäkanteen nostamisesta aiheutuvia oikeudenkäyntikuluja.

Ryhmäkanteen on keino toteuttaa kuluttajakollektiivin oikeuksia tilanteessa, jossa vaatimukset perustuvat oikeudenloukkaukseen, joka on kohdistunut suureen ryhmään samassa asemassa olevia henkilöitä. Neuvottelutie ilman täytäntöönpanokelpoista tuomiota ei riitä turvaamaan kuluttajille lainvastaisen toiminnan aiheuttamien menetysten hyvittämistä. Hyvä esimerkki tällaisesta tilanteesta on niin kutsuttu Dieselgate, jossa Volkswagen oli markkinoinut laittomilla pakokaasujen käsittelyjärjestelmillä varustettuja dieselautoja useissa maissa. EU:n alueella Volkswagen on suostunut maksamaan korvauksia ainoastaan kuluttajille, jotka asuivat auton hankinta-ajankohtana Saksassa. Dieselgate oli korostetusti esillä, kun komissio vuonna 2018 antoi edustaja-

kannedirektiiviehdotuksensa. Jo tuolloin oli käynyt ilmeiseksi, että kollektiivisten kuluttajasuojakeinojen saatavuus selvästi vaikutti kuluttajien mahdollisuuksiin saada eri jäsenvaltioissa korvausta kärsimistään menetyksistä.

Vaikutukset elinkeinonharjoittajiin

Suomessa ryhmäkannelaki on ollut voimassa vuodesta 2007. Erinäiset viranomaiskiellot, joita voivat vaatia määrättäväksi myös kuluttajien etuja edistävät järjestöt, ovat olleet osa oikeusjärjestelmää sitäkin kauemmin. Hallituksen esitystä edeltävää mietintöä valmistelleen työryhmän tehtäväksi oli annettu laatia ehdotus, jossa direktiivi saatettaisiin osaksi kansallista lainsäädäntökehikkoa mahdollisimman vähäisin lainsäädäntömuutoksin. Nyt tehtäväksi ehdotetut muutokset eivät siksikään ole siten suuret, että ne merkittävästi muuttaisivat elinkeinonharjoittajien toimintaympäristöä nykyisestä.

Esitetyistä uudistuksista ei aiheudu elinkeinonharjoittajille välittömiä taloudellisia rasitteita. Voidaan jopa katsoa, että ehdotetut uudistukset eivät aiheuta lainsäädäntöä noudattaville elinkeinonharjoittajille lainkaan uusia rasitteita tai velvoitteita. Uudistuksilla pyrittäisiin näet vain siihen, että lainvastaisesta toiminnasta kuluttajille aiheutuneet menetykset kohdentuisivat nykyistä tehokkaammin kyseisen toiminnan harjoittajan kannettavaksi.

Lisäämällä ryhmäkanteen käyttömahdollisuuksia soveltamisalaa laajentamalla ja ulottamalla kanneoikeus myös järjestöihin elinkeinonharjoittajien mahdollisuudet perusteettoman kilpailu- tai muun taloudellisen edun saamiseksi heikentyisivät etenkin sellaisessa tilanteessa, jossa aineellisen lainsäädännön noudattamatta jättämisestä olisi yksittäiselle kuluttajalle aiheutunut vain suhteellisen vähäisiä taloudellisia menetyksiä, mutta kuluttajien yhteismäärä olisi suuri. Jos kysymys on laajamittaisesta toiminnasta, kuten ryhmäkannetapauksissa yleensä on, lainvastaisella toiminnalla saatu kilpailuhyöty suhteessa alalla toimiviin muihin yrityksiin voisi olla merkittäväkin.

Voidaankin todeta, että Volkswagenin ryhmäkanteella toteutunut korvausvelvoite oli myös muiden autonvalmistajien kannalta markkinoiden toimivuutta parantava asia. Huijausjärjestelmää käyttänyt autonvalmistaja menetti saamansa taloudellisen hyödyn ja kärsi suuren imagotappion. Lisäksi tapauksen ennaltaehkäisevä vaikutus on mitä todennäköisemmin ollut merkittävä.

Vaikka ryhmäkannemenettelyitä käynnistettäisiin vastaisuudessakin vain harvakseltaan, tämä ei vähentäisi lain ennaltaehkäisevää vaikutusta. Kun todennäköisyys aineellisen lainsäädännön toteutumiseksi yksittäistapauksessa kasvaa, kehittää tämä

välillisenä vaikutuksena myös yritysten toimintaympäristöä tasavertaisempaan suuntaan. Koska lainvastaisesta toiminnasta ei olisi saatavissa kilpailuetua, lisääisi tämä yritystoiminnan puitteiden ennustettavuutta. Tämä parantaisi osaltaan yritysten välistä kilpailua ja näin markkinoiden toimivuutta.

Luonnollisesti ryhmäkannelain soveltamisalan laajeneminen ja järjestökanteen salliminen lisääisi omalta osaltaan myös yritysten riskiä joutua oikeusprosessin kohteeksi. Tämän voitaisiin katsoa heikentävän yrittäjyyttä. Yleisellä tasolla tavoite on kuitenkin se, että yrittäminen ja yritystoiminta tapahtuvat lainsäädännön puitteissa. Edellä selostetuja oikeusturvan kehittämiseen ja kilpailun parantamiseen liittyviä näkökohtia olisi näin ollen pidettävä huomattavasti tärkeämpinä kuin yritystoiminnan prosessiriskin lisääntymiseen liittyviä haittoja.

Ryhmäkanteeseen on liitetty myös muita uhkakuvia. Ryhmäkannemahdollisuus on katsottu heikentävän Suomen kilpailukykyä kansainvälisten yritysten sijoittautumispaikkana suhteessa sellaisiin valtioihin, joissa kyseistä kannemuotoa ei ole tai jossa sen soveltamisala on suppeampi. Ei ole kuitenkaan mitään näyttöä siitä, että näin olisi ryhmäkannelain säätämisen jälkeen käynyt. Lisäksi tämä seikka ei tässä yhteydessä ole enää kovin relevantti, koska kysymys on direktiivin edellyttämän lainsäädännön täytäntöönpanosta ja Suomen tärkeimmät kauppakumppanit ja myös kilpailijat ovat unionin jäsenvaltioita. Ainoastaan jos esitetyt lainsäädäntömuutokset olisivat elinkeinonharjoittajien kannalta merkittävästi epäedullisempia kuin muiden jäsenvaltioiden vastaavat toimenpiteet, voisivat vaikutukset elinkeinotoiminnan kannalta olla kielteisiä. Tällöinkin kielteinen arvio todennäköisesti perustuisi siihen, että lainsäädäntö voisi johtaa vahingoittamistarkoituksessa nostettuihin perusteettomiin kanteisiin, jotka lisääisivät elinkeinonharjoittajan välillisiä kuluja. Ehdotetuissa laeissa perusteettomia kanteita on pyritty mahdollisimman tehokkaasti estämään, jolloin myöskään välillisiä kustannuksia ei aiheutuisi.

Vaikutukset kuluttajien yhteisiä etuja edistäviin järjestöihin

Johdanto-osan 24 perustelukappaleessa korostetaan kuluttajajärjestöjen aktiivista roolia sen varmistamisessa, että asiaankuuluvia unionin oikeuden säännöksiä noudatetaan. Sääntelyn tarkoituksena onkin varmistaa, että nimenomaan kuluttajansuojajärjestöt voivat pyytää tulla nimetyiksi oikeutetuiksi yksiköiksi. Unionin kuluttajansuojalainsäädännön täytäntöönpanon edistämisen lisäksi direktiivin keskeisiä tavoitteita on näin järjestöjen aseman vahvistaminen kuluttajansuojan alalla. Tämä tavoite ja sen toteutuminen ovat tärkeitä etenkin niissä jäsenvaltioissa, joissa yhteiskunnan ylläpitämät instituutiot eivät aina toimi parhaalla mahdollisella tavalla.

Antamalla järjestöille kanneoikeus niiden toimintamahdollisuuksia parannetaan. Edustajakanne olisi järjestöille uusi työkalu niissä valtioissa, kuten Suomessa, joissa järjestöryhmäkanne ei ennestään ole mahdollinen. Järjestöjen asema elinkeinonharjoittajien neuvottelukumppanina tasavertaistuisi. Koska oikeutetuiksi yksiköiksi nimettävien järjestöjen toiminta täyttäisi ennalta säädetyt tiukat kriteerit, järjestelmä lisäisi osaltaan luottamusta näiden järjestöjen toimintaan laajemminkin yhteiskunnallisella tasolla ja myös elinkeinoelämän piirissä.

Kolmannen osapuolen rahoituksen salliminen mahdollistaisi järjestöille kanteiden nostamisen tilanteissa, joissa kuluttajien vaatimukset ovat perusteltuja, mutta järjestöillä ei ole varoja oikeudenkäyntikulujen rahoittamiseen. Rahoituksen salliminen parantaisi järjestöjen toimintamahdollisuuksia ja tekisi osaltaan niistä entistä vahvempia toimijoita.

Mahdollisuus toimia oikeutettuna yksikkönä ja hankkia tarvittavaa rahoitusta kanteiden nostamiseen lisäisivät järjestöjen keinoja edistää niitä kuluttajien etuja, joita ne valvovat. Se, että kuluttajien etuja edistävillä ja asiantuntevasti toimivilla järjestöillä on myös tosiasiallisia mahdollisuuksia nostaa edustaja- ja ryhmäkanteita, edistää kansalaisyhteiskunnan toimivuutta laajemminkin, ei pelkästään yksittäisten kuluttajien kannalta.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Kansallisen harkintavallan käyttö

Edustajakannedirektiivi ei ole täysharmonisoiva eikä myöskään minimiharmonisoiva, vaan osittaisharmonisoiva. Direktiivillä säädetään vain tietyistä direktiivin mukaisessa edustajakannenmenettelyssä noudatettavista periaatteista. Direktiivi on siksi väljä ja antaa jäsenvaltioille huomattavasti harkinnanvaraa täytäntöönpanossa. Direktiivissä ei esimerkiksi säädetä niistä edustajakanteeseen liittyvistä edellytyksistä, joiden täytyessä asia voidaan ottaa tuomioistuimessa tai hallintoviranomaisessa käsiteltäväksi edustajakanteena. Esimerkiksi hyvitysvaatimusten samanlaisuudesta tai kuluttajaryhmän koosta ei direktiivissä säädetä. Nämä edellytykset on jätetty kansallisen lain varaan. Kansallista harkintavaltia esitetään käytettäväksi hallituksen esitystä valmistelleen työryhmän mandaatin tavoin niin, että voimassa olevassa lainsäädännössä olevat mekanismit säilytetään silloin, kuin ne eivät ole ristiriidassa direktiivin säännösten kanssa. Menettely tarkoittaa, että kansallisesti olisi ollut mahdollista tehdä enemmän muutoksia voimassa olevaan lainsäädäntöön, mutta tätä mahdollisuutta ei ole pidetty aiheellisena hyödyntää.

Soveltamisala

Direktiivin mukaan edustajakanne tulee voida nostaa asiassa, jossa elinkeinonharjoittaja on toiminut direktiivin liitteessä I lueteltujen EU-lainsäädäntöinstrumenttien vastaisesti siten, että toiminta vahingoittaa tai voisi vahingoittaa kuluttajien yhteisiä etuja. Edustajakannedirektiivi ei kuitenkaan estä soveltamisalaltaan laajempien edustajakanejärjestelmien käyttöönottoa tai säilyttämistä eli käytännössä direktiivin edellyttämän järjestelmän soveltamista muissa kuin direktiivin soveltamisalaan kuuluvissa asioissa (ks. johdanto-osan 18 perustelukappale).

Oikeusministeriön 1.6.2012 asettaman neuvottelukunnan valmistelemissa oikeudenhoidon uudistamisohjelmassa vuosille 2013-2025 ehdotetaan keskipitkän aikavälin tavoitteena selvitettäväksi mahdollisuudet laajentaa voimassa olevan ryhmäkannelain soveltamisalaa siten, että sen piiriin tulisi myös muita kuin kuluttajasopimuksia koskevia riita-asioita (Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 16/2013 s. 37). Työsopimusriidat ja ympäristövahinkoasiat mainitaan esimerkkeinä riidoista, joiden sisällyttämistä ryhmäkanejärjestelmän soveltamisalaan olisi selvitettävä.

Edustajakannedirektiivi ei edellä todetusti estä soveltamisalaltaan laajempien edustajakannejärjestelmien käyttöönottamista. Edustajakannedirektiivin täytäntöönpanoa valmistelevan työryhmän tehtäväksi ei kuitenkaan annettu arvioida ryhmäkannelainsäädännön soveltamisalan laajentamista yli sen, mitä direktiivin täytäntöönpano edellyttää. Tämä johtui muun muassa aikataulullisista syistä, mutta oli myös oikeuspoliittisen harkinnan tulos. Soveltamisalan laajentamisen nähtiin edellyttävän laajempaa yhteiskunnallista keskustelua kuin mikä olisi mahdollista toteuttaa direktiivin implementointityön yhteydessä. Ryhmäkannelainsäädännön laajentaminen koskemaan myös muita oikeudenalajoja tulee näin ollen arvioitavaksi ehdotetun lainsäädännön voimaantulon jälkeen.

Oikeutetut yksiköt

Direktiivin 4 artiklan 4 kohdan mukaan jäsenvaltiot päättäisivät itse niistä kriteereistä, jotka kotimaisia edustajakanteita varten nimetyn oikeutetun yksikön olisi täytettävä, mutta kriteereiden tulisi olla johdonmukaisia direktiivin kriteereiden kanssa. Artiklan 4 kohdan mukaan jäsenvaltiot voisivat myös soveltaa rajat ylittäviä edustajakanteita varten nimettäviin oikeutettuihin yksikköihin sovellettavia kriteereitä kotimaisia edustajakanteita varten nimettäviin oikeutettuihin yksikköihin. Artiklan 6 kohdan mukaan kotimaisia edustajakanteita varten nimettävät oikeutetut yksiköt voidaan nimetä myös kannekohtaisesti (*ad hoc* -nimeäminen), mutta jäsenvaltioita ei rohkaista *ad hoc* -nimeämisen käyttöönottamiseen.

Oikeutetuille yksiköille asetettujen vaatimusten tarkoituksena on varmistaa yksiköiden toiminnan laatua ja estää perusteettomia kanteita. Jos kotimaisia edustajakanteita varten nimettäville järjestöille asetettaisiin lievemmät kriteerit kuin rajat ylittäviä kanteita varten nimettäville järjestöille, edustajakanteita ajavien toimijoiden kenttä saataisi olla tasoltaan hyvin epäyhtenäinen. Kriteereillä ei tällöin myöskään voisi varmistaa samanlaista asiantuntemusta ja kokemusta edunvalvonnasta kuin nyt ehdotetuilla. Jos taas kriteerit olisivat kotimaisia kanteita varten nimettäville järjestöille tiukemmat, se tarkoittaisi käytännössä sitä, että kantajaksi hyväksyttäisiin sellainen direktiivin kriteerit täyttävä yhdistys, joka on rekisteröity toisessa jäsenvaltiossa, vaikka Romaniassa, mutta vastaavanlaista yhdistystä ei hyväksyttäisi kantajaksi, jos yhdistys on rekisteröity Suomessa. Jotta kriteerit olisivat mahdollisimman selkeitä ja yhdenmukaisia, ja jotta ne osaltaan vahvistaisivat luottamusta asianmukaisesti toimiviin oikeutettuihin yksikköihin, esityksessä ei ehdoteta eri kriteereitä kansallisia edustajakanteita varten nimettäville järjestöille eikä *ad hoc* -nimeämistä otettaisi käyttöön.

Jäsenvaltiot voivat nimetä oikeutetuiksi yksiköiksi viranomaisia, mutta niiden nimeäminen ei ole välttämätöntä. Suomessa toimii useita viranomaisia, joilla on valvontavaltansa kuuluvissa asioissa oikeus määrätä ja/tai pyytää määrättäväksi kieltotoimenpiteitä kuluttajansuojaa koskevan lainsäädännön noudattamiseksi. Luontevaa siten on,

että toimivaltaiset valvontaviranomaiset nimetään oikeutetuiksi yksiköiksi kieltotoimenpiteitä varten. Hyvitystoimenpiteitä varten ei nimettäisi oikeutetuiksi yksiköiksi muita viranomaisia kuin kuluttaja-asiamies, jolla on nykyisin toimivalta nostaa ryhmäkante. Ratkaisua on perusteltu edellä jaksossa 4.1.4 kanneoikeus -otsikon alla.

Kielto- ja hyvitystoimenpiteiden käsittely

Edustajakannedirektiivin 7 artiklan 5 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat säätää, että kieltotoimenpiteitä ja hyvitystoimenpiteitä koskevat vaatimukset käsitellään ja ratkaistaan samassa menettelyssä eli käytännössä samassa tuomioistuimessa tai hallintoviranomaisessa. Mahdollista olisi siten säätää kokonaan uudesta edustajakannedirektiivin mukaisesta menettelystä, jossa käsiteltäisiin sekä lainsäädännön noudattamisen valvontaan liittyviä kieltoja että yksittäisten oikeussubjektien välisiä hyvityksiä koskevia riita-asioita.

Suomessa markkinoiden toimivuutta varmistavia kieltoja ja velvoiteoikeudellisia riita-asioita käsitellään eri tuomioistuimissa. Kieltotoimenpiteiden määräämisestä yleisen kuluttajakollektiivin hyväksi päättää joko valvontavastuussa oleva viranomainen tai markkinaoikeus viranomaisen hakemuksesta. Jos viranomainen itse määrää kiellon, päätöksen haetaan muutosta joko markkinaoikeudelta tai hallinto-oikeudelta. Hyvityksistä taas päättävät yleiset tuomioistuimet, ja ryhmäkanteita käsittelee ensimmäisenä asteena ainoastaan Helsingin kärjäoikeus. Lainsäädännön muuttaminen joko siten, että markkinaoikeus voisi kieltotoimenpidettä koskevan menettelyn yhteydessä ratkaista kuluttajaryhmään kuuluvien kuluttajien hyvitysvaatimukset, tai siten, että Helsingin kärjäoikeus voisi kollektiivisten hyvitysvaatimusten yhteydessä ratkaista markkinoiden toimivuutta koskevia kieltovaatimuksia, muuttaisi oikeusjärjestelmän rakennetta merkittävästi ja edellyttäisi perusteellista ja laajaa lainvalmistelua. Työryhmälle, jonka tehtävänä oli valmistella tarpeelliset säännökset, asetettiin tavoitteeksi panna täytäntöön edustajakannedirektiivi voimassa olevan lainsäädännön pohjalta mahdollisimman tarkoituksenmukaisella tavalla. Nykytilan ja oikeusjärjestelmän keskeisten rakenteiden muuttaminen direktiivin täytäntöönpanon yhteydessä ei olisi ollut mahdollista.

Loukkausten vahvistaminen

Jäsenvaltiot voivat 8 artiklan 3 kohdan mukaan säätää mahdollisuudesta vahvistaa kieltotoimenpidettä koskevalla edustajakanteella tietty jo päättynyt toiminta kuluttajien suojaetuja loukkaavaksi. Tällä säännöksellä pyritään mahdollistamaan vahvistuskannetyypin kieltovaatimuksen esittäminen. Monet jäsenvaltiot, Suomi mukaan lukien, pitivät säännöstä tarpeettomana, koska menettely voidaan lähtökohtaisesti kiel-

tää sen toistamisen kieltämisen muodossa, vaikka elinkeinonharjoittaja olisikin vapaaehtoisesti lakannut käyttämästä menettelyä. Siksi vahvistuskannetta koskevan säännöksen sisällyttäminen lainsäädäntöön on direktiivissä jätetty jäsenvaltioiden kansallisen harkinnan varaan. Kansallisen harkinnan varaan on myös jätetty säännös, joka velvoittaisi elinkeinonharjoittajan julkaisemaan kieltotoimenpidettä koskevan päätöksen kokonaan tai osittain tuomioistuimen tai hallintoviranomaisen asianmukaiseksi katsomassa muodossa tai julkaisemaan oikaisuilmoituksen.

Esityksessä ehdotetaan, että kieltotoimenpiteitä koskevaan lakiin otetaan säännös, jonka mukaan markkinaoikeus voi kieltää elinkeinonharjoittajaa jatkamasta tai uudistamasta lainvastaiseksi katsomaansa menettelyä. Erityistä vahvistuskanteen tyyppistä menettelyä ei ole katsottu tarpeelliseksi. Markkinaoikeus voi myös velvoittaa elinkeinonharjoittajan julkaisemaan oikaisuilmoituksen, jos sitä on pidettävä tarpeellisena. Häpeärangaistuksen tyyppistä velvoitetta päätöksen julkaisemisesta ei myöskään oikeusjärjestelmään huonosti sopivana esitetä otettavaksi lakiin. Suomi käyttäisi siten 8 artiklan 3 kohdan mukaista harkintavaltaa ja säilyttäisi lainsäädäntönsä sellaisena kuin se nykyisinkin on.

Neuvotteluvollisuus

Kieltotoimenpiteitä koskevien kanteiden osalta direktiivi sallii, että jäsenvaltiot säätävät niin sanotusta ennalta tapahtuvasta neuvottelusta (8 artiklan 4 kohta). Vaikka edustajakannedirektiivin 8 artikla koskee vain kieltokanteita, kansallisesti voidaan säätää, että neuvotteluvollisuutta sovelletaan myös hyvitystä koskeviin edustajakanteisiin (johdanto-osan 41 perustelukappale *in fine*).

Kieltotoimenpiteitä koskevaan lakiin ehdotetaan otettavaksi säännös neuvotteluvollisuudesta, joka koskisi viranomaisia niiden toimiessa oikeutettuina yksikköinä. Vaihtoehtona olisi säätää neuvotteluvollisuus koskemaan kaikkia oikeutettuja yksiköitä ja myös hyvitystoimenpiteitä.

Neuvotteluvollisuus on osa viranomaisten neuvovaa ja ohjeistavaa toimintaa. Järjestöillä ei ole toiminnassaan vastaavia neuvonta- ja ohjaustehtäviä, joten myöskään neuvotteluvollisuutta ei ole tarkoituksenmukaista asettaa oikeutettuna yksikkönä toimivalle järjestölle. Kanteen nostaminen riita-asiassa ei edellytä ennalta käytäviä neuvotteluja vastapuolen kanssa, vaikkakin tällaisia neuvotteluja käytännössä aina käydään. Neuvottelupakkoa ei siten ole tästäkään syystä perusteltua säätää yksittäistä kannetyyppejä eli ryhmäkanteita varten.

Perimättä jääneiden varojen siirtäminen kolmannelle

Direktiivin 9 artiklan 7 kohdan mukaan jäsenvaltioilla on mahdollisuus säätää menettelystä, jonka mukaan tilanteessa, jossa ryhmäkanne on menestynyt, mutta kaikki hyvitykseen oikeutetut kuluttajat eivät ole perineet saataviaan, perimättä jääneet varat voidaan määrätä suoritettavaksi esimerkiksi kuluttajien yhteisiä etuja edistävälle järjestölle.

Tätä mahdollisuutta ei esitetä hyödynnettäväksi. Vahingonkorvauslainsäädännön mukaan oikeus korvaukseen on sillä, joka on kärsinyt vahinkoa. Jos korvausrahat säädettäisiin annettavaksi vaikkakin vain toissijaisesti esimerkiksi yleishyödylliselle yhdistykselle, muuttaisi tämä merkittävällä tavalla voimassa olevaa aineellista lainsäädäntöä. Tällaisia muutoksia ei voida tehdä ilman perusteellista lainvalmistelua oikeudenkäyntimenettelyä koskevan lainsäädännön muuttamisen ohessa.

Ryhmäkanteiden rahoittaminen

Direktiivin 10 artiklan mukaan hyvitystoimenpidettä koskevan edustajakanteen rahoittaminen ulkopuolisin varoin voidaan myös kieltää kansallisella lailla. Jos rahoitus sallitaan, on varmistettava, ettei rahoittaja ole kanteen vastaajan kilpailija tai vastaajasta riippuvainen tai vaikuta epäasiallisesti prosessiratkaisuihin. Kanteiden rahoittamisen edellytyksiä on kuvattu edellä jaksossa 4.1.4. Suomessa ei ole säännöksiä siitä, miten kolmas osapuoli voi rahoittaa oikeudenkäyntejä. Kun rahoitusta ei ole säännelty, sen on katsottava olevan yleisesti sallittua. Jos riitarahoittamista pidetään yleisemmin ilmiönä, johon pitää puuttua lainsäädännöllä, tulisi sitä pohtia laajemmin kaikkien riitaasioiden osalta, ei ainoastaan yksittäisten kuluttajansuojaa koskevien ryhmäkanteasioiden osalta. Edustajakanteiden rahoitusmuotoja ja niiden vaikutuksia olisi myös hyvä seurata ja selvittää ennen kuin harkittaisiin rahoituksen kokonaan kieltämistä. Tässä vaiheessa ei siten ole perusteltua kieltää riitarahoittamista yksittäisessä kuluttajansuojaa koskevassa kannetyypissä.

Osallistumismaksu

Jäsenvaltiot voivat direktiivin 20 artiklan 3 kohdan mukaan kansallisesti säätää siitä, että ryhmäkanteeseen osallistuvalla ryhmän jäseneltä peritään osallistumismaksu. Suomessa valtion viranomaisten suoritteiden maksullisuudesta säädetään valtion maksuperustelaisissa (150/2992). Jotta viranomainen eli kuluttaja-asiamies voisi periä ryhmäkanteeseen osallistumisesta maksun, siitä pitäisi säätää erikseen. Kuluttaja-asiamiehen tehtävänä on turvata kuluttajien asemaa muun muassa valvomalla usean kuluttajan suojaksi säädetyn lain säännösten noudattamista. Kuluttaja-asiamiehen

tehtävään ja kuluttajien aseman turvaamiseen ei sopisi luontevasti osallistumismaksun periminen. Järjestöjen oikeudesta periä direktiivin 20 artiklan 3 kohdassa tarkoitettu osallistumismaksu ehdotetaan säädettäväksi erikseen.

Sähköiset tietokannat

Direktiivin 14 artiklan mukaan jäsenvaltiot voivat perustaa sähköisiä tietokantoja, joissa annettaisiin tietoja kotimaisten ja rajat ylittävien edustajakanteiden nostamista varten etukäteen nimetyistä oikeutetuista yksiköistä ja yleisiä tietoja vireillä olevista ja päätökseen saatetuista edustajakanteista. Suomessa on useita sähköisiä tietokantoja, muun muassa kaikille avoin Finlex -tietokanta, jossa julkaistaan tietoja lainsäädännöstä ja oikeuskäytännöstä. Lisäksi esimerkiksi Edilex-tietokanta sisältää sekä kaikille avointa tietoa säädöksistä, oikeuskäytännöstä ja oikeudellisista tutkimuksista että maksullisia lakitietopalveluita. Uuden tietokannan rakentaminen pelkästään edustajakanteita koskevia tietoja varten vaatisi resursseja. Tietokanta olisi myös osittain jo olemassa olevien tietokantojen kanssa päällekkäinen, eikä sitä siten voida pitää tarpeellisenä. Esityksessä ei siksi ehdoteta erillisen tietokannan perustamista.

5.2 Muiden jäsenvaltioiden suunnittelemat tai toteuttamat keinot

Direktiivin täytäntöönpano on kesken käytännössä kaikissa jäsenvaltioissa, minkä vuoksi niiden harkitsemista toimista ei voida vielä tehdä selkoa.

Komissio kuitenkin antoi jo 25.1.2018 kertomuksen unionin lainsäädäntöön perustuvien oikeuksien loukkauksiin perustuvia kieltokanteita ja hyvitysvaatimuksia koskeviin jäsenvaltioiden kollektiivisiin oikeussuojakeinoihin sovellettavista yhteisistä periaatteista annetun komission suosituksen (2013/396/EU) täytäntöönpanosta (linkki kertomukseen on mietinnön sivulla 8). Kertomuksesta ilmenee, että kaikissa jäsenvaltioissa oli jo tuolloin käytössä kieltotoimenpiteitä koskevia kollektiivisia menettelyitä, jotka liittyvät kieltokannedirektiivin soveltamisalaan kuuluvaan kuluttajansuojalainsäädäntöön. Lisäksi joissakin jäsenvaltioissa kollektiivisia kieltokanteita oli mahdollista käyttää myös erityisaloilla, lähinnä kilpailuasioissa taikka ympäristöön, työllisyyteen tai syrjinnän torjumiseen liittyvissä asioissa.

Kertomuksen mukaan useissa jäsenvaltioissa oli myös hyvitysvaatimuksia koskevia kollektiivisia oikeussuojakeinoja lähinnä kuluttajansuoja-asioita varten. Muita oikeudenaloja, joilla korvauksia oli mahdollista vaatia kollektiivisesti, olivat kilpailu, rahoituspalvelu, työoikeus, ympäristö ja yhdenvertaisuus.

Kysymys kanneoikeudesta ryhmäkannetyypisissä menettelyissä on ratkaistu eri tavoin eri jäsenvaltioissa. Esimerkiksi Ruotsissa mahdollisia ovat sekä yksityinen ryhmäkanne, järjestöryhmäkanne että julkinen ryhmäkanne, ja Tanskassa kansalaisjärjestöt jakavat kanneoikeuden viranomaisten kanssa. Monissa valtioissa järjestökanteet ovat mahdollisia.

Eroavaisuuksia jäsenmaiden sääntelyssä on myös siltä osin, mitä vaatimuksia asetetaan yhteisöille, jotta ne voivat edustaa ryhmää kollektiivisissa kiello- ja hyvityskanteissa. Kuluttajia koskevien kieltokanteiden osalta kieltokannedirektiivissä säädetään, että kieltokannemenettelyyn voivat panna vireille yhteisöt, jotka on perustettu kansallisen lainsäädännön mukaisesti ja joiden tarkoituksena on kuluttajien yhteisten etujen turvaaminen. Direktiivissä jätetään muut mahdollisesti sovellettavat kriteerit jäsenvaltioiden harkintavaltaan. Yleisimmät vaatimukset, joita jäsenvaltiot soveltavat kollektiivisiin hyvitys- ja kieltokanteisiin, koskevat yhteisön voittoa tavoittelematonta luonnetta ja kohteen merkityksellisyyttä yhteisön toiminnan tavoitteiden kannalta. Joissakin jäsenvaltioissa on asetettu asiantuntemusta, kokemusta ja edustavuutta koskevia lisäedellytyksiä.

Myös kollektiiviseen hyvityskanteeseen liittymistä koskevat lainsäädännölliset valinnat vaihtelevat jäsenmaittain. Suuri osa niistä jäsenvaltioista, joissa ryhmäkannetyypinen menettely on mahdollinen, soveltaa liittymiseen yksinomaan opt in -periaatetta, osa, muun muassa Alankomaat, Belgia ja Tanska, rinnakkain molempia, ja esimerkiksi Portugali vain opt out -periaatetta.

Jäsenvaltioiden ratkaisut poikkeavat myös ulkopuolisen rahoituksen sääntelyssä. EU:n jäsenvaltiosta kollektiivikanteen rahoittaminen ulkopuolisin varoin on kielletty Irlannissa ja Kreikassa. Saksassa ulkopuolisen rahoituksen hankkiminen on kiellettyä kilpailuoikeudellisissa omaisuustakavarikkokanteissa. Sloveniassa ulkopuolinen rahoitus on nimenomaisesti sallittu kollektiivisissa hyvityskanteissa. Muissa jäsenvaltioissa ei ole säädetty siitä, miten kollektiivisen kanteen nostaminen saadaan rahoittaa.

6 Säännöskohtaiset perustelut

6.1 Laki kieltotoimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta

1 §. Soveltamisala. Laissa säädettäisiin kieltotoimenpiteiden määräämistä koskevien hakemusten käsittelystä edustajakanteena sekä oikeutettujen yksikköjen oikeudesta nostaa edustajakanne toisessa Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa. Lain 1 §:ssä säädettäisiin lain soveltamisalasta. Lain aineellinen soveltamisala määräytyisi pykälän sisältämän viittauksen kautta suoraan edustajakannedirektiivin soveltamisalan mukaan. Pykälä ei, toisin kuin esimerkiksi kieltomenettelylain soveltamisalaa koskeva 1 §, sisältäisi luetteloja edustajakannedirektiivin liitteessä I luetelluista asetuksista ja direktiiveistä. Ehdotusta on tästä osin perusteltu edellä jaksossa 4.1.1. Ratkaisu poikkeaa vallitsevasta lainsäädäntötekniikasta, mutta varmistaa parhaalla mahdollisella tavalla säännöksen pysymisen ajan tasalla. Viittauksen kautta lain soveltamisala päivittyisi automaattisesti sitä myöden kuin direktiivin liitteeseen I lisätään uusia säädöksiä.

Lakia sovellettaisiin edustajakannedirektiivissä tarkoitettuihin kieltotoimenpiteitä koskeviin kotimaisiin ja rajat ylittäviin edustajakanteisiin. Nämä lain soveltamisen kannalta keskeiset käsitteet määriteltäisiin 2 §:ssä ja niiden sisältöä selostetaan jäljempänä sanotun säännöksen perusteluissa. Laki ei vaikuttaisi muun lainsäädännön mukaisten kieltojen ja vastaavien toimenpiteiden määräämiseen.

Pykälällä pantaisiin täytäntöön edustajakannedirektiivin 2 artiklan 1 kohta kieltotoimenpiteitä koskevien edustajakanteiden osalta.

2 §. Määritelmät. Pykälässä määriteltäisiin uuden lain soveltamisalan kannalta tarpeelliset käsitteet. Kaikkien direktiivien määritelmien osalta ei ole kansallisesti vakiintuneita tai yleisesti lainsäädännössä käytettäviä käsitteitä.

Pykälän 1 kohdan mukaan *kuluttajien yhteisillä eduilla* tarkoitettaisiin kuluttajien yleistä etua tai tietyn kuluttajaryhmän etuja. Yhteisillä eduilla tarkoitetaan tässä yhteydessä direktiivin liitteen I säädöksillä suojattuja kuluttajien oikeuksia. Tilanteesta riippuen yhteinen etu voisi siten koskea kuluttajien oikeuksia yleisellä tasolla tai tietyn rajatun kuluttajaryhmän, kuten tietyn sähkösovimuksen tehneiden kuluttajien tai tietyn Internet-palvelun käyttäjien oikeuksia. Määritelmä olisi tarpeellinen myös oikeutetun yksikön kanneoikeuden takia. Osa järjestöistä edistää tiettyjä kuluttajien etuja yleisellä

tasolla, joidenkin järjestöjen tarkoitus taas on erittäin rajattu. Yhteisellä edulla tarkoitetaan siten tilanteen mukaan yleistä tai tiettyyn erottuvaan ryhmään kuuluvien kuluttajien rajattua etua. Määritelmä vastaisi edustajakannedirektiivin 3 artiklan 3 kohtaa.

Pykälän 2 kohdan mukaan *oikeutetulla yksiköllä* tarkoitettaisiin kuluttajien etuja edustavaa viranomaista tai järjestöä, jonka Euroopan talousalueeseen kuuluva valtio, *ETA-valtio*, on nimennyt oikeutetuksi panemaan vireille edustajakanteita. Määritelmä olisi siten yleinen, että sillä katettaisiin sekä Suomessa että toisessa ETA-valtiossa nimetyt oikeutetut yksiköt. Määritelmä vastaisi edustajakannedirektiivin 3 artiklan 4 kohtaa.

Pykälän 3 kohdan mukaan *edustajakanteella* tarkoitettaisiin kannelta, jonka tarkoituksena on suojata kuluttajien yhteisiä etuja ja jonka on pannut vireille kuluttajien puolesta toimiva oikeutettu yksikkö kieltotoimenpiteen määräämistä varten. Edustajakanteen tarkoituksena olisi kieltää menettely, joka loukkaa kuluttajaryhmän sellaista oikeutta, jota edustajakannedirektiivin soveltamisalaan kuuluva lainsäädäntö suojaa.

Ehdotuksen mukaan laissa tarkoitettut edustajakanteet käsiteltäisiin Suomessa markkinaoikeudessa markkinaoikeudellisina asioina. Oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain mukaan markkinaoikeudelliset asiat pannaan vireille markkinaoikeuteen toimitettavalla hakemuksella. Ottaen huomioon, että edustajakanteen määritelmä kattaa sekä Suomessa että toisessa ETA-valtiossa vireille pantavat edustajakanteet, kanteen nimeäminen määritelmässä hakemukseksi ei olisi mahdollista. Jos määritelmä sisällytetään lakiin, olisi sen vastattava direktiivin määritelmää, eikä sitä ole mahdollista muuttaa vastaamaan Suomeen vakiintunutta käsitteistöä. Määritelmä vastaisi edustajakannedirektiivin 3 artiklan 5 kohtaa kieltotoimenpiteiden osalta.

Pykälän 4 kohdan mukaan *kotimaisella edustajakanteella* tarkoitettaisiin edustajakannelta, jonka Suomessa nimetty oikeutettu yksikkö on pannut vireille Suomessa. Määritelmä vastaisi edustajakannedirektiivin 3 artiklan 6 kohtaa.

Pykälän 5 kohdan mukaan *rajat ylittävällä edustajakanteella* tarkoitettaisiin edustajakannelta, jonka oikeutettu yksikkö on pannut vireille muussa ETA-valtiossa kuin siinä, jossa se on nimetty. Määritelmä vastaisi edustajakannedirektiivin 3 artiklan 7 kohtaa.

Pykälän 4 ja 5 kohtien määritelmien osalta ratkaisevaa olisi se, missä valtiossa oikeutettu yksikkö on nimetty ja missä valtiossa kannelta käsittelevä tuomioistuin tai hallintoviranomainen sijaitsee. Jos oikeutettu yksikkö on nimetty siinä valtiossa, jossa kanne on tarkoitus panna vireille, kysymyksessä on kotimainen edustajakanne. Jos oikeutettu yksikkö on nimetty muussa kuin siinä valtiossa, jossa kannelta käsittelevä tuomioistuin tai hallintoviranomainen sijaitsee, kanne olisi rajat ylittävä. Määritelmien kannalta merkitystä ei olisi sillä, missä valtiossa kuluttajien yhteisiä etuja on loukattu,

onko loukkaus johtunut rajat ylittävästä toiminnasta tai missä valtiossa kuluttajilla on asuinpaikka.

Pykälän 6 kohdan mukaan *kieltotoimenpiteellä* tarkoitettaisiin määräystä, jossa elinkeinonharjoittajaa kielletään jatkamasta tai uudistamasta menettelyä. Määritelmä esitetään otettavaksi lakiin lain rakenteen selventämiseksi. Edustajakannedirektiivin 3 artiklassa ei määritellä kieltotoimenpidettä. Kieltotoimenpide on kuitenkin käsitteenä siinä määrin vieras, että sen määrittelemine on eduksi lain ymmärtämiselle. Määritelmä vastaisi sitä, mitä kieltotoimenpiteiden edellytetään direktiivin 8 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaan olevan.

Kuten jaksossa 3.2.2 on todettu, toisin kuin direktiivi pykälä ei sisältäisi kuluttajan, elinkeinonharjoittajan, menettelyn eikä lainvoimaista päätöksen määritelmää.

3 §. Toimivaltainen tuomioistuin. Pykälän mukaan markkinaoikeus olisi toimivaltainen tuomioistuin käsittelemään kieltotoimenpiteitä koskevia edustajakanteita Suomessa. Laissa tarkoitetut edustajakanteet käsiteltäisiin markkinaoikeudessa siten kuin oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetussa laissa säädetään, jollei laista muuta johtuisi. Oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetussa laissa säädetystä menettelystä poikkeaisivat ehdotetun lain 4–8 §:n säännökset edustajakanteen edellytyksistä, kanne-oikeudesta ja vireillepanosta. Niistäkin esimerkiksi edustajakanteen vireillepanoa koskevat säännökset vastaisivat pitkälti oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain säännöksiä. Kieltotoimenpiteitä koskevat edustajakanteet käsiteltäisiin niiden markkinoiden toimivuutta turvaavan luonteensa vuoksi markkinaoikeudessa markkinaoikeudellisina asioina, ja sitä koskeva säännös lisättäisiin oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annettuun lakiin.

4 §. Edustajakanne. Pykälän 1 momentissa säädetäisiin siitä, kuka voisi panna vireille edustajakanteen ja millä edellytyksillä. Vireillepano-oikeus olisi 2 §:n 2 kohdan määrittelyn mukaisella oikeutetulla yksiköllä.

Oikeutettu yksikkö voisi panna vireille edustajakanteen sellaista elinkeinonharjoittajaa vastaan, joka on menetellyt edustajakannedirektiivin liitteessä I luetelluissa säädöksissä olevien kuluttajien yhteisiä etuja suojaavien säännösten vastaisesti. Lisäksi edellytyksenä olisi, että elinkeinonharjoittajan menettely aiheuttaisi tai saattaisi aiheuttaa haittaa kuluttajien yhteisille eduille.

Oikeudenkäyntimenettelyä koskevan käsitteistön selventämiseksi pykälässä todettaisiin, että edustajakanne pannaan markkinaoikeudessa vireille hakemuksella vastaa-

vasti kuin muut markkinaoikeudelliset asiat. Pykälän 1 momentilla pantaisiin täytäntöön edustajakannedirektiivin 2 artiklan 1 kohdan ensimmäisen virke ja 7 artiklan 1 kohta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin oikeutettuna yksikkönä toimivan viranomaisen velvollisuudesta ilmoittaa elinkeinonharjoittajalle havaitsemastaan virheellisestä menettelystä. Neuvotteluvollisuus koskisi ainoastaan viranomaisia, ei oikeutetuiksi yksiköiksi nimettyjä järjestöjä.

Neuvotteluvollisuus on osa viranomaisten neuvovaa ja ohjeistavaa toimintaa, jollaista velvoitetta ei ole tarkoituksenmukaista asettaa oikeutettuna yksikkönä toimivalle järjestölle. Oikeutettuna yksikkönä toimivan viranomaisen, joka katsoisi elinkeinonharjoittajan menetelleen direktiivin soveltamisalaan kuuluvien säännösten vastaisesti, tulisi ennen edustajakanteen vireillepanoa ilmoittaa asiasta elinkeinonharjoittajalle. Tällöin elinkeinonharjoittajalla olisi mahdollisuus vapaaehtoisesti luopua säännösten vastaisesta menettelystä ilman että oikeutetun yksikön tarvitsisi panna edustajakannetta vireille.

Neuvotteluvollisuus koskisi sekä kotimaisia että rajat ylittäviä tilanteita, joissa edustajakanne pantaisiin vireille markkinaoikeudessa. Säännöstä sovellettaisiin näin ollen myös toisessa ETA-valtiossa rajat ylittäviä edustajakanteita varten nimettyihin oikeutettuihin yksiköihin silloin, kun yksiköt ovat viranomaisia.

Neuvotteluvollisuus ei koskisi tilanteita, joissa haetaan väliaikaista kieltoa. Toisinaan kuluttajien etujen turvaaminen edellyttää välitöntä puuttumista toimintaan, esimerkiksi jos elinkeinonharjoittajan menettely kohdistuu kuluttajien tärkeisiin etuihin ja aiheuttaa kohtuutonta vahinkoa. Väliaikainen kiello toimii eräänlaisena turvaamistimenpiteenä, eikä tällaisissa tilanteissa olisi tarkoituksenmukaista edellyttää kiellon asettamista edeltävien neuvottelujen käymistä.

Viranomaisen olisi annettava ilmoitus tiedoksi Kilpailu- ja kuluttajavirastolle, ellei se olisi ilmeisen tarpeetonta. Ilmeisen tarpeetonta se olisi esimerkiksi silloin, kun oikeutettu yksikkö olisi kuluttaja-asiamies tai Kilpailu- ja kuluttajavirasto itse, tai jos oikeutettu yksikkö olisi kysynyt menettelytavoista neuvoa Kilpailu- ja kuluttajavirastolta ennen ilmoituksen lähettämistä. Pykälä ei sisältäisi säännöksiä siitä, minkälainen ilmoituksen tulisi olla, eikä ilmoituksen tekemättä jättäminen olisi este edustajakanteen vireille panemiselle ja tutkimiselle markkinaoikeudessa.

Momentissa ei täysimääräisesti hyödynnettäisi edustajakannedirektiivin 8 artiklan 4 kohdan 1 alakohdan liikkumavaraa neuvotteluvollisuudesta. Kyse olisi ainoastaan

kansallisesta säännöksestä, jolla kannustettaisiin neuvotteluun ja edistettäisiin sovinnollisia ratkaisuja.

5 §. *Oikeutettu yksikkö kotimaisia edustajakanteita varten.* Pykälässä säädettäisiin siitä, mitkä viranomaiset toimisivat oikeutettuina yksiköinä ja voisivat siten panna vireille edustajakanteen. Pykälässä säädettäisiin myös siitä, millä edellytyksillä kuluttajien yhteisiä etuja edistävät järjestöt voisivat panna vireille edustajakanteen. Pykälä koskisi vain kotimaisia edustajakanteita.

Pykälän *1 momentin* mukaan kuluttaja-asiamies, KKV, Energiavirasto, Finanssivalvonta, Traficom, Fimea, Valvira, tietosuojavaltuutettu ja Tukes voisivat oikeutettuna yksikkönä panna vireille kotimaisen edustajakanteen omaan valvontavaltaansa kuuluvassa asiassa. Oikeutetuiksi yksiköiksi nimettäisiin näin kaikki keskeiset viranomaiset, jotka valvovat direktiivin soveltamisalaan kuuluvien säännösten noudattamista Suomessa. Kuten edellä jaksossa 4.1.2 on todettu, uusi menettely ei rajoittaisi nykyisten kieltotoimenpiteiden käyttöä, vaan viranomaisilla olisi nykyisten kieltomenettelyiden lisäksi käytettävissään uusi edustajakannemenettely. Pykälän 1 momentilla pantaisiin täytäntöön edustajakannedirektiivin 4 artiklan 1 ja 2 kohdat.

Pykälän *2 momentin* mukaan kotimaisen edustajakanteen kuluttajien yhteisten etujen suojaamiseksi voisi panna vireille myös kuluttajien yhteisiä etuja edistävä järjestö, joka on nimetty oikeutetuksi yksiköksi kotimaisia edustajakanteita varten kotimaisia edustajakanteita varten.

Vireillepano-oikeus olisi rajoitettu järjestön sääntömääräiseen tarkoitukseen kuuluviin asioihin. Järjestön tarkoitus määritellään järjestön säännöissä, ja tarkoitus rajaisi sitä, missä asioissa järjestö voisi panna edustajakanteen vireille. Sääntömääräisyyteen rajoittaminen ei tarkoittaisi sitä, että järjestön yhtenä tarkoituksena olisi kanteiden nostaminen tai oikeudenkäyntien hoitaminen, vaan että kanteen pitäisi liittyä asiaan, jota järjestö toiminnallaan edistää. Esimerkiksi omakotitaloasujien etuja edistävä järjestö voisi panna edustajakanteen vireille vain omakotiasujien etua koskevassa asiassa, kuten kaapelointia koskevassa asiassa, eikä esimerkiksi lääkkeiden markkinointia koskevassa asiassa. Vastaavasti osakesäästäjien toimintaa varten perustettu järjestö voisi panna vireille vain sijoittamiseen ja säästämiseen liittyvän asian, mutta ei talopakettien myyntiä koskevaa asiaa.

Kuluttajien yhteisten etujen suojaaminen tarkoittaisi sekä kuluttajien yleisten etujen että tietyn kuluttajaryhmän etujen suojaamista. Yhteinen etu -käsitettä selostettiin edellä 2 §:n 1 kohdassa. Kieltotoimenpidettä haettaessa kohteena on elinkeinonharjoittajan tietty menettely, jolla voi olla oma kohderyhmä. Kohderyhmä voi kuitenkin olla yleinen siten, että kyse on lainsäädännön noudattamisesta suhteessa kaikkiin kuluttajiin. Kysymyksessä voi kuitenkin olla myös tietty selkeästi rajattava kuluttajaryhmä,

joka on erityisesti joutunut elinkeinonharjoittajan menettelyn kohteeksi (esimerkiksi tietyn sopimuksen tehneet kuluttajat). Edustajakanteen voisi panna vireille molemmissa tapauksissa.

Käytännössä kieltotoimenpidettä koskevan järjestöedustajakanteen vireillepanolle olisi kolme edellytystä: kanteen panee vireille järjestö, joka on nimetty oikeutetuksi yksiköksi, asia liittyy kysymyksessä olevan järjestön sääntömääräiseen tarkoitukseen ja kanteen tarkoituksena on kuluttajien yhteisten etujen suojaaminen.

Momentissa olisi informatiivinen viittaus järjestön nimeämisestä oikeutetuksi yksiköksi koskevaan lakiin, jossa säädettäisiin muun muassa nimeämismenettelystä, nimeämiselle asetetuista vaatimuksista sekä muista oikeutettuihin yksikköihin liittyvistä velvoitteista. Pykälän 2 momentti olisi osa edustajakannedirektiivin 4 artiklan 1, 2 ja 4 kohtien täytäntöönpanoa.

6 §. *Oikeutettu yksikkö rajat ylittäviä edustajakanteita varten.* Pykälässä määriteltäisiin viranomaiset, jotka voisivat toimia oikeutettuina yksiköinä rajat ylittävissä edustajakanteissa. Lisäksi pykälässä säädettäisiin siitä, millä edellytyksillä kuluttajien yhteisiä etuja edistävät järjestöt voisivat panna vireille rajat ylittävän edustajakanteen. Pykälässä olisi vastaava informatiivinen viittaus kuin 5 §:ssä.

Pykälän *1 momentin* mukaan kuluttaja-asiamies, KKV, Energiavirasto, Finanssivalvonta, Traficom, Fimea, Valvira, tietosuojavaltuutettu ja Tukes voivat valvontavaltuutensa kuuluvassa asiassa panna vireille rajat ylittävän edustajakanteen toisessa ETA-valtiossa, jos elinkeinonharjoittajan menettely loukkaisi viranomaisen suojaamia kuluttajien yhteisiä etuja Suomessa siten kuin 4 §:ssä säädetään. Samat viranomaiset voisivat siten toimia oikeutettuina yksiköinä sekä kotimaisissa että rajat ylittävissä edustajakanteissa. Pykälän 1 momentti olisi osa edustajakannedirektiivin 20 artiklan 2 kohdan täytäntöönpanoa.

Pykälän *2 momentin* mukaan rajat ylittäviä edustajakanteita varten oikeutetuksi yksiköksi nimetty kuluttajien yhteisiä etuja edistävä järjestö voisi panna vireille 4 §:ssä tarkoitettuna edustajakanteen toisessa ETA-valtiossa, jos kieltotoimenpiteen kohteena oleva menettely loukkaisi järjestön suojaamia kuluttajien yhteisiä etuja. Myös rajat ylittävissä edustajakanteissa vireillepano-oikeus olisi rajoitettu järjestön sääntömääräiseen tarkoitukseen kuuluviin asioihin. Vastaavasti kuin kotimaisissa edustajakanteissa, edustajakanteen voisi panna vireille sekä silloin, kun elinkeinonharjoittajan menettely loukkaisi kuluttajien yleisiä etuja, että silloin kun menettely olisi vastoin tietyn kuluttajaryhmän etuja. Lisäksi 2 momentissa olisi informatiivinen viittaus järjestön nimeämisestä oikeutetuksi yksiköksi koskevaan lakiin. Pykälän 2 momentti olisi osa edustajakannedirektiivin 4 artiklan 2 kohdan täytäntöönpanoa.

7 §. *Oikeus panna vireille rajat ylittävä edustajakanne Suomessa.* Pykälässä säädettäisiin toisessa ETA-valtiossa nimetyn oikeutetun yksikön vireillepano-oikeudesta Suomessa sekä kuluttaja-asiamiehen mahdollisuuksista toimia ulkomaisen oikeutetun yksikön avustajana.

Pykälän 1 momentin mukaan toisessa ETA-valtiossa rajat ylittäviä edustajakanteita varten nimetty oikeutettu yksikkö, joka olisi merkitty edustajakannedirektiivin 5 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun luetteloon, voisi panna vireille rajat ylittävän edustajakanteen Suomessa, jos kieltotoimenpiteen kohteena oleva menettely loukkaisi oikeutetuksi yksiköksi nimetyn viranomaisen tai järjestön suojaamia kuluttajien yhteisiä etuja. Järjestön vireillepano-oikeus olisi rajoitettu järjestön sääntömääräiseen tarkoitukseen kuuluviin asioihin. Pykälä vastaisi voimassa olevan kieltomenettelylain 2 §:n momenttia muuten, mutta järjestöjen vireillepano-oikeutta täsmennettäisiin. Pykälän 1 momentilla pantaisiin täytäntöön edustajakannedirektiivin 6 artiklan 1 ja 3 kohdat.

Pykälässä 1 momentissa ei säädettäisi suomalaisen tuomioistuimen kansainvälisestä toimivallasta käsitellä rajat ylittäviä edustajakanteita. Kuten edustajakannedirektiivin johdanto-osan 21 perustelukappaleessa todetaan, direktiivi ei vaikuta sellaisen kansainvälisen yksityisoikeuden sääntöjen soveltamiseen, jotka koskevat tuomioistuimen toimivaltaa, tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa tai sovellettavaa lakia, eikä direktiivillä vahvisteta tällaisia sääntöjä. Esimerkiksi tuomioistuimen kansainvälisestä toimivallasta siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa säädetään niin sanotussa Bryssel la -asetuksessa, jota sovellettaisiin myös edustajakanteena vireille pantuihin kieltovaatimuksiin edellyttäen, että vaatimus kuuluu asetuksen soveltamisalaan.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että kuluttaja-asiamies voisi harkintansa mukaan toimia toisessa ETA-valtiossa nimetyn oikeutetun yksikön oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana, kun 1 momentissa tarkoitettua edustajakannetta käsiteltäisiin tuomioistuimessa. Momentti vastaisi voimassa olevan kieltomenettelylain 2 §:n 3 momenttia muutoin, mutta kuluttaja-asiamiehen harkintavaltaa vahvistettaisiin täsmentämällä momenttia niin, että kuluttaja-asiamies voisi toimia asiamiehenä tai avustajana harkintansa mukaan. Oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana toimiminen olisi siten vapaaehtoista kuten nykyisinkin. Luontevaa kuluttaja-asiamiehen avustajana toimiminen saattaisi olla asioissa, jotka kuuluvat kuluttaja-asiamiehen valvontavaltaan Suomessa.

8 §. *Edustajakanteen vireille paneminen.* Pykälässä säädettäisiin edustajakanteen vireilletulosta ja edustajakannetta koskevan hakemuksen sisällöstä.

Pykälän 1 momentin mukaan edustajakanne tulisi vireille markkinaoikeudelle toimitettavalla kirjallisella hakemuksella. Momentti vastaisi oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 5 luvun 1 §:ää, jossa säädetään markkinaoikeudellisen asian vireilletulosta.

Pykälän 2 momentin 1 kohdan mukaan hakemuksessa olisi ilmoitettava yksilöity vaatimus ja 2 kohdan mukaan seikat, joita vaatimus koskee. Tiedossa olevat vaatimukset tulisi ilmoittaa niin täsmällisinä kuin mahdollista. Momentin 1 kohta vastaisi sisällöllisesti oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 5 luvun 4 §:n 1 momentin 1 kohtaa ja ehdotettu momentin 2 kohta mainitun lain 5 luvun 4 §:n 1 momentin 2 kohtaa.

Momentin 3 kohdan mukaan hakemuksessa olisi ilmoitettava myös kuluttajien yleinen etu, johon vaatimus liittyy, jos vaatimus ei liity selkeästi määriteltävissä olevaan kuluttajaryhmään. Kieltoimenpiteiden hakemisessa on kyse lain noudattamisen valvonnasta eikä esimerkiksi yksittäisille kuluttajille aiheutuneiden vahinkojen toteamisesta. Direktiivin 8 artiklan 3 kohdan mukaan kuluttajille aiheutuneista vahingoista ja elinkeinonharjoittajan tahallisuudesta tai huolimattomuudesta ei edes saa edellyttää näyttöä. Kieltoimenpidettä koskevaa vaatimusta esitettäessä toimitaan kuluttajakollektiivin hyväksi, ja lähtökohtaisesti direktiivin soveltamisalaan kuuluvan säädöksen rikkominen loukkaa kuluttajien yleistä etua. Momentin 3 kohdan perusteella ilmoitettava kuluttajien yleinen etu voisi siten tarkoittaa esimerkiksi sen ilmoittamista, mitä kuluttajien etua suojaavaa säädöstä elinkeinonharjoittaja on menettelyllään rikkonut.

Direktiivi edellyttää, että oikeutettu yksikkö ilmoittaa riittävät tiedot kuluttajista, joita edustajakanne koskee. Se kuinka täsmälliset tiedot kuluttajaryhmästä tulisi ilmoittaa, riippuisi siitä mitä toimenpidettä oikeutettu yksikkö vaatisi. Momentin 4 kohdan mukaan hakemuksessa tulisi olla riittävät tiedot sen kuluttajaryhmän määrittelemiseksi, jota edustajakanne koskee, jos vaatimus liittyy rajattuun kuluttajaryhmään kohdistuneeseen menettelyyn ja edustajakanteen vireilläolo voisi johtaa menettelyyn perustuvan saatavan vanhentumisen keskeytymiseen siten kuin 11 §:ssä säädetään. Kuluttajaryhmän määrittelemisen olisi siten tarpeen tilanteissa, joissa tarkoituksena on keskeyttää elinkeinonharjoittajan menettelyyn perustuvan saatavan vanhentuminen. Tällöinkään kuluttajia ei tarvitsisi yksilöidä henkilöinä, vaan kuluttajaryhmän voisi rajata esimerkiksi kuluttajiin, joiden kanssa tehdyissä sopimuksissa on tietynä ajanjaksona käytetty tiettyjä vakioituja ehtoja. Ryhmää voisi täsmentää myös kertomalla esimerkiksi sen, mitä, milloin ja missä jollekin rajatulle ryhmälle on markkinoitu. Tällöin ryhmä voisi olla esimerkiksi tietyn ikäryhmän nuoret, joille on markkinoitu autokoulua. Mahdolliset puutteet kuluttajaryhmän määrittelyssä eivät kuitenkaan voisi johtaa kanteen tutkimatta jättämiseen, vaan niillä voisi käytännössä olla vaikutusta lähinnä siihen, keiden kuluttajien osalta elinkeinonharjoittajan menettelyyn perustuvan velan vanhentuminen keskeytyisi.

Vaikka 3 ja 4 kohtien vaatimukset olisivat uudenlaisia, käytännössä nykyisinkin kieltoimenpiteitä haettaessa on kerrottava, milloin elinkeinonharjoittaja on menettänyt kuluttajansuojasäädösten vastaisesti ja keihin kuluttajiin se on vaikuttanut.

Momentin 5 kohdassa säädettäisiin, että mahdollisuuksien mukaan olisi lisäksi ilmoitettava ne todisteet, jotka oikeutettu yksikkö aikoo vaatimuksensa tueksi esittää, sekä mitä tämä kullakin todisteella aikoo näyttää toteen. Ehdotettu 5 momentti vastaisi sisällöllisesti oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 5 luvun 4 §:n 1 momentin 3 kohtaa.

Pykälän 2 momentilla pantaisiin täytäntöön direktiivin 7 artiklan 2 kohta.

Pykälän 3 momentin mukaan hakemuksessa olisi ilmoitettava asianosaisten, eli oikeutetun yksikön ja elinkeinonharjoittajan, nimet ja kotipaikat sekä heidän laillisen edustajansa tai asiamiehensä yhteystiedot sekä se postiosoite ja mahdollinen muu osoite, johon asiaa koskevat kutsut, kehotukset ja ilmoitukset voidaan lähettää eli prosessi-osoite. Asianosaisten puhelinnumero ja muut yhteystiedot olisi myös soveltuvalla tavalla ilmoitettava markkinaoikeudelle. Jos jokin tieto myöhemmin muuttuisi, oikeutetun yksikön tulisi viipymättä ilmoittaa siitä markkinaoikeudelle. Ehdotettu 3 momentti vastaisi sisällöllisesti oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 5 luvun 4 §:n 3 momenttia.

Pykälän 4 momentin mukaan oikeutetun yksikön tai, jollei oikeutettu yksikkö itse ole sitä laatinut, sen laatijan olisi allekirjoitettava hakemus. Laatijan olisi samalla ilmoitettava ammattinsa ja asuinpaikkansa. Ehdotettu 4 momentti vastaisi sisällöllisesti oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 5 luvun 4 §:n 4 momenttia.

Hakemuksessa ilmoitettavat tiedot olisivat pääosin samoja tietoja kuin mitä markkinaoikeudellisen asian hakemuksessa on jo nykyisinkin ilmoitettava. Ainoastaan selvitys neuvotteluvollisuuden täyttämistä sekä kuluttajien yleinen etu ja riittävät tiedot kuluttajaryhmästä olisivat uusia ilmoitettavia tietoja. Kyseiset tiedot olisivat välttämättömiä uusien neuvotteluvollisuutta ja velan vanhentumista koskevien säännösten takia.

9 §. Edustajakanteista tiedottaminen. Pykälässä säädettäisiin oikeutettujen yksiköiden tiedottamisvelvollisuudesta. Oikeutettuna yksikkönä toimivan viranomaisen sekä oikeutetuksi yksiköksi nimetyn järjestön olisi tiedotettava yleisölle verkkosivustoillaan viireille panemistaan edustajakanteista, niiden käsittelyvaiheesta sekä niiden ratkaisuista. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että edustajakanteen viireille panneen valvontaviranomaisen olisi tiedotettava siitä verkkosivuillaan ja myös lopputuloksesta. Samanlaista velvollisuutta ei tällä hetkellä ole, vaan säännös olisi uusi. Pykälällä pantaisiin täytäntöön direktiivin 13 artiklan 1 kohta. On huomattava, ettei säännös edellytä esimerkiksi valvontaviranomaisia tiedottamasta muun lain perusteella viireille panemistaan kieltomenettelyistä tai niiden johdosta annetuista kieltopäätöksistä.

10 §. Kiellon määrääminen. Pykälässä säädettäisiin siitä, millaisia kieltoja ja määräyksiä sekä millaisilla uhilla markkinaoikeus voisi ne antaa.

Pykälän *1 momentin* mukaan markkinaoikeus voisi oikeutetun yksikön vaatimuksesta kieltää elinkeinonharjoittajaa jatkamasta edustajakannedirektiivin liitteessä I luettelussa säädöksissä olevia kuluttajien yhteisiä etuja suojaavia säännöksiä rikkovaa menettelyä taikka uudistamasta sitä tai siihen rinnastettavaa menettelyä. Kieltoa olisi tehostettava uhkasakolla, jollei se olisi erityisestä syystä tarpeetonta. Kielto voitaisiin erityisestä syystä kohdistaa myös elinkeinonharjoittajan palveluksessa olevaan tai muuhun, joka toimii hänen lukuunsa.

Pykälän *2 momentin* kieltäminen olisi mahdollista määrätä myös väliaikaisena, jolloin se olisi voimassa, kunnes asia olisi lopullisesti ratkaistu tai asiassa ole toisin määrätty eli asiaa käsittelevä markkinaoikeus asiasta toisin määräisi. Toisinaan kuluttajien etujen turvaaminen edellyttää välitöntä puuttumista toimintaan. Tällaisesta voi olla kysymys silloin, kun toiminta kohdistuu kuluttajien tärkeisiin etuihin ja siten aiheuttaa kohtuutonta vahinkoa kuluttajille tai kun toiminta on muutoin erityisen törkeätä taikka kun on pelättävissä, että elinkeinonharjoittaja siirtää toimintansa muualle viranomaisten toimenpiteitä välttääkseen. Väliaikainen kieltäminen toimii eräänlaisena turvaamistoimenpiteenä, ja se mahdollistaa kuluttajien etujen turvaamisen kiireellisissä tapauksissa. Väliaikaisen kiellon määrääminen edellyttää, että oikeutettu yksikkö saattaa todennäköiseksi, että toiminta on lainvastaista.

Ehdotetun pykälän 1 ja 2 momentit vastaisivat voimassa olevan kieltomenettelylain 3 §:n 1 ja 2 momentteja. Markkinaoikeudella olisi sama toimivalta puuttua direktiivin säännösten vastaiseen toimintaan kuin sillä on kuluttajansuojalain mukaisia asioita käsitellessään.

Kiellon määräämisen yhteydessä markkinaoikeus voisi *3 momentin* mukaan oikeutetun yksikön vaatimuksesta velvoittaa kiellon saaneen elinkeinonharjoittajan julkaisemaan oikaisuilmoituksen, jos sitä kuluttajille aiheutuvien ilmeisten haittojen vuoksi olisi pidettävä tarpeellisenä. Oikaisuilmoitus voisi olla esimerkiksi harhaanjohtavan markkinoinnin korjaamiseksi tehty uusi markkinointi-ilmoitus. Ilmeistä haittaa voisi aiheutua esimerkiksi silloin, kun kuluttajille markkinoidaan terveydelle vaarallisia tuotteita. Myös oikaisumääräystä voitaisiin tehostaa uhkasakolla.

Pykälän *4 momentissa* säädettäisiin, että markkinaoikeus voisi velvoittaa kiellon saaneen elinkeinonharjoittajan antamaan tiedon kieltotoimenpidettä koskevasta lainvoimaisesta ratkaisusta niille kuluttajille, joita edustajakanne koskee. Elinkeinonharjoittaja voitaisiin velvoittamaan tiedottamaan lainvoimaisesta ratkaisusta ainoastaan kantajana toimivan oikeutetun yksikön vaatimuksesta. Määräystä voitaisiin tehostaa uhkasakolla.

Vastaavaa säännöstä ei ole voimassa olevassa kuluttajansuojalainsäädännössä. Elinkeinonharjoittajan tiedottamisvelvollisuus voisi ajankohtaistua esimerkiksi tilanteessa, jossa kuluttajien yhteystiedot ovat elinkeinonharjoittajan tiedossa, mutta eivät välttämättä kantajana toimivan oikeutetun yksikön tiedossa. Se, mikä tiedottamistapa olisi kulloinkin kysymyksessä olevassa tapauksessa tarkoituksenmukainen, riippuisi muun muassa siitä, mitä tietoja elinkeinonharjoittajalla on kuluttajista. Esimerkiksi tietyn sopimuksen tehneille kuluttajille ratkaisusta voisi tiedottaa kullekin henkilökohtaisesti esimerkiksi sähköpostilla tai kirjeitse, mutta kielletyn markkinoinnin kohteena olleille tiedotettaisiin kiellosta esimerkiksi elinkeinonharjoittajan verkkosivustoilla, sosiaalisessa mediassa tai laajalevikkisessä sanomalehdissä.

Pykälän 5 *momentin* mukaan asetetun uhkasakon tuomitsemista maksettavaksi hakisi kieltotoimenpiteen määräämistä hakenut oikeutettu yksikkö.

Pykälällä pantaisiin täytäntöön edustajakannedirektiivin 8 artiklan 1 ja 3 kohdat sekä 19 artiklan 1 ja 2 kohdat. Lisäksi pykälässä käytettäisiin 8 artiklan 2 kohdan b alakohdan mukaista liikkumavaraa määrättävistä toimenpiteistä ja 13 artiklan 3 kohdan liikkumavaraa elinkeinonharjoittajan tiedottamisvelvollisuudesta. Direktiivin 8 ja 13 artiklojen liikkumavaraa on selostettu tarkemmin edellä esimerkiksi luvuissa 2.2.7 ja 2.2.10.

11 §. Velan vanhentumisen keskeytyminen. Pykälän mukaan oikeutetun yksikön viireille paneman edustajakanteen vireilletulo keskeyttäisi kieltotoimenpiteen kohteena olevaan menettelyyn perustuvan velan vanhentumisen niiden kuluttajien osalta, joita edustajakanne koskee. Vanhentuminen keskeytyisi edustajakanteen käsittelyn ajaksi, ja velan vanhentuminen jatkuisi käsittelyn päätyttyä. Velka vanhentuisi kuitenkin aikaisintaan vuoden kuluttua edustajakanteen käsittelyn päättymisestä.

Direktiivissä edellytetään, että kieltola koskevan edustajakanteen nostaminen lykkää tai keskeyttää velan vanhentumisen niiden kuluttajien osalta, joita kanne koskee. Suomessa viranomaisen tai järjestön nostama kieltotoimenpidettävä koskeva kanne ei lykkää tai keskeytä yksittäisten kuluttajien kiellettävään menettelyyn perustuvan mahdollisen saatavan vanhentumista. Tämä johtuu siitä, että kieltotoimenpide koskee elinkeinonharjoittajan menettelyä, kun taas hyvitystoimenpide koskee sitä menetystä, jonka kuluttaja on menettelyn johdosta kärsinyt ja jota hän vaatii hyvitetäväksi. Kieltoprosessissa ei siten käsitellä kuluttajan mahdollista saatavaa, ja tästä syystä prosessi ei myöskään keskeytä saatavan vanhentumista. Ehdotettu säännös, jonka mukaan näin tapahtuisi, olisi uusi ja muuttaisi edellä selostettua asetelmaa.

Silloin kun on kyse saatavaa koskevasta oikeustoimesta, kuten velkomuskanteen käsittelystä käräjäoikeudessa, velan vanhentuminen keskeytyy menettelyn ajaksi ja katkeaa sinä päivänä, jona lainvoimaiseksi tullut tuomio on annettu tai asian käsittely on

muutoin päättynyt. Velan vanhentumisen katkaisemisesta alkaa kulua uusi, entisen pituinen vanhentumisaika. Direktiivi ei edellytä, että saatavan vanhentuminen prosessin päätyttyä katkeaisi, vaan menettelyn päätyttyä vanhentuminen voisi jatkua ikään kuin menettelyä ei olisi ollutkaan. Koska kieltotoimenpidettä koskevassa ratkaisussa ei oteta kantaa siihen, onko kuluttaja kärsinyt elinkeinonharjoittajan menettelystä menetyksiä vai ei, ei olisikaan perusteltua, että kieltomenettelyn johdosta annettu päätös katkaisisi saatavan vanhentumisajan. Keskeytymisen tarkoituksena on antaa hyvitykseen oikeutetulle mahdollisuus vaatia saatavaansa elinkeinonharjoittajalta kieltoprosessin päätyttyä viime kädessä nostamalla asiaa koskeva kanne yleisessä tuomioistuimessa. Jotta kuluttajilla olisi säällinen aika toimia omassa asiassaan, saatava vanhentuisi aikaisintaan vuoden kuluttua edustajakanteen käsittelyn päättymisestä.

Ajattavissa olisi esimerkiksi tilanne, jossa kauneuskirurgiassa on otettu käyttöön rintaimplantti, joka on tällaisiin implanteihin sovellettavan lainsäädännön vastainen. Jos tällaisia implanteja valvova viranomainen tai kuluttajajärjestö oikeutettuna yksikkönä panee vireille kieltotoimenpidettä koskevan edustajakanteen, voisivat lainvastaisen implantin saaneet henkilöt odottaa kieltomenettelyn lopputulosta menettämättä oikeuttaan vaatia hyvitystä aiheutuneesta vahingosta sen vuoksi, että vahingonkorvaussaatava olisi vanhentunut kieltoprosessin aikana.

Käytännössä vanhentumisen keskeytyminen alkaisi, kun asia tulee vireille markkinaoikeudessa ja päättyisi siihen, kun markkinaoikeus antaa asiassa ratkaisun tai jos asiassa haettaisiin muutosta, siihen kun korkein oikeus antaa asiassa ratkaisun.

Pykälässä käytettäisiin hyvitykseen sijaan käsitettä velka, jotta se vastaisi velan vanhentumisesta annetussa laissa (jäljempänä *vanhentumislaki*) käytettyjä käsitteitä. Velka tarkoittaa vakiintuneesti sekä rahavelkaa että muita velvoitteita. Velka tarkoittaisi siten mitä tahansa oikeutta, jonka elinkeinonharjoittajan kieltotoimenpiteen kohteena oleva menettely on kuluttajalle luonut, esimerkiksi oikeutta hyvitykseen kärsitystä vahingosta.

Pykälällä pantaisiin täytäntöön edustajakannedirektiivin 16 artiklan 1 kohta.

Vanhentumislain 13 a §:ssä säädetään velan lopullisesta vanhentumisesta. Säännöksen mukaan luonnollisen henkilön sopimukseen perustuva rahavelka vanhentuu viimeistään, kun 20 vuotta on kulunut velan erääntymisestä. Jos velkoja on luonnollinen henkilö, vanhentumisaika on 25 vuotta. Pykälän mukaan vanhentumisaikaa ei voida katkaista. Säännös voisi edustajakannelain kannalta olla merkityksellinen niissä hyvin poikkeuksellisissa tilanteissa, joissa kuluttajan saatava perustuu kiellettävään sopimusehtoon, elinkeinonharjoittaja on luonnollinen henkilö ja sopimus on lakannut olemasta voimassa kauan ennen kuin kieltotoimenpidettä koskeva edustajakanne pantiin vireille. Vaikka ehdotettu säännöstä velan vanhentumisen keskeyttämisestä koskisi

unionin lain ensisijaisuuden vuoksi myös velan lopullista vanhentumista, on vaikea nähdä, että asialla olisi käytännössä mitään merkitystä.

12 §. Ilmoitusvelvollisuus. Pykälässä säädettäisiin oikeusministeriön velvollisuudesta ilmoittaa 6 §:n 1 momentissa tarkoitetut viranomaiset sekä niiden tehtävät Euroopan komissiolle edustajakannedirektiivin 5 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua luetteloa varten. Lisäksi pykälässä olisi informatiivinen viittaus järjestön nimeämisestä oikeutetuksi yksiköksi sekä muista oikeutettuihin yksiköihin liittyvistä velvoitteista annettavaan lakiin. Pykälällä pantaisiin täytäntöön direktiivin 5 artiklan 1 kohta.

13 §. Voimaantulo ja siirtymäsäännökset. Pykälä sisältäisi direktiivin mukaiset voimaantulo- ja siirtymäsäännökset.

Pykälän *1 momentissa* olisi yleinen voimaantulosäännös. Laki tulisi voimaan 25. kesäkuuta 2023 edustajakannedirektiivin 24 artiklan 1 kohdan 2 alakohdassa säädetyn mukaisesti.

Pykälän *2 momentissa* säädettäisiin rajat ylittävästä kieltomenettelystä annetun lain kumoamisesta. Laki kumottaisiin, koska edustajakannedirektiivillä kumotaan kieltokannedirektiivi, joka on pantu täytäntöön kieltomenettelylailla.

Pykälän *3 momentissa* olisi siirtymäsäännös, jonka mukaan ennen lain voimaantuloa vireille tullessiin rajat ylittäviin kieltomenettelyihin sovellettaisiin lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Pykälän *4 momentissa* säädettäisiin, että vanhentumisen keskeyttämistä koskevaa 11 §:ää ei sovellettaisi velkaan, jonka peruste olisi syntynyt ennen lain voimaantuloa. Näin varmistettaisiin, ettei vanhentumisen keskeyttämistä koskeva säännös tulisi takautuvasti sovellettavaksi saataviin, jotka ovat syntyneet ennen lain voimaantuloa. Siirtymäkausi vanhentumisen keskeyttämisen osalta tulee siten olemaan pitkä. Kuten 11 §:n perusteluissa on todettu, velka tarkoittaisi mitä tahansa rahavelkaa, velvoitetta tai oikeutta. Peruste tarkoittaisi elinkeinonharjoittajan menettelyä, joka olisi kieltotoimenpiteen kohteena ja joka olisi loukannut kuluttajien yhteisiä etuja.

Pykälällä pantaisiin täytäntöön direktiivin 21 artikla, 22 artiklan 2 ja 3 kohdat sekä 24 artiklan 1 kohdan 2 alakohta.

6.2 Laki järjestön nimeämisestä oikeutetuksi yksiköksi sekä muista oikeutettuihin yksiköihin liittyvistä velvoitteista

1 §. Oikeutettu yksikkö. Pykälässä säädettäisiin siitä, miten järjestö voisi tulla nimeytyksi oikeutetuksi yksiköksi ja mitä kannetyyppejä varten.

Pykälän *1 momentin* mukaan järjestö, joka edistäisi kuluttajien yhteisiä etuja, voisi hakemuksesta tulla nimetyksi edustajakannedirektiivissä tarkoitetuksi oikeutetuksi yksiköksi. Yhteiset edut tarkoittaisivat samoin kuin 1. lakiehdotuksessa sekä kuluttajien yleisiä etuja että tietyn kuluttajaryhmän etuja. Järjestö voisi tulla nimetyksi oikeutetuksi yksiköksi joko kieltotoimenpiteitä koskevia kotimaisia tai rajat ylittäviä edustajakanteita varten taikka hyvitystoimenpiteitä koskevia kotimaisia ryhmäkanteita tai rajat ylittäviä edustajakanteita varten. Ehdotuksen mukaan kieltotoimenpiteitä koskevat edustajakanteet olisivat edustajakanteita ja hyvitystoimenpiteitä koskevia kotimaisia edustajakanteita kutsuttaisiin ryhmäkanteiksi.

Pykälän *2 momentin* mukaan järjestö voisi samalla hakemuksella pyytää tulla nimeytyksi joko vain yhtä kannetyyppiä, esimerkiksi hyvitystoimenpiteitä koskevia ryhmäkanteita varten, tai useampaa, kuten kaikkia kannetyyppejä varten.

Pykälä olisi osa edustajakannedirektiivin 4 artiklan 1 ja 2 kohtien täytäntöönpanoa.

2 §. Hakemus. Pykälässä säädettäisiin oikeutetuksi yksiköksi nimeämistä koskevan hakemuksen sisällöstä.

Pykälän *1 momentin* mukaan hakemus osoitettaisiin oikeusministeriölle. Hakemuksessa olisi ilmoitettava tiedot, jotka tarvittaisiin sen arvioimiseksi, täyttäisikö järjestö kaikki oikeutetulle yksikölle 3 §:ssä asetetut vaatimukset. Käytännössä järjestön pitäisi ilmoittaa esimerkiksi tiedot järjestön rekisteröimisestä ja sääntömääräisestä tarkoituksesta, selvitystä tosiasiallisesta toiminnasta, taloudellisesta tilanteesta ja rahoituslähteistä sekä organisaatorakenteesta ja toiminnassa mukana olevista tahoista.

Pykälän *2 momentin* mukaan hakemuksessa olisi lisäksi ilmoitettava, mitä kannetyyppejä tai -tyyppejä varten hakija pyytäisi tulla nimetyksi. Hakemuksessa olisi siten yksilöitävä, hakisiko järjestö nimeämistä oikeutetuksi yksiköksi kotimaisia vai rajat ylittäviä hyvitys- vai kieltotoimenpiteitä koskevia edustajakanteita varten.

Pykälä olisi osa edustajakannedirektiivin 4 artiklan täytäntöönpanoa.

3 §. *Oikeutetulle yksikölle asetetut vaatimukset.* Pykälässä säädettäisiin kriteereistä, jotka oikeutetuksi yksiköksi nimettävän tulee täyttää. Vaatimukset olisivat samat kotimaisia ja rajat ylittäviä edustajakanteita varten nimettäville oikeutetuille yksiköille.

Ensinnäkin oikeutetun yksikön tulisi olla yhdistyslaissa tarkoitettu rekisteröity yhdistys. Oikeutetuiksi yksiköiksi voisivat siten tulla nimetyiksi vain aatteellisen tarkoituksen toteuttamista varten perustetut yhdistykset, eivätkä esimerkiksi säätiöt tai voittoa tuottavaa taloudellista toimintaa varten perustetut yhteisöt.

Pykälän *1 kohdan* mukaan yhdistyksen toiminnan pitäisi olla tosiallista ja julkista, sen tulisi tapahtua kuluttajien etujen suojaamiseksi ja toimintaa olisi pitänyt olla vähintään 12 kuukautta ennen kuin järjestö hakee oikeutetuksi yksiköksi nimeämistä. Vaatimuksella vähintään 12 kuukauden toiminnasta varmistettaisiin se, että yhdistyksen toiminta on vakiintunutta.

Pykälän *2 kohdan* mukaan yhdistyksellä tulisi olla sääntömääräisen tarkoituksensa mukaisesti oikeutettu intressi suojata kuluttajien etuja edustajakannedirektiivin soveltamisalalla. Järjestön tarkoituksena voisi olla esimerkiksi kuluttajien etujen ja oikeuksien ajaminen yleisesti tai tiettyjen kuluttajien oikeuksien edistäminen. Esimerkiksi Kuluttajaliitto on yleinen ja kaikille avoin kuluttajien edunvalvonta-, koulutus- ja neuvontajärjestö. Osa järjestöistä taas edistää tietyn kuluttajaryhmän etua yleisellä tasolla, kuten omakoti- ja vapaa-ajan asukkaiden etuja. Joidenkin järjestöjen tarkoitus taas on erittäin rajattu; esimerkiksi edistää jäsentensä etuja sijoittamiseen ja säästämiseen liittyvissä asioissa. Oikeutetuksi yksiköksi nimeämisessä olennaista on, että yhdistyksen sääntömääräinen tarkoitus liittyy kuluttajien etujen suojaamiseen direktiivin soveltamisalaan kuuluvissa asioissa. Ratkaisevaa ei ole se, onko kyseessä yleinen vai tietyn kuluttajaryhmän etu.

Pykälän *3 kohdan* mukaan yhdistyksen tulisi olla voittoa tavoittelematon. Yhdistys saisi harjoittaa yhdistyslaissa tarkoitettua taloudellista toimintaa, josta on määrätty sen säännöissä tai joka muuten välittömästi liittyy sen tarkoituksen toteuttamiseen, mutta sen tarkoituksena ei voisi olla voiton tai muun välittömän taloudellisen edun hankkiminen. Kohdan 3 vaatimus seuraa jo siitä, että yhdistyksen tulee olla yhdistyslaissa tarkoitettu rekisteröity yhdistys. Koska ehto on direktiivissä omana kohtanaan, vaatimus voittoa tavoittelemattomuudesta ehdotetaan selvyuden vuoksi otettavaksi myös pykälään omaksi kohdakseen.

Pykälän *4 kohdan* mukaan oikeutetuksi yksiköksi nimitettävä järjestö ei saisi olla asetettu konkurssiin. Direktiivin 4 artiklan 3 kohdan d alakohdan mukaan oikeutetuksi yksiköksi nimettävä ei saa olla maksukyvyttömyysmenettelyn kohteena eikä maksukyvyttömäksi todettu.

Suomessa järjestöjä koskevia maksukyvyttömyysmenettelyjä ovat konkurssi ja yritys-saneeraus, jotka molemmat ovat EU:n maksukyvyttömyysasetuksen (EU) 2015/848 soveltamisalaan kuuluvia maksukyvyttömyysmenettelyjä. Yrityksen saneerauksesta annetun lain (47/1993) 2 §:n mukaan saneerausmenettelyn kohteena voi olla muun muassa taloudellista toimintaa harjoittava yhdistys. Yhdistyslaissa tarkoitetut aatteelliset yhdistykset jäävät lain soveltamisalan ulkopuolelle. Oikeutetuksi yksiköksi nimettävän tulee olla yhdistyslaissa tarkoitettu rekisteröity yhdistys ja voittoa tavoittelematon, joten se jää yrityssaneerailain soveltamisalan ulkopuolelle, ja ainoa sovellettavaksi tuleva maksukyvyttömyysmenettely on konkurssi.

Direktiivin sanamuodon mukaan järjestö ei saa olla maksukyvyttömyysmenettelyn kohteena. Menettelyn kohteena oleminen tarkoittaa Suomessa sitä, että yhdistys on asetettu konkurssiin. Se, että yhdistys olisi haettu konkurssiin ilman, että päätöstä konkurssiin asettamisesta olisi tehty, ei tarkoita, että yhdistys olisi konkurssissa. On tärkeää varmistaa, että yhdistyksen oikeutetuksi yksiköksi nimeämistä ja käytännössä kanneoikeuden saamista ei voi estää perusteettomalla konkurssihakemuksella.

Pykälän 5 kohdan mukaan järjestön tulisi olla riippumaton, eivätkä siihen saisi vaikuttaa muut henkilöt kuin kuluttajat, erityisesti elinkeinonharjoittajat tai ulkopuoliset rahoittajat, joilla on edustajakanteiden nostamiseen liittyvä taloudellinen intressi. Kiellettyä vaikuttamista voisi olla esimerkiksi se, että tietyllä alalla toimiva elinkeinonharjoittaja rahoittaisi ja rahoituksellaan ohjaisi kuluttajayhdistyksen toimintaa siten, että yhdistys erityisesti seuraisi ja arvostelisi elinkeinonharjoittajan kilpailijoiden toimintaa.

Järjestön riippumattomuutta ei vaarantaisi se, että se saisi esimerkiksi valtiolta suoria avustuksia tai hankerahoitusta. Suomessa useiden järjestöjen toimintaa yleisellä tasolla tuetaan valtion avustuksella tai eri säätiöiden myöntämällä rahoituksilla. Myöskään kattojärjestön taloudellisen tai muun tuen ei voitaisi katsoa rajoittavan järjestön riippumattomuutta.

Pykälän 6 kohdan mukaan yhdistyksellä tulisi olla käytössään menettelyjä, joilla estetään riippumattomuuden vaarantuminen ja muiden kuin kuluttajien pyrkimykset vaikuttaa yhdistyksen toimintaan. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että yhdistyksellä pitäisi olla ajantasaiset tiedot jäsenistään ja rahoituksestaan sekä organisaatio, johon kuuluu sisäinen tarkastus, jotta mahdolliset vaikutusyritykset olisi mahdollista havaita.

Pykälän 7 kohdan mukaan yhdistyksen tulisi kertoa julkisesti ainakin verkkosivuillaan tiedot, jotka osoittavat sen, että yhdistys täyttää oikeutetuille yksiköille asetettavat vaatimukset. Yhdistyksen verkkosivuilla pitäisi olla selkeällä kielellä tiedot rahoituksen lähteistä yleisellä tasolla, organisaatio-, hallinto- ja jäsenyyssrakenteesta sekä yhdistyksen sääntömääräisestä tarkoituksesta ja toiminnasta.

Tiukkojen kriteerien tarkoituksena on osaltaan varmistaa, ettei edustajakanteita nostettaisi muuten kuin kuluttajien yhteisten etujen turvaamiseksi.

Pykälällä pantaisiin täytäntöön edustajakannedirektiivin 4 artiklan 3 ja 4 kohdat. Lisäksi pykälässä käytettäisiin 4 artiklan 5 kohdan liikkumavaraa, jonka mukaan jäsenvaltiot voivat asettaa kotimaisia edustajakanteita varten nimettäville oikeutetuille yksiköille samat edellytykset kuin mitä direktiivissä on määritelty rajat ylittäviä edustajakanteita varten nimettäville oikeutetuille yksiköille.

4 §. Nimeäminen. Pykälässä säädettäisiin oikeusministeriön velvollisuudesta nimetä järjestö oikeutetuksi yksiköksi, jos järjestö täyttäisi kaikki lain 3 §:ssä luetellut vaatimukset. Nimeämissä päätöksistä pitäisi ilmetä, mitä kannetyyppejä varten oikeutettu yksikkö on nimetty sekä oikeutetun yksikön sääntömääräinen tarkoitus. Kannetyypin ja yhdistyksen sääntömääräisen tarkoituksen ilmoittaminen olisi tarpeen, jotta suomalainen tuomioistuin taikka toisen ETA-valtion tuomioistuin tai hallintoviranomainen voisi varmistua järjestön kanneoikeudesta tietyssä yksittäisessä jutussa.

Oikeusministeriön nimeämistä koskeva päätös olisi valituskelpoinen hallintopäätös, johon voisi hakea muutosta siten kuin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään.

Pykälä olisi osa edustajakannedirektiivin 4 artiklan 3 kohdan täytäntöönpanoa.

5 §. Tietojen muuttuminen. Pykälässä säädettäisiin oikeutetun yksikön velvollisuudesta ilmoittaa muuttuneista tiedoista. Oikeutetun yksikön tulisi ilman aiheetonta viivytystä ilmoittaa oikeusministeriölle, jos hakemuksessa oikeutetuksi yksiköksi kerrotut tiedot muuttuisivat. Jos oikeutettu yksikkö ei muutoksen takia tai muusta syystä enää täyttäisi nimeämiseksi asetettuja vaatimuksia, oikeusministeriö peruuttaisi nimeämisen. Nimeäminen voitaisiin peruuttaa esimerkiksi silloin, jos järjestöllä ei enää olisi tosiasiallista toimintaa kuluttajien etujen suojaamiseksi taikka jos järjestön organisatorakenteet tai rahoitus muuttuisivat niin, ettei järjestöä enää voitaisi pitää laissa tarkoitettulla tavalla riippumattomana.

Pykälä olisi osa edustajakannedirektiivin 5 artiklan 3 kohdan täytäntöönpanoa.

6 §. Tietojen päivittäminen. Pykälässä säädettäisiin oikeutetun yksikön velvollisuudesta määräjain päivittää tiedot, joihin oikeutetuksi yksiköksi nimeäminen on perustunut. Tultuaan nimetyksi oikeutetun yksikön olisi viiden vuoden välein ilmoitettava oikeusministeriölle lain 2 §:ssä tarkoitettut tiedot eli tiedot, jotka tarvitaan sen arvioimiseksi, täyttääkö yksikkö kaikki oikeutetulle yksikölle asetetut vaatimukset. Vaikka

oikeutetun yksikön tulisi ehdotetun 5 §:n mukaan aina ilmoittaa tietojen muuttumisesta, tietojen päivittämisestä määräajoin säädettäisiin erikseen. Tällä varmistettaisiin se, että oikeusministeriö voisi viiden vuoden välein arvioida sen, täyttääkö oikeutettu yksikkö yhä nimeämislle asetetut vaatimukset. Jos tietoja ei oikeusministeriön pyynnöstä huolimatta ilmoitettaisi, oikeusministeriö peruuttaisi nimeämisen. Jollei ilmoitetuista tiedoista muuta johtuisi, oikeutettu yksikkö jatkaisi asemassaan ilman oikeusministeriön eri päätöstä.

Pykälä olisi osa edustajakannedirektiivin 5 artiklan 3 kohdan täytäntöönpanoa.

7 §. Ilmoitusvelvollisuus. Pykälässä säädettäisiin oikeutettuihin yksiköihin liittyvästä oikeusministeriön hallinnollisesta tehtävästä. Pykälän mukaan oikeusministeriön tehtävänä olisi ilmoittaa komissiolle rajat ylittäviä edustajakanteita varten nimetyt yhdistykset ja niiden tehtävät sekä muutokset kyseisissä tiedoissa.

Pykälä olisi osa edustajakannedirektiivin 5 artiklan 1 kohdan täytäntöönpanoa.

8 §. Yhteyspiste. Pykälässä säädettäisiin oikeutettuihin yksiköihin liittyvästä oikeusministeriön hallinnollisesta tehtävästä vastaavasti kuin 7 §:ssä. Oikeusministeriö toimisi edustajakannedirektiivin 5 artiklan 5 kohdassa tarkoitettuna yhteyspisteenä, jolle komissio tai toiset jäsen- tai ETA-valtiot voisivat toimittaa pyynnöt tutkia, täyttääkö Suomessa rajat ylittäviä edustajakanteita varten oikeutetuksi yksiköksi nimetty järjestö oikeutetulle yksikölle säädetyt kriteerit. Pynnön jälkeen oikeusministeriö tutkisi, täyttäisikö järjestö yhä lain 3 §:ssä säädetyt vaatimukset. Jos oikeutetuksi yksiköksi nimetty järjestö ei enää täyttäisi nimeämislle asetettuja vaatimuksia, oikeusministeriö peruuttaisi nimeämisen. Tällainen tilanne voisi olla esimerkiksi silloin, jos järjestön säännöt olisivat muuttuneet niin, ettei sen tarkoituksena enää olisi kuluttajien etujen suojaaminen, tai jos järjestön rahoituslähteet olisivat vaihtuneet siten, ettei järjestöä enää voitaisi pitää riippumattomana.

Pykälällä pantaisiin täytäntöön direktiivin 5 artiklan 4 ja 5 kohdat.

9 §. Seuranta. Pykälässä säädettäisiin yhdestä oikeutettuihin yksiköihin liittyvästä oikeusministeriön hallinnollisesta tehtävästä vastaavasti kuin 7 ja 8 §:ssä. Oikeusministeriön tehtävänä olisi toimittaa komissiolle edustajakannedirektiivin 23 artiklan 2 kohdassa tarkoitettut tiedot Suomessa käsitellyistä edustajakanteista. Ilmoitettavia tietoja olisivat edustajakanteiden määrät ja kannetyypit, eli koskisivatko ne hyvitys- vai kiello-toimenpiteitä ja olisivatko ne kotimaisia vai rajat ylittäviä. Lisäksi tulisi ilmoittaa rikkomusten tyyppi eli käytännössä se, mitä edustajakannedirektiivin soveltamisalaa kuulu-

via säännöksiä olisi rikottu ja miten. Ilmoitettavia tietoja olisivat myös edustajakanteiden osapuolet sekä kyseisten kanteiden lopputulokset. Tiedot tulisi toimittaa vuosittain kesäkuusta 2027 lähtien.

Pykälällä pantaisiin täytäntöön direktiivin 23 artiklan 2 kohta.

10 §. Voimaantulo. Pykälä sisältäisi direktiivin mukaisen voimaantulosäännöksen. Laki tulisi voimaan 25. kesäkuuta 2023 edustajakannedirektiivin 24 artiklan 1 kohdan 2 alakohdassa säädetyn mukaisesti.

6.3 Ryhmäkannelaki

1 §. Soveltamisala. Pykälän 1 momentin nykyinen rajausta, jonka mukaan lakia ei sovelleta arvopaperimarkkina- (495/1989) tarkoitetun arvopaperin liikkeeseenlaskijan tai julkisen ostotarjouksen tekijän menettelyä koskevassa riita-asiassa, poistettaisiin. Lakia sovellettaisiin näin ollen kuluttaja-asiamiehen toimivallan mukaisessa laajuudessa kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välisen riita-asian käsittelyyn ryhmäkanteena.

Pykälän 2 momentissa lain soveltamisalaa laajennettaisiin edustajakannedirektiivin vaatimusten mukaiseksi. Lain aineellinen soveltamisala määräytyisi osin momentin sisältämän viittauksen kautta suoraan edustajakannedirektiivin soveltamisalan mukaan. Säädösteknistä ratkaisua on perusteltu 1. lakiehdotuksen 1 §:n säännöskohtaisissa perusteluissa. Lakia sovellettaisiin sen aineellisen soveltamisalan puitteissa edustajakannedirektiivissä tarkoitettuihin hyvitystoimenpiteitä koskeviin kotimaisiin ja rajat ylittäviin edustajakanteisiin. Lakia ei näin ollen sovellettaisi edustajakannedirektiivissä tarkoitettuja kieltotoimenpiteitä koskevien vaatimusten käsittelyyn, vaan kieltotoimenpiteitä koskevien vaatimusten käsittelystä säädetäisiin 1. lakiehdotuksessa. Momentilla pantaisiin täytäntöön direktiivin 2 artiklan 1 kohta hyvitystoimenpiteiden osalta.

Pykälän 2 momentilla ei kavennettaisi kuluttaja-asiamiehen toimivaltaa nykyisestä. Ryhmäkannelain soveltamisalaan kuuluisivat 1 momentin nojalla edelleen kaikki nykyisin ryhmäkannelain soveltamisalan piiriin kuuluvat asiaryhmät, vaikka kuluttaja suojaavat säännökset eivät perustuisi edustajakannedirektiivin liitteessä I olevaan säädökseen. Esimerkiksi saatavien perinnästä annetun lain vastaiseen toimintaan perustuvat vaatimukset kuuluisivat edelleen ryhmäkannelain soveltamisalaan.

Nykyisen 1 §:n 2 ja 3 momentti siirtyisivät sisällöllisesti muuttumattomina 3 ja 4 momenteiksi.

1 a §. *Vireillepano-oikeus toisessa Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa.* Ryhmäkannelakia sovelletaan sen soveltamisalaan kuuluvien vaatimusten käsittelyyn ryhmäkanteena Suomen tuomioistuimissa. Se ei lähtökohtaisesti sisällä säännöksiä ryhmä- tai edustajakanteiden käsittelystä muiden valtioiden tuomioistuimissa. Siksi lakiin ehdotetaan otettavaksi täsmentävä säännös, jossa todettaisiin laissa säädettävän myös oikeutetun yksikön oikeudesta nostaa edustajakannedirektiivissä tarkoitettu hyvitystoimenpidettä koskeva edustajakanne toisessa ETA-valtiossa.

2 a §. *Ryhmäkanteen rahoitus.* Pykälässä olisi kokonaan uudet säännökset siitä, millä edellytyksillä oikeutettu yksikkö voisi hankkia rahoitusta ns. kolmannelta osapuolelta oikeudenkäynnistä aiheutuvien kustannusten kattamiseen. Pykälässä käytettäisiin direktiivin 10 artiklan 1 kohdan liikkumavaraa, jonka mukaan voidaan sallia ryhmäkanteiden rahoittamisen ulkopuolisen varoin. Liikkumavaraa on selostettu tarkemmin edellä jaksossa 2.2.6.

Ehdotetun *1 momentin* mukaan ulkopuolinen rahoitus sallittaisiin, ja kanteiden nostamista voisi rahoittaa esimerkiksi joukkorahoituksella, mutta rahoittajan ja vastaajan väliset eturistiriidat pitäisi voida estää. Ulkopuolinen rahoittaja ei saisi olla ryhmäkanteen vastaajan kilpailija tai vastaajasta riippuvainen. Rahoittajana ei voisi olla esimerkiksi elinkeinonharjoittaja, joka toimisi vastaajan kanssa samoilla markkinoilla, eikä vastaajan kanssa samaan konserniin kuuluva yritys.

Rahoittaja ei myöskään saisi vaikuttaa epäasianmukaisesti kantajan ryhmäkanteen käsittelyn puitteissa tekemiin päätöksiin kuluttajien yhteisten etujen kannalta haitallisella tavalla. Epäasiallista vaikuttamista voisi olla esimerkiksi se, että rahoittaja kannustaisi jatkamaan prosessia saadakseen paremman vastikkeen itselleen, vaikka kuluttajien edun mukaista olisi sopia asia. Epäasiallisena voitaisiin pitää rahoittajan pyrkimystä vaikuttaa omaksi edukseen sovintosopimuksen tekemiseen tai siitä neuvottelemiseen, vaikka kuluttajien etu olisi jatkaa prosessia. Sitä vastoin esimerkiksi kannetta rahoittavan kattojärjestön ohjeet alajärjestölle suositeltavista prosessitoimista eivät olisi epäasianmukaista vaikuttamista. Ollakseen kiellettyä, vaikuttamisen tulisi myös olla kuluttajien yhteisten etujen kannalta haitallista.

Säännösten tarkoituksena olisi estää perusteettomien kanteiden nostamista. Niillä pyritään myös estämään kanteiden nostamista hyötymistarkoituksessa siten, että suurimman hyödyn saaja on rahoittaja eivätkä menetystä tai vahinkoa kärsineet kuluttajat. Momentilla pantaisiin täytäntöön direktiivin 10 artiklan 2 kohta.

Pykälän *2 momentissa* säädettäisiin rahoituksen arvioimista koskevasta menettelystä sekä toimenpiteistä, mitä 1 momentin vastaisesta rahoituksesta voisi seurata. Jos ilmenisi perusteltuja epäilyjä, että ryhmäkanteen rahoittaja olisi ryhmäkanteen vastaa-

jan kilpailija tai vastaajasta riippuvainen taikka pyrkisi vaikuttamaan kantajaan 1 momentin vastaisesti, tuomioistuimen olisi kehotettava kantajaa määrääjässä toimittamaan selvitys kanteen rahoituksesta ja mahdollisista korjaavista toimenpiteistä. Käytännössä järjestelmä toimisi siten, että vastaaja esittäisi perustellun väitteen siitä, että rahoitus olisi 1 momentin vastainen, minkä perusteella tuomioistuin esittäisi pyynnön selvityksen antamisesta. Vaikka rahoitus ei täyttäisi 1 momentin vaatimuksia, kantajalla olisi mahdollisuus korjata rahoitus vaatimusten mukaiseksi, kuten luopua 1 momentin vastaisesta rahoituksesta ja hankkia uusi rahoittaja.

Samalla kun tuomioistuin pyytäisi kantajalta selvitystä rahoituksesta, kantajalle olisi ilmoitettava, että kanne voidaan jättää tutkimatta, jos kantaja ei noudata kehotusta. Jos kanteen rahoitus olisi järjestetty 1 momentin vaatimusten vastaisesti eikä kantaja korjaisi tilannetta, tai jos kantaja ei noudattaisi kehotusta rahoitus selvityksen antamisesta, tuomioistuimen olisi jätettävä kanne tutkimatta. Kanne ei siis hylättäisi. Kanteen tutkimatta jättäminen prosessiesteen takia ei näin vaikuttaisi niiden kuluttajien oikeuksiin, joita kanne koskee. Tuomioistuimen tulee jättää kanne tutkimatta heti, kun tutkimatta jättämisen edellytykset ovat selvillä. Ehdotettu säännös tulisi kuitenkin tyyppillisesti sovellettavaksi oikeusprosessin valmisteluvaiheessa vasta vastaajan vastauksen jälkeen.

Momentilla pantaisiin täytäntöön direktiivin 10 artiklan 3 ja 4 kohdat.

4 §. Kanneoikeus. Pykälässä säädettäisiin siitä, kenellä on asiavaltuus saattaa vireille ryhmäkanne. Voimassa olevan 4 §:n mukaan kanneoikeus on vain kuluttaja-asiamiehellä. Edustajakannedirektiivi edellyttää kanneoikeuden antamista myös järjestöille oikeutettuina yksikköinä. Selvyyden vuoksi kanneoikeutta koskevaa säännöstä muutettaisiin niin, että kuluttaja-asiamiehen sijaan puhuttaisiin oikeutetun yksikön kanneoikeudesta. Kuluttaja-asiamiehen kannalta kyse olisi teknisestä muutoksesta, koska kuluttaja-asiamies nimettäisiin lain 4 a §:ssä oikeutetuksi yksiköksi.

4 a §. Oikeutettu yksikkö. Pykälässä säädettäisiin siitä, mitkä tahot olisivat ehdotettua lakia sovellettaessa oikeutettuja yksikköjä.

Pykälän 1 kohdan mukaan kuluttaja-asiamies olisi oikeutettu yksikkö valvontavaltansa kuuluvassa asiassa. Kuluttaja-asiamiehen kanneoikeus pysyisi siten nykyistä vastaavana.

Pykälän 2 kohdan mukaan oikeutettu yksikkö olisi myös sääntömääräiseen tarkoitukseensa kuuluvassa asiassa kuluttajien yhteisiä etuja edistävä järjestö, jonka oikeusministeriö olisi nimennyt oikeutetuksi yksiköksi laissa tarkoitettuja ryhmäkanteita varten. Vastaavasti kuin ehdotetussa laissa kieltoimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta

kanneoikeus olisi rajoitettu järjestön sääntömääräiseen tarkoitukseen kuuluviin asioihin. Järjestön tarkoitus määritellään järjestön säännöissä, ja tarkoitus rajaisi sitä, missä asioissa järjestö voisi panna edustajakanteen vireille. Tämä ei tarkoittaisi sitä, että järjestön yhtenä tarkoituksena tulisi olla kanteiden ajaminen, vaan että kanteen tulisi liittyä asiaan, jonka edistämiseksi järjestö toimii.

Lisäksi järjestön tulisi edistää kuluttajien yhteisiä etuja eli joko yleisiä etuja tai tietyn kuluttajaryhmän etuja. Oikeutettuna yksikkönä toimiminen edellyttäisi, että oikeusministeriö olisi nimennyt järjestön oikeutetuksi yksiköksi nimenomaan hyvitystoimenpiteitä koskevia ryhmäkanteita varten.

Pykälän 3 kohdan mukaan laissa tarkoitettu oikeutettu yksikkö olisi myös sääntömääräiseen tarkoitukseensa kuuluvassa asiassa toisessa ETA-valtiossa edustajakannedirektiivissä tarkoitettuja rajat ylittäviä edustajakanteita varten nimetty oikeutettu yksikkö, joka olisi merkitty komission laatimaan luetteloon rajat ylittäviä edustajakanteita varten nimetyistä oikeutetuista yksiköistä.

Kyse on oikeutettujen yksiköiden kanneoikeuden vastavuoroisesta tunnustamisesta. Toisessa ETA-valtiossa oikeutetuksi yksiköksi rajat ylittäviä edustajakanteita varten nimetty järjestö tai viranomaisena voisi panna vireille edustajakanteen Suomessa, eikä käräjäoikeus tutkisi sitä, täyttääkö yksikkö oikeutetuksi yksiköksi nimeämisen vaatimukset. Kanneoikeuden vastavuoroinen tunnustaminen ei kuitenkaan rajoittaisi asiaa käsittelevän tuomioistuimen oikeutta tutkia sitä, onko oikeutetulla yksiköllä sääntömääräisen tarkoituksensa perusteella oikeus ryhtyä toimiin kysymyksessä olevassa yksittäisessä tapauksessa. Esimerkiksi jos oikeutetuksi yksiköksi nimetty järjestö, jonka tarkoituksena on omakotitaloasujien etujen edistäminen, nostaisi kanteen rahastosopimuksia koskevassa asiassa, tuomioistuin voisi jättää kanteen tutkimatta sillä perusteella, ettei järjestöllä ole nimeämisestään huolimatta kanneoikeutta kyseisessä yksittäisessä asiassa. Samoin kuin 2 momentissa, kanneoikeus olisi rajoitettu yksikön sääntömääräiseen tarkoitukseen, mikä voisi tarkoittaa joko järjestön säännöissä määriteltä tarkoitusta tai viranomaisen laissa määriteltä toimialaa.

Pykälä olisi osa edustajakannedirektiivin 4 artiklan 1 ja 2 kohtien sekä 6 artiklan 1 ja 3 kohtien täytäntöönpanoa.

4 b §. *Oikeutettu yksikkö rajat ylittäviä edustajakanteita varten.* Pykälässä säädettäisiin siitä, millä edellytyksillä kuluttaja-asiamies ja kuluttajien yhteisiä etuja edistävät järjestöt voisivat panna vireille rajat ylittävän edustajakanteen Suomessa ja toisessa ETA-valtiossa.

Pykälän *1 momentin* mukaan kuluttaja-asiamies voisi valvontavaltaansa ja edustajakannedirektiivin soveltamisalaan kuuluvassa asiassa nostaa kuluttajaryhmän puolesta hyvitystoimenpidettä koskevan edustajakanteen toisessa ETA-valtiossa siten kuin sanotussa valtiossa säädetään. Lisäksi kanteen nostamisen edellytyksenä olisi, että vastaajana olevan elinkeinonharjoittajan menettely olisi loukannut kuluttajaryhmän oikeuksia Suomessa. Kuluttaja-asiamies voisi erinäisin reunaehdoin nostaa hyvityskanteen esimerkiksi Saksassa silloin, jos saksalaisen elinkeinonharjoittajan suomalaisten kuluttajien kanssa käyttämän vakiosopimuksen ehdot olisivat olleet direktiivin soveltamisalaan kuuluvan säännöksen vastaiset, ja kanteen nostaminen olisi Saksan lainsäädännön mukaan mahdollista.

Pykälän *2 momentin* mukaan toisessa ETA-valtiossa sanotussa valtiossa säädetyn mukaisesti hyvitystoimenpiteitä koskevan edustajakanteen voisi nostaa kuluttajaryhmän puolesta myös järjestö, jonka oikeusministeriö olisi nimennyt oikeutetuksi yksiköksi rajat ylittäviä edustajakanteita varten. Järjestön tulisi edistää kuluttajien yhteisiä etuja ja kanneoikeus koskisi vain järjestön sääntömääräiseen tarkoitukseen kuuluvia asioita vastaavasti kuin kotimaisissa edustajakanteissa.

Pykälän *3 momentissa* säädettäisiin oikeusministeriön velvollisuudesta ilmoittaa 1 momentissa tarkoitetut viranomaiset sekä niiden tehtävät EU:n komissiolle, komission laatimaan luetteloon jäsenmaiden ilmoittamista rajat ylittäviä edustajakanteita varten nimetyistä oikeutetuista yksiköistä luetteloa varten. Lisäksi momentissa olisi informatiivinen viittaus järjestön oikeutetuksi yksiköksi nimeämisestä koskevaan lakiin, jossa säädettäisiin 2 momentissa tarkoitettujen järjestöjen ilmoittamisesta mainittuun luetteloon.

Pykälä olisi osa edustajakannedirektiivin 4 artiklan 2, 3 ja 7 kohtien, 5 artiklan 1 kohdan sekä 7 artiklan 1 kohdan täytäntöönpanoa.

4 c §. *Järjestön nimeäminen oikeutetuksi yksiköksi.* Pykälä sisältäisi informatiivisen viittauksen järjestön oikeutetuksi yksiköksi nimeämisestä koskevaan lakiin.

7 §. *Ilmoituksen sisältö.* Pykälän *1 momentin 4 kohtaan* lisättäisiin maininta siitä, että kantajan toimittaman ilmoituksen tulisi sisältää myös tieto mahdollisesta ilmoittautumismaksusta. Tieto olisi lisättävä ilmoitukseen silloin, kun kanteen nostanut oikeutetuksi yksiköksi nimetty järjestö edellyttäisi ryhmään ilmoittautuvalta maksun suorittamista. Ehdotettu muutos liittyy direktiivin 20 artiklan 3 kohdassa tarkoitetun kohtuullisen osallistumismaksun perimisen sallimiseen. Maksusta säädettäisiin 8 §:n 1 momentissa.

8 §. Ryhmän jäsenyys. Pykälän 1 momenttiin tehtäisiin tekninen muutos poistamalla momentista sana *allekirjoitetun*. Voimassa olevan momentin mukaan ryhmän jäsen, joka asetetussa määräajassa on toimittanut kantajalle, eli käytännössä kuluttaja-asiamiehelle, kirjallisen *allekirjoitetun* ilmoituksen halukkuudestaan osallistua ryhmäkanteeseen, kuuluu ryhmään. Sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain 9 §:n (534/2016) mukaan vireillepanossa ja asian muussa käsittelyssä vaatimuksen kirjallisesta muodosta täyttää myös viranomaiselle toimitettu sähköinen asiakirja, eikä asiakirjaa tarvitse täydentää allekirjoituksella, jos siinä on tiedot lähettäjistä eikä sen alkuperäisyyttä tai eheyttä ole syytä epäillä. Allekirjoitettua ilmoittautumista ei siten tosiasiaa vaadita kantajan ollessa viranomainen. Sanottua lakia ei kuitenkaan sovelleta muihin kuin viranomaisiin. Tästä seuraa, että kantajan ollessa oikeutetuksi yksiköksi nimetty järjestö allekirjoitusvaatimuksen voitaisiin katsoa edellyttävän kirje-postin käyttämistä ilmoittautumismenettelystä. Tämä ei ole nyky-yhteiskunnassa toimiva menettelytapa, mikä vuoksi momentista poistettaisiin vaatimus allekirjoituksesta. Kyse olisi kansallisiin säädöksiin liittyvästä tarkistamisesta.

Lisäksi 1 momenttiin lisättäisiin virke, jonka mukaan kantajana toimiva oikeutetuksi yksiköksi nimetty järjestö voisi edellyttää ryhmäkanteeseen osallistuvalla kohtuullisen ilmoittautumismaksun suorittamista. Ilmoittautumismaksulla tarkoitettaisiin muodollista, direktiivin 20 artiklan 3 kohdassa tarkoitettua määrältään kohtuullista osallistumismaksua. Silloin kun maksun suorittaminen olisi ilmoitettu osallistumisen edellytykseksi, maksu oikeuttaisi kuluttajan osallistumaan ryhmäkanteeseen ryhmän jäsenenä edellyttäen, että kuluttaja muutoin täyttäisi ryhmän jäsenen määritelmän. Maksu ei olisi oikeudenkäyntikulu eikä siten siirrettävissä vastapuolen korvattavaksi kanteen menestyessä. Maksussa kysymys olisi ainoastaan järjestön ja ryhmään mukaan ilmoittautuneiden kuluttajien välisestä oikeussuhteesta, joka vain välillisesti liittyisi ryhmäkanteeseen, eikä siitä säädettäisi laissa enemmälti. Riippumatta asian lopputuloksesta järjestön ei siten tarvitsisi palauttaa ilmoittautumismaksua kanteeseen liittyneelle kuluttajalle, ellei toisin olisi sovittu. Momentissa käytettäisiin 20 artiklan 3 kohdan liikkumavaraa.

15 a §. Tuomiosta tai muusta ratkaisusta ilmoittaminen ryhmän jäsenille. Ehdotettu pykälä olisi uusi ja sisältäisi säännökset kantajan ja vastaajan tuomioita koskevasta ilmoitusvelvollisuudesta.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin kantajan ilmoitusvelvollisuudesta. Kantajan velvollisuutena olisi ilmoittaa annetusta tuomiosta ja muista tuomioistuimen ratkaisuista edustamansa ryhmän jäsenille.

Pykälän 2 momentissa olisi säännös vastaajan ilmoitusvelvollisuudesta. Tuomioistuin voisi velvoittaa vastaajan antamaan 1 momentissa tarkoitettut tiedot ryhmän jäsenille. Tällaista velvoitetta ei asetettaisi viran puolesta, vaan vain kantajan sitä vaatiessa.

Koska ryhmäkannelaissa säädetään opt in -menettelystä, ja osallistuminen ryhmäkanteeseen näin ollen edellyttää ryhmään ilmoittautumista ja yhteystietojen antamista kantajalle, on todennäköistä, että säännös tulisi harvoin sovellettavaksi. Pykälässä käytettäisiin 13 artiklan 3 kohdan liikkumavaraa elinkeinonharjoittajan tiedottamisvelvollisuudesta. Liikkumavaraa on selostettu tarkemmin edellä luvussa 2.2.9.

18 a §. Ryhmäkanteista tiedottaminen. Pykälässä säädettäisiin siitä, miten kantajan tulisi informoida nostamistaan edustajakanteista. Ehdotetun pykälän mukaan kantajan olisi annettava verkkosivustollaan tietoa suunnitelluista ja nostetuista ryhmäkanteista, ryhmäkanteiden käsittelyvaiheesta sekä käsittelyn päättymisestä ja lopputuloksesta. Käytännössä kuluttaja-asiamiehen ja oikeutetuksi yksiköksi nimetyn järjestön olisi tiedotettava kaikista nostamistaan kanteista sekä niiden lopputuloksista. Pykälällä pantaisiin täytäntöön edustajakannedirektiivin 13 artiklan 1 kohta.

6.4 Laki oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa

1 luku Yleiset säännökset

6 §. Markkinaoikeudelliset asiat. Voimassa olevan pykälän 1 momentin 10 kohdan mukaan markkinaoikeus käsittelee markkinaoikeudellisina asioina asiat, jotka säädetään sen toimivaltaan kuuluviksi rajat ylittävästä kieltomenettelystä annetussa laissa. Momentin 10 kohdassa laki rajat ylittävästä kieltomenettelystä korvattaisiin lailla kieltotoimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta. Kyse on teknisestä muutoksesta, joka on tarpeen, kun 1. lakiehdotuksen mukaan laki rajat ylittävästä kieltomenettelystä kumottaisiin lailla kieltotoimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta.

5 luku Markkinaoikeudellisten asioiden käsittely

2 §. Asian vireillepanoon oikeutetut. Pykälän 1 momentin 7 kohta muutettaisiin siten, että siinä rajat ylittävästä kieltomenettelystä annetun lain mukaan vireillepanoon oikeutettujen sijaan säädettäisiin siitä, mikä taho voisi tehdä luvun 1 §:ssä tarkoitetun hakemuksen kieltotoimenpiteitä koskevista edustajakanteista annetun lain mukaisissa asioissa. Tämä taho olisi oikeutettu yksikkö.

6.5 Laki Kilpailu- ja kuluttajavirastosta

1 luku Kilpailu- ja kuluttajavirastoa koskevat säännökset

2 §. Tehtävät. Kilpailu- ja kuluttajavirastosta annetun lain 2 §:ssä säädetään KKV:n tehtävistä. Pykälään lisättäisiin uusi 4 momentti, jonka mukaan KKV voisi panna vireille edustajakanteen siten kuin laissa kieltotoimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta säädetään. Kyse on teknisestä muutoksesta, joka on tarpeen, kun 1. lakiehdotuksen mukaan laki rajat ylittävistä kieltomenettelyistä kumottaisiin lailla kieltotoimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta ja KKV voisi panna vireille sekä kotimaisen että rajat ylittävän edustajakanteen.

2 luku Kuluttaja-asiamiestä koskevat erityiset säännökset

15 §. Ryhmäkanteen. Voimassa olevan pykälän mukaan kuluttaja-asiamies voi panna vireille ryhmäkanteen siten kuin ryhmäkannelaissa tarkemmin säädetään. Pykälää täydennettäisiin edustajakanteella niin, että kuluttaja-asiamies voisi panna vireille ryhmäkanteen ja rajat ylittävän edustajakanteen siten kuin ryhmäkannelaissa tarkemmin säädetään ja kieltotoimenpidettä koskevan edustajakanteen siten kuin laissa kieltotoimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta säädetään. Kyse on teknisestä muutoksesta.

6.6 Laki matkapalveluyhdistelmien tarjoajista

4 luku Valvonta ja pakkokeinot

23 §. Pakkokeinot eräissä rajat ylittävissä tapauksissa. Voimassa olevan kieltomenettelylain 2 §:n 2 momentin mukaan vaatimuksen kyseisen lain 1 §:n 2 momentin 5 kohdassa mainitun direktiivin 7 artiklan vastaisen toiminnan kieltämisestä käsittelee KKV siten kuin valmismatkaliikkeistä annetussa laissa (939/2008) säädetään.

Laki valmismatkaliikkeistä on kumottu lailla matkapalveluyhdistelmien tarjoajista. Matkapalveluyhdistelmien tarjoajista annetun lain (921/2017) 23 §:n mukaan KKV voi ryhtyä kyseisen lain 22 §:ssä mainittuihin toimenpiteisiin myös rajat ylittävistä kieltomenettelyistä annetun lain 2 §:ssä tarkoitetun ulkomaisen viranomaisen tai järjestön hakemuksesta, jos Suomesta peräisin oleva toiminta on vastoin matkapakettidirektiivin V ja VI luvun sekä VII luvun 20 artiklan säännöksiä sellaisina kuin ne on pantu kansallisesti täytäntöön sovellettavaksi tulevassa laissa.

Esitetyn 1. lakiehdotuksen 3 §:n mukaan kieltotoimenpiteitä koskevat edustajakanteet käsiteltäisiin yksinomaan markkinaoikeudessa, eikä enää miltään osin muissa viranomaisissa. Pykälä tulee siten kumota. Kyse on teknisestä muutoksesta, joka on tarpeen, kun laki rajat ylittävistä kieltomenettelyistä kumottaisiin lailla kieltotoimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta eikä KKV:llä olisi toimivaltaa käsitellä rajat ylittäviä edustajakanteita.

24 §. Edustajakanteen vireillepano. Voimassa olevan pykälän mukaan KKV:n oikeudesta panna vireille kieltokanne toisessa EU- tai ETA-valtiossa säädetään rajat ylittävistä kieltomenettelyistä annetussa laissa. Pykälä kumottaisiin. Muutos on tarpeen, koska laki rajat ylittävistä kieltomenettelyistä kumottaisiin lailla kieltotoimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta ja Kilpailu- ja kuluttajavirastosta annetun lain 2 §:ään lisättäisiin viittaus lakiin kieltotoimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta.

6.7 Laki Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuksesta

2 §. Tehtävät. Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuksesta annetun lain (593/2009) 2 §:ssä säädetään Fimean tehtävistä. Pykälään lisättäisiin uusi *4 momentti*, jonka mukaan Fimea voisi panna vireille edustajakanteen siten kuin laissa kieltotoimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta säädetään.

6.8 Lääkelaki

10 luku Erinäisiä säännöksiä

93 a §. Voimassa olevan kieltomenettelylain 2 §:n 2 momentin mukaan vaatimuksen kyseisen lain 1 §:n 2 momentin 4 kohdassa mainitun direktiivin 21 artiklan sekä momentin 6 kohdassa mainitun direktiivin vastaisen toiminnan kieltämisestä käsittelee Fimea siten kuin lääkelaisissa säädetään.

Lääkelain 93 a §:n 1 momentin mukaan Fimea voi ryhtyä kyseisen lain 93 §:n 1 ja 2 momentissa mainittuihin toimenpiteisiin myös rajat ylittävistä kieltomenettelyistä annetun lain 2 §:ssä tarkoitetun ulkomaisen viranomaisen tai järjestön hakemuksesta, jos Suomesta peräisin oleva toiminta on vastoin ihmisille tarkoitettujen lääkkeiden mainonnasta annetun neuvoston direktiivin 92/28/ETY tai televisiotoimintaa koskevien jä-

senvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta annetun neuvoston direktiivin 89/552/ETY 14 artiklan säännöksiä sellaisina kuin ne on pantu kansallisesti täytäntöön sovellettavaksi tulevassa laissa.

Pykälä esitetään kumottavaksi, koska kieltomenettelyä koskeva laki kumottaisiin ja 1. lakiehdotuksen 3 §:n mukaan kieltotoimenpiteitä koskevat edustajakanteet käsiteltäisiin yksinomaan markkinaoikeudessa, eikä enää miltään osin muissa viranomaisissa.

93 b §. Voimassa olevan säännöksen mukaan Fimean oikeudesta panna vireille kieltokanne toisessa ETA-valtiossa säädetään rajat ylittävästä kieltomenettelystä annettussa laissa. Pykälä kumottaisiin. Muutos tehtäisiin, koska laki rajat ylittävästä kieltomenettelystä kumottaisiin lailla kieltotoimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta ja Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuksesta annetun lain 2 §:ään lisättäisiin viittaus lakiin kieltotoimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta.

6.9 Laki Energiavirastosta

1 §. Tehtävät. Energiavirastosta annetun lain (870/2013) 1 §:ssä säädetään Energiaviraston tehtävistä. Pykälään lisättäisiin uusi *12 momentti*, jonka mukaan Energiavirasto voisi panna vireille edustajakanteen siten kuin laissa kieltotoimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta säädetään.

6.10 Laki Finanssivalvonnasta

3 §. Tehtävät. Finanssivalvonnasta annetun lain (878/2008) 3 §:ssä säädetään Finanssivalvonnan tehtävistä. Pykälään lisättäisiin uusi *5 momentti*, jonka mukaan Finanssivalvonta voisi panna vireille edustajakanteen siten kuin laissa kieltotoimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta säädetään.

6.11 Laki Liikenne- ja viestintävirastosta

1 luku Liikenne- ja viestintäviraston asema ja tehtävät

2 §. Tehtävät. Liikenne- ja viestintävirastosta annetun lain (935/2018) 2 §:ssä säädetään Traficomin tehtävistä. Pykälään lisättäisiin uusi *5 momentti*, jonka mukaan Traficom voisi panna vireille edustajakanteen siten kuin laissa kieltotoimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta säädetään.

6.12 Laki Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirastosta

2 §. Tehtävät. Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirastosta annetun lain (669/2008) 2 §:ssä säädetään Valviraan tehtävistä. Pykälään lisättäisiin uusi *3 momentti*, jonka mukaan Valvira voisi panna vireille edustajakanteen siten kuin laissa kieltotoimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta säädetään.

6.13 Tietosuojalaki

3 luku Valvontaviranomainen

14 §. Tietosuojavaltuutetun tehtävät ja toimivaltuudet. Tietosuojalain 3 luvun 14 §:n 1 momentin mukaan tietosuojavaltuutetun tehtävistä ja toimivaltuuksista säädetään tietosuojasetuksen 55–59 artiklassa, ja tietosuojavaltuutetulla on myös muita kyseisessä tai muussa laissa säädettyjä tehtäviä ja toimivaltuuksia. Pykälän *1 momenttiin* lisättäisiin uusi säännös, jonka mukaan tietosuojavaltuutettu voisi panna vireille edustajakanteen siten kuin laissa kieltotoimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta säädetään.

6.14 Laki Turvallisuus- ja kemikaalivirastosta

2 §. Tehtävät. Turvallisuus- ja kemikaalivirastosta annetun lain (1261/2010) 2 §:ssä säädetään Tukesin tehtävistä. Pykälään lisättäisiin uusi *6 momentti*, jonka mukaan Tukes voisi panna vireille edustajakanteen siten kuin laissa kieltotoimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta säädetään.

7 Voimaantulo

Lakien ehdotetaan tulemaan voimaan 25.6.2023.

Direktiivi on pantava täytäntöön 25.12.2022 mennessä, ja sen täytäntöön pane-
miseksi annettavia säännöksiä on sovellettava 25.6.2023 alkaen.

Muutokset vaikuttaisivat vain lakien voimaantulon jälkeen nostettaviin edustaja- ja ryh-
mäkanteisiin.

Järjestöt voisivat pyytää tulla nimetyiksi oikeutetuiksi yksiköiksi heti järjestöjen nimeä-
mistä oikeutetuiksi yksiköiksi koskevan lain tultua voimaan.

8 Toimeenpano ja seuranta

Direktiivin toimeenpanosta ja seurannasta säädetään sen 23 artiklassa. Komissio toteuttaa direktiivin arvioinnin aikaisintaan 26.6.2028. Komissio arvioi erityisesti direktiivin soveltamisalaa ja sitä, voitaisiinko rajat ylittäviä edustajakanteita käsitellä parhaiten unionin tasolla perustamalla Euroopan oikeusasiamies. Komissio tekee arvionsa niiden tietojen perusteella, joita jäsenvaltiot ovat sille toimittaneet. Jäsenvaltioiden on toimitettava komissiolle viimeistään 26.6.2027 ja sen jälkeen vuosittain tiedot käsitellyistä edustajakanteista, säädösrikkomisten tyypeistä, edustajakanteiden osapuolista ja lopputuloksista.

9 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Viime vuosina on yleistynyt käsitys, jonka mukaan voimassa olevaan lainsäädäntöön tehtävät vähäisetkin muutokset on käytännössä aina johdettava perustuslain turvaamisesta perusoikeuksista ja arvioitava niiden kannalta. Tätä menettelytapaa ei voida kuitenkaan pitää kaikissa tilanteissa tarkoituksenmukaisena tai tarpeellisena. Tässä esityksessä tehtäväksi ehdotetut lainmuutokset eivät vaikuta perusoikeuksiin tavalla, joka edellyttäisi perusoikeuspunnintaa, vaan ovat voimassa olevaa lainsäädäntöä ja sen toimivuutta kehittäviä ja jo aiemmin asetettujen tavoitteiden toteumista edistäviä. Esitys ei näin ollen sisällä säännösehdotuksia, joiden perustuslainmukaisuutta tai suhdetta Suomea sitoviin ihmisoikeusvelvoitteisiin on tarpeen arvioida. Lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

LAKIEHDOTUKSET

1.

Laki kieltotoimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 § *Soveltamisala*

Tätä lakia sovelletaan kuluttajien yhteisten etujen suojaamiseksi vireille pantavista edustajakanteista ja direktiivin 2009/22/EY kumoamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä (EU) 2020/1828, jäljempänä *edustajakannedirektiivi*, tarkoitettuihin kieltotoimenpiteitä koskeviin kotimaisiin ja rajat ylittäviin edustajakanteisiin.

2 § *Määritelmät*

Tässä laissa tarkoitetaan:

- 1) *kuluttajien yhteisillä eduilla* kuluttajien yleistä etua tai tietyn kuluttajaryhmän etuja;
- 2) *oikeutetulla yksiköllä* kuluttajien etuja edustavaa viranomaista tai järjestöä, jonka Euroopan talousalueeseen kuuluva valtio, jäljempänä *ETA-valtio*, on nimennyt oikeutetuksi panemaan vireille edustajakanteita;
- 3) *edustajakanteella* kannetta, jonka tarkoituksena on suojata kuluttajien yhteisiä etuja ja jonka on pannut vireille kuluttajien puolesta toimiva oikeutettu yksikkö kieltotoimenpiteen määräämistä varten;
- 4) *kotimaisella edustajakanteella* edustajakannetta, jonka Suomessa nimetty oikeutettu yksikkö on pannut vireille Suomessa;
- 5) *rajat ylittäväällä edustajakanteella* edustajakannetta, jonka oikeutettu yksikkö on pannut vireille muussa ETA-valtiossa kuin siinä, jossa se on nimetty;
- 6) *kieltotoimenpiteellä* määräystä, jolla elinkeinonharjoittajaa kielletään jatkamasta tai uudistamasta menettelyä

3 §

Toimivaltainen tuomioistuin

Tässä laissa tarkoitetut edustajakanteet käsitellään markkinaoikeudessa siten kuin oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetussa laissa (100/2013) säädetään, jollei tästä laista muuta johdu.

4 §

Edustajakanne

Oikeutettu yksikkö voi hakemuksella panna vireille kieltotoimenpiteen määräämistä koskevan edustajakanteen elinkeinonharjoittajaa vastaan, joka on menetellyt edustajakannedirektiivin liitteessä I luetelluissa säädöksissä olevien kuluttajien yhteisiä etuja suojaavien säännösten vastaisesti, myös sellaisina kuin nämä säännökset on kansallisesti pantu täytäntöön sovellettavaksi tulevassa laissa, ja kyseinen menettely aiheuttaa tai saattaa aiheuttaa haittaa kuluttajien yhteisille eduille.

Jos oikeutettuna yksikkönä toimiva viranomainen katsoo, että elinkeinonharjoittaja on menetellyt 1 momentissa tarkoitettujen säännösten vastaisesti, viranomaisen on ennen edustajakanteen vireille panoa ilmoitettava elinkeinonharjoittajalle asiasta siten, että elinkeinonharjoittaja voisi vapaaehtoisesti luopua menettelystään. Viranomaisen on annettava ilmoitus tiedoksi Kilpailu- ja kuluttajavirastolle, jollei se ole ilmeisen tarpeetonta. Ilmoituksen tekemättä jättäminen ei ole este edustajakanteen tutkimiselle markkinaoikeudessa.

5 §

Oikeutettu yksikkö kotimaisia edustajakanteita varten

Kuluttaja-asiamies, Kilpailu- ja kuluttajavirasto, Energiavirasto, Finanssivalvonta, Liikenne- ja viestintävirasto, Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto, tietosuojavaltuutettu ja Turvallisuus- ja kemikaalivirasto voivat oikeutettuna yksikkönä panna vireille kotimaisen edustajakanteen valvontavaltaansa kuuluvassa asiassa.

Kuluttajien yhteisiä etuja edistävä järjestö, jonka oikeusministeriö on nimennyt oikeutetuksi yksiköksi kotimaisia edustajakanteita varten, voi sääntömääräiseen tarkoitukseensa kuuluvassa asiassa panna vireille kotimaisen edustajakanteen kuluttajien yhteisten etujen suojaamiseksi. Nimeämisestä säädetään lailla järjestön nimeämisestä oikeutetuksi yksiköksi sekä muista oikeutettuihin yksiköihin liittyvistä velvoitteista (/202).

6 §

Oikeutettu yksikkö rajat ylittäviä edustajakanteita varten

Kuluttaja-asiamies, Kilpailu- ja kuluttajavirasto, Energiavirasto, Finanssivalvonta, Liikenne- ja viestintävirasto, Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto, tietosuojavaltuutettu ja Turvallisuus- ja kemikaalivirasto voivat valvontavaltaansa kuuluvassa asiassa panna vireille rajat ylittävän edustajakanteen toisessa ETA-valtiossa, jos elinkeinonharjoittajan menettely loukkaa viranomaisen suojaamia kuluttajien yhteisiä etuja Suomessa siten kuin 4 §:ssä säädetään.

Kuluttajien yhteisiä etuja edistävä järjestö, jonka oikeusministeriö on nimennyt oikeutetuksi yksiköksi rajat ylittäviä edustajakanteita varten, voi sääntömääräiseen tarkoitukseensa kuuluvassa asiassa panna vireille 4 §:ssä tarkoitetun edustajakanteen toisessa ETA-valtiossa, jos kieltotoimenpiteen kohteena oleva menettely loukkaa järjestön suojaamia kuluttajien yhteisiä etuja. Nimeämisestä säädetään lailla järjestön nimeämisestä oikeutetuksi yksiköksi sekä muista oikeutettuihin yksiköihin liittyvistä velvoitteista (/202).

7 §

Oikeus panna vireille rajat ylittävä edustajakanne Suomessa

Toisessa ETA-valtiossa rajat ylittäviä edustajakanteita varten nimetty oikeutettu yksikkö, joka on merkitty edustajakannedirektiivin 5 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun luetteloon, voi panna vireille, tai yksikön ollessa järjestö voi sääntömääräiseen tarkoitukseensa kuuluvassa asiassa panna vireille, rajat ylittävän edustajakanteen Suomessa, jos kieltotoimenpiteen kohteena oleva menettely loukkaa oikeutetuksi yksiköksi nimetyn viranomaisen tai järjestön suojaamia kuluttajien yhteisiä etuja.

Kuluttaja-asiamies voi harkintansa mukaan toimia toisessa ETA-valtiossa nimetyn oikeutetun yksikön oikeudenkäyntiasiamiehenä tai –avustajana, kun käsitellään 1 momentissa tarkoitettua edustajakannetta tuomioistuimessa.

8 §

Edustajakanteen vireille paneminen

Edustajakanne tulee vireille markkinaoikeudelle toimitettavalla kirjallisella hakemuksella.

Hakemuksessa on ilmoitettava:

- 1) yksilöity vaatimus;
- 2) seikat, joita vaatimus koskee;

- 3) kuluttajien yleinen etu, johon vaatimus liittyy, jos vaatimus ei liity selkeästi määriteltävissä olevaan kuluttajaryhmään;
- 4) riittävät tiedot sen kuluttajaryhmän määrittelemiseksi, jota edustajakanne koskee, jos vaatimus liittyy rajattuun kuluttajaryhmään kohdistuneeseen menettelyyn ja edustajakanteen vireilläolo johtaa menettelyyn perustuvan velan vanhentumisen keskeytymiseen siten kuin 11 §:ssä säädetään;
- 5) mahdollisuuksien mukaan ne todisteet, jotka oikeutettu yksikkö aikoo vaatimuksensa tueksi esittää, sekä mitä tämä kullakin todisteella aikoo näyttää toteen.

Hakemuksessa on ilmoitettava asianosaisten nimet ja kotipaikat sekä heidän laillisen edustajansa tai asiamiehensä yhteystiedot sekä se postiosoite ja mahdollinen muu osoite, johon asiaa koskevat kutsut, kehotukset ja ilmoitukset voidaan lähettää (*prosessiosoite*). Asianosaisten puhelinnumero ja muut yhteystiedot on myös soveltuvalta tavalla ilmoitettava markkinaoikeudelle. Jos jokin tieto myöhemmin muuttuu, oikeutetun yksikön tulee viipymättä ilmoittaa siitä markkinaoikeudelle.

Hakemus on oikeutetun yksikön tai, jollei oikeutetut yksikkö itse ole sitä laatinut, sen laatijan allekirjoitettava. Laatijan on samalla ilmoitettava ammattinsa ja asuinpaikkansa.

9 §

Edustajakanteista tiedottaminen

Kuluttaja-asiamiehen, Kilpailu- ja kuluttajaviraston, Energiaviraston, Finanssivalvonnan, Liikenne- ja viestintäviraston, Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuksen, Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontaviraston, tietosuojavaltuutetun ja Turvallisuus- ja kemikaaliviraston sekä oikeutetuksi yksiköksi nimetyn järjestön on tiedotettava yleisölle verkkosivustoillaan tässä laissa tarkoitetuista edustajakanteista, jotka ne ovat panneet vireille, edustajakanteiden käsittelyn vaiheesta sekä edustajakanteiden johdosta annetuista ratkaisuista.

10 §

Kiellon määrääminen

Markkinaoikeus voi oikeutetun yksikön vaatimuksesta kieltää elinkeinonharjoittajaa jatkamasta edustajakannedirektiivin liitteessä I luetelluissa säädöksissä olevia kuluttajien yhteisiä etuja suojaavia säännöksiä rikkovaa menettelyä taikka uudistamasta sitä tai siihen rinnastettavaa menettelyä. Kieltoa on tehostettava uhkasakolla, jollei se ole erityisestä syystä tarpeetonta. Kielto voidaan, jos siihen on erityistä syytä, kohdistaa myös elinkeinonharjoittajan palveluksessa olevaan tai muuhun, joka toimii hänen lukuunsa.

Kielto voidaan määrätä myös väliaikaisena, jolloin kielto on voimassa, kunnes asia on lopullisesti ratkaistu tai asiasta on toisin määrätty.

Määrätessään kiellon markkinaoikeus voi oikeutetun yksikön vaatimuksesta velvoittaa kiellon saaneen elinkeinoharjoittajan julkaisemaan oikaisuilmoituksen, jos sitä kuluttajille aiheutuvien ilmeisten haittojen vuoksi on pidettävä tarpeellisena. Määräystä voidaan tehostaa uhkasakolla.

Markkinaoikeus voi oikeutetun yksikön vaatimuksesta velvoittaa kiellon saaneen elinkeinoharjoittajan antamaan tiedon kieltotoimenpidettä koskevasta lainvoimaisesta ratkaisusta niille kuluttajille, joita edustajakanne koskee. Määräystä voidaan tehostaa uhkasakolla.

Asetetun uhkasakon tuomitsemisesta maksettavaksi tarkoitetun hakemuksen tekee kieltotoimenpiteen määräämistä hakenut oikeutettu yksikkö.

11 §

Velan vanhentumisen keskeytyminen

Oikeutetun yksikön vireille paneman edustajakanteen vireilletulo keskeyttää kieltotoimenpiteen kohteena olevaan menettelyyn perustuvan velan vanhentumisen niiden kuluttajien osalta, joita edustajakanne koskee. Vanhentuminen keskeytyy edustajakanteen käsittelyn ajaksi. Velan vanhentuminen jatkuu käsittelyn päätyttyä. Tällöin velka vanhentuu kuitenkin aikaisintaan vuoden kuluttua käsittelyn päättymisestä.

12 §

Ilmoitusvelvollisuus

Oikeusministeriö ilmoittaa 6 §:n 1 momentissa tarkoitetut viranomaiset sekä niiden tehtävät Euroopan komissiolle edustajakannedirektiivin 5 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua luetteloa varten. Tämän lain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettujen järjestöjen ilmoittamisesta säädetään lailla järjestön nimeämisestä oikeutetuksi yksiköksi sekä muista oikeutettuihin yksiköihin liittyvistä velvoitteista (/202).

13 §

Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

Tämä laki tulee voimaan 25 päivänä kesäkuuta 2023.

Tällä lailla kumotaan rajat ylittävästä kieltomenettelystä annettu laki (1189/2000).

Ennen tämän lain voimaantuloa vireille tulleisiin rajat ylittäviin kieltomenettelyihin sovelletaan lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Tämän lain 11 §:ää ei sovelleta velkaan, jonka peruste on syntynyt ennen tämän lain voimaantuloa.

2.

Laki
järjestön nimeämisestä oikeutetuksi yksiköksi sekä muista oikeutettuihin yksiköihin
liittyvistä velvoitteista

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Oikeutettu yksikkö

Kuluttajien yhteisiä etuja edistävä järjestö voi hakemuksesta tulla nimetyksi kuluttajien yhteisten etujen suojaamiseksi nostettavista edustajakanteista ja direktiivin 2009/22/EY kumoamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä (EU) 2020/1828, jäljempänä *edustajakannedirektiivi*, tarkoitetuksi oikeutetuksi yksiköksi:

- 1) kieltotoimenpiteitä koskevia kotimaisia edustajakanteita varten;
- 2) kieltotoimenpiteitä koskevia rajat ylittäviä edustajakanteita varten;
- 3) hyvitystoimenpiteitä koskevia kotimaisia ryhmäkanteita varten; tai
- 4) hyvitystoimenpiteitä koskevia rajat ylittäviä edustajakanteita varten.

Järjestö voi pyytää tulla nimetyksi yhtä tai useampaa 1 momentissa lueteltua kannetyyppiä varten.

2 §

Hakemus

Hakemus oikeutetuksi yksiköksi nimeämisestä osoitetaan oikeusministeriölle. Hakemukseen on sisällytettävä 3 §:ssä lueteltujen vaatimusten täyttymisen arvioimiseksi tarvittavat tiedot.

Hakemuksessa on yksilöitävä, mitä kannetyppejä varten hakija pyytää tulla nimetyksi.

3 §

Oikeutetulle yksikölle asetetut vaatimukset

Oikeutetuksi yksiköksi nimeäminen edellyttää, että kuluttajien yhteisiä etuja edistävä järjestö on yhdistyslaissa (503/1989) tarkoitettu rekisteröity yhdistys:

- 1) jolla on ollut tosiasiallista julkista toimintaa kuluttajien etujen suojaamiseksi toimialallaan vähintään 12 kuukautta ennen nimeämistä koskevan hakemuksen tekemistä;

- 2) jolla on sääntömääräisen tarkoituksensa mukaisesti oikeutettu intressi suojata kuluttajien etuja edustajakannedirektiivin liitteessä I tarkoitetuissa unionin oikeuden säädöksissä säädetyllä tavalla;
- 3) joka on voittoa tavoittelematon;
- 4) jota ei ole asetettu konkurssiin;
- 5) joka on riippumaton ja johon eivät vaikuta muut henkilöt kuin kuluttajat, erityisesti elinkeinonharjoittajat tai ulkopuoliset rahoittajat, joilla on edustajakanteiden nostamiseen liittyvä taloudellinen intressi;
- 6) jolla on käytössään menettelyjä, joilla estetään 5 kohdan vastainen vaikuttaminen sekä asianomaisen yksikön, sen rahoittajien ja kuluttajien etujen väliset eturistiriidat;
- 7) joka asettaa julkisesti saataville asianmukaisella tavalla, ainakin verkkosivustollaan, selkeällä kielellä tiedot, jotka osoittavat, että yhdistys täyttää edellä luetellut vaatimukset, ja tiedot rahoituksensa lähteistä yleisellä tasolla, organisaatio-, hallinto- ja jäsenyysrakenteestaan, sääntömääräisestä tarkoituksestaan ja toiminnastaan.

4 §

Nimeäminen

Jos kuluttajien yhteisiä etuja edistävä järjestö täyttää 3 §:ssä luetellut vaatimukset, oikeusministeriö nimeää sen oikeutetuksi yksiköksi. Nimeämispäätöksessä on oltava tieto siitä, mitä kannetyyppejä varten oikeutettu yksikkö on nimetty sekä oikeutetun yksikön sääntömääräinen tarkoitus.

5 §

Tietojen muuttuminen

Jos 2 §:ssä tarkoitettut tiedot muuttuvat, oikeutetun yksikön on ilman aiheetonta viivytystä ilmoitettava siitä oikeusministeriölle. Jos oikeutettu yksikkö ei muutoksen takia tai muusta syystä enää täytä nimeämismääräasetettuja vaatimuksia, oikeusministeriö peruuttaa nimeämisen.

6 §

Tietojen päivittäminen

Tultuaan nimetyksi oikeutetun yksikön on viiden vuoden välein ilmoitettava oikeusministeriölle 2 §:n 1 momentissa tarkoitettut tiedot. Jos tietoja ei kehotuksesta huolimatta ilmoiteta, oikeusministeriö peruuttaa nimeämisen.

Jollei ilmoitetuista tiedoista muuta johdu, oikeutettu yksikkö jatkaa asemassaan ilman eri päätöstä.

7 §

Ilmoitusvelvollisuus

Oikeusministeriö ilmoittaa kieltotoimenpiteitä tai hyvitystoimenpiteitä koskevia rajat ylittäviä edustajakanteita varten nimetyt yhdistykset sekä niiden tehtävät Euroopan komissiolle edustajakannedirektiivin 5 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua luetteloa varten. Oikeusministeriö ilmoittaa komissiolle sellaisista muutoksista, jotka edellyttävät luettelon päivittämistä.

8 §

Yhteyspiste

Oikeusministeriö toimii edustajakannedirektiivin 5 artiklan 5 kohdassa tarkoitettuna yhteyspisteenä.

Euroopan komission tai toisen jäsenvaltion esittämä pyyntö, joka koskee oikeutetuksi yksiköksi rajat ylittäviä edustajakanteita varten nimetyn järjestön nimeämisen asetettujen vaatimusten täyttymisen tutkimista, toimitetaan oikeusministeriölle. Oikeusministeriö tutkii nimeämisen asetettujen vaatimusten täyttymisen siten kuin tässä laissa säädetään. Jos oikeutetuksi yksiköksi nimetty järjestö ei enää täytä nimeämisen asetettuja vaatimuksia, oikeusministeriö peruuttaa nimeämisen.

9 §

Seuranta

Oikeusministeriö toimittaa edustajakannedirektiivin 23 artiklan 2 kohdassa tarkoitetut tiedot Euroopan komissiolle siten kuin tietojen toimittamisesta sanotussa kohdassa säädetään.

10 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 25 päivänä kesäkuuta 2023.

3.

Laki
ryhmäkannelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan ryhmäkannelain (444/2007) 1 §:n 1 momentti, 4 §, 7 §:n 1 momentti ja 8 §:n 1 momentti, sekä

lisätään 1 §:ään uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi ja nykyinen 3 momentti 4 momentiksi, uusi 1 a, 2 a, 4 a, 4 b, 4 c, 15 a ja 18 a § seuraavasti:

1 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan kuluttaja-asiamiehen toimivallan mukaisessa laajuudessa kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välisen riita-asian käsittelyyn ryhmäkanteena.

Lakia sovelletaan myös kuluttajien yhteisten etujen suojaamiseksi nostettavista edustajakanteista ja direktiivin 2009/22/EY kumoamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä (EU) 2020/1828, jäljempänä *edustajakannedirektiivi*, tarkoitettujen vaatimusten käsittelyyn ryhmäkanteena. Lakia ei kuitenkaan sovelleta edustajakannedirektiivissä tarkoitettuja kieltotoimenpiteitä koskevien vaatimusten käsittelyyn.

Ryhmäkanteella tarkoitetaan kannelausta, jota kantaja ajaa kanteessa määritellyn ryhmän puolesta siten, että asiassa annettava tuomio tulee myös ryhmän jäseniä sitovaksi.

Ryhmäkanteen käsittelystä on tämän lain lisäksi soveltuvien osin voimassa, mitä riita-asian käsittelystä muutoin säädetään.

1 a §

Vireillepano-oikeus toisessa Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa

Tässä laissa säädetään myös oikeutetun yksikön oikeudesta nostaa edustajakannedirektiivissä tarkoitettu hyvitystoimenpidettä koskeva edustajakanne toisessa Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa.

*2 a §**Ryhmäkanteen rahoitus*

Ryhmäkanteen ulkopuolinen rahoittaja ei saa olla ryhmäkanteen vastaajan kilpailija tai vastaajasta riippuvainen. Rahoittaja ei saa vaikuttaa epäasianmukaisesti kantajan ryhmäkanteen käsittelyn puitteissa tekemiin päätöksiin kuluttajien yhteisten etujen kannalta haitallisella tavalla.

Jos ilmenee perusteltuja epäilyjä, että ryhmäkanteen rahoittaja on ryhmäkanteen vastaajan kilpailija tai vastaajasta riippuvainen taikka pyrkii vaikuttamaan kantajaan 1 momentin vastaisesti, kantajaa on kehoitettava määräajassa toimittamaan tuomioistuimelle selvitys kanteen rahoituksesta ja mahdollisista korjaavista toimenpiteistä. Kantajalle on samalla ilmoitettava, että kanteen voidaan jättää tutkimatta, jos kantaja ei noudata kehoitusta. Tuomioistuimen on jätettävä kanteen tutkimatta, jos ilmenee, että rahoitus on järjestetty 1 momentin vaatimusten vastaisesti eikä kantaja ole korjannut tilannetta, taikka jos kantaja ei toimita selvitystä kanteen rahoituksesta.

*4 §**Kanneoikeus*

Oikeutettu yksikkö panee kantajana vireille ryhmäkanteen ja käyttää siinä asianosaisena puhevaltaa.

*4 a §**Oikeutettu yksikkö*

Tätä lakia sovellettaessa oikeutettuja yksikköjä ovat:

- 1) kuluttaja-asiamies valvontavaltaansa kuuluvassa asiassa;
- 2) sääntömääräiseen tarkoitukseensa kuuluvassa asiassa kuluttajien yhteisiä etuja edistävä järjestö, jonka oikeusministeriö on nimennyt oikeutetuksi yksiköksi tässä laissa tarkoitettuja ryhmäkanteita varten;
- 3) sääntömääräiseen tarkoitukseensa kuuluvassa asiassa toisessa Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa edustajakannedirektiivissä tarkoitettuja rajat ylittäviä edustajakanteita varten nimetty oikeutettu yksikkö, joka on merkitty edustajakannedirektiivin 5 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun luetteloon.

*4 b §**Oikeutettu yksikkö rajat ylittäviä edustajakanteita varten*

Kuluttaja-asiamies voi valvontavaltaansa kuuluvassa asiassa, joka kuuluu edustajakannedirektiivin soveltamisalaan, nostaa kuluttajaryhmän puolesta edustajakannedirektiivin 9 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua hyvitystoimenpidettä koskevan edustajakanteen toisessa Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa siten kuin sanotussa valtiossa säädetään, edellyttäen että elinkeinonharjoittajan menettely on loukannut kuluttajaryhmän oikeuksia Suomessa.

Kuluttajien yhteisiä etuja edistävä järjestö, jonka oikeusministeriö on nimennyt oikeutetuksi yksiköksi rajat ylittäviä edustajakanteita varten, voi sääntömääräiseen tarkoitukseensa kuuluvassa asiassa kuluttajaryhmän puolesta nostaa edustajakannedirektiivin 9 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja hyvitystoimenpiteitä koskevan edustajakanteen toisessa Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa siten kuin sanotun valtion laissa säädetään.

Oikeusministeriö ilmoittaa 1 momentissa tarkoitettut viranomaiset sekä niiden tehtävät Euroopan komissiolle edustajakannedirektiivin 5 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua luetteloa varten. Edellä 2 momentissa tarkoitettujen järjestöjen ilmoittamisesta säädetään lailla järjestön nimeämisestä oikeutetuksi yksiköksi sekä muista oikeutettuihin yksiköihin liittyvistä velvoitteista (/202).

*4 c §**Järjestön nimeäminen oikeutetuksi yksiköksi*

Järjestön nimeämisestä oikeutetuksi yksiköksi, nimeämiselle asetetuista vaatimuksista ja muista oikeutettuihin yksiköihin liittyvistä velvoitteista säädetään lailla järjestön nimeämisestä oikeutetuksi yksiköksi sekä muista oikeutettuihin yksiköihin liittyvistä velvoitteista (/202).

*7 §**Ilmoituksen sisältö*

Kantajan toimittaman ilmoituksen tulee sisältää:

- 1) lyhyt kuvaus asiasta ja esitettävistä vaatimuksista;
 - 2) kuvaus ryhmästä, jonka puolesta kanne on nostettu;
 - 3) kantajan yhteystiedot; sekä
 - 4) tieto siitä, miten ryhmään ilmoittaudutaan ja ilmoittautumiselle asetetusta määräajasta sekä mahdollisesta ilmoittautumismaksusta.
-

8 §

Ryhmän jäsenyys

Määritelmän mukainen ryhmän jäsen, joka asetetussa määräajassa on toimittanut kantajalle kirjallisen ilmoituksen halukkuudestaan osallistua ryhmäkanteeseen, kuuluu ryhmään. Jos kanteen on nostanut oikeutetuksi yksiköksi nimetty järjestö, kantaja voi edellyttää ryhmäkanteeseen osallistuvalla kohtuullisen ilmoittautumismaksun suorittamista.

15 a §

Tuomiosta tai muusta ratkaisusta ilmoittaminen ryhmän jäsenille

Kantaja ilmoittaa ryhmän jäsenille annetusta tuomiosta ja muista tuomioistuimen ratkaisuksista.

Kantajan vaatimuksesta tuomioistuin voi velvoittaa vastaajan antamaan ryhmän jäsenille 1 momentissa tarkoitetut tiedot.

18 a §

Ryhmäkanteista tiedottaminen

Kantajan on annettava verkkosivustollaan tietoa suunnitelluista ja nostetuista ryhmäkanteista, ryhmäkanteiden käsittelyvaiheesta sekä käsittelyn päättymisestä ja lopputuloksesta.

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 25 päivänä kesäkuuta 2023.

Ennen tämän lain voimaantuloa vireille tulleiden asioiden käsittelyyn sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

4.

Laki

oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 1 luvun 6 §:n ja 5 luvun 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain (100/2013) 1 luvun 6 §:n 1 momentin 10 kohta ja 5 luvun 2 §:n 1 momentin 7 kohta, sellaisena kuin niistä on 5 luvun 2 §:n 1 momentin 7 kohta laissa 1495/2016, seuraavasti:

1 luku

Yleiset säännökset

6 §

Markkinaoikeudelliset asiat

Markkinaoikeus käsittelee *markkinaoikeudellisina asioina* asiat, jotka säädetään sen toimivaltaan kuuluviksi:

10) laissa kieltotoimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta (/202);

5 luku

Markkinaoikeudellisten asioiden käsittely

2 §

Asian vireillepanoon oikeutetut

Edellä 1 §:ssä tarkoitetun hakemuksen voi tehdä:

7) kieltotoimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta annetun lain mukaisissa asioissa oikeutettu yksikkö sen mukaan kuin mainitussa laissa tarkemmin säädetään;

Tämä laki tulee voimaan 25 päivänä kesäkuuta 2023.

5.

Laki
Kilpailu- ja kuluttajavirastosta annetun lain 1 luvun 2 §:n ja 2 luvun 15 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan Kilpailu- ja kuluttajavirastosta annetun lain (661/2012) 2 luvun 15 §, sekä *lisätään* 1 luvun 2 §:ään uusi 4 momentti seuraavasti:

1 luku

Kilpailu- ja kuluttajavirastoa koskevat säännökset

— — —

2 §

Tehtävät

Kilpailu- ja kuluttajavirasto voi panna vireille edustajakanteen siten kuin laissa kieltotoimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta (/202) säädetään.

— — —

2 luku

Kuluttaja-asiamiestä koskevat erityiset säännökset

— — —

15 §

Ryhmäkanteen ja edustajakanteen

Kuluttaja-asiamies voi panna vireille ryhmäkanteen ja rajat ylittävän edustajakanteen siten kuin ryhmäkannelaissa (444/2007) tarkemmin säädetään ja kieltotoimenpidettä koskevan edustajakanteen siten kuin laissa kieltotoimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta (/202) säädetään.

— — —

Tämä laki tulee voimaan 25 päivänä kesäkuuta 2023.

— — —

6.

Laki
matkapalveluyhdistelmien tarjoajista annetun lain 4 luvun 23 ja 24 §:n kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan matkapalveluyhdistelmien tarjoajista annetun lain (921/2017) 4 luvun 23 ja 24 §

— — —

Tämä laki tulee voimaan 25 päivänä kesäkuuta 2023.

— — —

7.

Laki

Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuksesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuksesta annetun lain (593/2009)

2 §:ään uusi 4 momentti seuraavasti:

2 §

Tehtävät

Keskus voi panna vireille edustajakanteen siten kuin laissa kieltotoimenpiteitä koske-
vasta edustajakanteesta (/202) säädetään.

Tämä laki tulee voimaan 25 päivänä kesäkuuta 2023.

8.

**Laki
lääkelain 93 a ja 93 b §:n kumoamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan lääkelain (395/1987) 10 luvun 93 a ja 93b §, sellaisina kuin ne ovat, 93 a § laissa 1546/2009 ja 93 b § laissa 773/2009

— — —

Tämä laki tulee voimaan 25 päivänä kesäkuuta 2023.

— — —

9.

Laki
Energiavirastosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään Energiavirastosta annetun lain (870/2013) 1 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 634/2020, uusi 12 momentti seuraavasti:

1 §

Tehtävät

Energiavirasto voi panna vireille edustajakanteen siten kuin laissa kieltoimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta (/202) säädetään.

Tämä laki tulee voimaan 25 päivänä kesäkuuta 2023.

10.

**Laki
Finanssivalvonnasta annetun lain 3 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään Finanssivalvonnasta annetun lain (878/2008) 3 §:ään uusi 5 momentti seuraavasti:

3 §

Tehtävät

Finanssivalvonta voi panna vireille edustajakanteen siten kuin laissa kieltotoimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta (/202) säädetään.

Tämä laki tulee voimaan 25 päivänä kesäkuuta 2023.

11.

Laki

Liikenne- ja viestintävirastosta annetun lain 1 luvun 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään Liikenne- ja viestintävirastosta annetun lain (935/2018) 1 luvun 2 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 1504/2019, uusi 5 momentti seuraavasti:

1 luku

Liikenne- ja viestintäviraston asema ja tehtävät

— — —

2 §

Tehtävät

Virasto voi panna vireille edustajakanteen siten kuin laissa kieltotoimenpiteitä koske-
vasta edustajakanteesta (/202) säädetään.

— — —

Tämä laki tulee voimaan 25 päivänä kesäkuuta 2023.

— — —

12.

Laki

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta annetun lain (669/2008) 2 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 1263/2010, uusi 3 momentti seuraavasti:

2 §

Tehtävät

Virasto voi panna vireille edustajakanteen siten kuin laissa kieltotoimenpiteitä koske-
vasta edustajakanteesta (/202) säädetään.

Tämä laki tulee voimaan 25 päivänä kesäkuuta 2023.

13.

**Laki
tietosuojalain 3 luvun 14 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan tietosuojalain (1050/2018) 3 luvun 14 §:n 1 momentti seuraavasti:

3 luku

Valvontaviranomainen

— — —

14§

Tietosuojavaltuutetun tehtävät ja toimivaltuudet

Tietosuojavaltuutetun tehtävistä ja toimivaltuuksista säädetään tietuoja-asetuksen 55–59 artiklassa. Tietosuojavaltuutetulla on myös muita tässä tai muussa laissa säädettyjä tehtäviä ja toimivaltuuksia. Tietosuojavaltuutettu voi panna vireille edustajakanteen siten kuin laissa kieltotoimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta (/202) säädetään.

— — —

Tämä laki tulee voimaan 25 päivänä kesäkuuta 2023.

— — —

14.

Laki

Turvallisuus- ja kemikaalivirastosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään Turvallisuus- ja kemikaalivirastosta annetun lain (1261/2010) 2 §:ään uusi 6 momentti seuraavasti:

2 §

Tehtävät

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto voi panna vireille edustajakanteen siten kuin laissa kieltotoimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta (/202) säädetään.

Tämä laki tulee voimaan 25 päivänä kesäkuuta 2023.

LAGFÖRSLAG

Lag om grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Tillämpningsområde

Denna lag tillämpas på sådana inhemska och gränsöverskridande grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande som avses i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/1828 om grupptalan för att skydda konsumenters kollektiva intressen och om upphävande av direktiv 2009/22/EG, nedan *direktivet om grupptalan*.

2 §

Definitioner

I denna lag avses med

- 7) *konsumenters kollektiva intressen* konsumenters allmänna intresse och en grupp konsumenters intressen,
- 8) *godkänd enhet* en myndighet eller organisation som företräder konsumenternas intressen och som en stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, nedan *EES-stat*, har utsett till godkänd enhet för att väcka grupptalan,
- 9) *grupptalan* en talan som syftar till att skydda konsumenters kollektiva intressen och som väckts av en godkänd enhet på konsumenternas vägnar för meddelande av en åtgärd för förbuds föreläggande,
- 10) *inhemsk grupptalan* en grupptalan som väcks i Finland av en i Finland utsedd godkänd enhet,
- 11) *gränsöverskridande grupptalan* en grupptalan som väcks av en godkänd enhet i en annan EES-stat än den där den utsågs,
- 12) *åtgärd för förbuds föreläggande* ett föreläggande genom vilket en näringsidkare förbjuds att fortsätta eller upprepa ett förfarande.

3 §

Behörig domstol

Grupptalan som avses i denna lag handläggs i marknadsdomstolen på det sätt som föreskrivs i lagen om rättegång i marknadsdomstolen (100/2013), om inte något annat följer av denna lag.

4 §

Grupptalan

Godkända enheter får genom ansökan väcka grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande mot näringsidkare som har handlat i strid med bestämmelserna om skydd för konsumenters kollektiva intressen i de rättsakter som förtecknas i bilaga I till direktivet om grupptalan, även sådana de har genomförts nationellt i den lag som blir tillämplig, och handlandet i fråga orsakar eller kan orsaka skada för konsumenternas kollektiva intressen.

Om en myndighet som är en godkänd enhet anser att näringsidkaren har handlat i strid med de bestämmelser som avses i 1 mom., ska myndigheten innan grupptalan väcks underrätta näringsidkaren om saken så att näringsidkaren frivilligt kan avstå från sitt handlande. Myndigheten ska meddela Konkurrens- och konsumentverket om underrättelsen, om det inte är uppenbart onödigt. Underlåtenhet att lämna ett sådant meddelande utgör inget hinder för prövning av grupptalan i marknadsdomstolen.

5 §

Godkända enheter för inhemsk grupptalan

Konsumentombudsmannen, Konkurrens- och konsumentverket, Energimyndigheten, Finansinspektionen, Transport- och kommunikationsverket, Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet, Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården, dataombudsmannen och Säkerhets- och kemikalieverket får i egenskap av godkända enheter väcka inhemsk grupptalan i ärenden som omfattas av deras tillsynsbehörighet.

Organisationer som främjar konsumenters kollektiva intressen och som av justitieministeriet har utsetts till godkända enheter för inhemsk grupptalan får i ärenden som omfattas av deras stadgeenliga syfte väcka en inhemsk grupptalan för att skydda konsumenters kollektiva intressen. Bestämmelser om utseende finns i lagen om utseende av organisationer till godkända enheter samt om andra skyldigheter som gäller godkända enheter (/202).

6 §

Godkända enheter för gränsöverskridande grupptalan

Konsumentombudsmannen, Konkurrens- och konsumentverket, Energimyndigheten, Finansinspektionen, Transport- och kommunikationsverket, Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet, Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården, dataombudsmannen och Säkerhets- och kemikalieverket får i ärenden som

omfattas av deras tillsynsbehörighet väcka gränsöverskridande grupptalan i en annan EES-stat, om näringsidkarens handlade kränker konsumenternas av myndigheterna skyddade allmänna intressen i Finland på det sätt som anges i 4 §.

Organisationer som främjar konsumenters kollektiva intressen och som av justitieministeriet har utsetts till godkända enheter för gränsöverskridande grupptalan får i ärenden som omfattas av deras stadgeenliga syfte väcka en i 4 § avsedd grupptalan i en annan EES-stat, om det handlande som åtgärden för förbuds föreläggande gäller kränker de kollektiva konsumentintressen som organisationen skyddar. Bestämmelser om utseende finns i lagen om utseende av organisationer till godkända enheter samt om andra skyldigheter som gäller godkända enheter (/202).

7 §

Rätt att väcka gränsöverskridande grupptalan i Finland

Godkända enheter som har utsetts för gränsöverskridande grupptalan i en annan EES-stat och som finns upptagna i den förteckning som avses i artikel 5.1 i direktivet om grupptalan får väcka gränsöverskridande grupptalan i Finland, eller om enheten är en organisation, i ett ärende som omfattas av dess stadgeenliga syfte, om det handlande som är åtgärden för förbuds föreläggande gäller kränker de kollektiva konsumentintressen som skyddas av den myndighet eller organisation som utsetts till godkänd enhet.

Konsumentombudsmannen kan efter egen prövning vara rättegångsombud eller rättegångsbiträde för en godkänd enhet som utsetts i en annan EES-stat när en grupptalan som avses i 1 mom. handläggs i domstol.

8 §

Väckande av grupptalan

Grupptalan väcks genom en skriftlig ansökan hos marknadsdomstolen.

I ansökan ska anges

- 6) ett preciserat yrkande,
- 7) de omständigheter som yrkandet gäller,
- 8) det allmänna konsumentintresse som yrkandet hänför sig till, om yrkandet inte hänför sig till en klart definierbar grupp konsumenter,
- 9) tillräckliga uppgifter för att definiera den grupp konsumenter som berörs av grupptalan, om yrkandet hänför sig till ett handlande mot en begränsad grupp

konsumenter och en väckt grupptalan leder till att preskriptionen av en skuld som grundar sig på handlandet avbryts på det sätt som föreskrivs i 11 §, 10) i den mån det är möjligt, de bevis som den godkända enheten har för avsikt att lägga fram till stöd för sitt yrkande och vad som ska styrkas med varje bevis,

I ansökan ska uppges parternas namn och hemorter samt hur parternas lagliga företrädare eller ombud kan nås och den postadress samt en eventuell annan adress till vilken kallelser, uppmaningar och meddelanden som gäller målet eller ärendet kan sändas (*processadress*). Marknadsdomstolen ska också på lämpligt sätt meddelas hur parterna kan nås per telefon och på något annat sätt. Om någon av uppgifterna ändras senare, ska den godkända enheten meddela marknadsdomstolen detta utan dröjsmål.

Ansökan ska undertecknas av den godkända enheten eller, om enheten inte själv har upprättat ansökan, av den som upprättat den. Denna person ska samtidigt uppge sitt yrke och sin boningsort.

9 §

Information om grupptalan

Konsumentombudsmannen, Konkurrens- och konsumentverket, Energimyndigheten, Finansinspektionen, Transport- och kommunikationsverket, Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet, Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården, dataombudsmannen och Säkerhets- och kemikalieverket samt organisationer som utsetts till godkända enheter ska på sina webbplatser informera allmänheten om i denna lag avsedda grupptalan som de har väckt, om handläggningen av grupptalan samt om avgöranden med anledning av grupptalan.

10 §

Meddelande av förbud

Marknadsdomstolen får på yrkande av en godkänd enhet förbjuda en näringsidkare att fortsätta eller upprepa ett handlande som strider mot bestämmelserna om skydd för konsumenters kollektiva intressen i de rättsakter som förtecknas i bilaga I till direktivet om grupptalan, eller ett därmed jämförbart handlande. Förbudet ska förenas med vite, om detta inte av särskilda skäl är obehövt. Förbudet kan av särskilda skäl meddelas att gälla en anställd hos näringsidkaren eller någon annan som handlar för näringsidkarens räkning.

Förbudet kan även meddelas temporärt, varvid förbudet gäller tills ärendet har avgjorts slutligt eller något annat har bestämts.

När marknadsdomstolen förelägger ett förbud kan den på yrkande av den godkända enheten förplikta den näringsidkare som förbudet gäller att offentliggöra ett beriktigande, om detta ska anses nödvändigt på grund av uppenbar skada för konsumenterna. Föreläggandet kan förenas med vite.

Marknadsdomstolen får på yrkande av en godkänd enhet ålägga den näringsidkare som meddelats förbudet att informera de konsumenter som berörs av grupptalan om ett lagakraftvunnet beslut om en åtgärd för förbuds föreläggande. Föreläggandet kan förenas med vite.

Ansökan om utdömande av vite görs av den godkända enhet som ansökt om åtgärden för förbuds föreläggande.

11 §

Avbrytande av preskription av skulder

En grupptalan som väckts av en godkänd enhet avbryter för de konsumenter som berörs av grupptalan preskriptionen av skulder som grundar sig på det handlande som är föremål för åtgärden för förbuds föreläggande. Preskriptionen avbryts för den tid som grupptalan handläggs. Preskriptionen av skulden fortsätter efter att handläggningen har avslutats. I ett sådant fall preskriberas skulden dock tidigast ett år från det att handläggningen avslutades.

12 §

Anmälningsskyldighet

Justitieministeriet ska underrätta Europeiska kommissionen om de myndigheter som avses i 6 § 1 mom. och om deras uppgifter för den förteckning som avses i artikel 5.1 i direktivet om grupptalan. Bestämmelser om underrättelse om de organisationer som avses i 6 § 2 mom. i denna lag finns i lagen om utseende av organisationer till godkända enheter samt om andra skyldigheter som gäller godkända enheter (/202).

13 §

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 25 juni 2023.

Genom denna lag upphävs lagen om gränsöverskridande förbudsförfarande (1189/2000).

På gränsöverskridande förbudsförfaranden som inletts före ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

Bestämmelserna i 11 § i denna lag tillämpas inte på skulder vars grund har uppkommit före ikraftträdandet av denna lag.

2.

**Lag
om utseende av organisationer till godkända enheter samt om andra skyldigheter
som gäller godkända enheter**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

**1 §
Godkända enheter**

Organisationer som främjar konsumenters kollektiva intressen kan på ansökan utses till en sådan godkänd enhet som avses i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/1828 om grupptalan för att skydda konsumenters kollektiva intressen och om upphävande av direktiv 2009/22/EG, nedan *direktivet om grupptalan*

- 5) för inhemsk grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande,
- 6) för gränsöverskridande grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande,
- 7) för inhemsk grupptalan om åtgärder för gottgörelse, eller
- 8) för gränsöverskridande grupptalan om åtgärder för gottgörelse.

En organisation kan ansöka om att bli utsedd för en eller flera av de typer av talan som anges i 1 mom.

**2 §
Ansökan**

Ansökan om att bli utsedd till godkänd enhet riktas till justitieministeriet. I ansökan ska ingå de uppgifter som behövs för att bedöma om kraven i 3 § är uppfyllda.

I ansökan ska det specificeras för vilka typer av talan sökanden begär att bli utsedd.

**3 §
Krav som gäller för godkända enheter**

För att kunna bli utsedd till godkänd enhet ska en organisation som främjar konsumenters kollektiva intressen vara en registrerad förening enligt föreningslagen (503/1989)

- 8) som inom sitt verksamhetsområde har bedrivit faktisk offentlig verksamhet för att skydda konsumenters intressen i minst tolv månader före ansökan om utseende,
- 9) vars stadgeenliga syfte visar att den har ett berättigat intresse av att skydda konsumenters intressen enligt de unionsrättsliga bestämmelser som avses i bilaga I till direktivet om grupptalan,

- 10) som är av icke vinstdrivande natur,
- 11) som inte har försatts i konkurs,
- 12) som är oberoende och inte påverkas av personer som inte är konsumenter, i synnerhet inte av näringsidkare eller externa finansiärer som har ett ekonomiskt intresse av att väcka grupp talan,
- 13) som har fastställt förfaranden för att förebygga sådant inflytande som avses i punkt 5 samt intressekonflikter mellan den själv, dess finansiärer och konsumenters intressen,
- 14) som på lämpligt sätt, åtminstone på sin webbplats, offentliggör information på ett begripligt språk som visar att föreningen uppfyller de kriterier som förtecknas ovan samt information om källorna till dess finansiering i allmänhet, dess organisations-, lednings- och medlemskapsstruktur, dess stadgeenliga syfte och dess verksamhet.

4 §

Utseende

Om en organisation som främjar konsumenters kollektiva intressen uppfyller de krav som anges i 3 §, utser justitieministeriet organisationen till en godkänd enhet. I beslutet om utseende ska det anges för vilka typer av talan den godkända enheten har utsetts och vilket dess stadgeenliga syfte är.

5 §

Ändrade uppgifter

Om de uppgifter som avses i 2 § ändras, ska den godkända enheten utan obefogat dröjsmål underrätta justitieministeriet om detta. Om den godkända enheten på grund av ändringen eller någon annan orsak inte längre uppfyller kriterierna för utseendet, ska justitieministeriet återkalla det.

6 §

Uppdatering av uppgifter

Efter att ha blivit utsedd ska den godkända enheten vart femte år lämna de uppgifter som avses i 2 § 1 mom. till justitieministeriet. Om uppgifterna trots uppmaning inte lämnas, ska justitieministeriet återkalla utseendet.

Om inte annat följer av de uppgifter som lämnats, ska den godkända enhetens status kvarstå utan särskilt beslut.

7 §

Anmälningsskyldighet

Justitieministeriet ska anmäla de föreningar som utsetts för gränsöverskridande grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande eller åtgärder för gottgörelse samt deras uppgifter till Europeiska kommissionen för den förteckning som avses i artikel 5.1 i direktivet om grupptalan. Justitieministeriet ska underrätta kommissionen om ändringar som kräver att förteckningen uppdateras.

8 §

Kontaktpunkt

Justitieministeriet är kontaktpunkt enligt artikel 5.5 i direktivet om grupptalan.

En begäran från Europeiska kommissionen eller en annan medlemsstat om att undersöka huruvida en organisation som utsetts till godkänd enhet för gränsöverskridande grupptalan uppfyller kriterierna för utseende ska lämnas till justitieministeriet. Justitieministeriet ska undersöka om kriterierna för utseende är uppfyllda på det sätt som föreskrivs i denna lag. Om en organisation som utsetts till godkänd enhet inte längre uppfyller kriterierna för utseendet, ska justitieministeriet återkalla det.

9 §

Övervakning

Justitieministeriet ska förse Europeiska kommissionen med de uppgifter som avses i artikel 23.2 i direktivet om grupptalan på det sätt som föreskrivs om lämnande av uppgifter i den punkten.

10 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 25 juni 2023.

3.

Lag

om ändring av lagen om grupptalan

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om grupptalan (444/2007) 1 § 1 mom., 4 §, 7 § 1 mom. och 8 § 1 mom., samt

fogas till 1 § ett nytt 2 mom., varvid det nuvarande 2 mom. blir 3 mom. och det nuvarande 3 mom. blir 4 mom., nya 1 a, 2 a, 4 a, 4 b, 4 c, 15 a och 18 a § som följer:

1 §

Tillämpningsområde

Denna lag tillämpas när ett sådant tvistemål mellan en konsument och en näringsidkare som omfattas av konsumentombudsmannens behörighet handläggs som grupptalan.

Lagen tillämpas även på handläggning som grupptalan av yrkanden som avses i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/1828 om grupptalan för att skydda konsumenters kollektiva intressen och om upphävande av direktiv 2009/22/EG, nedan *direktivet om grupptalan*. Lagen tillämpas dock inte på handläggning av sådana yrkanden om åtgärder för förbudsföreläggande som avses i direktivet om grupptalan.

Med grupptalan avses en talan som en kärande för som företrädare för en i talan definerad grupp så att domen i målet blir bindande även för gruppens medlemmar.

I fråga om handläggningen av grupptalan gäller utöver denna lag i tillämpliga delar vad som i övrigt föreskrivs om handläggning av tvistemål.

1 a §

Rätt att väcka talan i andra stater inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet

I denna lag föreskrivs det också om godkända enheters rätt att i en annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet väcka en sådan grupptalan om åtgärder för gottgörelse som avses i direktivet om grupptalan.

2 a §

Finansiering av grupptalan

En extern finansiär av en grupptalan får inte vara en konkurrent till svaranden i grupptalan eller beroende av svaranden. Finansiären får inte på ett otillbörligt sätt påverka de beslut som käranden fattar inom ramen för handläggningen av grupptalan på ett sätt som är till skada för konsumenternas gemensamma intressen.

Om det finns grundad anledning att misstänka att den som finansierar grupptalan är en konkurrent till eller beroende av svaranden i grupptalan eller försöker påverka käranden i strid med 1 mom., ska käranden uppmanas att inom en utsatt tid lägga fram en utredning om finansieringen av talan och om eventuella korrigerande åtgärder för domstolen. Käranden ska samtidigt underrättas om att talan kan avvisas om käranden inte följer uppmaningen. Domstolen ska avvisa talan, om det framgår att finansieringen har ordnats i strid med kraven i 1 mom. och käranden inte har korrigerat situationen, eller om käranden inte lägger fram någon utredning om finansieringen av talan.

4 §

Talerätt

Den godkända enheten väcker som kärande grupptalan och utövar i målet talerätt som part.

4 a §

Godkända enheter

Vid tillämpningen av denna lag

avses med avses med godkända enheter

- 4) konsumentombudsmannen i ärenden som omfattas av konsumentombudsmannens tillsynsbehörighet,
- 5) en organisation som främjar konsumenters kollektiva intressen och som justitieministeriet har utsett till godkänd enhet för grupptalan enligt denna lag, i ärenden som omfattas av organisationens stadgeenliga syfte,
- 6) en godkänd enhet som i en annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet har utsetts för gränsöverskridande grupptalan enligt direktivet om grupptalan och som finns upptagna i den förteckning som avses i artikel 5.1 i direktivet om grupptalan, i ärenden som omfattas av enhetens stadgeenliga syfte.

4 b §

Godkända enheter för gränsöverskridande grupptalan

I ärenden som omfattas av konsumentombudsmannens tillsynsbehörighet och av tillämpningsområdet för direktivet om grupptalan får konsumentombudsmannen på en grupp konsumenters vägnar väcka en i artikel 9.1 i direktivet om grupptalan avsedd grupptalan om en åtgärd för gottgörelse i en annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet i enlighet med lagstiftningen i den staten, förutsatt att näringsidkarens handlande har kränkt konsumentgruppens rättigheter i Finland.

Organisationer som främjar konsumenters kollektiva intressen och som justitieministeriet har utsett till godkänd enhet för gränsöverskridande grupptalan får i ärenden som omfattas av deras stadgeenliga syfte på en grupp konsumenters vägnar väcka en i artikel 9.1 i direktivet om grupptalan avsedd grupptalan om åtgärder för gottgörelse i en annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet i enlighet med lagstiftningen i den staten.

Justitieministeriet ska underrätta Europeiska kommissionen om de myndigheter som avses i 1 mom. och om deras uppgifter för den förteckning som avses i artikel 5.1 i direktivet om grupptalan. Bestämmelser om underrättelse om de organisationer som avses i 2 mom. finns i lagen om utseende av organisationer till godkända enheter samt om andra skyldigheter som gäller godkända enheter (/202).

4 c §

Utseende av organisationer till godkända enheter

Bestämmelser om utseende av en organisation till godkänd enhet, om kraven för utseende och om andra skyldigheter som gäller godkända enheter finns i lagen om utseende av organisationer till godkända enheter samt om andra skyldigheter som gäller godkända enheter (/202).

7 §

Underrättelsens innehåll

Den underrättelse som käranden sänder ska innehålla

- 1) en kort beskrivning av saken och av de yrkanden som kommer att framställas,
 - 2) en beskrivning av den grupp på vars vägnar talan har väckts,
 - 3) kärandens kontaktuppgifter, samt
 - 4) information om hur man anmäler sig till gruppen och om den tidsfrist som utsatts för anmälan samt om eventuella anmälningsavgifter.
-

8 §

Medlemskap i gruppen

Den som enligt definitionen är gruppmedlem och som inom den utsatta tiden har tillställt käranden ett skriftligt meddelande om sin önskan att delta i grupptalan hör till gruppen. Om talan har väckts av en organisation som utsetts till godkänd enhet, kan käranden kräva att den som deltar i grupptalan ska betala en skälig anmälningsavgift.

15 a §

Meddelande om en dom eller ett annat avgörande till gruppens medlemmar

Käranden ska underrätta gruppens medlemmar om domen och domstolens andra avgöranden.

På yrkande av käranden kan domstolen ålägga svaranden att lämna de uppgifter som avses i 1 mom. till gruppens medlemmar.

18 a §

Information om grupptalan

Käranden ska på sin webbplats informera om planerade och väckta grupptalan, hur handläggningen av grupptalan fortskrider samt om avslutande av handläggningen och dess resultat.

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 25 juni 2023.

På behandlingen av ärenden som blivit anhängiga före ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

4.

Lag

om ändring av 1 kap. 6 § och 5 kap. 2 § i lagen om rättegång i marknadsdomstolen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om rättegång i marknadsdomstolen (100/2013) 1 kap. 6 § 1 mom. 10 punkten och 5 kap. 2 § 1 mom. 7 punkten, av dem 5 kap. 2 § 1 mom. 7 punkten sådan den lyder i lag 1495/2016, som följer:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

6 §

Marknadsrättsliga ärenden

Marknadsdomstolen handlägger *som marknadsrättsliga ärenden* de ärenden som hör till dess behörighet enligt

10) lagen om grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande (/202),

5 kap.

Handläggning av marknadsrättsliga ärenden

2 §

Vem som har rätt att väcka ett ärende

Ansökan enligt 1 § får göras av

7) en godkänd enhet i ärenden som avses i lagen om grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande, enligt vad som föreskrivs närmare i den lagen,

Denna lag träder i kraft den 25 juni 2023.

5.

**Lag
om ändring av 1 kap. 2 § och 2 kap. 15 § i lagen om Konkurrens- och konsumentverket**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om Konkurrens- och konsumentverket (661/2012) 2 kap. 15 § och *fogas* till 1 kap. 2 § ett nytt 4 mom. som följer:

1 kap.

Bestämmelser om Konkurrens- och konsumentverket

— — —

2 §

Uppgifter

Konkurrens- och konsumentverket får väcka grupptalan på det sätt som föreskrivs i lagen om grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande (/202).

— — —

2 kap.

Särskilda bestämmelser om konsumentombudsmannen

— — —

15 §

Grupptalan

Konsumentombudsmannen får väcka grupptalan och gränsöverskridande grupptalan på det sätt som närmare föreskrivs i lagen om grupptalan (444/2007) och grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande på det sätt som föreskrivs i lagen om grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande (/202).

— — —

Denna lag träder i kraft den 25 juni 2023.

— — —

6.

**Lag
om upphävande av 4 kap. 23 och 24 § i lagen om leverantörer av kombinerade resetjänster**

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i lagen om leverantörer av kombinerade resetjänster (921/2017) 4 kap. 23 och 24 §

— — —

Denna lag träder i kraft den 25 juni 2023.

— — —

7.

**Lag
om ändring av 2 § i lagen om Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsom-
rådet**

I enlighet med riksdagens beslut

fogas till 2 § i lagen om Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet (593/2009) ett nytt 4 mom. som följer:

2 §

Uppgifter

Centret får väcka grupptalan på det sätt som föreskrivs i lagen om grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande (/202).

Denna lag träder i kraft den 25 juni 2023.

8.

**Lag
om upphävande av 93 a och 93 b § i läkemedelslagen**

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i läkemedelslagen (395/1987) 10 kap. 93 a och 93b §, sådana de lyder, 93 a § i lag 1546/2009 och 93 b § i lag 773/2009,

— — —

Denna lag träder i kraft den 25 juni 2023.

— — —

9.

**Lag
om ändring av 1 § i lagen om Energimyndigheten**

I enlighet med riksdagens beslut

fogas till 1 § i lagen om Energimyndigheten (870/2013), sådan paragrafen lyder i lag 634/2020, ett nytt 12 mom. som följer:

1 §

Uppgifter

Energimyndigheten får väcka grupptalan på det sätt som föreskrivs i lagen om grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande (/202).

Denna lag träder i kraft den 25 juni 2023.

10.

**Lag
om ändring av 3 § i lagen om Finansinspektionen**

I enlighet med riksdagens beslut

fogas till 3 § i lagen om Finansinspektionen (878/2008) ett nytt 5 mom. som följer:

3 §

Uppgifter

Finansinspektionen får väcka grupptalan på det sätt som föreskrivs i lagen om grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande (/202).

Denna lag träder i kraft den 25 juni 2023.

11.

**Lag
om ändring av 1 kap. 2 § i lagen om Transport- och kommunikationsverket**

I enlighet med riksdagens beslut

fogas till 1 kap. 2 § i lagen om Transport- och kommunikationsverket (935/2018), så-
dan paragrafen lyder i lag 1504/2019, ett nytt 5 mom. som följer:

1 kap.

Transport- och kommunikationsverkets ställning och uppgifter

— — —

2 §

Uppgifter

Verket får väcka grupptalan på det sätt som föreskrivs i lagen om grupptalan om åt-
gärder för förbuds föreläggande (/202).

— — —

Denna lag träder i kraft den 25 juni 2023.

— — —

12.

**Lag
om ändring av 2 § i lagen om Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården**

I enlighet med riksdagens beslut

fogas till 2 § i lagen om Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården (669/2008), sådan paragrafen lyder i lag 1263/2010, ett nytt 3 mom. som följer:

2 §

Uppgifter

Verket får väcka grupptalan på det sätt som föreskrivs i lagen om grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande (/202).

Denna lag träder i kraft den 25 juni 2023.

13.

**Lag
om ändring av 3 kap. 14 § i dataskyddslagen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i dataskyddslagen (1050/2018) 3 kap. 14 § 1 mom. som följer:

3 kap.

Tillsynsmyndighet

— — —

14 §

Dataombudsmannens uppgifter och befogenheter

Bestämmelser om dataombudsmannens uppgifter och befogenheter finns i artiklarna 55–59 i dataskyddsförordningen. Dataombudsmannen har också andra uppgifter och befogenheter som anges i denna lag och annanstans i lag. Dataombudsmannen får väcka grupptalan på det sätt som föreskrivs i lagen om grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande (/202).

— — —

Denna lag träder i kraft den 25 juni 2023.

— — —

14.

**Lag
om ändring av 2 § i lagen om Säkerhets- och kemikalieverket**

I enlighet med riksdagens beslut

fogas till 2 § i lagen om Säkerhets- och kemikalieverket (1261/2010) ett nytt 6 mom. som följer:

2 §

Uppgifter

Säkerhets- och kemikalieverket får väcka grupptalan på det sätt som föreskrivs i lagen om grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande (/202).

Denna lag träder i kraft den 25 juni 2023.

RINNAKKAISTEKSTIT

Laki ryhmäkannelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ryhmäkannelain (444/2007) 1 §:n 1 momentti, 4 §, 7 §:n 1 momentti ja 8 §:n 1 momentti, sekä
lisätään 1 §:ään uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi ja nykyinen 3 momentti 4 momentiksi, uusi 1 a, 2 a, 4 a, 4 b, 4 c, 15 a ja 18 a § seuraavasti:

<i>Voimassa oleva laki</i>	<i>Ehdotus</i>
<p style="text-align: center;">1 § <i>Lain soveltamisala</i></p> <p>Tätä lakia sovelletaan kuluttaja-asiamiehen toimivallan mukaisessa laajuudessa kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välisen riita-asian käsittelyyn ryhmäkanteena. <i>Lakia ei kuitenkaan sovelleta arvopaperimarkkina- ja arvopaperin liikkeeseenlaskijan tai julkisen ostotarjouksen tekijän menettelyä koskevassa riita-asiaassa.</i></p> <p>Ryhmäkanteella tarkoitetaan kanteetta, jota kantaja ajaa kanteessa määritellyn ryhmän puolesta siten, että asiassa annettava tuomio tulee myös ryhmän jäseniä sitovaksi.</p> <p>Ryhmäkanteen käsittelystä on tämän lain lisäksi soveltuvien osin voimassa, mitä riita-asian käsittelystä muutoin säädetään.</p>	<p style="text-align: center;">1 § <i>Lain soveltamisala</i></p> <p>Tätä lakia sovelletaan kuluttaja-asiamiehen toimivallan mukaisessa laajuudessa kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välisen riita-asian käsittelyyn ryhmäkanteena.</p> <p><i>Lakia sovelletaan myös kuluttajien yhteisten etujen suojaamiseksi nostettavista edustajakanteista ja direktiivin 2009/22/EY kumoamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä (EU) 2020/1828, jäljempänä edustajakannedirektiivi, tarkoitettujen vaatimusten käsittelyyn ryhmäkanteena. Lakia ei kuitenkaan sovelleta edustajakannedirektiivissä tarkoitettuja kieltotoimenpiteitä koskevien vaatimusten käsittelyyn.</i></p> <p><i>Ryhmäkanteella tarkoitetaan kanteetta, jota kantaja ajaa kanteessa määritellyn ryhmän puolesta siten, että asiassa annettava tuomio tulee myös ryhmän jäseniä sitovaksi.</i></p> <p><i>Ryhmäkanteen käsittelystä on tämän lain lisäksi soveltuvien osin voimassa, mitä riita-asian käsittelystä muutoin säädetään.</i></p>

	<p style="text-align: center;">1 a §</p> <p><i>Vireillepano-oikeus toisessa Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa</i></p> <p><i>Tässä laissa säädetään myös oikeutetun yksikön oikeudesta nostaa edustajakannedirektiivissä tarkoitettu hyvitystoimenpidettä koskeva edustajanne toisessa Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa.</i></p>
	<p style="text-align: center;">2 a §</p> <p style="text-align: center;"><i>Ryhmäkanteen rahoitus</i></p> <p><i>Ryhmäkanteen ulkopuolinen rahoittaja ei saa olla ryhmäkanteen vastaajan kilpailija tai vastaajasta riippuvainen. Rahoittaja ei saa vaikuttaa epäasianmukaisesti kantajan ryhmäkanteen käsittelyn puitteissa tekemiin päätöksiin kuluttajien yhteisten etujen kannalta haitallisella tavalla.</i></p> <p><i>Jos ilmenee perusteltuja epäilyjä, että ryhmäkanteen rahoittaja on ryhmäkanteen vastaajan kilpailija tai vastaajasta riippuvainen taikka pyrkii vaikuttamaan kantajaan 1 momentin vastaisesti, kantajaa on kehotettava määräajassa toimittamaan tuomioistuimelle selvitys kanteen rahoituksesta ja mahdollisista korjaavista toimenpiteistä. Kantajalle on samalla ilmoitettava, että kanne voidaan jättää tutkimatta, jos kantaja ei noudata kehotusta. Tuomioistuimen on jätettävä kanne tutkimatta, jos ilmenee, että rahoitus on järjestetty 1 momentin vaatimusten vastaisesti eikä kantaja ole korjannut tilannetta, taikka jos kantaja ei toimita selvitystä kanteen rahoituksesta.</i></p>
<p style="text-align: center;">4 §</p> <p style="text-align: center;"><i>Kanneoikeus</i></p> <p>Kuluttaja-asiamies panee kantajana viireille ryhmäkanteen ja käyttää siinä asianosaisena puhevaltaa.</p>	<p style="text-align: center;">4 §</p> <p style="text-align: center;"><i>Kanneoikeus</i></p> <p><i>Oikeutettu yksikkö panee kantajana viireille ryhmäkanteen ja käyttää siinä asianosaisena puhevaltaa.</i></p>

	<p style="text-align: center;"><i>4 a § Oikeutettu yksikkö</i></p> <p><i>Tätä lakia sovellettaessa oikeutettuja yksiköjä ovat:</i></p> <p><i>1) kuluttaja-asiamies valvontavaltuutensa kuuluvassa asiassa;</i></p> <p><i>2) sääntömääräiseen tarkoitukseensa kuuluvassa asiassa kuluttajien yhteisiä etuja edistävä järjestö, jonka oikeusministeriö on nimennyt oikeutetuksi yksiköksi tässä laissa tarkoitettuja ryhmiä varten;</i></p> <p><i>3) sääntömääräiseen tarkoitukseensa kuuluvassa asiassa toisessa Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa edustajakannedirektiivissä tarkoitettuja rajat ylittäviä edustajakanteita varten nimetty oikeutettu yksikkö, joka on merkitty edustajakannedirektiivin 5 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun luetteloon.</i></p>
	<p style="text-align: center;"><i>4 b § Oikeutettu yksikkö rajat ylittäviä edustajakanteita varten</i></p> <p><i>Kuluttaja-asiamies voi valvontavaltuutensa kuuluvassa asiassa, joka kuuluu edustajakannedirektiivin soveltamisalaan, nostaa kuluttajaryhmän puolesta edustajakannedirektiivin 9 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua hyvitystoimenpidettä koskevan edustajakanteen toisessa Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa siten kuin sanotussa valtiossa säädetään, edellyttäen että elinkeinonharjoittajan menettely on loukannut kuluttajaryhmän oikeuksia Suomessa.</i></p> <p><i>Kuluttajien yhteisiä etuja edistävä järjestö, jonka oikeusministeriö on nimennyt oikeutetuksi yksiköksi rajat ylittäviä edustajakanteita varten, voi sään-</i></p>

	<p><i>tömääräiseen tarkoitukseensa kuuluvassa asiassa kuluttajaryhmän puolesta nostaa edustajakannedirektiivin 9 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja hyvitustoimenpiteitä koskevan edustajakanteen toisessa Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa siten kuin sanotun valtion laissa säädetään.</i></p> <p><i>Oikeusministeriö ilmoittaa 1 momentissa tarkoitettut viranomaiset sekä niiden tehtävät Euroopan komissiolle edustajakannedirektiivin 5 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua luetteloa varten.</i></p> <p><i>Edellä 2 momentissa tarkoitettujen järjestöjen ilmoittamisesta säädetään lailla järjestön nimeämisestä oikeutetuksi yksiköksi sekä muista oikeutettuihin yksiköihin liittyvistä velvoitteista (/202).</i></p>
	<p>4 c §</p> <p><i>Järjestön nimeäminen oikeutetuksi yksiköksi</i></p> <p><i>Järjestön nimeämisestä oikeutetuksi yksiköksi, nimeämiselle asetetuista vaatimuksista ja muista oikeutettuihin yksikköihin liittyvistä velvoitteista säädetään lailla järjestön nimeämisestä oikeutetuksi yksiköksi sekä muista oikeutettuihin yksiköihin liittyvistä velvoitteista (/202).</i></p>
<p>7 §</p> <p>Ilmoituksen sisältö</p> <p>Kantajan toimittaman ilmoituksen tulee sisältää:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) lyhyt kuvaus asiasta ja esitettävistä vaatimuksista; 2) kuvaus ryhmästä, jonka puolesta kanne on nostettu; 3) kantajan yhteystiedot; sekä 4) tieto siitä, miten ryhmään ilmoitetaan ja ilmoittautumiselle asetetusta määräajasta. <p>-----</p>	<p>7 §</p> <p>Ilmoituksen sisältö</p> <p>Kantajan toimittaman ilmoituksen tulee sisältää:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) lyhyt kuvaus asiasta ja esitettävistä vaatimuksista; 2) kuvaus ryhmästä, jonka puolesta kanne on nostettu; 3) kantajan yhteystiedot; sekä 4) tieto siitä, miten ryhmään ilmoitetaan ja ilmoittautumiselle asetetusta määräajasta <i>sekä mahdollisesta ilmoittautumismaksusta.</i> <p>-----</p>

<p style="text-align: center;">8 § <i>Ryhmän jäsenyys</i></p> <p>Määritelmän mukainen ryhmän jäsen, joka asetetussa määräajassa on toimittanut kantajalle kirjallisen <i>allekirjoitetun</i> ilmoituksen halukkuudestaan osallistua ryhmäkanteeseen, kuuluu ryhmään.</p>	<p style="text-align: center;">8 § <i>Ryhmän jäsenyys</i></p> <p>Määritelmän mukainen ryhmän jäsen, joka asetetussa määräajassa on toimitannut kantajalle kirjallisen ilmoituksen halukkuudestaan osallistua ryhmäkanteeseen, kuuluu ryhmään. <i>Jos kanteen on nostanut oikeutetuksi yksiköksi nimetty järjestö, kantaja voi edellyttää ryhmäkanteeseen osallistuvalla kohdullisen ilmoittautumismaksun suorittamista.</i></p>
	<p style="text-align: center;">15 a § <i>Tuomiosta tai muusta ratkaisusta ilmoittaminen ryhmän jäsenille</i></p> <p><i>Kantaja ilmoittaa ryhmän jäsenille annetusta tuomiosta ja muista tuomioistuimen ratkaisuista.</i> <i>Kantajan vaatimuksesta tuomioistuin voi velvoittaa vastaajan antamaan ryhmän jäsenille 1 momentissa tarkoitettut tiedot.</i></p>
	<p style="text-align: center;">18 a § <i>Ryhmäkanteista tiedottaminen</i></p> <p><i>Kantajan on annettava verkkosivustollaan tietoa suunnitelluista ja nostetuista ryhmäkanteista, ryhmäkanteiden käsittelyvaiheesta sekä käsittelyn päättymisestä ja lopputuloksesta.</i></p>
	<p><i>Tämä laki tulee voimaan 25 päivänä kesäkuuta 2023.</i></p> <p><i>Ennen tämän lain voimaantuloa vireille tulleiden asioiden käsittelyyn sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.</i></p>

Laki
oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 1 luvun 6 §:n ja 5 luvun 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain (100/2013) 1 luvun 6 §:n 1 momentin 10 kohta ja 5 luvun 2 §:n 1 momentin 7 kohta, sellaisena kuin niistä on 5 luvun 2 §:n 1 momentin 7 kohta laissa 1495/2016, seuraavasti:

<i>Voimassa oleva laki</i>	<i>Ehdotus</i>
<p style="text-align: center;">1 luku Yleiset säännökset</p> <p style="text-align: center;">6 § <i>Markkinaoikeudelliset asiat</i></p> <p>Markkinaoikeus käsittelee <i>markkinaoikeudellisina asioina</i> asiat, jotka säädetään sen toimivaltaan kuuluviksi:</p> <p>-----</p> <p>10) rajat ylittävästä kieltomenettelystä annetussa laissa (1189/2000);</p> <p>-----</p> <p style="text-align: center;">5 luku Markkinaoikeudellisten asioiden käsittely</p> <p style="text-align: center;">2 § <i>Asian vireillepanoon oikeutetut</i></p> <p>Edellä 1 §:ssä tarkoitetun hakemuksen voi tehdä:</p> <p>-----</p> <p>7) rajat ylittävästä kieltomenettelystä annetun lain mukaisissa asioissa ulkomainen järjestö tai viranomainen sen mukaan kuin mainitussa laissa tarkemmin säädetään;</p> <p>-----</p>	<p style="text-align: center;">1 luku Yleiset säännökset</p> <p style="text-align: center;">6 § <i>Markkinaoikeudelliset asiat</i></p> <p>Markkinaoikeus käsittelee <i>markkinaoikeudellisina asioina</i> asiat, jotka säädetään sen toimivaltaan kuuluviksi:</p> <p>-----</p> <p>10) <i>laissa kieltotoimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta (/202)</i>;</p> <p>-----</p> <p style="text-align: center;">5 luku Markkinaoikeudellisten asioiden käsittely</p> <p style="text-align: center;">2 § <i>Asian vireillepanoon oikeutetut</i></p> <p>Edellä 1 §:ssä tarkoitetun hakemuksen voi tehdä:</p> <p>-----</p> <p>7) <i>kieltotoimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta annetun lain mukaisissa asioissa oikeutettu yksikkö</i> sen mukaan kuin mainitussa laissa tarkemmin säädetään;</p> <p>-----</p>
	<i>Tämä laki tulee voimaan 25 päivänä kesäkuuta 2023.</i>

Laki

Kilpailu- ja kuluttajavirastosta annetun lain 1 luvun 2 §:n ja 2 luvun 15 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Kilpailu- ja kuluttajavirastosta annetun lain (661/2012) 2 luvun 15 §, sekä *lisätään* 1 luvun 2 §:ään uusi 4 momentti seuraavasti:

<i>Voimassa oleva laki</i>	<i>Ehdotus</i>
<p style="text-align: center;">2 § Tehtävät</p> <p>Kilpailu- ja kuluttajavirasto: -----</p> <p style="text-align: center;">-----</p> <p style="text-align: center;">15 § Ryhmäkänne</p> <p>Kuluttaja-asiamies voi panna vireille ryhmäkanteen siten kuin ryhmäkannelaissa (444/2007) tarkemmin säädetään.</p>	<p style="text-align: center;">2 § Tehtävät</p> <p>Kilpailu- ja kuluttajavirasto: -----</p> <p><i>Kilpailu- ja kuluttajavirasto voi panna vireille edustajakanteen siten kuin laissa kieltotoimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta (/202) säädetään.</i></p> <p style="text-align: center;">-----</p> <p style="text-align: center;">15 § Ryhmäkänne ja edustajakänne</p> <p>Kuluttaja-asiamies voi panna vireille ryhmäkanteen <i>ja rajat ylittävän edustajakanteen</i> siten kuin ryhmäkannelaissa (444/2007) tarkemmin säädetään <i>ja kieltotoimenpidettä koskevan edustajakanteen siten kuin laissa kieltotoimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta (/202) säädetään.</i></p>
	<p><i>Tämä laki tulee voimaan 25 päivänä kesäkuuta 2023.</i></p>

Laki
matkapalveluyhdistelmien tarjoajista annetun lain 4 luvun 23 ja 24 §:n kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan matkapalveluyhdistelmien tarjoajista annetun lain (921/2017) 4 luvun 23 ja 24 §

<i>Voimassa oleva laki</i>	<i>Ehdotus</i>
<p style="text-align: center;">23 §</p> <p style="text-align: center;"><i>Pakkokeinot eräissä rajat ylittävissä tapauksissa</i></p> <p><i>Kilpailu- ja kuluttajavirasto voi ryhtyä 22 §:ssä mainittuihin toimenpiteisiin myös rajat ylittävästä kieltomenettelystä annetun lain (1189/2000) 2 §:ssä tarkoitettun ulkomaisen viranomaisen tai järjestön hakemuksesta, jos Suomesta peräisin oleva toiminta on vastoin matkapakettidirektiivin V ja VI luvun sekä VII luvun 20 artiklan säännöksiä sellaisina kuin ne on pantu kansallisesti täytäntöön sovellettavaksi tulevassa laissa.</i></p>	<p style="text-align: center;">23 §</p> <p style="text-align: center;"><i>Pakkokeinot eräissä rajat ylittävissä tapauksissa</i></p> <p><i>(kumotaan)</i></p>
<p style="text-align: center;">24 §</p> <p style="text-align: center;"><i>Kieltokanteen vireillepano ulkomailla</i></p> <p><i>Kilpailu- ja kuluttajaviraston oikeudesta panna vireille kieltokanne toisessa EU- tai ETA-valtiossa säädetään rajat ylittävästä kieltomenettelystä annetussa laissa.</i></p>	<p style="text-align: center;">24 §</p> <p style="text-align: center;"><i>Edustajakanteen vireillepano</i></p> <p><i>(kumotaan)</i></p>
	<p><i>Tämä laki tulee voimaan 25 päivänä kesäkuuta 2023.</i></p>

Laki

Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuksesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuksesta annetun lain (593/2009)

2 §:ään uusi 4 momentti seuraavasti:

<i>Voimassa oleva laki</i>	<i>Ehdotus</i>
<p>2 § Tehtävät</p> <p>Keskuksen tehtävänä on: -----</p>	<p>2 § Tehtävät</p> <p>Keskuksen tehtävänä on: -----</p> <p><i>Keskus voi panna vireille edustajakanteen siten kuin laissa kieltotoimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta (/202) säädetään.</i></p>
	<p><i>Tämä laki tulee voimaan 25 päivänä kesäkuuta 2023.</i></p>

**Laki
lääkelain 93 a ja 93 b §:n kumoamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan lääkelain (395/1987) 10 luvun 93 a ja 93b §, sellaisena kuin ne ovat, 93 a §
laissa 1546/2009 ja 93 b § laissa 773/2009

<i>Voimassa oleva laki</i>	<i>Ehdotus</i>
93 a §	93 a §
<p><i>Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus voi ryhtyä 93 §:n 1 ja 2 momentissa mainittuihin toimenpiteisiin myös rajat ylittävistä kieltomenettelyistä annetun lain (1189/2000) 2 §:ssä tarkoitetun ulkomaisen viranomaisen tai järjestön hakemuksesta, jos Suomesta peräisin oleva toiminta on vastoin ihmisille tarkoitettujen lääkkeiden mainonnasta annetun neuvoston direktiivin 92/28/ETY tai televisiotoimintaa koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta annetun neuvoston direktiivin 89/552/ETY 14 artiklan säännöksiä sellaisina kuin ne on pantu kansallisesti täytäntöön sovellettavaksi tulevassa laissa.</i></p> <p><i>Edellä 1 momentin nojalla määrätyn kiellon tehosteeksi asetetun uhkasakon tuomitsee aluehallintovirasto Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuksen taikka ulkomaisen viranomaisen tai järjestön hakemuksesta.</i></p>	<p><i>(kumotaan)</i></p>
93 b §	93 b §
<p><i>Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuksen oikeudesta panna vireille kieltokanne toisessa Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa säädetään rajat ylittävistä kieltomenettelyistä annetussa laissa.</i></p>	<p><i>(kumotaan)</i></p>
	<p><i>Tämä laki tulee voimaan 25 päivänä kesäkuuta 2023.</i></p>

Laki
Energiavirastosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään Energiavirastosta annetun lain (870/2013) 1 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 634/2020, uusi 12 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	<i>Ehdotus</i>
<p>1 § Tehtävät</p> <p>-----</p>	<p>1 § Tehtävät</p> <p>-----</p> <p><i>Energiavirasto voi panna vireille edustajakanteen siten kuin laissa kieltotoimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta (/202) säädetään.</i></p>
	<p><i>Tämä laki tulee voimaan 25 päivänä kesäkuuta 2023.</i></p>

Laki
Finanssivalvonnasta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään Finanssivalvonnasta annetun lain (878/2008) 3 §:ään uusi 5 momentti seuraavasti:

<i>Voimassa oleva laki</i>	<i>Ehdotus</i>
3 § <i>Tehtävät</i> -----	3 § <i>Tehtävät</i> ----- <i>Finanssivalvonta voi panna vireille edustajakanteen siten kuin laissa kieltotoimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta (/202) säädetään.</i>
	<i>Tämä laki tulee voimaan 25 päivänä kesäkuuta 2023.</i>

Laki
Liikenne- ja viestintävirastosta annetun lain 1 luvun 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään Liikenne- ja viestintävirastosta annetun lain (935/2018) 1 luvun 2 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 1504/2019, uusi 5 momentti seuraavasti:

<i>Voimassa oleva laki</i>	<i>Ehdotus</i>
2 § <i>Viraston tehtävät</i> -----	2 § <i>Viraston tehtävät</i> ----- <i>Virasto voi panna vireille edustajakanteen siten kuin laissa kieltotoimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta (/202) säädetään.</i>
	<i>Tämä laki tulee voimaan 25 päivänä kesäkuuta 2023.</i>

Laki

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta annetun lain 2§:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta annetun lain (669/2008)

2 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 1263/2010, uusi 3 momentti seuraavasti:

<i>Voimassa oleva laki</i>	<i>Ehdotus</i>
2 § <i>Tehtävät</i>	2 § <i>Tehtävät</i>
-----	-----
	<i>Virasto voi panna vireille edustajakanteen siten kuin laissa kieltotoimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta (/202) säädetään.</i>
	<i>Tämä laki tulee voimaan 25 päivänä kesäkuuta 2023.</i>

Laki
tietosuojalain 3 luvun 14 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tietosuojalain (1050/2018) 3 luvun 14 §:n 1 momentti seuraavasti:

<i>Voimassa oleva laki</i>	<i>Ehdotus</i>
<p style="text-align: center;">14 § <i>Tietosuojavaltuutetun tehtävät ja toimivaltuudet</i></p> <p>Tietosuojavaltuutetun tehtävistä ja toimivaltuuksista säädetään tietosuoja-asetuksen 55–59 artiklassa. Tietosuojavaltuutetulla on myös muita tässä tai muussa laissa säädettyjä tehtäviä ja toimivaltuuksia.</p> <p>-----</p>	<p style="text-align: center;">14 § <i>Tietosuojavaltuutetun tehtävät ja toimivaltuudet</i></p> <p>Tietosuojavaltuutetun tehtävistä ja toimivaltuuksista säädetään tietosuoja-asetuksen 55–59 artiklassa. Tietosuojavaltuutetulla on myös muita tässä tai muussa laissa säädettyjä tehtäviä ja toimivaltuuksia. <i>Tietosuojavaltuutettu voi panna vireille edustajakanteen siten kuin laissa kieltotoimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta (/202) säädetään.</i></p> <p>-----</p>
	<p><i>Tämä laki tulee voimaan 25 päivänä kesäkuuta 2023.</i></p>

Laki
Turvallisuus- ja kemikaalivirastosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään Turvallisuus- ja kemikaalivirastosta annetun lain (1261/2010) 2 §:ään uusi 6 momentti seuraavasti:

<i>Voimassa oleva laki</i>	<i>Ehdotus</i>
<p>2 § Tehtävät</p> <p>-----</p>	<p>2 § Tehtävät</p> <p>-----</p> <p><i>Turvallisuus- ja kemikaalivirasto voi panna vireille edustajakanteen siten kuin laissa kieltotoimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta (/202) säädetään.</i></p>
	<i>Tämä laki tulee voimaan 25 päivänä kesäkuuta 2023.</i>

LAUSUMA

Kuluttajaliiton täydentävä lausuma edustajakannedirektiivin täytäntöönpanoa valmistelleen työryhmän mietintöön

Kuluttajaliitto – Konsumentförbundet ry (jälj. Kuluttajaliitto) kiittää oikeusministeriötä mahdollisuudesta olla mukana edustajakannedirektiivin kansallisesta täytäntöönpanosta vastanneessa työryhmässä. Edustajakannedirektiivi on kuluttajien oikeussuojan parantamisen näkökulmasta merkittävä ja se tuo mukanaan myös Suomeen kauan odotetun mahdollisuuden kuluttajajärjestöille ajaa kuluttajien oikeuksien toteutumista ryhmäkannemuotoisessa prosessissa.

1. Valitusta toteutustavasta

Kuluttajaliitto pitää kuitenkin valitettavana sitä, että työryhmän tavoite ja tehtävä oli määritelty siten, että edustajakannedirektiivin täytäntöönpano tuli toteuttaa olemassa olevan lainsäädännön pohjalle tarkoituksenmukaisin muutoksin. Tätä työryhmässä tulokittiin tiukasti siten, että ehdotettiin tehtäväksi vain välttämättömät muutokset nykyolinsäädäntöön. Tämä johti siihen, ettei työryhmän työssä varsinaisesti edes pohdittu muutoksia nykyisiin prosessuaalisiin sääntöihin, joita ryhmäkannelainkin osalta noudatetaan. Nykymuotoista ryhmäkannelakia ei voida pitää kuluttajien kannalta erityisen toimivana ja tehokkaana oikeusturvana, sillä sen perusteella ei ole koskaan käsitelty yhtään kannetta tuomioistuimessa. Lain vaikuttavuus on perustunut kanneoikeuden omaavan kuluttajansuojaviranomaisen mahdollisuuteen käyttää ryhmäkannetta pelotteena elinkeinonharjoittajan kanssa käymissään neuvotteluissa. Kanneoikeuden nyt laajentuessa järjestöihin on huomioitava, ettei järjestöillä ole samanlaista asemaa elinkeinonharjoittajiin nähden kuin valvovalla viranomaisella.

2. Opt out – menettely olisi ollut kuluttajien oikeussuojan kannalta tehokkaampi

Direktiivi olisi mahdollistanut ns. opt out -menettelyn käyttöönoton hyvityskanteiden osalta, mitä on pidetty laajasti kuluttajajärjestöjen toimesta tiukkaa opt-in -menettelyä tehokkaampana ja tarkoituksenmukaisempana monien kuluttaja-asioiden ajamisessa tuomioistuimissa. Opt out -menettely mahdollistaa kanteiden joustavamman ajamisen ja laajemman kuluttajaryhmän etujen puolesta toimimisen ilman, että jokainen kuluttaja tarvitsee yksilöidä jo prosessin alkuvaiheessa. Ryhmäkannelaki ja oikeudenkäymiskaari kuitenkin perustuvat Suomessa opt in -menettelyyn ja työryhmän rajaavan tehtävänannon vuoksi tähän kysymykseen ei katsottu voitavan puuttua. Tämän valinnan johdosta työryhmä päätyi katsomaan myös, ettei ole mahdollista säätää siitä, että elinkeinonharjoittajan maksettavaksi määrätty, lunastamatta jääneet hyvitysvarat voi-

taisiin osoittaa kuluttajien etuja edustaville tahoille. Kuluttajaliitto katsoo, että direktiivin tavoitteita ja tarkoitusta olisi voitu toteuttaa esitettyä paremmin valmistelemalla sellaiset säädösmuutokset lainsäädäntöön, että opt out tai vähintäänkin ns. myöhäinen opt in olisi ollut mahdollista edustajakannelainsäädännön mukaisten hyvityskanteiden käsittelyn osalta.

3. Kielto- ja hyvityskanteiden erilliset käsittelyt eivät ole tehokkain toteutustapa

Direktiivi jättää jäsenvaltioiden harkintaan myös sen, käsitelläänkö direktiivin mukaisia kielto- ja hyvityskanteita erillisissä prosesseissa vaiko yhdessä. Kuluttajaliitto katsoo, että ainakin joiltain osin olisi ollut syytä harkita prosessien yhdistämistä ja viittaa tältä osin Kilpailu- ja kuluttajaviraston ja Kuluttajaliiton yhteiseen, eriävään mielipiteeseen. Prosessiekonomisesti sekä oikeusprosessin keston näkökulmasta ja siten kuluttajien tehokkaamman oikeussuojan toteuttamisen kannalta nyt valittu toteuttamistapa on nähdäksemme valitettava.

4. Kuluttajajärjestöjen tosiasialliset mahdollisuudet ajaa kanteita

Edustajakannedirektiivi lähtee siitä, että kuluttajajärjestöillä tulee olla aktiivinen rooli sen varmistamisessa, että asiaankuuluvia unionin oikeuden säännöksiä noudatetaan. Direktiivin mukaan jäsenvaltioiden tulee turvata oikeutetuiksi yksiköiksi nimetyille järjestöille tosiasialliset mahdollisuudet edustajakanteiden ajamiseen kuluttajien puolesta. Menettelyihin liittyvät kulut eivät saa estää oikeutettuja yksiköjä nostamasta kanteita. Direktiivissä ei säädetä suoraan, mitä tällä tarkoitetaan, mutta resitaalitekstin mukaan jäsenvaltiot voivat toteuttaa tätä velvollisuutta muun muassa suoralla rahoituksella, oikeudenkäyntimaksujen alentamisella tai oikeusapua tarjoamalla. Kuluttajaliitto on pettynyt siihen, ettei työryhmä ehdota mitään näistä. Järjestöjen tosiasialliset mahdollisuudet puolustaa kuluttajien etuja ja oikeuksia jäävät tämän vuoksi huomattavan rajallisiksi muodollisista mahdollisuuksista huolimatta.

Kolmannen tahon ulkopuolisen rahoituksen mahdollistaminen osana lainsäädäntöä on tärkeä ja hyvä asia, mutta tällainen rahoitusmalli on Suomessa varsin tuntematon ja minkäänlaisia takuita siitä, että tämäntyyppistä rahoitusta on järjestöjen saatavilla lainsäädännössä asetetuin tiukin ehdoin, ei ole. Laajan kuluttajien puolesta ajettavan oikeusprosessin toteuttaminen -etenkin esitetyssä prosessuaalisessa järjestyksessä, jossa kieltoasia tulee viedä markkinaoikeuden käsiteltäväksi ja hyvityskanne Helsingin käräjäoikeuteen- vaatii huomattavia taloudellisia resursseja, joita järjestöillä ei lähtökohtaisesti ole käytettävissään. Kuluttajaliitto katsoo siksi, että direktiivin tarkoitus jää tältä osin toteuttamatta kansallisessa täytäntöönpanossa Suomessa. Näkemyksemme mukaan järjestöjen tosiasiallisten toimintaedellytysten turvaamiseksi olisi tullut esittää konkreettisia toimia esimerkiksi julkisen rahoituksen järjestämisestä.

5. Lopuksi

Kuluttajaliitto katsoo, että työryhmän mietinnössä esitetyt ehdotukset voivat jossain määrin parantaa kuluttajien asemaa ja ovat siksi kannatettavia. Tehokkaan oikeus-suojan tosiasiallinen toteutuminen olisi nähdäksemme kuitenkin vaatinut laaja-alaisempia muutoksia prosessuaalisiin sääntöihin sekä oikeutetuksi yksiköksi nimettävien järjestöjen kanneoikeuden rahoitukseen ja sitä kautta kanteiden toteutukseen liittyvien kysymyksien ratkaisemista osana kokonaisuutta.

Helsingissä 8. päivän helmikuuta 2022

Tiina Vyyryläinen

vaikuttamistyön päällikkö, OTK

ERIÄVÄT MIELIPITEET

Kilpailu- ja kuluttajavirasto Kuluttajaliitto – Konsumentförbundet ry

Eriävä mielipide

EU:n komission Kuluttajat vahvempaan asemaan tiedonannossa COM (2018) 183 final päämääränä on luoda vahvempia julkis- ja yksityisoikeudellisia täytäntöönpanon valvonnan välineitä ja parempia hyvitysmahdollisuuksia. Keinona on ”kieltokanteen koko potentiaalin käyttäminen kuluttajien oikeussuojakeinojen varmistamiseksi joukkovahinkotilanteissa. Joukkovahinkotilanteissa kuluttajilla olisi oltava mahdollisuus vaatia oikeuksiensa toteuttamista paitsi yksilöllisten myös kollektiivisten oikeussuojakeinojen avulla.” Vaikutusarviointiraportin SWD (2018) 96 final mukaan joukkovahinkotilanteissa kuluttajilla ei ole riittäviä oikeussuojakeinoja eikä edustajakannedirektiiviä edeltävä kollektiivinen menettely ole ollut myöskään riittävän tehokas. Ennen edustajakannedirektiivin voimaantuloa kuluttajien oikeuksia hyvityksiin on korostettu EU:n asetuksessa kuluttajansuojaviranomaisten yhteistyöstä (EU) 2017/2394. Sen johdannossa todetaan, että kuluttajilla olisi oltava oikeus hyvitykseen vahingosta, joka on aiheutunut asetuksen soveltamisalaan kuuluvista rikkomuksista.

Edustajakannedirektiivissä korostetaan kuluttajahyvityksiä keinona tehostaa kuluttajasäännösten täytäntöönpanoa ja kuluttajien oikeusturvaa. Käytännössä se tarkoittaa neuvottelemista kuluttajahyvitysten järjestämistavasta samanaikaisesti, kun oikeutettu yksikkö neuvottelee lainvastaisen toiminnan lopettamisesta elinkeinonharjoittajan kanssa tapauksissa, joissa lainvastaisesta toiminnasta on koitunut kuluttajamenetyksiä massavahinkona. Jos neuvottelut lainvastaisen toiminnan lopettamisesta eivät tuota tulosta, oikeutetun yksikön, esimerkiksi kuluttaja-asiamiehen, on vietävä asia markkinaoikeuden käsittelyyn lainvastaisuuden toteamisen ja kiellon määräämisen osalta.

Mikäli markkinaoikeus toteaa toiminnan olleen lainvastaista ja kieltää sen, kuluttajan oikeuksien toteutuminen eli hyvitysten saaminen riippuu elinkeinonharjoittajan halukkuudesta toimia. Silloin kun kuluttajille on koitunut menetyksiä lainvastaisesta menettelystä, eikä elinkeinonharjoittaja suostu vapaaehtoisesti hyvityksiin, hyvityksiasia joudutaan käsittelemään uudessa prosessissa eli yleisessä tuomioistuimessa ryhmäkanteena tai yksittäisen kuluttajan ajamana kanteena. Edustajakannetyöryhmän ehdotuksen mukaan markkinaoikeuden määräämä kiello ei vaikuta kuluttajahyvitysten toteutumiseen, vaikka kuluttajamenetykset olisivat määriteltävissä yksinkertaisesti ja toistuisivat samansisältöisinä kaikkien kohteena olleiden kuluttajien kohdalla.

Suomessa kuten muissakin Pohjoismaissa kuluttajansuojajärjestelmä perustuu yhtäältä markkinaoikeudelliseen ja toisaalta sopimusoikeudelliseen suojaan, joissa päärooli on eri tuomioistuimilla ja viranomaisilla. EU-kuluttajalainsäädännössä taas painotetaan elinkeinonharjoittajan lainvastaisen toiminnan aiheuttamia menetyksiä suurelle joukolle kuluttajia ja sitä, että kertautuessaan tällaiset menetykset ovat merkittäviä. Kuluttajahyvitysten rooli onkin nostettu huomioon otettavaksi tekijäksi lainsäädännön täytäntöönpanon tehostamisessa.

Markkinaoikeusprosessi eli kieltomenettely mahdollisine muutoksenhakuprosesseineen kestää yleensä kahdeksasta kuukaudesta muutamaan vuoteen. Ryhmäkanteen käsittely lainvoimaisen kieltopäätöksen jälkeen vie todennäköisesti muutaman lisävuoden, vaikka kanne nostettaisiin samanaikaisesti kieltihakemuksen vireille panemisen kanssa. Näin ollen kuluttajien menetysten käsittely ja hyvitysten saaminen kestää useita vuosia silloin, kun elinkeinonharjoittaja ei ole halukas neuvotteluihin. Kuluttajien menetykset eräissä massavahinkotapauksissa ovat tyypiltään ja sisällöltään samanlaisia kaikkien kuluttajien osalta. Etenkään näissä tapauksissa ei ole edes prosessiekonomisesti perusteltua käydä kahta erillistä prosessia hyvityksen vahvistamiseksi kullekin joukkoon kuuluvalla kuluttajalla.

Osa kuluttajien joukkovahinkotapauksissa voi myös olla varsin yksinkertaisia ja kuluttajille kuuluva hyvitys on saatettu määritellä tarkemmin jo säännösten avulla. Erityisesti EU-kuluttajalainsäädäntöön sisältyy jo useita tällaisia säännöksiä. Markkina- ja sopimusoikeudellinen suoja eivät siis enää ole niin jyrkästi toisistaan erillään kuin aiemmin.

EU-oikeudessa kuluttajansuojasäännökset ovat pääsääntöisesti pakottavia kuluttajan hyväksi eli säännösten vastainen sopimusehto on tehoton silloin, kun se poikkeaa pakottavasta lainsäädännöstä kuluttajan vahingoksi. Sopimusedin direktiivin soveltamisalaan kuuluvissa tapauksissa kuluttajan kannalta kohtuuton ehto on mitätön eli koko sopimusehto tulee jättää huomiotta. Esimerkiksi kuluttajaoikeusdirektiivin perustuvan KSL 2 luvun 10a §:n 2 momentin mukaan kuluttajalla ei ole velvollisuutta maksaa lisämaksuja, jos niihin ei ole annettu nimenomaista suostumusta.

Jos hyvitysten sisällöstä ei ole ennakkotietoa tai säännökset eivät anna selkeää ohjetta seuraamuksista, hyvityksiä koskeva erillinen prosessi on tarpeen, ellei neuvotteluratkaisuun päästä. Tällöin voi kuitenkin käydä niin, että lainvastaisesta toiminnasta hyötynyt elinkeinonharjoittaja ei välttämättä joudu suorittamaan hyvityksiä, koska oikeutettujen yksiköiden resurssien käytön kannalta kaksi erillistä prosessia – toinen opt-in-pohjainen - rajoittaa käytännössä toimintamahdollisuuksia niin, että ryhmäkannetta ei olekaan mahdollista ajaa.

Työryhmän ehdottamilla säännöksillä kuluttajien oikeusturva ja oikeuden saatavuus eivät lisääny. Edustajakannedirektiivi tuo mietinnössä ehdotetulla tavalla täytäntöön pantaessa sen muutoksen, että menetyksiä kärsineiden kuluttajien osalta vanhentumisaika keskeytyy kieltomenettelyn ajaksi. Todellisuudessa kiello- ja hyvitysprosessit ovat jatkossakin kuluttajan ja resurssien käytön näkökulmasta liian raskaita ja aikaa vieviä. Hyvitysten saaminen ei käytännössä parane, koska sama kahden oikeusprosessin ongelma koskee kaikkia oikeutettuja yksiköitä.

Markkinaoikeudelle kuuluu jo nykyään korvausvaatimusten käsittely tietyissä teollis- ja tekijänoikeudellisissa sekä liikesalaisuusasioissa. Sikäli olisi mahdollista kuluttajien oikeusaseman ja EU-säädösten tehokkaan täytäntöönpanon turvaamiseksi säätää, että silloin kun lainvastaisen menettelyn seuraamukset on riittävästi täsmennetty säädösten tasolla, markkinaoikeus päättäisi myös kuluttajin oikeudesta säännösten mukaisiin hyvityksiin. Mikäli kuluttajilla olisi yksilöllisiä vaatimuksia vahingonkorvauksista, ne käsiteltäisiin kuluttajariitalautakunnassa tai yleisessä tuomioistuimessa.

Työryhmälle, jonka tehtävänä oli valmistella tarpeelliset säännökset, asetettiin tavoitteeksi panna täytäntöön edustajakannedirektiivi voimassa olevan lainsäädännön pohjalta mahdollisimman tarkoituksenmukaisella tavalla. Nykytilan ja oikeusjärjestelmän keskeisten rakenteiden muuttaminen direktiivin täytäntöönpanon yhteydessä ei mietinnön mukaan olisi ollut mahdollista. Mietinnön mukaan lainsäädännön muuttaminen joko siten, että markkinaoikeus voisi kieltotoimenpidettä koskevan menettelyn yhteydessä ratkaista kuluttajaryhmään kuuluvien kuluttajien hyvitysvaatimukset, tai siten, että Helsingin kärjäoikeus voisi kollektiivisten hyvitysvaatimusten yhteydessä ratkaista markkinoiden toimivuutta koskevia kieltovaatimuksia, muuttaisi oikeusjärjestelmän rakennetta merkittävästi ja edellyttäisi perusteellista ja laajaa lainvalmistelua.

Katsomme, että edustajakannedirektiivin tavoitteiden, täytäntöönpanon tehokkuuden ja kuluttajin oikeussuojan turvaamisen kannalta, työryhmän toimeksianto olisi mahdollistanut jo tässä vaiheessa osittaisuudistuksen, jossa turvataan kiello- ja hyvitysvaatimusten ajaminen yhdessä markkinaoikeudessa silloin, kun kuluttajamenetysten määrittely yksittäisen kuluttajan kohdalla perustuu säännöksissä täsmennettyyn (vähimmäis)seuraamukseen. Työryhmän mietintö ei tällaisenaan paranna kuluttajahyvitysten toteutumista massavahinkotapauksissa, joissa kuluttajamenetykset ovat aiheutuneet edustajakannedirektiivin liitteenä olevan EU-lainsäädännön vastaisesta menettelystä.

Helsingissä 8. päivänä helmikuuta 2022

Anja Peltonen

Kuluttaja-asianneuvos

Kilpailu- ja kuluttajavirasto

Tiina Vyyryläinen

Vaikuttamistyön päällikkö

Kuluttajaliitto – Konsumentförbundet ry

ERIÄVÄ MIELIPIIDE EDUSTAJAKANNETYÖRYHMÄN MIETINNÖSTÄ

Elinkeinoelämän keskusliitto Suomen Yrittäjät

Ehdotetuilla laeilla on tarkoitus panna täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi kuluttajien yhteisten etujen suojaamiseksi nostettavista edustajakanteista. Merkittävin direktiivistä kansalliseen lainsäädäntöön seuraava muutos on viranomaisen lisäksi myös järjestöille annettava mahdollisuus ajaa kielto- ja hyvityskanteita kuluttajaryhmän puolesta. Tätä kanneoikeuden laajennusta ei kansallisilla täytäntöönpanotoimilla olisi voitu estää, mutta pidämme lopputulosta silti valitettavana. Kuluttajaviranomaisen toimivaltaan perustunut suomalainen järjestelmä on toiminut hyvin sekä kuluttajien että elinkeinonharjoittajien näkökulmasta, eikä järjestelmään kohdistunut puhtaasti kansallisesti tarkasteltuna muutospainetta.

Kanteiden ulkopuolinen rahoitus tulee kieltää

Mietinnön suurin ongelma liittyy kanteiden rahoitukseen, jossa ei kansallisesti miltään osin käytetä direktiivin sallimaa mahdollisuutta rajoittaa kanteiden tai niitä ajavien kuluttajajärjestöjen ulkopuolista rahoitusta. Direktiivi olisi esimerkiksi sallinut kansallisesti säädettävän, että hyvityskanteiden osalta kolmansien osapuolien kannerahoitus kielletään. Lisäksi pöydällä oli vaihtoehto, jonka mukaan vastike rahoituksesta ei saa määräytyä osuutena mahdollisesta korvaussummasta. Työryhmä päätyi hylkäämään molemmat sääntelyvaihtoehdot. Emme yhdy tähän kantaan.

Kolmannen osapuolen tarjoamaa rahoitusta koskevat säännökset muodostavat olennaisen tärkeän perustan kanteiden kohteena olevien elinkeinonharjoittajien oikeus-suojalle. Kolmannen osapuolen tarjoamaa rahoitusta koskevilla säännöksillä voidaan varmistaa, ettei edustajakannejärjestelmää käytetä hyötymis- tai vahingoittamistarkoituksiin. Työryhmä ei ole löytänyt sellaisia ratkaisuja, joilla vahingollisen riitarahoitusliiketoiminnan riski pystyttäisiin riittävällä tavalla estämään, joten ulkopuolinen rahoitus tulisi nähdäksemme tällöin kieltää kokonaan.

Ulkopuolista rahoitusta koskevan säännöksen tulisi estää sellainen vahingollinen oikeudenkäyntien rahoittamiseen erikoistuneiden tahojen toiminta, jossa nämä erilaisten palkkioiden muodossa hankkivat tuloja rahoittamalla kanteita. Kun säännökset käytännössä sallivat tällaiset toiminnan, ilmeisenä riskinä on, että edustajakannejärjestelmästä hyötyvät pääasiassa kanteiden rahoittajat kuluttajien sijaan. Tätä riskiä lisää se, että mietinnössä ei kielletä rahoittajan mahdollisuutta vaikuttaa kannetta ajavan oikeutetun yksikön käsittelyn puitteissa tekemiin päätöksiin, vaan kiellettyä on ainoastaan epäasiallinen ja kuluttajien yhteisten etujen vastainen vaikuttaminen. Kyse

on direktiivin vaatiman minimitason säätämisestä kansallisesti. Ulkopuolisen vaikuttamisen valvonta on kuitenkin jo itsessään haasteellista. Sen valvonta, onko vaikuttaminen ollut epäasiallista tai kuluttajien yhteisten etujen vastaista, on vielä tätäkin hankalampaa. Siksi perusteltua olisi vaikuttamisen kieltäminen kokonaan, jos kolmansien osapuolten rahoitus ylipäättään sallitaan.

Mietinnössä ehdotetun lähestymistavan riskinä on, että ulkopuolisen rahoituksen salliminen johtaa riitarahoituksen rantautumiseen Suomeen ja merkittävästi lisää kanteiden määrää, suuntaa kanteita rahoittajien rahallisten intressien eikä kuluttajan suurimman oikeusturvatarpeiden mukaisesti ja näin heikentää vastaajien oikeusturvaa kuitenkin johtamatta kuluttajien aseman olennaiseen paranemiseen. Mietintöön sisällytetyt suojakeinot ovat tästä näkökulmasta riittämättömiä. Huomionarvoista on myös, että kannerahoituksen kieltäminen ei vaikuttaisi kuluttajajärjestöjen mahdollisuuteen harjoittaa varainhankintaa, joka ei ole suoraan liitännäinen yksittäiseen kanteeseen. Kyse olisi nimenomaan yksittäisen kanteen rahoittamiseen kohdistuvista rajoituksista.

Neuvotteluvollisuuden tulisi koskea myös oikeutettuina yksikköinä toimivia järjestöjä

Direktiivi tarjoaa myös mahdollisuuden säätää oikeutetuille yksiköille velvollisuuden neuvotella elinkeinonharjoittajan kanssa ennen kieltokanteen nostamista sekä neuvotteluvollisuuden asettamisen prosessinedellytykseksi. Neuvotteluvollisuuden asettaminen olisi omiaan vähentämään riskiä turhista prosesseista, kun vireillepano edellyttäisi sitä, että elinkeinonharjoittajalle annetaan mahdollisuus neuvotteluiden myötä menettelynsä korjaamiseen.

Mietintö esittää neuvotteluvollisuutta vain viranomaisille, mutta vastaavaa velvoitetta ei olisi, jos kannetta ajavana oikeutettu yksikkönä toimisi järjestö. Tältä osin mietintö pikemminkin kannustaa raskaaseen tuomioistuinprosessiin sen sijaan, että elinkeinonharjoittajille annettaisiin mahdollisuus korjata toimintaansa vapaaehtoisesti tuomioistuinprosessin ulkopuolella. Emme yhdy työryhmän kantaan ja katsomme, että neuvotteluvollisuus pitäisi täyttää siitä huolimatta toimiiko kanneoikeutettuna yksikkönä viranomainen tai järjestö. Pidämme elinkeinonharjoittajan oikeusturvan kannalta ongelmallisena, että säännökset vaihtelisivat sen mukaan, toimiiko edustajakannetta ajavana oikeutettuna yksikkönä viranomainen vai järjestö.

31.1.2022

Kunnioitavasti

Karoliina Katila

Asiantuntija, Suomen Yrittäjät

Juho Mäki-Lohiluoma

Asiantuntija, Elinkeinoelämän Keskusliitto

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto
www.oikeusministerio.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 Statsrådet
www.justitieministeriet.fi

ISSN 2490-1172 (PDF)
ISBN 978-952-259-960-5 (PDF)